



# **Confessio christianae fidei, et eiusdem collatio cum papisticis haeresibus.**

<https://hdl.handle.net/1874/420873>

CONFESSIO

CHRISTIANAE FIDEL,

ET EIVSDEM COLLATIO

CVM PAPISTICIS HAERESIBVS.

PER THEODORVM

Bezam Vezelium.



EX TYPOGRAPHIA

IOHANNIS BONAE FIDEL.

M. D. LX.



CONFESSIO

CHRISTIANAE FIDELI

ET CIVITATIS COLLEGI

PER THEODORUM

PER THEODORUM

PER THEODORUM



EX TYPOGRAPHIA

JOHANNIS BONA...

M. D. LXX.

THEODORVS BEZA VEZE-

lius Meliori Volmario Rufo, præ-

ptori & parenti plurimum ob-

seruando Gratiam &

pacem à Do-

mino.



VO TIES antea actæ vitæ meæ recor-  
dor, recordor autem sæpissime si-  
cut par est, toties necesse est vt in-  
numerabilia tua in me beneficia  
mihi in mentem veniant, pro qui-  
bus quum parè tibi gratiam referre nullo mo-  
do possim, habere tamen constitui, sicut gratū  
hominem decet & acceptorum beneficiorum  
memorem. Quoniam autem hūc libellum pla-  
cuit Cōfessionem vocare, volui cum fidei meæ  
professione coniungere superioris ætatis meæ  
narrationem, & quidem ab ipso, quod aiunt,  
quo exordiri. Patieris enim me, vt spero, in  
istis repetendis, quasi repuerascere, quorū nar-  
rationē nec tibi iniucundam nec mihi inutilē  
fore confido. Anno Domini 1519. die 24. Iu-  
nii, Ioh. Baptistæ natalibus sacro, Vezeliis, ve-  
tusto Heduorū oppido, placuit Deo Opt. Ma-  
ximo vt mundi lucem primū aspicerem, P. a  
Beza eius oppidi præfecto & Maria Burdelō-  
tia, vtroque, Dei gratia, genere nobili, (vtinam

## EPISTOLA.

verò potius veri Dei cognitione imbuto) & integræ famæ parente natus, & in paterna domo tenerrimè educatus. Erat mihi per id tempus patruus Nicolaus à Beza in senatum Parisiensem allectus, cælebs quidem ille, sed qui fratris sui id est mei parentis filios ità charos haberet, vt omnes statim domum suam cuperet trāsatos, & in iis honestissimè educādis nec sumptibus vllis nec diligentia parceret. Is quū fortè Lutetia ad suos venisset, singulari quodā mei adhuc infantis amore captus, Deo iam tū salutis meæ prospiciente, non destitit donec à patre impétraret vt me quanuis adhuc à nutricis vberibus pendentem, Lutetiam abduci sineret. Id verò, vt sæpe audire memini ægerimè quidem tulit mater, quasi venturi mali præscia, sed tamen mariti imperio obsecuta, Lutetiam vsque me recens ab lactatum perduxit. Inde domum reuersa, nō ità multo pōst alterum femur ex equi lapsu confregit, & ipsa suis manibus restituit. Erat enim, vt accepi, ad physiologiae studium pro foeminarū captu, quōdam impetū naturæ propēsa, ideòque sese in istiusmodi rebus ab infantia exercuerat, & libentissimè solebat non sine quapiam dextèritate pauperes variis eiusmodi subsidiis subleuare, adeò quidem vt quasi communis quædam illorum parēs ab omnibus diligeretur, & quod ad me attinet, id quoque inter singularia Dei benefici-

beneficia numerem, quòd me ex illa muliere nasci voluerit. Sed, vt ad rem redeam, paulò post ardète febre correpta, è viuis excessit, magna cù familiæ nostræ iactura, annos nata circiter 32, septem relictis superstilibus liberis, nempe foeminis quatuor, maribus tribus, quorum ego minimus natu, tertium annum nondum impleuerã. Ego interea Lutetiæ quãuis summa cura educarer, tamen moriebar potius quàm viuebam, perpetuis languoribus ita prostratus, vt vix ante quinquenniũ è cunis proreperem. Et vix dum emerferam quum expedissequi cuiusdam, qui cum puellis lusitabam, non animaduersa cõtagione, porrigo me miserum corripit: malum suapte natura peruicax, sed tum valde acerbum, quòd imperitia medicorum, quãuis in vrbe celeberrima, eiusmodi tum esset, vt non nisi validissimis atque adeò crudelissimis medicamētis ad abigendum id malum vteretur. Itaque horret animus meminisse quantos eo tempore cruciatus, miserante patruo & frustrà omnia experiente, sustinuerim. Et placet hìc quoque singulare exemplum diuinæ in me benevolentiaë commemorare. Quum Chirurgus qui me sanadum susceperat, soleret domum nostrã ventitare, nec omnino pati posset patruus vt absente se vel digitum mihi admoeret, (adeò ille me tenere & ardentè diligebat,) non potuit vir huma-



## EPISTOLA.

nissimus tantorum dolorū diutius esse spectātor. Itaque cubiculario suo mandauit vt quotidie me vnā cum cognato quodā meo quem mecum alebat, quique eodē malo fuerat correptus, ad Chirurghum deduceret, cuius ne cōspectum quidem ipse posset sustinere. Habebat patruus in ea vr̄bis parte quam appellant, Vniuersitatem: Chirurghus autē non procul arce regia quam Luparam vocāt, medio interiecto ponte qui à molitorib⁹ denominatur. Erat igitur pons ille traiiciendus nobis ad quotidianos cruciatus, illi præsertim ætati intolerabiles, properantibus, prosequente quidem famulo, sed, vt serui sæpe solent, non satis diligēter nos obseruante. Hic verò memini, & animus horret meminisse, meum illum cognatū, qui iam tum militare ingeniū totus spirabat, sæpenumero me cohortatum vt in subiectū flumen insiliētes tantis doloribus nos semel eximeremus. Ego vt natura timidior, primū quidem exhorrescere, sed tamē postea vi dolorum cogente, & illo vehemēter vrgēte, polliceor me subsequuturum. Iam igitur hoc vnū supererat vt nos miseros perderet Satan, quū Dominus nostri misertus effecit vt nobis fortē rediens è Curia patruus nihil eiusmodi suspicans occurreret, & valde procul sequentem feruum animaduertens, domum nos reduci & Chirurghum deinceps ad nos potius accedere iuberet.

EPISTOLA.

iuberet. Ità me igitur Dominus iam tum mirabiliter velut ex ipsius Satanæ faucibus liberauit, & quū ab eo morbo essem sanatus, patruo in animum iniecit vt me domi per pædagogū doceret literarum figuras dignoscere & syllabas coniungere, ità fauente & propitio Deo, vt iam tum omnino decerneret patruus metotum literarum studiis cōsecrare. Hic verò rursū idem Deus insigni & inexpectato prorsus modo me conseruauit. Quum enim in ea vrbe habitarem quæ iam pridē habita est pro gymnasio totius orbis terrarum florentissimo, factum est vt contrà omnium nostrorum consiliū, & impetu potius quodam quàm iudicio, Aureliam ad te, mi obseruāde præceptor, mitterer qui tum ludum illic selectis quibusdam instituendis adolescentibus aperueras. Eras autem ipse patruo meo penitus ignotus, sed singulari Dei prouidētia acciderat vt tum fortè apud illum cœnaret quidam ex nostris cognatis, Ciuis Aureliensis, & regii maioris cōfilii Senator. Is vbi me conspexisset & filiū mihi prorsus æqualem se habere dixisset apud Volmarium quendam, hominem in græca etiam lingua, quod tunc planè nouum erat, eruditissimum, & in iuuentute instituenda miræ cuiusdam dexteritatis, Nicolai Beraldi & P. Stellæ doctissimorum hominum iudicio: illicò patruus, Deo proculdubio id illi inspirante, non

## EPISTOLA.

modo omen accepit, sed sanctè etiam promittit fore ut mox Aureliam me ablegaret, rogauitque ut me filio suo sodalem adiungi pateretur. Ità igitur factum ut ad te peruenirè anno Domini 1528, Nonis Decembris, què diem ego non aliter quàm alterum natalem meritò soleo celebrare. Fuit enim iste mihi profecto omnium bonorum principium quæ ab eo tempore percepi, & deinceps in futura vita me percepturum confido. Nam ab eo tēpore quū me penitus puerum domum tuam vna cum magnæ spei discipulis iam prouectioribus instituendum accepisses, quem laborem non vltro in me formādo subiisti? quas molestias in me docendo non pertulisti, Aureliæ primū, deinde Biturigibus, quum in eam urbem Regina Nauarræ te honesto stipendio ad græcas literas profitendas euocasset? denique quid non tentasti, ne mihi vlla in parte viderere defuisse? Hoc enim verè possum affirmare, nullum esse nobilem vel græcum vel latinum scriptorem quem ego intrā septennium quo apud te vixi non degustarim, nullam ex liberalioribus illis disciplinis, ne Iurisprudentia quidem excepta, cuius saltem elementa te præceptore non didicerim. Volebas enim paucos quidē discipulos habere, sed quos omnes ità institutos dimitteres, ut infinitæ cuiusdam diligentia tua tot domesticos testes haberes. Neque verò



## EPISTOLA.

verò hæc expectatio te sefellit, quum hoc tibi quod paucissimis aliis contigerit, vt ex schola tua vix quenquã meminisse possim præter me vnum discessisse, qui non ad insignem eruditionem peruenerit. Sed hoc est omnium beneficiorum quæ à te accepi longé maximû, quod veræ pietatis cognitione ex Dei verbo tanquã limpidissimo fonte petita tu me ita imbuiti, vt nisi te non dico pro præceptore sed pro parente colam & obseruem, omnium hominum sim maximé ingratus & inhumanus. Iam verò quum te focer ex Gallia in Germaniam retraheret, quem non mouistis lapidem tu & suauissima vxor tua, vt mihi per patrem liceret in Germaniã vos prosequi? Ità enim ab vtróque vestrum diligebam, & ego vicissim ità vos obseruabam, vt non nisi perinuiti me relinqueretis, & ego non sine summo mœrore à vobis auelli possem. Itaque hæserunt mihi semper & adhuc hærent in animo Calendæ Maiæ quo die quum à vobis auellerer, & tu quidem Lugdunum, ego Aureliam versus ex patris imperio discederem, memini ac semper meminero nullum vnquam diem mihi tristiore & luctuosiore illuxisse. Aureliam igitur triduo post quum iam ageretur annus Domini 1535, perueni, vt Iuri Ciuili operam nauarem. Ibi verò quum ab illo studio quod & barbarè & sine methodo illic tradebatur nescio quo



## EPISTOLA.

modo abhorrerem, ità sum illud amplexus, vt tamen multò maiorem temporis partem in politioribus literis, & vtriusque linguæ scriptoribus legendis consumerem. Delectabar autem Poëtices studio mirum in modum, ad quã naturæ quodam impetu trahi me sentiebam: quæ res effecit vt eius academiæ doctissimos quòsque mihi coniunctissimos haberem, qui nunc omnes in Gallia amplissimis honoribus fruuntur, tum verò me suo exemplo ad politiorum literarum studia cum Iure Ciuili coniungenda & poëticos lusus, mirificè incendebant. Hic igitur à me intrà annum ætatis vicesimum perscripta ferè sunt omnia illa Poëmata quæ aliquot post annis edidi & nomini tuo inscripti, in quibus etsi nonnulla sunt paulo licentiosius, ad Catulli videlicet & Nasonis imitationem, scripta, tamen minimè tum verebar, ac ne nunc quidem vereor ne qui me tum noverunt qualis fuerim, mores meos ex fictis illis lusbis astiment. Sed de hac re postea. Aureliæ igitur ità vixi cum honestissimis & doctissimis hominibus tantisper dum ad Licentiæ, quam vocant, gradum promouerer, quod quidem factum memini anno Domini 1539, II. Cal. Augusti, quum annum ætatis vicesimum essem ingressus. Inde Lutetiam venio, mortuo quidè ante septenniũ meo illo patruo ac Meccenate, sed

## EPISTOLA.

sed altero adhuc superstite, Abbate Frigidi montano, qui me nihilo minus quàm alter ille diligebat. Sed, Deus bone, quanti nostra interest vt non tantùm diuites & fidos verùm etiã verè pios ac religiosos amicos habeam? Nam profectò nihil propius factum est quàm vt ii me perderent qui mihi maximè prodesse volebant. Ecce enim, quum Lutetiam venissem, primùm omnium multos presertim ex Senatu, partim cognatos & affines, partim nostræ familiæ veteres amicos inuenio, & eos quidè valde mihi priuatim beneuolos, quòd nescio quam spem de me, ex quorundam opinione, concepissent. Hùc accedebat quòd duobus pinguibus & opimis beneficiis me alioqui macrum adolescentem, & præterea, quod verè testor, istarum rerum prorsus ignarum & absentem onerarent, quorum vectigalia aureos coronatos annuos plus minus septingètos æquabant: & patruus ille meus cuius Abbatia non minus quàm quinque coronatorum millibus annuis æstimabatur, certum me sibi successorè animo designabat: frater denique meus natus maximus, homo iam tum deploratæ valetudinis, alia iterum aliquot sacerdotia mihi destinabat. Denique infinitas mihi tendiculas circumquaque à Satana obiectas comperio. Ego verò hìc ingenuè, vt par est, fatebor quod res est. Omnino decreueram antea simulatque mei

## EPISTOLA.

iuris essem, & nonnullæ mihi facultates non deessent, ad te discedere, & puræ conscientiaë libertatem cæteris rebus omnibus anteferre, & sapissimè à Deo cum precibus & lachrymîs postularam vt me huius voti reum exaudiret. Sed quum mihi & iuueni, & amicis, otio, pecunia, rebus denique omnibus potius quàm consilio abundanti, Satanas omnia illa impedimenta derepente obiecisset, fateor me inani illarum rerum splendore & vanis blanditiis ita fuisse pellectum, vt me totum huc & illuc abripi facile paterer. Quid hic verò commemorem infinita pericula in quæ ipse me sciens ac prudens conieci? quoties & domi & foris, corpore & animo sum periclitatus? Sed quum mihi nõ possit non esse multis de causis acerbissima omnium illorum temporum recordatio, facit è contrario singularis & incredibilis in me Dei Opt. Max. benevolentia vt vicissim quoties illorum recordor, toties incredibili quadam voluptate perfundar, quum in me ipso agnosco clarissima ac maximè perspicua eius paternæ sollicitudinis exempla, qua sese optimus ille pater electos suos prosecuturum promisit. Is enim me quãuis extrà viam sponte à me ipso abreptum, nunquam tamen ita passus est errare, quin sapissimè ingemiscerem, & meum illud votum de Papismo penitus tandem repudiando, retinerem. Effecit denique vt ita vitam instituerem

vt,



vt, singulari quodam ipsius beneficio, quū neu-  
 trū mererer, nec pietate postremus inter pios,  
 nec bonarum artium prorsus rudis inter erudi-  
 tos haberer. Quumque mihi præter illa impedi-  
 menta quæ ante commemoravi, triplicem la-  
 queum Satanas circumdedisset, nempe volup-  
 ratum illecebras quæ sunt in ea ciuitate maxi-  
 mæ: gloriolæ dulcedinem quam ego non par-  
 uam, ex meorum præsertim Epigrammatum e-  
 ditione, ipsius quoque M. Anronii Flaminii do-  
 ctissimi poetæ, & quidem Itali, iudicio eram  
 consequutus: spè denique maximorum hono-  
 rum mihi propositam ad quos ex ipsis aulicis  
 proceribus aliquot me vocabāt, incitabāt ami-  
 ci, pater & patruus hortari non desinebant: vo-  
 luit Deus Opt. Max. vt miser ego & qui sciens,  
 ac prudens in hanc viam tam periculosam erā  
 ingressus, tādē ex his quoque periculis eua-  
 derem. Primū enim, ne à turpibus illis desi-  
 deriis superarer, vxorem mihi despondi, sed  
 clām, id tamen fateor, & vno tantum & altero  
 ex piis amicis conscio, partim ne cæteros offen-  
 derem, partim, quòd adhuc non satis possem à  
 scelerata illa pecunia quam ex sacerdotiis, de  
 quibus ante dixi, percipiebam, vt impurus ca-  
 nis ab vncto corio absterreri. Addita tamē est  
 sponsalibus expressa promissio fore vt illā pri-  
 mo quidem tempore, reiectis impedimentis  
 omnibus, in Ecclesiam Dei abducerem: & pa-

## EPISTOLA.

lãm cum ea matrimonium confirmarem: atque etiam interea nullo ex sacris illis Papisticis ordinibus initiarer, quod vtrũque postea sanctè præstiti. Gloriam autem illam & propósitos honores vt pertinaciter reicerem idem clemētissimus pater effecit, amicis non modo mirantibus, sed etiam reprehendentibus plerisque, & nouum philosophum per iocum appellatibus. Ego tum interea semper in luto hære, instantibus meis vt tandem certum aliquod vitæ genus amplecterer, & patruo mihi omnia deferente, adeò vt, quum vna ex parte me premeret conscientia, & coniux de promisso appellaret: ex altera verò personatus Satan mihi placidissimo vultu blandiretur, & ex patris morte auctiores mihi redditus essent facti: quasi omnis consilii inops inter istas animi curas iacèrem. Hic verò quàm mirabiliter mei misertus sit Dominus libētissimè commemorabo. Ecce enim grauissimum morbum mihi infligit, adeò vt penè de vita desperarem. Hic ego miser quid facerem, quum nihil mihi præter horrendum iusti Dei iudiciũ ob oculos obuersaretur? Quid multa? post infinitos & corporis & animi cruciatus, Dominus fugitiui sui mancipii misertus ità me consolatus est, vt de venia mihi concessa nihil dubitarem. Me ipsum igitur cum lachrymis detestor, veniam peto, votum renouo de vero ipsius cultu apertè amplectendo de-

## EPISTOLA.

denique totum illi meipsum confecro. Ità factum vt mortis imago mihi seriò propofita, veræ vitæ defiderium in me fopitum ac fepultum excitaret: & morbus ifte veræ fanitatis mihi principium effer: adè mirabilis effer Dominus in fuis vna eademque opera fimul & deiiciendis & erigendis, vulnerandis & fanãdis. Simulatque igitur licuit lectum relinquare, abruptis omnibus vinculis, farci nullis cõpofitis, patriã, parentes, amicos femel defero vt Chriflum fequar, mèque vnà cum mea coniuge Geneuam in exiliũ voluntariũ recipio. Itaque anno Domini 1548. 9 Cal. Nouembris in eam urbem reliãta Aegypto ingreffus, inueni quod nefufpicari quidem antea potueram, quanuis eam ciuitatem iam pridem audiuiſſem à piis quibũſque hominibus maximè commendari. ibique domicilium poſui. Porrò quum de vitæ genere cogitarem, & te, mi pater, Tubingæ inuiſſem, ecce me nihil tale expectantẽ Lauſanẽſis academia ad grẽcas literas ibi profitendas vocat, cui⁹ iudiciũ quũ amplexus effer ampliffim⁹ Senat⁹ Bernẽſis, neceſſe mihi fuit Chrifitũ vocantẽ fequi. Lauſanã igitur anno inſequẽti veni, vbi ità me, Dei gratia, vixiſſe puto cũ doctiffimis & optimis viris collegis meis, vt nulli bono viro diſplicuerim. Inde verò tandem, ideſt poſt annum decimũ, partim quòd meipſũ cuperẽ Theologia totum confecrare, partim alias ob



## EPISTOLA.

causas quas nihil hic attinet commemorare, bona cum Senatus venia, in hanc urbem iterum tanquam in placidissimum portum redii, ubi me non tam mea voluntas adduxit, quam maximorum virorum iudicium huc adegit ut facri ministerii munus subirem, cui quidem longe maximo oneri sustinendo utinam mihi Dominus tantas vires suppeditet ut cum nonnulla Ecclesie aedificatione eo desungi possim.

Habes, mi pater, breuem totius vite discipuli, imò verò filii tui à te nimium intempestive auulsi, narrationem, quam ego vel hanc ob causam cõtexui quòd non sine maximo fructu solem tot diuinae prouidentie ad me conseruandum exempla libenter intueri, & te præ ceteris non dubitem meis commodis non aliter quàm me ipsum affici solere. Hanc autem fidei meae confessionem Gallicè initio edideram ut patri meo quem nonnullorum calumnie à me tanquam impio & hæretico abalienarant, satisfacerem, ac illum etiam si possem, in extrema senectute, Christo lucrifacerem. Suadentibus autem postea nonnullis ut illam in publicum ederem, non magnopere sum reluctatus, & hoc quicquid est latinè expressi, si modo disertuli nonnulli patientur ut latinum appellem quod simplici potius, & incondito quodam dicendi genere explicare malui, quàm procul accersita & recondita quâdam facundia exornare. Sunt

tamen hæc eadem, fateor, à multis, hoc nostro præsertim sæculo, feliciter declarata, & quidē in primis (dicam enim quod res est, vt crepet inuidia) à magno illo Ioh. Caluino altero meo parente: qui & in sua Institutione copiosissimè, & in huius Ecclesiæ Catechismo breuissimè quidem sed accuratissimè omnia ista pertractauit, ex quibus etiam libris hæc à nobis profiteor desūpta. Sed nihil impedit quo minus magno cum fructu in isto multorum fastidio, eadem dapes mutato tantum non nihil apparatus reponantur. Vtilissimum autem esse eorum studium arbitror qui breues & perspicuas harum controuersiarum summas cōscribunt, vt qui ad sacrorum librorum lectionem accedunt, certa quædam capita velut numeratò habeant, ad quæ postea singula quæ legunt referre & accommodare possint. Denique futurum spero vt ex ipsa lectione nonnulli fateantur sese nonnihil fructus ex hoc meo labore percepisse. Volui autem hoc quicquid est tuo nomini consecrare, partim quidē quòd æquissimum sit vt eius agri quem tu primus seuisi fructum percipias, cuiusmodi quidem ex aruo non admodum feraci colligi potest: partim verò vt pro meis illis Epigrammatum libellis, quos à me iterum edi volebas, hunc infinitis partibus meliorē & sanctiorē accipias. Quod enim ad illos attinet, quis tandē eos vel prius



quàm ego ipse infelix illorum auctor damnauit, vel magis etiam hodie detestatur? Vtinam igitur tandem perpetua obliuione sepeliatur, & mihi, quod spero, cõcedat Dominus vt quãdo quidem quod factum est infectum fieri nequit, qui deinceps nostra legent ab illis plurimum diuersa, mihi de tanto in me Dei beneficio potius gratulari, quàm sua sponte culpã adolescentiã confitentem & deprecantem accusare malint. quod vt libentius mihi concedant, placuit etiam Epigramma subiicere vt quàm sanctã nunc sint Musã nostrã re ipsa intelligant. Vale Geneuã, quarto Idus Martii, anno Domini 1560.

## RELIGIONIS NON PAPI-

STICAE SED VERE EVANGELICAE

pictura, per Theodorum Bezam

Vezelium expressa.

Quãnã age tam lacero vestita incedis amictu?  
RELIGIO, summi vera Patris soboles.  
Cur vestis tam vilis? opes contemno caducas.  
Quis liber hic? patris Lex veneranda mei.  
Cur nudum pectus? decet hoc cãdorıs amicã.  
Cur innixa Cruci? Crux mihi grata quies.  
Cur alata? homines doceo super astra volare.  
Cur radians? mentis discutio tenebras.  
Quid docet hoc frenũ? mētis cohibere furores  
Cur tibi mors premitur? mors quia mor-  
tis ego.

# INDEX.

plici prædicatione verbi.	101
31 Definitio Sacramenti.	105
32 Quod sit discrimen inter veteris & noui foederis Sacramenta.	106
33 Quibus notis vera Sacraméta ab adulterinis distinguantur.	107
34 De iis quæ communia sunt verbo & Sacramentis.	108
35 Quid habeant proprium & peculiare Sacramenta, eius quidem finis respectu propter quem à Deo sunt constituta.	110
36 Duo tantum esse Sacramenta Christianæ Ecclesiæ.	114
37 Quatuor esse præcipua capita consideranda in Sacramentorum explicatione.	114
38 Primum caput, quid sit signum & quamobrem Deus res penitus vulgares in Constituendis Sacramentis delegerit.	115
39 De illorum errore qui substantiam signorum abolent in Sacramentis.	116
40 De mutatione rerum corporalium in Sacramentis.	117
41 Vnde proficiscatur mutatio rerum quæ in Sacramentis adhibentur.	118
42 Mutationem hanc non esse perpetuam.	119
43 Secundum caput in quo agitur de re ipsa Sacramentorum.	120
44 Tertium caput, in quo quæritur quomodo res ipsa, id est Iesus Christus, dicatur cū signis cōiūgi.	121
45 Distinctio signorum & rei.	122
46 Quartum caput, in quo quæritur quomodo tū signa, tum res ipsas percipiamus.	122
47 Applicatio superioris doctrinæ ad Baptismi Sacramentum.	124

## INDEX.

48	De infantium Baptismo.	128
49	Cur Baptismus non reiteretur.	131
50	Applicatio superioris doctrinæ de Sacramen- tis, ad Cœnam Domini.	133
51	Conclusio rei Sacramentariæ.	140
52	Cur Spiritus factus vocetur paracletus, & quis sit afflictionum nostrarum vsus.	141

## DE ECCLESIA.

### Caput Quintum.

Sectio 1	Semper fuisse & fore aliquam Ecclesiam, extrã quam non sit salus.	pag. 142
2	Vnam duntaxat esse veram Ecclesiam.	143
3	Cur Ecclesia Catholica vocetur.	143
4	De sanctorum communionem.	144
5	Ecclesiam vnum duntaxat caput habere, quod nullo socio neque successore neque vicario indi- geat.	144
6	Communionem sanctorum non impedire quo- minus varii sint munerũ Ecclesiasticorũ gradus.	146
7	De signis quibus vera Ecclesia dignoscitur ab adulterina.	147
8	De veris Ecclesiæ membris.	150
9	Signa Ecclesiæ non esse semper in eodem sta- tu.	151
10	De Auctoritate Ecclesiæ.	153
11	De auctoritate conciliorum vniuersalium ac primũ quidem quid hoc nomine intelligatur.	154
12	Penes quem sit ius conuocandi vniuersalis concilii.	155
13	Quomodo sint eligendi qui ad concilia mit- tantur.	156

Quemui



INDEX.

14. Quemuis posse audiri, in Concilio, modo id  
rite & ordine fiat. 159
15. Quis præesse debeat actionibus conciliorum  
vniuersalium. 160
16. Quantum tribuendum sit auctoritati Syno-  
dorum. 169
17. Cur indici consueuerint Synodi in Ecclesia  
Christiana, & quæ sit earum potestas. 173
18. Quid primo loco sit considerandum in politica  
Ecclesiæ constituenda. 178
19. Quid secundo loco sit considerandum in po-  
liticis Ecclesiæ legibus. 181
20. Quid tertio loco sit in politicis Ecclesiæ legi-  
bus spectandum. 182
21. Quid sit iis respondendum qui conciliorum  
auctoritatem nobis obiiciant. 185
22. De Synodis particularibus: id est Prouinciali-  
bus vel Nationalibus, quas vocant. 186
23. Quot sunt species ordinariorum functionum  
in Ecclesia legitimæ constituta. 187
24. De munere Apostolorum, Euangelistarum, &  
Prophetarum, in primitiua Ecclesia. 188
25. De munere pastorum & doctorum. 190
26. Discrimè esse inter pastores & Doctores. 191
27. Pastores & Doctores esse duntaxat instrumen-  
ta quibus vtatur Deus. 192
28. Quibus signis distinguantur veri Pastores &  
Doctores à falsis. 193
29. Aliquem ordinem constitui oportere & pasto-  
rum collegio. 196
30. De secunda specie publicorum munerum in  
Ecclesia, id est officio Diaconorum, & ararii Eccle-  
siastici administratione. 199
31. De inferioribus ordinibus quos minores vo-

cant.	202
32 De tertia specie Ecclesiasticarum functionum earum videlicet quæ versantur in iurisdictione.	203
33 Quis sit scopus Iurisdictionis Ecclesiasticæ, & quæ ipsius partes.	206
34 De singulis partibus officii Presbyterorū.	208
35 De electoribus Ecclesiasticis.	210
36 Cuiusmodi esse oporteat qui eliguntur.	214
37 De ratione ferendorum suffragiorum.	214
38 De confirmatione electionum.	215
39 De matrimonio, & Cælibatu & diuortio.	216
40 De Ieiunio.	221
41 De dierum & ciborum delectu.	222
42 De ea parte Iurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ ad correctiones spectat.	224
43 Quid sit excōmunicatio, & quis sit ipsius reclusus & legitimus vsus.	227
44 De Christiani Magistratus officio.	234
45 De obediētia quæ Magistratibus debetur.	237

## DE VLTIMO IUDICIO

## Caput Sextum.

Quid sit nobis credendum & sperandum de venturo ultimo iudicio.	246
---	-----

## BREVIS ANTITHESIS PAPATUS &amp; CHRISTIANISMI. Caput Septimum.

1 Papistas pro vero Deo colere fictitium & imaginarium numen, quod neque perfectè iustum, neque perfectè sit misericors.	248
2 Si vera est papistarum doctrina Christum de fuisse hominem esse, ac proinde spem nostram esse prorsus inanem.	250
3 Papatus eneruat Christi oblationem.	255
4 Papistæ abolent Christi intercessionem.	260
5 Papatum negare Christi prophetiam	261

THE HISTORY OF THE REIGN OF  
HENRY THE SEVENTH

IN WHICH IS CONTAINED  
A DESCRIPTION OF HIS REIGN  
FROM HIS CORONATION  
UNTIL HIS DEATH  
BY  
JAMES HALL

THE HISTORY OF THE REIGN OF  
HENRY THE SEVENTH  
IN WHICH IS CONTAINED  
A DESCRIPTION OF HIS REIGN  
FROM HIS CORONATION  
UNTIL HIS DEATH  
BY  
JAMES HALL

1.	De ...	100
2.	De ...	105
3.	De ...	110
4.	De ...	115
5.	De ...	120
6.	De ...	125
7.	De ...	130
8.	De ...	135
9.	De ...	140
10.	De ...	145
11.	De ...	150
12.	De ...	155
13.	De ...	160
14.	De ...	165
15.	De ...	170
16.	De ...	175
17.	De ...	180
18.	De ...	185
19.	De ...	190
20.	De ...	195
21.	De ...	200
22.	De ...	205
23.	De ...	210
24.	De ...	215
25.	De ...	220
26.	De ...	225
27.	De ...	230
28.	De ...	235
29.	De ...	240
30.	De ...	245
31.	De ...	250
32.	De ...	255
33.	De ...	260
34.	De ...	265
35.	De ...	270
36.	De ...	275
37.	De ...	280
38.	De ...	285
39.	De ...	290
40.	De ...	295
41.	De ...	300
42.	De ...	305
43.	De ...	310
44.	De ...	315
45.	De ...	320
46.	De ...	325
47.	De ...	330
48.	De ...	335
49.	De ...	340
50.	De ...	345
51.	De ...	350
52.	De ...	355
53.	De ...	360
54.	De ...	365
55.	De ...	370
56.	De ...	375
57.	De ...	380
58.	De ...	385
59.	De ...	390
60.	De ...	395
61.	De ...	400
62.	De ...	405
63.	De ...	410
64.	De ...	415
65.	De ...	420
66.	De ...	425
67.	De ...	430
68.	De ...	435
69.	De ...	440
70.	De ...	445
71.	De ...	450
72.	De ...	455
73.	De ...	460
74.	De ...	465
75.	De ...	470
76.	De ...	475
77.	De ...	480
78.	De ...	485
79.	De ...	490
80.	De ...	495
81.	De ...	500
82.	De ...	505
83.	De ...	510
84.	De ...	515
85.	De ...	520
86.	De ...	525
87.	De ...	530
88.	De ...	535
89.	De ...	540
90.	De ...	545
91.	De ...	550
92.	De ...	555
93.	De ...	560
94.	De ...	565
95.	De ...	570
96.	De ...	575
97.	De ...	580
98.	De ...	585
99.	De ...	590
100.	De ...	595

**DE VI TITIS IUDICIO**

Capitulum ...  
 Quis sit ...

**DE VIIS ANTI THESIS PA**

- 1. ...
- 2. ...
- 3. ...
- 4. ...
- 5. ...
- 6. ...
- 7. ...
- 8. ...
- 9. ...
- 10. ...
- 11. ...
- 12. ...
- 13. ...
- 14. ...
- 15. ...
- 16. ...
- 17. ...
- 18. ...
- 19. ...
- 20. ...
- 21. ...
- 22. ...
- 23. ...
- 24. ...
- 25. ...
- 26. ...
- 27. ...
- 28. ...
- 29. ...
- 30. ...
- 31. ...
- 32. ...
- 33. ...
- 34. ...
- 35. ...
- 36. ...
- 37. ...
- 38. ...
- 39. ...
- 40. ...
- 41. ...
- 42. ...
- 43. ...
- 44. ...
- 45. ...
- 46. ...
- 47. ...
- 48. ...
- 49. ...
- 50. ...
- 51. ...
- 52. ...
- 53. ...
- 54. ...
- 55. ...
- 56. ...
- 57. ...
- 58. ...
- 59. ...
- 60. ...
- 61. ...
- 62. ...
- 63. ...
- 64. ...
- 65. ...
- 66. ...
- 67. ...
- 68. ...
- 69. ...
- 70. ...
- 71. ...
- 72. ...
- 73. ...
- 74. ...
- 75. ...
- 76. ...
- 77. ...
- 78. ...
- 79. ...
- 80. ...
- 81. ...
- 82. ...
- 83. ...
- 84. ...
- 85. ...
- 86. ...
- 87. ...
- 88. ...
- 89. ...
- 90. ...
- 91. ...
- 92. ...
- 93. ...
- 94. ...
- 95. ...
- 96. ...
- 97. ...
- 98. ...
- 99. ...
- 100. ...



DE TRINITATE, CA-

PVT PRIMVM.

Articulus primus, Deum vnum esse.

**R**edimus vnam esse diuinam es-  
sentiam quam Deū appellamus,  
non eò tantum quia rerum natu-  
ralium cōtemplatio & aspectus  
nos id docet, <sup>a</sup> sed multo magis quonia Scri-  
ptura sacra nobis eius rei testis est. <sup>b</sup>

<sup>a</sup>  
Rom. 1. c. 20

<sup>b</sup>  
Deu. 4. r. 32  
Eph. 4. a. 6

II. Vnum Deum tribus personis non diuidi,  
sed distingui.

Scriptura sacra perspicue nos docet hanc  
diuinā essentiam in tres personas verè esse di-  
stinctam, nempe Patrem, Filium, ac Spiritū  
sanctum, quę tres personę sunt vnus Deus,  
<sup>b</sup> æternus, infinitus, & in seipso perfectissi-  
mus. Suntque hæ personę consubstantiales  
& coęternę absque vlla proprietatum aut re-  
lationum confusione, itemque absque vlla  
inter se imparitate siue inæqualitate, sicut de-  
finit Ecclesia ex Dei verbo contra Sabellium,  
Samosatenum, Arium, Nestorium, Marcio-  
nem, Eutychetē & reliquos eiusmodi hære-  
ticos, quorū furores toto corde execramur.

<sup>a</sup>  
Matth. 28.  
d. 19  
1. Ioh. 5. b. 7  
<sup>b</sup>  
Act. 17. f. 25  
Deu. 4. b. 12



III. De aeterna Dei prouidentia.

Eph. 1. b. 11  
Matth. 10  
20. c  
Pro. 16. a. 4

Nihil temere & sine iustissimo Dei decreto accidit, tamen si Deus nullius omnino peccati sit author vel particeps. Eius enim tum potētia, tum bonitas tanta est, adeoque comprehendi non potest, vt tum quoque quum Diabolum vel prauos homines adhibet in opere aliquo perficiendo, quos postea meritò punit, ipse nihilominus bene iustēque sanctum suum opus efficiat.<sup>6</sup>

Act. 1. d. 23  
1. Cor. 13. 27  
Rom. 9. d. 19,  
20

DE DEO PATRE,

CAP. II.

Articulus primus, De persona Patris.

Iob. 1. a. 1,  
27. a. 5

**C**Redimus in Deum Patrem, cuius persona nec Filius est, vt pote quem ab aeterno genuit, nec Spiritus sanctus, vt qui à Patre & Filio procedat.

II. Patrem esse creatorem & conseruatorem omnium rerum.

Is est qui quo tempore ei visum est omnia

omnia per æternum suum Filium Patri coopera-  
ntem è nihilo creauit, & ordine dispo-  
suit: quique etiam vi sua infinita & con-  
substantiali, id est Spiritu sancto, à Patre ac Fi-  
lio procedente, omnia pro æterna sua prou-  
dentia tuetur & administrat.

Gen. 1. a. 1  
Heb. 1. a. 2,  
c. 11. a. 3  
Iob. 1. a. 3

### III. De Angelis.

Credimus hunc ipsum condidisse non  
tantum hunc mundum aspectabilem, id est  
cælum & terram & omnia in eis compre-  
hensa, sed etiam spiritus illos inuisibiles,  
quorum vni, id est ii qui singulari conditoris  
gratia freti in sua integritate permanserunt,  
sunt beati ac felices Dei Angeli, id est nuncii  
ad conseruandos Electos: <sup>b</sup> alteri verò, id est,  
Diaboli, quum exciderint absque vlla spe  
recuperandæ salutis, idque sua ipsorum mali-  
cia, adiudicati sunt damnationi æternæ quæ  
ipsum manet. <sup>a</sup> Itaque Sadducæorum furor  
detestatur qui negat vllos esse Spiritus sub-  
sistentes: <sup>c</sup> item Manichæorum qui arbitran-  
tur Diabolos à seipsis ortos, & natura, non  
autem naturæ corruptione, malos esse. <sup>f</sup>

Colo. 1. c. 16

Heb. 1. d. 14  
Pl. 10. 3. d. 5  
21. c. 34.  
b. 8.

Iob. 8. f. 44  
d

2. Pe. 2. a. 4  
Iuc. 8. d. 31  
Mat. 25.  
d. 41

AB. 21. b. 8

f  
ide pat-  
son Augu-  
stinum in  
Manichæis

IIII. Opera Trinitatis inseparabilia.

Sic tribus personis, Patri, Filio, Spiritui sancto suas distinctas proprietates tribuimus, vt quod attinet ad prouidentiam, creationem, ac gubernationem mundi, ceteraque omnia ad essentiam ipsam Dei pertinentia, nec Filium nec Spiritum sanctum à Patre separemus.

## DE IESU CHRISTO, VNICO DEI FILIO,

### CAPVT TERTIVM.

Primus articulus, de Diuinitate Filii.

**C**redimus Iesum Christum, quatenus est Deus, esse Filium Patris vnicum, *ἀμὴν* *γεννητὸν* genitum non factum, vnum Deum cum Patre & Spiritu sancto, coeternum, consubstantialem, & omni ex parte Deo Patri suo æqualem.

II. Filium ab æterno constitutum esse vnicum Mediatorem inter Deum & Electos.

Is vnus est quem Pater ab æterno naturæ humanæ participem facere statuit, vt per eum suos Electos conseruaret, idque eomodo qui sequitur.

Deus

1. Iob. 1. a. 1.  
E. 17. o. 5.  
E. 14. b. 9.  
E. 20. f. 28  
1. Cor. 9. a. 5.  
Philip. 2.  
a. 6.

1. Ti. 3. a. 5.  
1. Ti. 3. c. 9.  
1. Petr. 1.  
d. 20  
Apoc. 13.  
b. 18  
Eph. 3. a. 5.



III. Deus est perfectè iustus & perfectè misericors.

Deus summè ac perfectè iustus est, quod quum ità sit, sequitur vt nullam iniquitatè probet aut inultam relinquat. Idem præterea summè ac perfectè misericors est: vnde sequitur omnia beneficia, quibus humanū genus afficit, ex mera ipsius gratia ac munificentiâ proficisci.

III. Deus est immutabilis.

Deus in suis consiliis prorsus est immutabilis, nec in iis falli aut impediri vllò modo potest. Quo fit vt quicquid accidit, id ipse ab omni æternitate decreuerit. Id enim iis consentaneum est, quæ superius diximus de æterna ipsius prouidentia.

V. Secundas causas Dei consilio non excludi.

Neque verò hæc impediunt sed potius stabilunt causas secundas & intermedias, per quas omnia eueniunt. Deus enim quum ab æterno quicquid singulis momentis euentuum erat decerneret, simul etiam rationem ac viam decreuit per quam ità euenire vellet: vsque eò vt etiam si quid in causa secunda vitii reperiat, nihil tamen in æterno Dei consilio vitii aut culpæ insit.

VI. Hominem ad declarandam Dei iustitiam ac misericordiam creatum esse.

Hominum alii beatam vitam ac salutem, alii sempiternam Mortem ac miseriam consequentur, idque propter Dei gloriã, vt passim literæ sacræ testantur. Itaque quum neque fortuito quicquam accidat, neque Deus vnquam consilium mutet, perspicuum est Deum non modò preuidisse, sed etiam ab æterno decreuisse genus hominũ demonstrandæ suæ gloriæ causa creare, alios quidẽ gratis seruãdo per misericordiam, alios verò iusto suo iudicio damnando.

<sup>a</sup>  
Gen. iud. 26  
P. 3. b. 6  
<sup>b</sup>  
Rō 9. c. 23  
Ephē 1. b. 5,  
et adieps.  
<sup>c</sup>  
Exo. 9. d. 16  
Ro. 9. c. 22.  
2. Tim. 2.  
c. 20

VII. Qua de causa primum hominem oportuit purum creari.

Vt Deus hoc consilium exequeretur, oportuit primum hominem purum & bonum creari. Nam præterquàm quòd Deus, qui summè bonus est, nihil nisi bonum potest efficere, si homo prauus & malus conditus fuisset, videretur Deus nullã habere potuisse satis iustam causam eius improbitatis puniendæ, cuius ipse creator & effector fuisset.

Gen. 1. c. 31

iii. A

VIII.

VIII. Oportuisse hominem puritate & integritate sua excidere.

Præterea oportuit hominem ita creari bonum ac purum, vt esset tamen mutabilis, & de isto integritatis gradu (sua quidem vnius culpa) decideret. Nisi enim peccatum ita ingressum esset in mundum, non haberet Deus tantum argumentum neque ad demonstrandam suam misericordiam in iis seruandis quos ad salutem destinauit: neque ad declarandam suam iustitiam, condemnandis iis quos meritis pœnis propter ipsorum peccata subiicere decreuit.

<sup>a</sup>  
Ro. 11. d. 32.

<sup>b</sup>  
Ro. 9. d. 17.

Co. 1. d. 22.

IX. Hominem à Deo purum ac bonum creatum esse.

Itaque Dominus, eo tempore quo ipsi visum est æternum illud suum consilium exequi, creauit hominem, tum marem, tum feminam, ad imaginem similitudinemque suam, id est, iustitia veraque sanctitate præditum.

<sup>a</sup>  
Gen. 1. d. 27.

Eccl. 7. d. 30.

Eph. 4. d. 24.

X. Quomodo sese primus homo cum vniuersa posteritate tum primæ tum secundæ Morti obnoxium fecerit.

Homo verò quum eiusmodi creatus esset, Diabolo tamen sese sua sponte & nullo penitus cogente coniunxit per peccata

<sup>b</sup>  
Gen. 3. d. 17.

Ro. 5. d. 12.



tum, ideoque se totamque suam progeniem & priori & posteriori Morti obnoxium reddidit, ac propterea etiam iis rebus omnibus que tum ad priorem tum ad posteriorem Mortem perducunt.

XI. Qua via ad priorem Mortem peruenitur.

*Fide Augustini lib. 13, De ciuitate Dei, cap. 2. 12. 13. 14. Ro. 5. b. 12. Heb. 9. g. 27.*

Humorum corruptio & alia infinita incommoda ex Adami & Eux peccato quasi gentilitio & hæreditario quodam iure promanantia, vniuersum genus hominum priori Morti (id est migrationi anime ex corpore mox in cinerem vertendo) obnoxium efficiunt.

XII. Priorem Mortem sempiternam esse non posse.

Hæc prior Mors sempiterna esse non potest. Ita enim saltem corpus vel Mortem æternam, id est sempiternos cruciatus, quibus dignum est, effugeret, vel à perpetua illa felicitate, que donum Dei est, excluderetur. Quod si ita accideret, certè æternū illud Dei decretum de misericordia iustitiæ que sua demonstranda, irritum ac inane fieret.

XIII. Quæ via ad secundam Mortem deducit.

Interior corruptio totius hominis, (totius, inquam, hominis ita vt ne particulam quidem

quidem eius excipiam, )quam peccatum O-  
 riginis vocat, eum ab ipso conceptionis mo-  
 mento reum facit irę Dei, ac proinde poste-  
 rioris Mortis quę est æterna. Etenim, vt rem  
 in pauca cõferam, ea corruptio nos ad omnẽ  
 veri boni speciem ineptos, imò etiam ab o-  
 mnino vero bono auersos & peccati seruos effi-  
 cit. Quapropter preclare sanè Augustin<sup>9</sup> cum  
 Scriptura consentiēs, Victa, inquit, vitio in  
 quod cecidit, voluntate, ccepit carere liberta-  
 te natura. Item, homo libero arbitrio malè  
 vsus, & se & illud perdidit. Item, laborant,  
 inquit, homines inuenire in nostra volunta-  
 te quod nostrum sit & non ex Deo: & quo-  
 modo inueniri possit ignoro.

XIII. Cuiusmodi arbitrii libertas homini  
 post peccatum reliqua facta sit.

Interea tamen non inficiamur tantum lu-  
 cis relictum esse hominibus vt sint  
 neque spoliamus eos facultatibus naturali-  
 bus, vt pote quas nõ ademptas sed corruptas  
 fuisse dicimus, veluti ratione, iudicio, volun-  
 tate, quasi facti sint stipites: imò ne liberũ  
 quidẽ arbitrium eis adimimus, si modo illud  
 adiiciatur, omnia ista nihil aliud esse quàm

<sup>a</sup>  
 ex. 6. b. 5  
 8. d. 21  
 P/c. 51. b. 7  
 Iob. 3. a. 5  
 Ephe. 2. b. 5  
 Ro. 5. c. 14

<sup>b</sup>  
 li. de perfe-  
 ctione iusti  
 tit.

<sup>c</sup>  
 Enchiridi-  
 o ad Lan-  
 ventium,  
 Cap. 30  
 d

<sup>e</sup>  
 Lib. 2. De  
 peccat. me-  
 ritis de re-  
 missione.

<sup>d</sup>  
 Ro. 1. c. 20.  
 21  
 Act. 14. c.  
 17. & 17.  
 1. 27



tenebras & odium aduersus Deum: neque liberi arbitrii nomine intelligamus facultatem aliquam naturalem cogitandi, nolendi, faciendi vel bonum vel malum, sed potius voluntatem non coactam, quæ tamen nihil nisi malum neque velit neque possit.

<sup>b</sup> Bonum enim Scriptura longè aliter quam humana ratio definit. Adeo est natura hominis non regenerati, id est, non sanati nec per gratiam instaurati, non modò vulnerata ac fauciata, sed penitus corrupta & serua peccati, lubens ac voluntaria. Rectè igitur Augustinus, Per libertatem, inquit, factum est, vt esset homo cum peccato, sed iam poenalis vitiositas subsecuta ex libertate fecit necessitatem. Nec minus præclare alibi testatur, <sup>d</sup> liberum arbitrium, ita vt est seruù peccati, non valere nisi ad peccandum, nempe quòd necessariò quidem sed tamen sponte peccet.

*Iob. 3. a. 6.*

*Eccl. 8. 36. e.*

*Rom. 8. b. 7.*

*Eccl. 7. c. 18.*

*1. Cor. 4. b. 7.*

*2. Cor. 3. b. 5.*

*plur. 2. b. 13.*

*De perfe.*

*libertate.*

*Libr. 3. ad*

*Bont. Jacin.*

XV. Summa doctrinæ de peccato Originis.

Itaque peccatum Originis est vniuersalis quædam labes ac corruptela totius humanæ naturæ, ab Adamo in omnes ipsius posteros  
pro-

propagata, quæque in iis tria peccatorum genera quasi fructus profundit.

Horû prima species cõplectitur omnẽ interiorem motû ac conceptû in intelligẽtia vel affectibus, etiam si voluntas non consentiat.

Vult enim Deus tota intelligentia, tota anima, totoque corde diligere: nos autem antea ostendimus omnia hæc esse deprauata. Altera peccatorum species tum incidit, quoties voluntas cum motibus & affectibus consentit. Tertia verò, quoties re ipsa exequi conamur quod cogitamus ac volumus.

XVI. Quomodo Deus peccato hominis ad gloriam suam vtatur.

Hoc vnum ergo supererat, vt omnes homines in exitium ruerent. Verum Dominus, qui non tantum summè iustus est, sed etiam summè misericors, pro infinita sua sapientia ab æterno decreuerat quo modo omnia hæc mala ad insignem gloriam nominis sui conuerteret, id est, ad ampliorẽ declarationem<sup>b</sup>, partim infinitæ suæ bonitatis in eos, quorum salute ab æterno decreuit gloriam suam illustra-

<sup>a</sup> Rom. 3. c. 19

<sup>b</sup> Rom. 3. c. 21

Ro. 8. f. 29,  
 & 9. c. 25  
 Ephe. 1. a.  
 5. & 6  
 d  
 Ro. 9. c. 22  
 Ex. 9. d. 116  
 c  
 Ep. 103.  
 ad Sixtum

strare: partim summę suę potentię & irę in  
 iusta condemnatione vasorum quę sunt ad  
 interitum comparata. <sup>a</sup> Nam præclare in-  
 quit Augustinus, si omnes liberarētur, fore  
 vt absconditum esset quod peccato debetur  
 propter iustitiam, sin autem nemo liberaretur,  
 fore vt non appareret quod per gratiam  
 donatur.

XV. II. Iesus Christus est vnicus Mediator à  
 Deo constitutus ac promissus.

Modus ille, de quo diximus, vnicus est, nē  
 pe Mysteriū incarnationis Filii Dei cū omni-  
 bus quę cohærent cum ipsa *ἐσομαι υἱός σου*. Is i-  
 gitur certis reuelationis gradib<sup>9</sup> fuit promif-  
 sus iam inde Adamo ad Iohannem vsque, &  
 à Prophetis ac Patriarchis annuntiatus, <sup>a</sup> at-  
 que a deo diuersis figuris sub Lege adombra-  
 tus, quemadmodum ista copiosè descripta  
 sunt in veteris Testamenti libris, vt eorum  
 seculorum homines feruarētur per fidem in  
 Christum Iesum venturum.

a  
 Gen. 3. c. 15,  
 & 12. a. 3,  
 & 18. c. 18,  
 & 20. d. 18  
 Deu. 18.  
 d. 18  
 2. Sam. 7.  
 b. 12  
 Matt. 11.  
 b. 13  
 Mat. 13. f.  
 38, & 26.  
 b. 6, & 7  
 Ro. 2. a. 2  
 Tot. epi. d  
 Heb. & plu-  
 rib. alius lo.  
 a  
 Heb. 13. b. 8  
 Ro. 3. d. 25  
 1. Tim. 1. c. 9  
 1. Cor. 10. a  
 2. 3. 4. &  
 c. 11  
 Eph. 1. b. 9  
 2. Cor. 1. d.  
 20

XVIII. Quę sit conuenientia & quod discrimen  
 veteris & noui Testamenti.

Itaque, si rem ipsam spectemus, vnū sem-  
 per fuit & erit foedus inter Deum & homi-  
 nes, nēpe Iesus Christus. Verum si quis cir-  
 cunstan-



cunſtantias cōſideret, duo ſunt fœdera ſiue  
 Teſtamenta, quorum tabulas planè authen-  
 ticas habemus, nempe ſacram Scripturam ſi-  
 ue verbum Dei. Vnum igitur vetus, alterum  
 nouum appellatur, <sup>b</sup> multo melius vetere, in  
 quo videlicet Ieſus Chriſtus non niſi emi-  
 nus proponebatur vmbriſ & figuris reſtus,  
 quæ ad ipſius Chriſti tâquam ſolis aduentû  
 euauerunt. <sup>c</sup>

<sup>b</sup>  
 Iere. 31. f.  
 3. & 32.  
 Heb. 8. b. 6

XIX Cur oportuerit Chriſtum eſſe verum ho-  
 minem, ſed abſque peccato.

<sup>c</sup>  
 Ioh. 4. c. 23.  
 & 24.

Oportuit huius fœderis ac reconciliatio-  
 nis Mediatorem eſſe verû hominẽ, ſed nulla  
 vel peccati Originalis vel altera quapiã labe  
 infectum, ſicut ex ſequentibus rationibus  
 intelligi poteſt. Primùm enim <sup>a</sup> quum Deus  
 ſit ſummè iuſtus, & homo propter corru-  
 ptionem ſit iræ ipſius obnoxius, ſicut paulò  
 antè oſtendimus, neceſſe fuit aliquem verè  
 hominem exiſtere, in quo ruina iſta inſtau-  
 rata, genus humanum Deo reconciliaretur.

<sup>a</sup>  
 1. 1. im. 2.  
 a. 5.  
 Iob. 3. b. 14  
 Ro. 1. a. 3  
 Gal. 4. a. 4  
 Rom. 8. a. 2  
 1. Cor. 1.  
 d. 30  
 Heb. 11. a.  
 10. 11

Deinde tenetur homo <sup>b</sup> implere omnem il-  
 lam iuſtitiam quam Deus ab eo requirit glo-  
 riæ ſuæ cauſa. Ex quo efficitur oportuiſſe ho-  
 minem aliquẽ exiſtere qui impleta omni iu-

<sup>b</sup>  
 Mat. 3. d. 15  
 Ro. 5. d. 18  
 2. Cor. 5.  
 d. 21

<sup>c</sup>  
*Rom. 3. d. 23*  
*25. 26.*  
*Mat. 20. f.*  
*28. & al.*  
*bi sape.*  
*Esa. 63. b. 11*  
 stitia Deo acceptus esset. Tertiò vniuersi  
 homines sunt infinita omnis generis pecca-  
 torum multitudine cooperti, ac proinde Dei  
 maledictioni obnoxii. Oportuit ergo homi-  
 nem aliquem existere qui prorsus Deo sa-  
 tisfaceret, vt ei gratus esset. Quartò, nullus  
<sup>d</sup>  
*Rom. 8. a. 2.*  
*2. Cor. 5. d. 21*  
*Heb. 4. d. 15.*  
*1. pet. 2. d. 22*  
*1. Cor. 3. d. 18.*  
*1. Iob. 2. u. 1.*  
 homo corruptus ista vel auspicari, nedum  
 conficere potuisset, imò verò proprii media-  
 toris opera indiguisset, tantùm abest vt alios  
 potuisset Deo conciliare, aut quicquam Deo  
 iucundum ac gratum efficere. Consequitur  
<sup>e</sup>  
*Rom. 14.*  
*d. 25.*  
*Heb. 11. b. 6*  
 ergo oportuisse vt hominum redemptor ve-  
 rè homo esset, id est, verè humano corpore  
 & humana anima præditus, ac nihilominus  
 tamen integer & nulla prorsus peccati labe  
 inquinatus.

X X. Cur Christum oportuerit verè Deum esse.

<sup>a</sup>  
*Iob. 1. b. 17.*  
*2. et alibi 12*  
*psisme.*  
 Eundem illum Mediatorem oportuit non  
 tantùm hominem, sed etiam verum Deum es-  
 se, ob eas saltem rationes quas subiiciemus.  
<sup>b</sup>  
*Esa. 43. b. 11*  
*Ose. 13. b. 4*  
*Ier. 17. a. 5.*  
 Primùm enim nisi verus Deus esset, seruator  
 non esset, vt qui potius seruatore indigeret.  
 Deinde necesse est vt coràm iustitia Dei in-  
 ueniatur proportio inter peccatum & pecca-  
 ti

ti poenã. Atqui si infinita est Dei maiestas,  
 quæ peccato offenditur, peccatû quoque in-  
 finitû est, ac poena infinita meretur. Ex quo  
 efficitur oportuissè, vt is qui poenam tanquã  
 homo lu- ret, simul esset infinitus, id est, ve-  
 rus Deus. Tertio quõ ira Dei sit infinita, nul-  
 la vis tanta fuit siue Angelica siue humana  
 quæ tãto pöderi pareffe potuerit. Oportuit  
 ergo cum non hominem modò sed etiam ve-  
 rè Deum existere, cui resurgendum fuit, Dia-  
 bolo, peccato, mundo, morte denique ipsa  
 cum ira Dei cõiuncta, profligatis ac superatis.  
 Deus denique, vt incomprehensibilem il-  
 lam suam bonitatem patefaceret, noluit  
 duntaxat sua gratia peccatum nostrum æ-  
 quare, sed longè etiam superare. Itaque Adã  
 quidem ille primus nostrorum malorum au-  
 thor ita fuit conditus ad imaginem Dei, vt  
 nihilominus terrestris esset sicut ipsius fra-  
 gilitas re ipsa comprobauit: è contrario verò  
 secundus ille Adam, id est Iesus Christus per  
 quem liberamur, ita est verus ac perfectus  
 homo, vt interea sit Dominus è cælo,  
 id est, verus Deus, in quo omnis plenu-  
 tudo Deitatis corporaliter habitat. Nèpe vt

<sup>d</sup>  
 Job 14 b. 10

Gen. 12. e. 31. c.  
 16. d. 32.

2. Cor. 5. d. 19

<sup>e</sup>  
 Ro. 5. c. 15.  
 18. 19. 20.

<sup>f</sup>  
 1. Cor. 15. f.  
 45. 47.



si Adami contumacia nos perterrefacit, iusti-  
tia Iesu Christi nos multo magis confirmet:  
& vitam in Iesu Christo acquisitam spera-  
mus meliorem ea quam in Adamo perdidimus,  
tanto, inquam, meliorem quanto Christus  
Adamo præstat.

XXI. Quomodo nostræ salutis mysterium fuerit impletum in Iesu Christo.

Agnoscamus igitur propriū illum vnicū  
& æternū Dei Patris Filiū, tēpore à patre  
constituto, vt ratum esset fœdus illud anti-  
quis patribus promissum<sup>a</sup> & ore propheta-  
rum promulgatum,<sup>b</sup> formam serui assump-  
sit, id est verā hominis naturā omnibus hu-  
manis infirmitatibus, excepto peccato, ob-  
noxiam, conceptum in beatæ Mariæ virgi-  
nis utero<sup>d</sup> ex Spiritu sancto, nulla viri actio-  
ne interueniente.

XXII. Duæ naturæ, diuina & humana, in vnâ  
personam sunt vnitæ, ab ipso conceptionis  
carnis momento.

Fatemur personam Filiū,<sup>a</sup> ab ipso momē-  
to, quo caro ipsius concepta fuit, vnitam  
fuisse humanæ naturæ inseparabiliter, ita vt  
non sint duo Filii Dei, nec duo Christi, sed  
vnus sit propriè Dei Filius Iesus Christus,  
verus

Esa. 7. c. 14.

Luc. 1. c. 31.

Id. 35. c. 55

Id. 9. c. 70

Ro. 1. c. 3

Ioh. 17. c. 5,

Id. 16. d. 28

Philip. 2. c. 1.

Id. 6. c. 7

Heb. 4. d. 15

Id. 5. c. 7

Matth. 1. d.

Id. 18. c. 20

Luc. 1. c. 28

Id. d. 35

Matth. 1. d.

Id. 18. c. 20

Luc. 1. c. 31

Id. 3. c. 7 d.

Id. 35. c. 41

verus Deus & verus homo, manentibus tamen ac distinctis vtriusque naturæ proprietatibus. Nam Diuinitas, ab humanitate, vel è contrario humanitas à Diuinitate seiuncta, vel alterutra cum altera confusa nulli nobis vsui esset.

XXIII. Maria virgo est mater Iesu Christi Dei & hominis.

Itaque Iesus Christus<sup>a</sup> verus Deus & verus homo (id est verè humana anima, & humano corpore constans ex virginis Mariæ, Filiæ Dauidis substantia, idque virtute Spiritus sancti composito) verè conceptus, est ac natus ex ea ipsa virgine, virgine, inquã, & ante & post partum: eaque omnia propter nostram salutem impleri oportuit.

<sup>a</sup> Matth. 1. d. 38. 21. & 23  
Luc. 1. d. 35

XXIIII. Brevis descriptio, quomodo Christus salutem nobis attulit.

Venit igitur in terras Christus, vt nos in cælum eueheret<sup>a</sup>: pertulit nostrorum peccatorum pœnas à momento conceptionis ad resurrectionem, vt nos ab iis immunes effecimus<sup>b</sup>: perfectè impleuit omnem iustitiam, vt nostram iniustitiam obtegeret<sup>c</sup>: patefecit nobis omnem patris sui voluntatem & ver-

<sup>a</sup> Eph. 2. b. 6  
<sup>b</sup>

Mat. 11. d. 28  
1. Per. 2. d. 24. & 3. c. 18  
1. Sa. 53. b. 11

Ro. 5. d. 19.  
Mat. 3. d. 15

bis, & vitæ exemplo, vt veram salutis viâ no-  
 bis commonstraret<sup>d</sup>. Denique, vt plenissi-  
 mē satisfaceret pro peccatis nostris, quæ in  
 suos humeros recepit<sup>e</sup>, vinc-tus fuit, vt nos  
 solueret: dānatus, vt absolueremur: affectus  
 infinitis contumeliis, vt nos ab omni infam-  
 ia eximeret: affixus cruci, vt in ea crucifige-  
 ret peccata nostra: mortuus est, sustinēs ma-  
 ledictionem nobis debitam, vt vnica obla-  
 tione sui semel facta, iram Dei in perpetuum  
 pacaret<sup>g</sup>: sepultus est, vt verē mortuum esse  
 cōstaret, & mortem vinceret in intimis ipsi-  
 us penetralibus, id est in sepulchro, in quo  
 nullam sensit corruptionem, vt nobis lique-  
 ret mortem ipsam ab eo mortuo superatam<sup>h</sup>:  
 resurrexit victor, vt extincta sepultaque om-  
 ni nostra corruptione, renouemur in no-  
 uā, spiritualem ac æternam vitam<sup>i</sup>: & nobis  
 deinceps prima illa mors non sit peccati pœ-  
 na, neque ingressus in alteram mortem, sed  
 cōtrario sit mortificationis nostræ comple-  
 mentum, aditūque nobis ad æternam vitā  
 patefaciat<sup>k</sup>. Denique, postquā resurrexif-  
 set, & confirmandæ suæ resurrectionis causa  
 per

Ioh. 15. c. 15

20. f.

30. 31

Act. 1. 4. 1

Esa. 53. 4.

4. 2. 5

Col. 2. 6. 14

Gal. 3. 0. 13.

2. Cor. 5.

d. 11

Heb. 10. 6.

10. 2. c. 14

Act. 21. d. 24

c. 7. 38

Ro. 6. 2. 4.

libi Paulus

sophus 10

c. 15.

1. Pet. 4.

d. 1. 2

Ro. 7. 3. 24.

Philip. 1.

d. 23



per quadraginta dies in hoc mundo esset cō-  
 moratus<sup>l</sup>, visibiliter, ac re ipsa ascēdit supra  
 omnes cælos, vbi sedet ad dextram Patris,  
 possessionem aeterni sui regni nostra causa a-  
 deptus<sup>m</sup>, quorum etiam est vnicus Media-  
 tor & Aduocatus<sup>n</sup>, gubernans Ecclesiã san-  
 cto suo Spiritu, quoad vsque numerus electo-  
 rum Patris impleatur<sup>o</sup>.

<sup>l</sup>  
 Act. 1. 3.  
 b. 9. 10. 11

<sup>m</sup>  
 Iho. 1. 4. 3

<sup>n</sup>  
 1. Ti. 2. 6. 5.  
 Heb. 1. 4. 3.  
 Et 9. 12. 4

<sup>o</sup>  
 Mat. 28.  
 d. 20  
 Eph. 4. 6.  
 10. 11. 12

XXV. Quomodo Christus sese in cælum sub-  
 duxerit, & tamen nobiscum adhuc versetur.

Arbitramur glorificationem attulisse cor-  
 pori Iesu Christi immortalitatem cum sum-  
 ma gloria coniunctam<sup>a</sup>, non autem veri cor-  
 poris naturam suis dimensionibus circun-  
 scriptam ademisse<sup>b</sup>. Itaque Christum dici-  
 mus naturam suam humanam siue suum il-  
 lud verum corpus à nobis verè ac re ipsa abs-  
 tulisse in cælum, vbi permansturū est, donec  
 veniat iudicaturus viuos & mortuos. Verum  
 diuinę nature respectu, & efficacię Spiritus S.  
 qua nos firmus non dimidii sed totius & inte-  
 gri Christi omniumque eius beneficiorū par-  
 ticipes, sicut mox dicem<sup>c</sup>, agnoscim<sup>o</sup> eū es-  
 se, ac se per futurū presentē cū suis ad cōsumma-

<sup>a</sup>  
 Luc. 24. f.  
 39  
 Ioh. 20. f. 25  
 Act. 1. 2. 3  
<sup>b</sup>  
 Act. 1. 5. 9.  
 Et 11. Et 13.  
 d. 21

<sup>c</sup>  
 Mat. 28.  
 d. 20  
 I. Jo. 16. b. 13  
 Eph. 4. b. 8.  
 Et c. 13

tionem vsque ſeculi. Hæc enim ipſe ſuis ver-  
 bis nobis confirmauit<sup>d</sup>. Præclare igitur Au-  
 gustinus<sup>d</sup> cum verbo Dei conſentiens, monet  
 cauendum nobis eſſe, ne ita aſſeramus Diui-  
 nitatem, vt veritatem corporis negemus: aut  
 putemus conſequi, vt quicquid in Deo eſt,  
 vbique ſit, quia Deus eſt vbique.

XXVI. Nullã aliam eſſe poſſe verã religionem.  
 In hoc noſtrę redemptionis myſterio quod  
 humano iudicio comprehendere non poteſt,  
 Deus ſeſe patefecit verum Deum, id eſt ſum-  
 mē iuſtum & ſummē miſericordem. Sum-  
 mē iuſtum<sup>a</sup> in eo quòd ſummo iure vltus eſt  
 omnia noſtra peccata in eo qui ſeſe pro no-  
 bis vadem interpoſuerat, id eſt in Ieſu Chri-  
 ſto.<sup>b</sup> Deinde quòd nos non agnoſcit pro  
 ſuis, niſi coopertos ac indutos eiſdem Ieſu  
 Chriſti innocentia, ſãctitate, perfectãque iu-  
 ſtitia<sup>c</sup>. Ex aduerſo veiò ſi ſe ſummē miſeri-  
 cordem declarauit, in eo quòd quũ toti eſſe-  
 mus æternæ damnationis rei, voluit tamen  
 Filium ſuum aſſumere naturam noſtram, vt  
 in eo inueniret modum pacãdæ iuſtitie ſue<sup>d</sup>,  
 nobis videlicet eum gratis impartiendo cum  
 omnibus

<sup>d</sup>  
 Mat. 26.  
 a. 11

<sup>e</sup>  
 Auguſt. E-  
 piſt. 57. ad  
 Dardannum

<sup>a</sup>  
 Ro. 3. d. 15  
 2. Co. 5. d. 21

<sup>b</sup>  
 1. Ti. 2. l. 6  
 1. Pi. 2.  
 d. 24

<sup>c</sup>  
 2. Co. 5. d. 21  
 Ro. 5. d. 19  
 Colo. 1. c. 2.

<sup>d</sup>  
 Rom. 5. h. 8  
 1. Co. 1. d. 30

omnibus ipsius beneficiis', vt sua vnus bonitate ac misericordia fiamus æternæ vitæ participes, Christo per fidem apprehenso, sicut mox à nobis dicitur. Religio igitur omnis<sup>f</sup>, quæ aliud quicquam iræ Dei opponit quàm vnicam innocentiam, iustitiam & satisfactionem Iesu Christi, per fidem apprehensi, Deum spoliat perfecta sua tū iustitia, tum misericordia: ac proinde falsa est & ad fallendos homines comparata, sicut infra explicabimus, capite huius libri septimo.

Ro. 8 f. 32  
1. Cor. 2. a.  
2. Cor. 1. 8. 11.  
Gal. 1. b. 8  
Gen. 1. a. 2.  
Iob. 24. b. 16  
Ez. 4. 5. 6.  
16. a. 7. 8.  
b. 15  
Rom. 8. b. 9  
E. 11  
E. 5. a. 3.  
E. 4  
1. Cor. 12. a.  
4. 5. 6. 7.  
c. 16  
Mat. 28.  
d. 19  
Constanti  
Nopolitana  
Synodo  
prima.

## DE SANCTO SPIRITU,

### CAPVT QVARTVM.

Articulus primus, de persona Spiritus sancti.

**C**Redimus in Spiritum sanctum, qui est essentialis virtus Patris ac Filii<sup>a</sup>, cœterna & consubstantialis, in quibus residet, & à quibus procedit<sup>b</sup>, ita vt sit vnus Deus cum illis<sup>c</sup>, persona tamen ab vtroque distinctus<sup>d</sup>, sicut rectè ex verbo Dei definiit Ecclesia aduersus Macedonium & alia eiusmodi monstra<sup>e</sup>.

Gen. 1. a. 2.  
b  
Iob. 24. b. 16  
Ez. 4. 5. 6.  
16. a. 7. 8.  
b. 15  
Rom. 8. b. 9  
E. 11  
E. 5. a. 3.  
E. 4  
1. Cor. 12. a.  
4. 5. 6. 7.  
c. 16  
Mat. 28.  
d. 19  
Constanti  
Nopolitana  
Synodo  
prima.



II. De effectibus qui in Spiritu sancto proprie considerantur.

Eius vis ac efficacia infinita sese exeruit in creatione & conseruatione omnium creaturarum iam inde à mundi initio<sup>a</sup>, sed præcipue in hac tractatione à nobis æstimabitur ex iis quæ efficit in filiis Dei, cuius videlicet dona secum aduehit, vt eos faciat illorū participes<sup>b</sup>, ac, vt paucis dicam, vt eos gradatim ad eum finem perducatur, cui sunt ante iacta mundi fundamenta destinati<sup>c</sup>.

<sup>a</sup>  
Gen. 1. d. 2  
Ps. 104. d.  
29. & 30

<sup>b</sup>  
Ro. 8. b. 9.  
& c. 14.  
1. c. 16  
1. Cor. 2. c. 13  
& 12  
1. Ioh. 4.  
c. 13

<sup>c</sup>  
Eph. 1. - 3.  
& 4

III. Sanctus Spiritus sola fide nos facit Christi participes.

Itaque Spiritus sanctus is est per quē Pater electos suos mittit in Iesu Christi Filii sui possessionem, & in eodem ipsos conseruat, ac consequenter facit eorum omnium compotes, quæ sunt ad salutē necessaria. Sed necesse est in primis vt idem Spiritus sanctus nos ad Iesum Christum recipiendum aptos & idoneos reddat. Id autem nobis præstat quum intra nos creat, & gignit pro sua mera bonitate & misericordia, id quod Fidem vocamus<sup>b</sup>, vnicum illud instrumentum videlicet

<sup>a</sup>  
Eph. 1. c. 17  
Phil. 1.  
d. 10  
2. 7. Ioh. 3.  
d. 2

<sup>b</sup>  
Ioh. 3. b. 6,  
& d. 36

delicet, quo Iesum Christum oblatum apprehendimus, & vas vnicum ad eum percipiendum comparatum.

IIII. Quibus mediis vtatur Spiritus sanctus ad fidem in nobis creandam ac conseruandam.

Vtitur Spiritus sanctus duobus ordinariis mediis, tum vt creet, tum etiam vt indies magis ac magis corroboret instrumentum illud quod Fidem vocauimus, ita tamen vt suam vim ad ea non transferat, sed per ea duntaxat operetur: nempe prædicatione verbi Dei, & sacramentis<sup>a</sup>, sicut suo loco ostendemus.

Prius enim explicabimus quid sit Fides illa tam præciosa, & quænam sint ipsius effecta.

V. Quantopere necessaria sit Fides, & quid sit.

Nos propter inositam in nobis corruptionem ita aduersum nos ipsos coniurauimus<sup>a</sup>, vt si Deus nos duntaxat admoneret, fore vt salutem nostram in Christo inueniamus, si-  
mus eum ludibrio habituri, sicut semper con-  
suevit Mundus<sup>b</sup>. Quòd si præterea id vnum  
adderet, nos credendo in Christum Iesum  
percipere posse fructum vnici illius remedii

B.iiii.

<sup>a</sup>  
Matt. 28. d  
19. e. 20  
Act. 6. e. 4  
Ro. 10. e. 17  
Iaco. 1. e. 18  
1. Pet. 1.  
d. 23.

<sup>a</sup>  
Rom. 8. b. 7  
1. Cor. 2.  
d. 14

<sup>b</sup>  
1. Cor. 1. e. 23  
Ioh. 10.  
d. 70  
Act. 2. b. 13  
Luc. 23. e. 35  
Ioh. 3. d. 53  
e. 6

aduersus mortem æternam comparati, ne id quidem nos iuuaret. Nam, quantum ad hæc attinet, dici non potest, quãto opere simus muti, surdi<sup>d</sup>, & cæci naturæ ipsius vitio: nec minus difficile nobis fuerit velle credere, quam difficile fuerit cadaueri volare. Hic igitur necesse est, vt præter illa omnia bonus ille Pater cælestis qui nos ad gloriam suam legit, duplici gratia erga suos hostes vtatur: & quum nobis annuntiat<sup>e</sup>, se ita dilexisse mundum, vt pro eo vnigenitum suum Filium dederit ea conditione, vt quisquis in eum credit, non pereat, sed habeat vitam æternam, pariter in nobis creet Fidem illam quam à nobis flagitat. Fides autem, de qua loquimur, non ea est qua duntaxat credimus Deum esse Deum, & verum esse ipsius Verbum (habent enim ipsi quoque Diaboli hanc fidem, & eo magis tremunt) sed Fidem appellamus certam quandam scientiam, quam Spiritus sanctus sua vna gratia ac bonitate magis ac magis insculpit cordibus Electorum, qua scientia fit, vt eorum vnusquisque in corde suo certior factus suæ electionis, sibi ipsi applicat

Pf. 51. d. 17.

Ef. 6. b. 5

Ier. 1. b. 6.

d

Pf. 40. b. 7

Ioh. 8. f. 47

Mat. 13. b.

13

Iob. 1. a. 5.

E. 3. a. 3.

E. 9. g. 41

Eph. 5. b. 8.

f

Ioh. 12. f. 38

E. 3. g. 41

6. e. 44

Rom. 8. b. 7

g

Iob. 3. b. 16.

b

Iac. 2. d. 19



placet promissionē salutis in Iesu Christo.  
 Fides, inquam, non tātūm credit Iesum mor-  
 tuū fuisse ac resurrexisse pro peccatoribus  
 sed etiam amplectitur Iesum Christū, in quo  
 vno confidit qui verè credit, & ita certus  
 est suæ salutis, vt, quoad eius fieri potest,  
 de ea nihil dubitet'. Rectè igitur Bernardus  
 cum verbo Dei prorsus consentiens<sup>m</sup>, Si cre-  
 dis, inquit, peccata tua non posse deleri nisi  
 ab eo cui soli peccasti, & in quem peccatum  
 non cadit, bene facis: sed adde adhuc, vt &  
 hoc credas quia per ipsū tibi peccata con-  
 nātur. Hoc est testimoniū quod perhibet in  
 corde nostro Spiritus sanctus dicens, Dimis-  
 sa sunt tibi peccata tua.

VI. Quod sit veræ Fidei obiectum, & quæ eius  
 efficacia.

Quum Christus sit fidei scopus, Chri-  
 stus, inquam, qualis in verbo Dei nobis pro-  
 ponitur, duo consequuntur magnopere di-  
 gna, quæ ab omnibus obseruentur. Vnum<sup>a</sup>,  
 vbicumque nullum Dei verbū extat, sed hu-  
 mana duntaxat autoritas, ibi nullum esse  
 fidei locum, sed somniis & opinionibus que  
 nos non possunt non decipere. Alterum<sup>b</sup> fi-

1. Cor. 2. c.  
 13, & d. 16  
 Ro. 8. g. 38.

Ro. 8. c. 16  
 Heb. 10. d.  
 22, & 23

1. Ioh. 4. c.  
 13, &  
 19, &

Jim. apf. a

Eph. 3. c. 12

Sermone  
 primo de  
 Ananiasa  
 rione.

Ro. 10. b. 8,  
 & c. 17

Mar. 16. c.  
 15, & 16  
 Ro. 1. b. 16

1. Pet. 1.  
 d. 25  
 Gal. 1. b. 8, 9

Ioh. 17. d.  
 20, & 21

Ro. 8. b. 9,  
 & 11  
 1. Cor. 1.  
 d. 30

dem amplecti, ac sibi vt proprium asserere Ie-  
 sum Christum & quicquid ei inest, quoniã  
 videlicet nobis possidendus offertur, cum  
 hac conditione, si credamus in eum<sup>c</sup>. Itaque  
 duorum alterum necessarium est, nempe vt  
 vel non insit Christo quicquid ad salutem no-  
 stram requiritur, aut, si omnia in eo insunt, is  
 omnia possideat qui Christum per fidem possi-  
 det. At qui prius illud nemo sine insigni blas-  
 phemia dixerit, quoniam cõsequeretur, Chri-  
 stum non esse Iesum, id est seruatorem, nisi  
 aliqua ex parte<sup>d</sup>. Efficitur ergo posterius ve-  
 rum esse, nempe vt qui Christum obtinet  
 per fidem, omnia in eo obtineat quæ ad salu-  
 tem possunt desiderari<sup>e</sup>, sicut significat Apo-  
 stolus, quum testatur nullam esse condemna-  
 tionem iis qui sunt in Christo Iesu<sup>f</sup>.

VII. Quomodo accipiendum sit quod ex Paulo  
 affirmamus, nos sola fide iustificari.

Ratio, qua nititur superior conclusio,  
 hæc est, quoniam Fides est instrumentum  
 quod Christum recipit, ac proinde iustitiam  
 eius, id est plenissimam perfectionem. Quum  
 igitur ex Paulo<sup>g</sup> affirmamus nos fide sola, si-  
 ue gratis, siue fide, siue operibus iustificari  
 (sunt

<sup>c</sup>  
 Ioh. 1. h. 12.  
 & 3. h. 15.

<sup>d</sup>  
 Mat. 1. d. 21  
 Ro. 8. a. 1.

<sup>e</sup>  
 Ro. 5. a. 1.  
 Ro. 8. a. 1.

<sup>f</sup>  
 Ro. 3. c. 21.  
 24. & d. 27  
 & 4. a. 3.  
 & 9. & 30.  
 31. 32. & 11

<sup>g</sup>  
 a. 6.  
 Gal. 2. c. 16.  
 & d. 21.  
 & 3. b. 9.  
 10. & c. 18  
 & 15. a. 4.  
 Philipp. 3.  
 b. 9.  
 2. Ti. 1. c. 9.  
 Tit. 3. a. 5.  
 Heb. 11. b. 7.

(sunt enim hæc synonyma) non est hoc dictum perinde accipiendū ac si diceremus, Fidem esse quandam virtutem quæ nos in nobis coram Deo iustificet. Id enim esset fidem substituere in locū Iesu Christi, qui vnus est nostra perfecta & integra iustitia. Verū ita loquimur cum Apostolo, & fide sola nos iustificari dicimus, eò quòd amplectitur eum qui nos iustificat, nempe Iesum Christū, qui cum nos vnit ac copulat, vt simus & ipsius & omnium eius bonorum participes, quæ quidem nobis imputata, prorsus sufficiūt ad hoc vt coram Deo absoluiamur & pro iustis censeamur.

VIII. Certum esse suæ salutis per Christum fide apprehensum, nihil minus esse quàm arrogantiam.

Ex hoc efficitur non modò non esse arrogantis hominis nihil dubitare de sua salute, sed etiam è contrario sola hac ratione homines omnem arrogantiam deponere, vt omnem gloriam Deo tribuant. Fides enim vna nos docet quasi ex nobis migrare, ac planè cogit nos agnoscere, nihil in

Ro. 3. d. 27.  
 Co. 4. d. 19.  
 Co. 8. c. 16.  
 Co. 9. 38.  
 Eph. 3. c. 12.  
 Heb. 30. d.  
 21. 23.  
 1. Ioh. 4. c.  
 13. Co. 5.  
 d. 19.  
 1. Cor. 4. d.  
 4. Co. 9. d.  
 26.  
 Ioh. 3. a. 6.



nobis inesse præter damnationis cauffas & argumentum: ideoque nos ad vnum Christũ ablegat, per cuius solã iustitiam nos certiores facit salutis à Deo obtinendæ, quoniã videlicet quicquid Iesu Christo inest ( inest autẽ summa & absolutissima iustitiæ perfectio, tum quia peccatum in eo nullum inest, tum etiam quoniam omnem legis iustitiam impleuit) nobis imputatur, perinde ac si propriè nostrum esset, si modo per fidem ipsum amplectamur. Ideo pulchrè Bernardus<sup>b</sup>, Gloria, inquit, nostra hæc est, non quidem tale testimonium, quale superbus ille Pharisæus habebat seducta & seductrice cogitatione testimonium perhibens de semetipso, & testimonium eius verum non erat: sed quum Spiritus testimonium perhibet spiritui nostro.

<sup>b</sup>  
Bernardus  
primo ser-  
mone de An-  
nũtiatione.

IX Fidem iuuenire in vno Christo quicquid ad salutem requiritur.

Dignum autem est hoc argumentũ quod sigillatim explicetur, vt sciamus an per fidẽ apprehẽdatur satis idoneum remedium quo freti possimus vitam æternam certò sperare, quemadmodum scriptum est, Iustum ex fide sua

sua victurum<sup>a</sup>. Dico igitur quicquid impedit hominem, quominus illi cum Deo conueniat, ad tria capita posse reuocari, quibus totidem parata remedia nanciscimur non in nobis ipsis, sed in vno Iesu Christo, ita tamen vt nihil magis propriè sit nostrum quam Christus, & quicquid Christi est<sup>b</sup>, si modo per fidem cum eo vniti ac coniuncti societatem vnà coiuiuis. Hæc enim causa est cur Ecclesia, id est fidelium cætus, vocetur sponsa Christi cui tanquam marito nupfit<sup>c</sup>, nempe vt melius appareat arctissima illa societas ac coniunctio quæ inter eum & fideles intercedit. Nam huius societatis ac spiritualis coniugii ea lex est, vt omnes nostras miseras in se recipiat, nos autem è contrario omnes bonorù thesauros ex bonitate ac misericordia ipsius percipiamus, sicut ex illis quibus subiiciam intelligi facillè poterit.

<sup>a</sup>  
Ab. 3. a. 4  
Ro. 1. b. 16.  
Co. 17  
Gal. 3. b. 11

<sup>b</sup>  
Ioh. 17. b. 10  
11. Co. d. 20.  
21. 22. 23. 26

<sup>c</sup>  
Ro. 7. a. 4.  
Co. 8. f. 32  
1. Cor. 11.  
4. 24. d. 1. 2. 3.  
Eph. 5. 5. 12

X. De primæ tentationis primo insultu, in quo nobis innumerabilia peccata nostra proponuntur: & vnico remedio quod in vno Iesu Christo aduersus hunc insultum per fidem inuenitur.

Nunc igitur propius consideremus an in

1. Cor. 11.  
2. Cor. 11.  
Eph. 5. 5. 12

vno Iesu Christo possimus certa remedia nã-  
 cisci aduersus omnes Satanæ, & conscientiaẽ  
 nostræ insultus. Primùm omnium Satan &  
 conscientia nostra, vt nos penitus indignos  
 esse probent, qui seruemur, dignissimos autẽ  
 qui peream⁹, nobis ob oculos ponũt, Dei na-  
 turam summẽ iusti, & omnium scelerum ca-  
 pitalis hostis ac vindicis. Quod quum ita sit,  
 & satis constet nos infinitis sceleribus esse  
 coopertos, quid aliud nobis meritò expectã-  
 dum quàm peccati stipendium, id est Mors  
 æterna? Quid autem poterunt miseri morta-  
 les aduersus hanc Satanæ & conscientiaẽ suæ  
 conclusionem opponere? Nihil profectò  
 quod vllius sit momẽti, præter id vnũ quod  
 mox dicam. Nam primùm omnium si præte-  
 rita Dei iustitia ad eius misericordiam confu-  
 gerint, se ipsos decipiũt. Certissimũ enim est  
 Deum ita esse misericordem, vt interea sum-  
 mã ipsius iustitiam oporteat nos profiteri,  
 qua de rediximus paulò antè, id est articulo  
 xxvi. tertii capitis.

\* Aduersus  
 merita Sã-  
 Horum pri-  
 ma ratio.

\* Sin autem tegendis nostris peccatis libeat  
 ad Sanctorũ merita (quę vocãt) cõfugere, pri-  
 mùm



num omniū magnā eis iniuriā facimus. Da-  
 uid enim clāmat<sup>a</sup>, Ne intres in iudiciū cum  
 seruo tuo: & alibi cōfitetur opera sua ad Deū <sup>a</sup>  
 vsque non pertingere<sup>b</sup>. Paulus verò quid cō <sup>b</sup>  
 memorat de Abrahamo illo fideli, atque a-  
 deō fidelium Patre<sup>c</sup>? si Abraham, inquit, ex <sup>c</sup>  
 operibus iustificatus fuit, habet de quo glo- <sup>Ro 4. d. 3.</sup>  
 rietur, at non apud Deum. Quid enim di- <sup>Co 3.</sup>  
 cit Scriptura? Credidit Abraham Deo, & im-  
 putatum est ei ad iustitiam. Imò quid de sei- <sup>d</sup>  
 pso refert Paulus<sup>d</sup>? Sanè, inquit, nullius mihi <sup>1. Co. 4. d. 4.</sup>  
 sum conscius, sed non in eo iustificatus sum.  
 Quomodo igitur poterimus pro nostrorum  
 peccatorum satisfactione proferre vlla San-  
 ctorum merita, quum ipsimet Sancti non  
 aliò confugerint quàm ad vnam misericor-  
 diam Dei per Christum reconciliati<sup>e</sup>? Præ <sup>Philip. 3. b.</sup>  
 terea etiā si Sancti suis meritis vitam eterna <sup>8. Co 9</sup>  
 essent adepti (quod tamen falsum esse ex eo- <sup>Secunda ratio.</sup>  
 rum scriptis constat) nonne iam persolu-  
 ta esset ipsis meritorum merces? Quo ite-  
 re igitur iterum illa coram Deo profera-  
 mus? Nam si quis excipiat, tantum il-  
 los habuisse meritorum, vt aliquid etiam

super sit, quod alii possint mutuari, nonne id perinde est ac si vniuersam Scripturam falsi accusaret? Imò nonne id perinde est ac si dicat, Sanctos illos morte Christi nihil indiguisse, quum satis superque meritorum in sese habuerint?

*\* Quarta ratio.* Sed age, etiam si daremus, quod petūt aduersarii, Sanctorum merita superabundasse, quotamē iure existimabimus illa ad nos pertinere? An quia nos ita esse somniamus, aut quoniam pecuniis illa redemimus? Atqui satis constat quam acerbe Petrus Simonem illum Magum spiritualia mercantē reprehenderit. Pecunia, inquit, tua tecum pereat, qui existimaris Dei dona pecuniis comparari.

*f. Act. 8. d. 10.* En quomodo Sanctos eo ipso afficimus contumelia quo maxime volumus eos colere. Quod si nullus hic locus est Sanctorum operibus, quid tandem aut in nobis, aut in quoquam alio cōperiemus, quo aduersus illum Satanæ insultum satis simus instructi? Sed vt semel istis falsis imaginationibus occurratur, age sequentes rationes expēdamus. Primò, nonne penitus insanum eum esse iudicarem, qui  
obru-

obrutus ære alieno, propterea se nihil creditoribus debere serio contenderet, quòd sòniasset vel sese, vel alium quempiã suo nomine illis satis fecisse? Atqui non aliter agimus cum Deo, quoties in vnus Christi satisfacti one non acquiescimus. Cætera enim omnia quo tandem fundamento nituntur, quidue sunt aliud, quàm vana hominũ somnia, quasi Deo arrideat quicquid nobis lubet? Nos igitur è contrario audiamus, quid Filius Dei ore suo pronuntiet. <sup>g</sup> Frustra, inquit, me colunt, <sup>Mat. 7. a. 7</sup> obseruantes hominum mandata. Et alibi: <sup>b</sup> <sup>Esa. 1. c. 12.</sup> Quum, inquit, apparetis coram me, ecquis ista requisit ex manibus vestris?

Secundò, quum dicimus nos in vna Dei misericordia confidere, & nihilominus arbitramur nos illi vel penitus, vel aliqua saltem ex parte satisfecisse, an non tantum ipsius misericordiæ derogamus, quantum ipsi nobis arrogamus?

Tertiò, quisquis in vno Christi merito non acquiescit, & aliud quodpiam cum eo coniungit, an non peride facit, ac si apertè clamaret Christum non esse Iesum, idest seruatorem,



nisi aliqua ex parte <sup>l<sup>a</sup></sup>.

<sup>K</sup>  
Gal. 2. d. 21.

Quartò, quoties eò impudentiæ deuenimus vt audeamus iræ omnipotentis Dei oppone-  
re hominum opera, in quibus tantum inest  
labis, etiam si excellentissima quæ que su-  
mas<sup>l</sup>, an non hoc est Deum sua perfecta iusti-  
tia, ac proinde sua quoque Diuinitate, quan-  
tū in nobis est, spoliare<sup>m</sup>? Ideò clamabat Da-  
uid, Ne intres in iudicium cum seruo tuo.<sup>n</sup>

<sup>l</sup>  
Luc. 17.  
c. 10

<sup>m</sup>  
Ro. 3. d. 26  
)

<sup>n</sup>  
2. 143. d. 3

Discamus igitur ad Satanæ argumētum alio  
prorsus modo respōdere, isto videlicet. Tu  
hoc principium sumis Satan, Deum esse sum-  
mè iustum & omnium scelerum vltoré. Hoc  
ego ita esse concedo: sed aliud quiddā adii-  
cio, quod & ipsū iustitiæ cōuenit, & à te est  
prætermisum, nempe, quum Deus sit sum-  
mè iustus, non ferre iustitiam ipsius, vt v-  
num idémque debitū bis sibi persolui velit.  
Deinde, illud quoque minimè inficior quod  
assumpsisti, me nimirū infinitis peccatis to-  
tum scaterere, quibus mors æterna debeat.  
Sed hic rursus adiiicio quod malitiosè præ-  
teriisti, Deum videlicet omnes meas iniqui-  
tates seuerissimè & summo iure vltū esse in

Iesu

Iesu Christo, qui meo nomine sese punien-  
 dum Patri exhibuit. Itaque conclusionē col-  
 ligo tuæ prorsus contrariam, quando quidē  
 Deus iustus est, neque bis idem debitū vult  
 sibi persolui: & Christus Iesus Deus & homo  
 infinitæ Dei maiestati infinita sua obedi-  
 tia satisfecit, ex his positis consequi, fieri iā  
 non posse vt iniquitates meæ animū meum  
 concutiant, vt pote quæ sint penitus deletæ  
 & expunctæ Christi sanguine, vt in rationē  
 coram Deo nunquā veniant. Est enim Chri-  
 stus pro me factus execratio, mortu⁹ iustus  
 pro iniustis. Hic verò non dubium est quin  
 Satan nobis ob oculos ponat varias afflictio-  
 nes, & mortem ipsam ob oculos, quasi sint  
 totidem testimonia, Deum nobis peccata  
 nostra non condonassē. Sed duo sunt quæ  
 respondeamus. Vnum, quamuis afflictiones  
 omnes, & mors ipsa per peccatū introierint  
 in mundū, Deum tamen non sēper eò respi-  
 cere quoties nos affligit, sicut liquere potest  
 in historia Iobi, & aliorum multorum.  
 Habet enim Deus varias, ac multiplices cau-  
 sas, quibus gloriæ suæ cōsulit, & suorū saluti

o  
Ro. 3. d. 25.  
1. pe. 2. d. 24

p  
Ro. 3. d. 26.

q  
2. Co. 5. d. 19

r  
Ro. 5. d. 19.

s  
philip. 2. d. 31.  
Ro. 8. d. 13.  
E. 1. 33.

t  
Colo. 2. c. 14

u  
Gal. 3. b. 13.

x  
1. pet. 2. d. 24.

y  
Ro. 5. b. 12.  
Eph. 5. b. 6.

z  
Iob. 9. d. 30.

1. pet. 2. d. 19.

14.  
Iac. 1. d. 2.

C. 4.

vt dicemus vltimo articulo quarti huius capituli. Alterum est, Deum ne tum quidem quum suos affligit propter ipsorum peccata & eos mortis doloribus inuoluit<sup>aa</sup>, aduersus illos succensere, tanquam iudicem ad eos dānandos paratum, sed vt patrem clementissimū, qui filios suos castiget, ne pereant<sup>bb</sup>, vtque exemplo in vnum quempiam edito multos ad frugem reuocet<sup>cc</sup>.

<sup>aa</sup>  
Job 1. c. 15

<sup>bb</sup>  
2. Co. 6. b. 9  
Heb. 12. b. 6  
2. Sam. 7.  
b. 14

<sup>cc</sup>  
2. Sam. 12.  
d. 13. 14

XI. De remedio, quod vna fides in vno Christo nanciscitur aduersus alterum eiusdem tentationis insultum, positum in eo, quod nusquam in nobis extat iustitia illa, quam Deus merito à nobis requirit.

Secundus insultus, quo nos Satan adortur, argumēto à nostra indignitate sumpto, est eiusmodi. Non satis est non peccasse, vel pro suis peccatis per aliū satisfecisse: sed præterea requiritur perfecta Legis præstatio, id est vt Deum & proximum perfectè dilexerimus<sup>a</sup>. Affer igitur, obiiciet Satan miseris nostris conscientis, iustitiam istam, aut agnosce te non posse iram, ac maledictionē Dei effugere. Ceterum aduersus hunc insultum quod tandem præsidium in vllis hominibus,

<sup>a</sup>  
Deu. 27.  
d. 25  
Gal. 3. b. 10  
Eph. 2.  
R. m. 4. c  
24 15. 16



nibus inueniemus, vno Christo excepto? Requiritur enim hic perfecta obedientia, quam quidem nemo vnquam homo, præter Christum Iesum præstitit. Hic igitur rursus discamus nobis per fidem applicare alterum hunc Christi thesaurum, id est ipsius iustitiam. Sci-  
 mus enim hunc vnum esse qui omnem iustitiam impleuit<sup>b</sup>, quoniam & Patrem perfectissime dilexit ac reuerit<sup>9</sup> est, & hostes suos adeo perfecte amaui<sup>c</sup>, vt sustinuerit etiam maledictio pro eis fieri,<sup>d</sup> id est iram Dei sustinere, vt hac ipsius perfecta & omnibus numeris absolutissima iustitia induiti, vtpote quæ per fidem nobis imputetur,<sup>f</sup> Deo accepti simus<sup>e</sup>, vt Christi fratres ac cohæredes. Hic verò prorsus necesse est vt, quantum qui dem ad hunc insultum attinet, Satan penitus obmutescat<sup>h</sup>, si modò fidem illam habemus quæ nobis Iesum Christum cum omnibus ipsius thesauris applicat.

<sup>b</sup>  
 Mat. 3. b. 15

<sup>c</sup>  
 Phi. 2. a. 8.  
 Ef. 5. b. 28.

<sup>d</sup>  
 Ro. 5. b. 9.  
 Co. 10.

<sup>e</sup>  
 Gal. 3. b. 33.

<sup>f</sup>  
 Colo. 1. c. 23  
 1. Co. 5. d. 21

<sup>g</sup>  
 Eph. 1. b. 8.

<sup>h</sup>  
 Ioh. 1. b. 33.  
 Co. 20. d. 17.

<sup>i</sup>  
 Ro. 8. f. 33.

XII. De tertio eiusdem tentationis insultu, quòd natura simus corrupti, ac proinde Deo exosi.

Superest Satanæ in hac tentatione quidã præterea insultus ex nostra indignitate sum-

ptus. Nam, obiiciet Satã, etiam si in Christo Iesu satisfecisti pœnæ quam peccata tua merebantur, & eiusdem iustitiam induisti per Fidem, nihilominus tamen diffiteri non potes, quin sis natura deprauata, adeò vt omnis uitii semen tibi sit insitum<sup>a</sup>. Qua fronte igitur audebis comparere coram Dei maiestate, capitali omnium sordium hoste, & ipso- rum etiam cordium scrutatore? Nos verò aduersus hunc insultũ nusquam alibi, quàm in vno Iesu Christo promptum remedium inuenimus, in quo possimus acquiescere.

<sup>a</sup>  
Ro. 7. c. 17.  
28. c. d. 25.  
b  
Iob. 4. d. 18.  
p. 1. a. 5.  
c  
ps. 44. d. 22.  
Ierem. 17.  
b. 10.

Est autem eiusmodi responsum, quod nobis Christus in hac tentatione suppeditat. Nos quidem inclusos adhuc teneri corpore isto mortali, quò fit, vt nõ faciamus bonũ quod volum<sup>o</sup>, & adhuc sentiamus peccatum in nobis habitans, & carnem aduersus spiritũ decertantem, adeò, vt & corpore, & animo aliquatenus in illo vetere luto hæreamus<sup>e</sup>. Verùm quoniam per fidẽ sumus Christo uniti<sup>b</sup>, & incorporati<sup>i</sup>, & in eodẽ radicati<sup>lx</sup>, & insiti<sup>l</sup>, in quo natura nostra à primo momento, quo cõceptus est in Mariæ virginis utero multo

<sup>d</sup>  
Ro. 7. c. 17.  
<sup>e</sup>  
Ro. 7. d. 12.  
c. 23.  
f  
Gal. 5. c. 17.  
<sup>g</sup>  
Ro. 7. d. 18.  
phi. 3. b. 9.  
b  
1. Cor. 6. d. 17.  
<sup>i</sup>  
Eph. 4. d. 16.  
Col. 2. b. 19.  
<sup>lx</sup>  
Col. 2. b. 7.  
<sup>l</sup>  
Ro. 6. a. 5.

multò fuit pleniore sanctificatione instaurata<sup>m</sup>, quàm olim quum in Adamo pura conderetur<sup>n</sup>, (fuit enim Adamus duntaxat conditus ad imaginem Dei<sup>o</sup>, Christus autem verus Deus carnem nostrã assumpsit ex Spiritu sancto cõceptã,) idcirco sanctificatio ista naturę humanę in Christo nobis per Fidẽ imputata, effecit vt reliquiã corruptionis illius quę in nobis etiã regeneratis insidẽt, in rationẽ non veniãt coram Deo<sup>p</sup>, propterea quòd Christi sanctimonia absorbentur ac sepeliuntur: Christi, inquã, cuius robur ad nos sanctificandos coram Deo, infinitis partibus superat corruptionis vires ad nos polluentes.

XIII. De remedio aduersus secundam tẽtationem, in qua quæritur, an fidem habeamus.

Ad ea, de quibus diximus, excipiet Satan, Christi mortem non prodesse omnibus peccatoribus, quum innumerabiles pereant. Nos verò vicissim regeremus, solos quidem fideles Christi passionis ac sanctificationis esse participes, sed tantum abesse vt propterea despondeamus animum, vt è contra-



<sup>a</sup>  
Ro. 8. c. 15  
1. Cor. 2. c.  
12. & d. 16  
1. Ioh. 4. c. 13

rio nulla res æquè nos consoletur<sup>a</sup>, quoniã  
scimus fidem intra nos esse, fidem, inquam,  
illam qua non modò in genere & confusè cre-  
dimus Iesum venisse, vt mundi peccata tol-  
leret: sed nobis ipsis sigillatim Christum ap-  
plicamus, adeò vt vnusquisque nostrum ità  
apud se ratiocinetur, Ego sum in Iesu Chri-  
sto, ideòque non possum perire<sup>b</sup>.

<sup>b</sup>  
Rom. 8. d. 11.  
1. Cor. 2.  
d. 6  
1. Ioh. 5. d.  
19. & 20

Hic verò, vt possimus certum fundamentũ  
substernere superioribus victoriis, & alte-  
ram istam tentationẽ fortiter superare, quæ-  
retur, Fidem habeamus necne, quæ cõtrouer-  
sia non aliter potest à nobis explicari, quàm  
si ab effectis ad efficientem causam ascen-  
damus. Sunt ergo Christi à nobis per fidem  
apprehẽsi, & intra nos habitãtis, effecta du-  
plicia. Primùm enim Spiritus sanctus testi-  
monium reddit spiritui nostro nos esse filios  
Dei, adeò vt intrepidè clamemus Abba Pa-  
ter<sup>c</sup>. Deinde hoc quoque constituendũ est,  
quando nobis Christum per fidem applica-  
mus, id non fieri vana quadam & inani opi-  
nionẽ siue imaginatione: sed re ipsa & planè  
efficaciter<sup>d</sup>, quamuis totum hoc mysterium  
sit

<sup>c</sup>  
Ro. 8. c. 16  
1. Cor. 2. c.  
10. 11. 12  
Gal. 4. a. 6  
<sup>d</sup>  
Ro. 6. a. 7. 3  
4. 5. 6. 8  
b. 9. & c. 14  
1. Ioh. 1. c. 6  
1. 2. a. 5  
1. 6. 7.

fit spirituale, adeò vt quemadmodum anima  
 physico modo corpori adiuncta effe&º suos  
 edit, ità Christus Iesus per fidẽ intra nos ha-  
 bitans spirituali modo ac virtute, vires suas  
 in nobis exerat, quæ quidem in sacris literis  
 intelliguntur Regenerationis & sanctifica-  
 tionis nomine, quoniam per illas noui pror-  
 sus homines euadimus, quod ad qualitates  
 attinet. Sũt autẽ huius regenerationis, id est  
 nouæ originis ac cõditionis tres partes. Quẽ  
 admodum enim natiua illa corruptio nos pe-  
 nitus & corpore & anima captiuos retinẽs,  
 edebat in nobis peccata, & mortem: ità etiã  
 ex aduerso virtus Iesu Christi sese nobis effi-  
 caciter insinuans, & nos sibi liberali, quod  
 aiunt, causa manu asserens, tria in nobis effi-  
 cit, nempe Mortificationem peccati, id est  
 natiuæ illius labis, quæ vetus homo dicitur:  
 Sepulturam eiusdem: & noui hominis Resur-  
 rectionem: sicut ista copiosẽ in primis à Pau-  
 lo explicantur.<sup>s</sup>

Est igitur Mortificatio corruptionis siue  
 peccati, effectum Christi in nobis, quo fit, vt  
 ea sensim in nobis perimatur & extingua-

Iob. 3. 4. 5.  
 Eph. 4. e. 22.  
 f. 23. 24.

f  
 Ro. 7. 1. 2. 3.  
 3. 4. 5. 6.

E  
 Ro. 6. 11.  
 alibi.  
 passim

<sup>b</sup>  
Ro. 6. 1. 4.  
Colof. 2. b.  
Ez. 3. 3.  
4. 3. 5.

tur, adeò vt nõ sit ità efficax ad ciédas prauas  
motiones, cõfessiones, & actiones Dei vo-  
lütati contrarias. Eiusdẽ veteris hominis se-  
pultura <sup>b</sup>, alterum est Christi opus in nos,  
cuius videlicet virtute vetus ille homo, acce-  
pto lethali vulnere, paulatim euanescit. De-  
nique quemadmodum sepultura corporum  
nostrorum est quidam Mortis progressus, i-  
ta veteris nostri hominis sepultura est quæ-  
dam continuatio ac progressio mortificati-  
onis illius cuius antè meminimus. Ad eam  
rem autem mirificè nos iuuant afflictiones,

<sup>i</sup>  
2. Cor. 4. d.  
16.

quibus dicitur Dominus nos respicere <sup>i</sup>, i-  
tẽmque exercitationes illæ tum spirituales  
tum etiam corporales, quibus nos assiduè v-  
ti oportet vt rebellantem carnem opprima-

<sup>lx</sup>  
1. Co. 9. d.  
27.  
Gal 5. c. 17.

mus <sup>lx</sup>. Denique Mors prima, quod ad Fide-  
les attinet, complementum est istius mortifi-  
cationis ac sepulture peccati, quatenus cer-  
tamen carnis & spiritus dirimit <sup>l</sup>.

<sup>l</sup>  
Ph. 3. d. 23.

Resurrectio noui hominis, siue hominis,  
quod ad qualitates facultatum attinet, pror-  
sus renouati, tertium est effectum Christi in-  
tra nos viuentis, qui, corruptione nature no-



stræ perempta, nouum nobis robur in-  
 rat, adeò vt intelligentia nostra<sup>m</sup>, & facul-  
 tas illa ingenii, qua de rebus perceptis iudi-  
 camus, gratia Spiritus sancti illustratæ, & à  
 noua ista virtute Christi gubernatæ<sup>n</sup>, inci-  
 piant intelligere & probare, quod antea pro  
 stultitia<sup>o</sup> & abominatione ducebāt<sup>p</sup>. Dein-  
 de voluntas nostra eodem robore corrigitur  
 ac cõfirmatur, vt peccatum fugere incipiat,  
 & iustitiam amplecti<sup>q</sup>. Denique vniuer-  
 sæ facultates hominis vitare quod vetuit  
 Dominus, & quicquid præcepit sectari in-  
 cipiunt<sup>r</sup>.

Eph. 1. d. 18.

Ro. 8. c. 14.

1. Co. 2. d. 14.

Ro. 8. b. 7.

Ro. 6. b. 6.

Co. 8. a. 11.

Ro. 7. d. 22.

Phi. 2. b. 13.

Itaque, vt ad rem redeamus, si duplex hoc  
 effectum in nobis sentiamus, necessariò  
 colligitur nos fidem habere, ac proinde e-  
 tiam Iesum Christum ad vitam æternam,  
 sicut antea diximus. Nihil ergo nobis æ-  
 què curandum est, atque hæc duo: nempe  
 vt iugi & assidua inuocatione foueamus  
 pretiosum illud testimonium, quod red-  
 dit Dominus spiritibus nostris: deinde  
 vt quotidiano quasi bonorum ope-  
 rum vsu pro se quisque, secundum vocatio-

Ro. 12. c. 12.

16. 26.

nem suam, in regenerationis dono proficiat.

1. Io. 5. d. 18.

Huc respexit Iohannes, quum diceret eum, qui natus est ex Deo non peccare, id est seipsum non dedere peccato, sed illi magis ac magis obfistere, ut sese electionis ac vocationis suae quotidie magis ac magis reddat certio-

2. Pe. 1. b. 10.

rem. Omnino enim ad fructus veniendum est ut de arbore iudicium fiat. Quisquis verò, ut modò diximus, à seruitute peccati manumif-

Iob. 8. e. 36.

Ro. 6. c. 16.

17. 18. d. 20.

21. 22.

sus est, id est ab illa Originali labe, incipit eos fructus edere, quos Bona opera vocamus, & hæc causa est, cur optimo iure dicamus, Fidem, de qua nunc agimus, necessariò

Ioh. 2. b. 9.

4. b. 8.

3. b. 7.

1ac. 2. d. 24.

coniunctam esse cum bonis operibus, quæ admodum lux cum sole, & calor cum igne coheret.

XIIII. Impudentem esse calumniam eorum, qui dicunt Bona opera à nobis reprehendi.

Boni igitur illi viri nimum sanè impudenter nos calumniantur, qui dictitant bona opera à nobis reprehendi, propterea quòd affirmamus nos nulla re alia iustificari, quàm per Christum sola fide apprehensum. Interim verò non dissimulam⁹ nos, ut Deo suam

glo

gloriam in solidum vindicemus, tribus maximè in rebus ab eis dissentire in hoc bonorum operum argumento, quum alioqui tantum ab simus ab eo, vt dicamus Christianos non decere sanctam & honestam vitam, vt è contrario affirmemus eos turpiter mentiri, qui quum sese Christianos vocent, nihilominus tamen nec veras virtutes sectantur, nec vitia fugiunt à Deo damnata. Hæc autem sunt in quibus nos ab istis dissentire vltro & apertè profiteamur.

XV. Prima controuersia in argumento bonorum operum: Quænam sint pro bonis, & quæ pro malis habenda.

Primùm ab eis dissidemus in bonorum & malorum operum distinctione coram Deo. Nam, quod ad nos quidem attinet, in vna Dei voluntate prorsus acquiescimus, tanquam certissima regula eorum, quæ vel probat vel improbat: neque aliam vllam diuinæ voluntatis declarationem requirimus, quàm sacrosanctam ipsius Legem<sup>a</sup>, cui vel adiciere, vel detrahere quippiam nefas putamus<sup>b</sup>. Itaque inter bona opera coram Deo nihil re-

<sup>a</sup> Ps. 119. 104

Leu. 18. a. 5

Deu. 30. c.

12. 13. 14. 15

et d. 19

<sup>b</sup> Deut. 4. a.

7. et 12.

d. 32.



*Es. 1. c. 12.  
Mat. 15. d. 9  
Col. 2. d. 23.*

cenſemus eorum quæ nuda hominum voluntate nituntur, qualescūque ſint ipſi. Affirmamus præterea vt aliquis dici poſſit bene egiſſe, non ſufficere ſi quod egit in verbo Dei mandatum inueniatur, ſed hoc etiam requiri, vt opus illud agendo quod à Deo præſcriptum eſt, voluntatem ipſius nobis in agēdo proponamus, & certi ſimus ex eius verbo in animis noſtris, illud quod agimus Deo placere. Nã, vt inquit Paulus, quicquid ſine fide fit, id eſt quicquid à nobis ſuſcipitur dubitante conſcientia an Deo placeat, ac proinde, à Deo fit præceptū necne, peccatū eſt.

XVI. Quæ ſint opera omnium excellentiſſima, & quæ præcum ſit præſtantia.

Itaque, hoc poſito fundamento, dicimus Legem, quã Decem Mandata nuncupamus, diſtinctam eſſe in duas tabulas: quarum vna declarat quid Deo, altera quid proximo debeamus: ac proinde duas eſſe bonorum operum ſpecies. Nam vna propriè cultum Dei, altera proximum reſpicit. Sunt autem illa tanto iſtis præſtantiora quanto Deus hominibus præſtat. Sed inter omnes fructus quos

Fides

Fides vniuersaliter in omnibus verè Christianis hominibus edit, principatum nostro iudicio facilè tenent preces, idest inuocatio nominis Dei per Iesum Christum, neque vllum opus ei gratius esse arbitramur, siue quid ab eo postulemus, siue laudes eius canamus, siue gratias ei agamus pro acceptis beneficiis. Sed in precibus ista requirimus quæ subiecimus.

Primum vt proficiantur ab eo animo, qui non dubitet se exauditum iri, quatenus expedit. Nam, vt inquit Iacobus<sup>a</sup>, rogandus est Deus cum fiducia absque hæsitatione. Nam qui hæsitat similis est fluctui maris à vento agitato, & cum impetu impulsio. Ne quis igitur eiusmodi homo existimet se quicquam à Deo accepturum.

Ex hoc autem aliud consequitur, nempe inutiles esse preces quæcunque cum verbo Dei non consentiant. Preces enim absque fide nihil aliud sunt quàm peccata<sup>b</sup>, nec ibi fides vlla esse potest, sed sunt vana duntaxat & stulta quædam opinatio, vbi nullum Dei verbum ac præceptum

<sup>a</sup>  
Ia. 1.a.p.7

8.  
Ro. 10. c. 14.

Mat. 23. d.  
22

Heb. 4. d.  
16, & 10.

d. 22.  
Mar. 11. c

24.

<sup>b</sup>  
Ro. 14. d. 23.

<sup>c</sup>  
 29.10.c.14 extat<sup>c</sup>, sicut paulò antè probauimus. Quæ-  
 cunque igitur preces ab aliquo concipiun-  
 tur eo idiomate quod ipse non intelligat,  
 pro Dei ludibrio sunt habendæ: quibus ve-  
 rò quippiam postulamus Dei naturæ ac volû-  
 tati repugnans, cum Dei blasphemia sunt cõ-  
 iunctæ, tantum abest vt sint opus Deo ac-  
 ceptum.

Præterea ex iis quæ diximus consequitur, pre-  
 ces quæ ad alium deprecatores siue Media-  
 tores referuntur, quàm ad vnicum illum in-  
 ter Deum & homines constitutum, Christû  
 Iesum videlicet, in extremum Dei & sancto-  
 rum eius dedecus redundare. Primùm enim  
 nullus apex in sacris literis inuenietur qui  
 morem istum confirmet, imò verò expressè  
 edicitur Dei verbo, vt quicquid à Deo peti-  
 mus, in Christi vnici nostri Mediatoris nomi-  
 ne petamus. Præterea si querendus est inter-  
 cessor qui nos amore quodam singulari com-  
 plectatur, quem tandem inueniemus cum eo  
 comparandû, qui vitam suam pro nobis pro-  
 iecit, tum quoque quum ipsius hostes era-  
 mus? Sin autem eo nobis opus est qui pro  
 sua



sua auctoritate sit gratiofus, cuius tandem  
 potentia cum eius auctoritate conferri pote-  
 rit, qui ad Patris dextram assidet? A quo  
 verò sese potius exorari finet Pater, quàm à  
 Filio suo charissimo, in quo vno acquiescit,  
 & suos omnes diligit? Denique quum de  
 functorum Sanctorum spiritus sint in cæ-  
 lis, corpora in terris, quomodo tandem con-  
 stituem⁹ nostras preces ab eis intelligi, quin,  
 vel si præsentem esse dixerimus, infinitos si-  
 mul esse constituamus: vel, si malimus eos  
 quãuis absentes animum nostrum inspicere  
 quò fit vt Sanctos hac vita defunctos inuo-  
 care non possimus, quin eos simul deifice-  
 mus. Nam quod garrunt nonnulli, Sanctos  
 ista omnia arcana in Trinitate, quasi speculo,  
 intueri, quàm ineptè ac ridiculè dicitur?  
 Quis enim hoc eos docuit? vtque ità esse  
 demus, profectò intuerentur etiam Sancti  
 quid decreuerit Deus facere vel minus, vt  
 ipsos minimè oporteat preces suas inter-  
 ponere. In Christo verò qui Spiritu suo in-

ter nos manet, & quem vnum inuocare certa cum fiducia iubemur, nullum eiusmodi argumentum valet. Ista igitur mortuorum sanctorum inuocatio prorsus inanis est, ac Deo ingrata, utpote que nullo ipsius verbo nitatur, & cum insigni etiam Christi contumelia ac dedecore sit coniuncta, atque adeo partim ab ignorantia, partim ab hominum diffidentia exorta. At qui charitas (inquiunt) nunquam excidit, ac proinde salutem nostram sicut sanctorum spiritus in celis versantes. Id nos verò concedimus, sed quis propterea sani iudicii homo colligerit vel nostras preces eos exaudire, vel, etiam si exaudiant, (ut de Angelis qui nos circumstant fateri nos oportet,) idcirco eos sibi vnus Mediatoris officium arrogare, vel tanquam subalternos quosdam sequestratos à nobis esse inuocandos? At qui ad Martyrum sepulchra iam olim edita sunt miracula. Esto. Sic voluit Dominus Martyrum fidem nobis commendare, non ut inuocarentur, sed ut in eis adoraretur ipsius virtus, que Martyres testabatur in caelo viuere per eum quem ipsi viuētes coluerunt

1. Cor. 13.  
c. 8

ms  
Iac. 15. b.  
7. c. 10.

luerunt, & cuius veritatem sanguine suo san-  
ciuerunt. Sed hoc tamen ingenuè cōfitemur,  
eos qui miracula ista nimium curiosè com-  
mendarunt, nobis videri strenuam operam  
Satanae in stabiliendo mysterio iniquitatis  
nauasse: neque quàm vetusta sit hæc supersti-  
tio, laboramus. Excipiunt autē rursus aduer-  
sarii, nobis licere, ac etiã præcipiunt, alii pro  
aliis precemur, nec tamen propterea Christū  
dici officio suo spoliari, quoniã (vt inquiūt)  
vnus quidem est redemptionis Mediator, at  
non intercessionis. Atqui nos passim legi-  
mus Christum non vnicum modò esse re-  
demptorem, sed vnicum etiam apud Patrem  
aduocatum. Neque tamē quum id dicimus,  
Christum imaginamur tanquam supplicem  
pro nobis deprecari, sed perpetuo vnici sacri-  
ficii odore nos Patri reconciliare, ac preces  
nostras coram Deo efficaces reddere. Quum  
autem mutuas preces alii pro aliis concipi-  
m⁹, nullos mediatores Christo subordinam⁹,  
sed cōtrà coniunctis animis, sicut charitatis  
regula & verbum Dei iubet, vnico Media-



tore freti, communem patrem inuocamus. Quæ ratio, vt antè diximus, in iis qui hac vita defuncti sunt, obtinere non potest. Imò verò quid aliud afferre solent isti cur ad Sanctos mortuos confugiant, quàm quòd se indignos esse queruntur qui recta & sine subordinatis intercessoribus, ad Christum accedant? qua de re paucis etiam dicendum est, quid sentiamus. Primùm omnium igitur quum preces nostræ nulla re nitantur nobis insita, sed vnica dignitate ac præstantia Christi qui per fidem vnà cum omnibus suis beneficiis noster est factus, obiectio illa planè est inepta, nec potest aliunde quàm ab incredulitate proficisci. Quèadmodum enim nūquā nobis possum⁹ videri satis indigni in nobis ipsis, ita è contrario necesse est antequàm precemur, vt, nisi frustra precari volumus, certi simus fore vt quum nos Filius vnicus ille dignus noster intercessor Patri reconciliarit, nō possimus nō obtinere quod petimus in ipsius nomine, quatenus quidem nostra intererit: & absque fiducia ista nunquam à Deo exaudiemur. Deinde si reculant.

<sup>\*</sup>  
Iac. 3. a. 6. 7

Mat. 7. 4. 7

Luc. 11. 6. 9.

Ioh. 14. 6. 13

Heb. 4. d. 15

fāt isti nobis credere, saltem Chrysoftomo  
 & Ambrosio credāt. Sic ergò Chrysoftomus,  
 de Cananæa illa muliere differens°. Cedò,  
 inquit, mulier, quomodo ausa es ad illum ac  
 cedere, quum sis peccatrix, & iniquitatū ple  
 na? Noui, inquit, quid factura sim. En prudē  
 tiam huius mulieris. Non precatur Iaco  
 bum, non supplicat Iohāni, non adit ad Pe  
 trum, nec Apostolorum cœtū respicit, aut  
 vllum eorum requirit: sed pro his omnibus  
 pœnitentiam sibi comitem adiungit, & ad  
 ipsum fontem progreditur. Idem Chryso  
 ftomus eodem in loco°, Quū, inquit, quem  
 piam hominem es precaturus, percontaris  
 quid agat, & audis illum dormire, vel ei  
 non satis esse otii, aut fortassis etiam ser  
 uus tibi recusat respondere. Sed istis nihil  
 opus est apud Deum. Is enim te audit  
 quocunque sis loco & vndecunque inuo  
 cetur. Hic nobis nihil opus est atriensi ser  
 uo, vel intercessore, vel seruo. Sed dic, Mife  
 remei Deus. Sed & idē alibi præterea°, Nō  
 opus est, inquit, patronis apud Deū, neque  
 vllis ambagibus, sed etiam si solus es, omni

Hom. 11. de  
Cananæa.

Eodem ho  
milia

Hom. 1. de  
proficim  
euangeli

patrono & aduocato destitutus, & seorsim Deum precaris, obtinebis quod petis. Ambrosius verò hanc ipsam similitudinẽ reprehendens, quam tamen penè vnã isti solent in ore habere: Solent, inquit, pudore passim neglecti Dei, misera vt excusatione, dicẽtes, per istos posse ire ad Deum, sicut per Comites peruenitur ad Regem. Age nunquid tã demẽs est aliquis, aut suæ salutis immemor, vt honorificentiam Regis vindicet Comiti, quum de hac re si qui etiam tractare fuerint iuuenti, iure vt rei damnentur Maiestatis? Idem paulò pòst. Ideo ad Regẽ per Tribunos & Comites itur, quia homo vtique est Rex, & nescit quibus debeat remp. credere. Ad Deum autem (quem vtique nihil latet, omnium enim merita nouit) promerendum suffragatore non opus est, sed mente deuota. Vbicunq; enim talis loquutus fuerit ei, respondebit illi.

Itaque, vt paucis hanc tractationẽ absol-  
uamus, arbitramur ex verbi diuini auctorita-  
te nullum hominis opus esse Deo gratius  
quàm

*Ambrosius  
in primum  
cap. Epist.  
ad Rom.*



quàm inuocationem nominis ipsius, si quidem ritè concipiatur. Respicit enim hoc opus priorem Legis tabulam, & complectitur expressam confessionem diuinæ tum potentia, tum misericordiæ, cum timore ac reuerentia quæ vni ipsius Maiestati debetur.

*De operibus charitatis ergà proximum.*

In secundum ordinem reuicimus opera charitatis ergà proximum, ex posterioris Tabulæ præscripto, sed ea demùm conditione si proficiantur ex vero Dei amore nobis in Christo reconciliati, propter quem fratres nostros, etiam quum nos oderunt, singulari charitate prosequimur. Nisi enim substernatur hoc fundamentum, nihil aliud quàm peccamus, quantumuis speciosa sint opera nostra, quemadmodum iudicat Christus proposito Phariseorum exemplo.

*De operibus indifferentibus*

Tertium quoddam est operum genus, quæ suapte natura nec bona sunt proprie nec mala, sed finis duntaxat respectu, cuius causa suscipiuntur, quatenus videlicet nos reddunt aptiores ad ea præstanda quæ bona sunt, vel in faciendo officio nostro

*Mat 6. c.  
f. 21. te.  
22. c. 23.  
14. d. 23*

constantiores. Huius generis est ieiunium, sobrietas, & siquæ sunt alia quibus carnis lasciuia coercetur, itémque retinendæ virginitatis studium, in iis qui habent continentiaæ donum<sup>a</sup>. Itaque hoc dicimus in genere, laudabilia esse hæc exercitia, modò adfit quod præcipuum & primarium est, idest animus nulla ambitione tumens, nec superstitione imbutus, sed Dei timore præditus & proximi charitate: deinde si ità vsurpètur vt sic possimus promptiores & alacriores eua dere tum ad Deum colendum, tum ad iuuandum proximum, pro nostræ vocationis ratione<sup>b</sup>. Neque etiã ambigimus quin Christiani omnes teneantur vitare quicquid ad Christianæ vitæ officia tardiores eos efficere potest. Sed absit, vt eorù errorè probemus qui in istis rebus externis obstupescunt, quasi in istiusmodi exercitiis posita sit pietatis summa. Malumus enim Paulo assentiri qui testatur regnum Dei situm non esse neque in cibo, neque in potu<sup>c</sup>, & ista omnia parui esse momenti præ studio pietatis in Deum, & charitatis officii<sup>d</sup>.

<sup>a</sup>  
1. Cor. 7.  
capite pen  
simo.

<sup>b</sup>  
1. Cor. 7. d  
27.

<sup>c</sup>  
Ro. 14. c. 17  
1. Cor 8. c. 8

<sup>d</sup>  
1. Tim. 4.  
c. 8.

XVII. Altera controuersia de bonis operibus,  
in qua quaritur de eorum principio & origine.

Altera cōtrouersia de bonis operibus qua  
rit de vera eorū origine. Neque verò nos ne  
gamus fidem ac bona opera manare ex no  
stra intelligentia ac volūate, quas Dei gra  
tia præueniat, immutet, adiuuet, & comite  
tur. Sed hoc in primis affirmamus, quū qua  
ritur de prima origine eius boni quod est vt  
cunque in nobis inchoatum, tantum abesse  
vt vlla sit in nobis naturæ dispositio ad pri  
mā gratiā recipiendam, quæ dispositio po  
steā superueniēte altera gratia adiuuetur, vt  
è contrario nihil aliud nobis insit à natura,  
itā vt nunc omnes corrupti nascimur, præ  
ter tenebras<sup>a</sup> & Dei odium.<sup>b</sup> Oportet igitur  
in primis & ante omnia, non vt Deus  
præueniat nostrum liberum arbitrium debi  
le & infirmū, (sicut loquūtur Semipelagiani)  
sed vt nos totis viribus renitentes trahat<sup>c</sup>,  
id est, quod ad qualitates facultatum nostra  
rū attinet, nos penitus novos homines red  
dat<sup>d</sup>. Id autem fit dum nos non aliquatenus  
duntaxat, sed penitus cæcos in iis quæ ad  
redemptionem spectant, Spiritus sui lumine

<sup>a</sup>  
Eph. 9. a. 20.  
Luc. 1. 8. 79  
Act. 26.  
d. 18.  
2. Cor. 4.  
b. 6.  
Eph. 5. b. 8  
<sup>b</sup>  
Rom. 5. d. 10.  
Eph. 8. b. 7.  
c  
Ioh. 6. e. 44  
d  
Ioh. 3. a. 5  
1. Pet. 3. d. 23  
2. Cor. 5.  
d. 27.  
Eph. 4. f. 23  
Eph. 2. 4.  
Col. 3. b. 10.



<sup>e</sup>  
*Dent.* 30  
<sup>6</sup> 6  
*1 Cor.* 24. c. 7.  
<sup>f</sup> 31. f. 33  
*Eze.* 11. c. 19  
<sup>g</sup> 8  
*Pf.* 51. c. 12.  
*Wze.* 16. c.  
<sup>h</sup> 33. c. 18.  
<sup>i</sup> 8. 11  
*Eph.* 1. d. 18  
<sup>j</sup> 1  
*Phi.* 2. b. 13  
<sup>k</sup> 2  
*2 Cor.* 3. b. 5  
<sup>l</sup> 12  
*1 Cor.* 4. b. 7  
 illustrat<sup>e</sup>: dum corda nostra lapidea in carnea  
 commutat<sup>f</sup>: dum cor mundum creat in viscere  
 ribus nostris, id est, nostram voluntatē prorsus  
 de prauatam instaurat<sup>g</sup>. Denique dum efficit  
 in nobis & velle & perficere<sup>h</sup>, vt costet  
 Apostolum verē dixisse nos ne ad cogitandū  
 quidem quod bonum est, ex nobis esse idoneos<sup>i</sup>,  
 & filios Dei nihil prorsus habere quod non  
 acceperint<sup>k</sup>, acceperint, inquam, non nascendo,  
 sed renascendo, non ex nature sed ex regenerationis  
 gratia, quæ gratis quotidie in eis operatur,  
 vt Pelagianorū cauillum effugiamus. Oportet  
 igitur vt gratia nos ex putribus & mortuis  
 truncis viuas & fructuosas arbores efficiat,  
 antequam villos bonos fructus edamus. Ex  
 quo consequitur nullum esse posse gratiæ & liberi  
 arbitrii concursum<sup>l</sup> quum Spiritus Dei mera  
 sua gratia nos manumittit à peccato, "dum nos  
 videlicet Christo per fidem inserit, ex quo nouam  
 vitam haurimus, vt Deo viuamus". Qui enim  
 concurreret liberum arbitriū, quod nulloquam  
 est, antequam à seruitute peccati sit manumissum?  
 Deinde hoc quoque adiciendum est

<sup>m</sup>  
*Vide supra*  
*articulum*

<sup>n</sup>  
*17. cap. 3*

<sup>o</sup>  
*Ioh.* 8. e. 36.

*Rom.* 6. d.

<sup>p</sup>  
*15. c. 21*

<sup>q</sup>  
*Rom.* 7. a.

*4. 5. 6*

est, quòd liberata nostra voluntas bene velle incipiat, & in eo cursu perseueret, alteri rursus Dei gratiæ in solidum deberi. Denique quum manumissi à peccato bene agere incipimus, nullum hic meritum cogitandum dicimus, sed gratis promissam mercedem gratis dari. Nam præstantissima etiam opera nostra, nisi interueniret Dei gratia, nihil nisi æternas pœnas mererentur, quoniam sanctissimi quique, si summo iure cum eis ageretur, deprehenderentur dona Dei sibi concessa infinitis modis, etiam quum studerent bene agere, polluisse ac contaminasse.

<sup>o</sup>  
1. Co. 4. b. 7  
Ro. 4. a. 4-5  
6. d. 23

<sup>p</sup>  
Ro. 4. a. 2  
1. Co. 4. a. 4  
Phil. 3. b. 9.  
Psa. 48. v. 2

XVIII. De tertia cõtrouersia in bonis operibus, nempe, quanam sit eorum utilitas.

Superest tertia controuersia longè maxima, in qua disceptatur de bonorum operum utilitate, de qua nos quidem ita statuimus. Si quæritur quo iure, & titulo fiamus eterne vitæ participes, acquiescimus in vno Iesu Christo nobis oblato, & per solam fidem communicato, idque ex mera Dei gratia & misericordia. Itaque abhorremus à Meriti nomine, & serio cordis affectu agnoscimus ac profiteri nos, quantumuis iustitiæ studeamus,

<sup>a</sup>  
Ro. 3. c.  
21. 22.  
1. Cor. 2. a. 2

*b*  
*Inc. 17.*  
*e. 10.*  
*F/ 16. d. 2.*  
*c*  
*Ro. 6. d. 23*
 seruos esse inutiles<sup>b</sup>, vitámque æternam pe-  
 nitus & omni ex parte gratuitum esse Dei  
 donum<sup>c</sup>, cuius rei vnicum præterea argu-  
 mentum adscribam. Bona opera certum est  
 manare ex Christo in nobis habitáte, cuius  
 virtute & efficacia gratuita freti incipim<sup>o</sup> be-  
 ne velle & operari, quæadmodum è cõtrario na-  
 tiua illa veteris Adami corruptio nobis insita  
 profert in nobis vitiosos omnes mot<sup>o</sup> ex qui-  
 bus prauæ actiones eduntur. Neesse est eni  
 vt Christum possideam<sup>o</sup> qui nos efficiat bonas  
 arbores, antequam vllos bonos fructus pro-  
 feramus, quum Paulus testetur peccatum esse  

*d*  
*Ro. 14. d. 23*  
*e*  
*Ro. 6. d. 5.*  
*6. d. 7. d.*  
*4. 5. 6.*
 quicquid fit absque fide<sup>d</sup>, & effecta necessa-  
 riò efficiens causa antegrediatur<sup>e</sup>. Quod quum  

*f*  
*Ro. 5. d. 2.*
 ita fit, consequitur fidem necessariò præire  
 bonis operibus. Atqui quisquis fidem habet,  
 iustificatus est eo ipso momento, nisi fortè  
 iustificatus non est & pacem non habet<sup>f</sup>,  
 qui Christum habet. Qui fiet igitur vt bo-  
 nis operibus iustificemur, ac proinde ser-  
 uemur, quum nos prius oporteat iustifi-  
 cari ac proinde dignos fieri qui seruemur,  
 quàm vel vnicum bonum opus edere pos-  
 simus?



simus? Iustificamur autē & digni salute red-  
dimur, vt antè diximus, non in nobis, sed in  
Christo Iesu cui per solam fidem coniun-  
gimur, vt omnia ipsius beneficia, nēpe iusti-  
tia, sanctificatio, & redemptio nobis impu-  
tentur. Itaque, vt paucis omnia complecta-  
mur, agnoscimus nullis promitti vitam eter-  
nam nisi qui student operibus iustitię, nec  
alios censerī iustos corā Deo, quā qui se  
riō resipuerunt: sed longè diuersas quæ-  
stiones esse dicimus, quinam iustificentur,  
& qua iustitia iustificentur: & eam iustitiā  
quā Spiritus Dei in nobis inchoauit nō cau-  
sā, sed testem esse dicimus eius iustitię qua  
vna freti coram Deo comparemus, & vitam  
æternam ad nos vt Christi cohæredes iure  
quidem sed gratis pertinere contendimus.  
Iustitia autē hæc, si spectemus, cui propriè  
inhæreat, vnius Christi persona includi-  
tur. Sed quoniam is nobis datus est vt quis  
quis eum per fidē amplectitur, fiat eius par-  
ticeps in vitam æternam, quoniam factus  
est nobis à Deo patre sapientia, iustitia, san-  
ctificatio, redemptio, idcirco nostra etiam

2  
Mar. 25. d.  
35. 6.  
1. Cor. 2. c. 14.  
2. Cor. 1. c. 1. p. 1.  
1. Iob. 3. v. 7

6.  
R. 5. d. 1. p. 1.  
8. d. 7. p. 1.  
8. 19.

1. Cor. 1. d. 30

est per imputationē, & in ea vna, vtpote que sola sit perfecta, prorsus acquiescimus.

XIX. Quorsum nobis vtilia sint bona opera apud Deum & apud homines.

Ex istis facillè cognosci potest, quàm sint impudentes quicumque calumniantur bona opera à nobis vituperari, quum è contrario nulli rei æquè studeamus atque huic vni, vt demonstremus quænam verè bona sint opera, & ex quo fonte promanēt, ne miseri mortales sibi ipsis imponāt. Quamuis autem neque in solidū, neque vlla prorsus ex parte nitamur bonis operibus, quū queritur quo iure seu titulo, vt loquuntur, vita æterna nobis obtingat <sup>a</sup>: quamuis, inquam, in vno Christo

<sup>a</sup>  
Phil. 3. b. 9.  
Ro. 6. d. 23.  
1. Co. 4. a. 4.

Iesu acquiescamus, tamen agnoscimus regenerationis nostræ fructus nobis multas ac magnas vtilitates afferre. Primùm enim hac ratione solemus proximos nostros vel Christo lucrifacere, vel in Christo retinere: ipsosque ad cò Christi iuratos hostes cogim<sup>9</sup> gloriam Deo tribuere <sup>b</sup>. Secundò, bonis operibus certiores fimus nostræ salutis, non tanquam causis, vt paulò antè dixi, sed tanquam

testibus

<sup>b</sup>  
Matth. 5.  
b. 16.  
1. Pet. 2.  
c. 12.

testibus & affectis causæ instrumentalis  
per quam adipiscimur salutem, fidei videli-  
cet, ut est à nobis antea demonstratum.

Hæc enim causa est cur testetur Deus se  
reddentur unicuique secundum ipsius ope-

ra, & cur Abraham dicatur etiam ex operi-  
bus iustificatus<sup>d</sup>. Neque enim hæc ita acci-

pienda sunt, quasi opera nostra sint causa  
nostræ salutis vel insolidum, vel aliqua ex

parte<sup>e</sup>, (nam certè si ita esset, non satis fir-  
mum esset nostræ salutis fundamentum) vel

quasi ex operibus nostris possimus coram  
Deo iusti censi<sup>f</sup>, sed quoniam bona no-

stra opera sunt effecta, ex quibus fides no-  
stra intelligitur, fides, inquam, apprehen-

dens Iesum Christum, veram & vnicam iu-  
sticiam nostram, sicut antea diximus.

Tertiò, necesse est vt fateamur quandam ef-  
fese cognationem aquæ & eius scaturiginis, ex

qua promanat. Quoniam igitur regenera-  
tio nostra, quandiu in hoc mundo versamur,

nunquã euadit in summũ gradũ, & superest  
in nobis perpetuum illud Spiritus & carnis

certamen: quoniam, inquam, adhuc resi-

<sup>e</sup> Math. 16.

<sup>d</sup> Rom. 2. a. 6

<sup>f</sup> 1. Cor. 4. 4

<sup>e</sup> Phil. 3. 9.

<sup>f</sup> Rom. 3. c. 21

<sup>f</sup> Gal. 2. d. 21

<sup>f</sup> Gal. 5. c. 17



dent densissimæ tenebræ in nostra intelligē  
 tia<sup>b</sup>, & maxima aduersus Deum repugnā-  
 tia<sup>i</sup>, efficitur fore vt si sūmo iure inquireret  
 Deus in ipsa quoque præstantissima hominū  
 opera, nihil aliud possit de iis cōstitui quàm  
 meras esse donorum Dei pollutiones, quem  
 admodum sæpissimè accidit, vt riuus alioqui  
 clarus & limpidus inficiatur cloacæ sordibus  
 per quas decurrit. Hec igitur causa est cur ex-  
 clamet Dauid, Non iustificabitur in tuo con-  
 spectu vllus viuens<sup>k</sup>: & Paulus hęc querelā  
 effundat, Non facio bonū quod volo, sed fa-  
 cio malum quod nolo<sup>l</sup>. Me miserum, quis  
 me liberabit ex hoc corpore mortis! Hęc for-  
 mulā iudicii de optimis etiā nostris operib<sup>o</sup>  
 nobis sancti serui Dei præscribūt, tantū abest  
 vt Meriti nomen vsurpēt, quod sanè nunquā  
 in Ecclesia Dei irrepisset, si satis expēsa fuisset  
 veteribus Latinis Theologis eius vocabu-  
 li propria significatio. Nā quod ad Græcos at-  
 tinet, quāuis hoc illis perpetuum fuit, Theo-  
 logiç sōtes perturbare humanæ philosophiç  
 luto, quæ res effecit, vt suum illud *καὶ τὸ οὐκ ἔστιν οὐδὲν*  
 plus æquo semper extulerint, tamen nulla

h  
 1. Cor. 13. c.  
 9. d. 12.

i  
 Ro. 7. c. 15.  
 17. d. 19.  
 23. 25.

k  
 Ps. 143. d. 2.

l  
 Ro. 7. d. 19.  
 23. 24. 25.

apud eos vocem inuenio quæ glorioso Meriti nomini satis respondeat. Hoc tamen profite mur, tantam esse Dei nostri bonitatem, vt, quoniam adoptiuos suos filios non in ipsis, sed in vnico suo filio charissimo Iesu Christo considerat, cum quo videlicet coniuncti sunt arctissimo illo Fidei vinculo: neque in æstimandis suorum donorum fructibus rationem habet eius pollutionis quæ à nostræ carnis imbecillitate promanat, sed purissimi illius fontis à quo profluunt, id est Spiritus Christi in omnibus credentibus efficacis, vt peccato mortui, iustitiæ viuant: tantam, inquam, esse Dei nostri bonitatem vt idcirco opera nostra quanuis imperfectissima, tamen non modo non improbet, sed etiã eò vsque probet, vt mercede dignetur<sup>m</sup> tum in hac vita tum etiam in futura, sicut in talentorum similitudine declaratur<sup>m</sup>: minime id quidem quasi hæc merces operibus nostris debeatur, sed pro mera sua gratia & misericordia: sicut Deus in ipsa etiam Lege testatur, sese nimirum pro sua misericordia, non autem ex iure quodam debito, benefa-

E.i.

Gen 15. 6. 11

Mat 5. b. 12

Ez 10. 4. 42

2. Job. c. 8

Matth. 19. d. 24

1. Tim. 4. c. 8

Matth. 25. b. 21

Rom 4. a. 2

4. 5. 6.

d. 23

Eturum iis à quibus diligitur, quique manda-  
 ta ipsius obseruant<sup>r</sup>.

Exod. 20.  
 b. 6

Quartò, quum bona opera sint Fidei no-  
 stræ testimonia, consequitur etiam inde pe-  
 tendam aliqua ex parte testificationem eter-  
 næ nostræ electionis, quoniam Electionem  
 necessariò consequitur fides Christum ap-  
 prehensens, per quem iustificati & sanctifi-  
 cati, fruamur ea gloria cui destinati sumus an-  
 te iacta mundi fundamenta<sup>r</sup>. Est autem hæc  
 doctrina eò accuratius obseruanda quò ma-  
 gis solet à mundo negligi, quasi nimirum do-  
 ctrina de particulari electione vel sit curiosa,  
 vel comprehendi non possit, quum è cõtra-  
 rio Fides nihil sit aliud quã illud quo certio-  
 res sumus, vitam eternã ad nos pertinere, quo-  
 niam ante iacta mundi fundamenta sumus à  
 Deo tantæ huic saluti ac gloriæ per Christum  
 possidende destinati. Itaque quicquid an-  
 tea de fide & eius effectis disseruimus, inuti-  
 le foret. nisi hæc doctrina de eterna electio-  
 ne substernatur, tanquã vnicũ totius Chri-  
 stianæ fiduciæ fundamentum.

R. 8. f. 30  
 4. 5. c. 6.  
 13. 14

Quoties



Quoties igitur Satan nobis litem mouet de nostra particulari electione, non est eius controuersia explicatio statim scrutanda in aeterno Dei consilio, cuius maiestatem non possumus sustinere: sed è contrario initium faciendum est ab infimo gradu, nempe à sanctificatione quam in nobis inchoatam re ipsa sentimus, vt altius inde conscendamus. Quum enim nostra sanctificatio, ex qua promanant boni motus & bonae actiones de quibus antea diximus, sit certum Fidei, aut potius Christi in nobis per Fidem habitantis, effectum: & quicumque Christo est vnitus, necessario quoque sit efficaciter vocatus, ac proinde saluti destinatus: nec falli possit Dei prouidentia, ac proinde nullus ex electis pereat: ex his consequitur, sanctificationem veluti primum esse gradum à quo progredi incipimus ad declarationem primariae nostrae salutis causae, id est eterne illius ac gratuite nostrae electionis. Quisquis enim dicit se credere, neque secundum Spiritum viuit, se ipsum vt medicam coarguit. Idcirco Petrus diligenter nos

Rom. 8. b. 9

1. Ioh. 6. d. 37

Ro. 6. a. 23  
 Co. 8. c. 14  
 1. Ioh. 1. a. 4  
 Co. 2. d. 3

admonet vt nostram vocationem & electionem bonis operibus firmam reddamus<sup>u</sup>, minime id quidem quasi illæ nitantur operibus nostris (quom Paulus contrarium affirmet<sup>x</sup>) sed quoniam bona opera certò testificantur nostræ conscientiaẽ Iesum Christum habitare in nobis<sup>y</sup>, ac proinde nos perire non posse, quoniam electi sumus ad salutem.

<sup>u</sup>  
2. Pet. 1.  
b. 10

<sup>x</sup>  
1. Co. 4. 4.  
Ro. 4. 4. 2

<sup>y</sup>  
1. Pet. 3.  
d. 21.  
Ioh. 6. d. 32

XX. Remedium aduersus vltimam eamque grauissimam tentationem, in qua quæritur a simus ex Electorum numero.

Præter illa de quibus iam antea diximus, superest Satanæ vltima & omnium grauissima tentatio qua nos impetat. Primùm enim constat vsuuenire interdum vt Christus Electorum quorundã vocationem multùm differat, atque adeò ad extremum vsque vite momentum<sup>a</sup>, quo fit vt isti non satis muniti videantur præsidio ab illis Effectis petito quæ paulò antè commemorauimus, vt pote qui nunquam illa senserint. Quis enim sensissent eius causæ effecta, quam nondum in sese haberent?

<sup>a</sup>  
Matth. 20.  
b. 9  
Luc. 13. f. 43

Deinde quoniam sanctissimi etiam qui-  
que

que in eas angustias interdum rediguntur vt effecta de quibus diximus admodum languida ac penè nulla in sese comperiant, Satan libenter alterutrum eis persuaserit, nempe vel id quod ipsi antea fidè esse existimabāt, fidè non fuisse, sed inane duntaxat fidei simulachrum: vel etiam si antea crediderint, fidem tamè sua ipsorū culpa ac negligētia amisisse.

Quarendum est igitur diligenter qua ratione possimus hanc tentationem omnium grauissimā superare, quāuis de ea re iam non nihil extremo articulo superiore dixerimus. Ac primū quidem quod ad eos attinet quorum tarda est vocatio, spes eorum tamen iisdem illis effectis niti debet. Quantum enim ad internum testimonium spectat, tarda vocatio non impedit quominus illud perfonet in eorum animis, & quidem saepenumero clarius ac magis sonorè quā in iis qui maturè sunt vocati, sicut ipsa experientia in Latrone illo celebri demonstrauit. Quod si quæritur de regenerationis effectis, respondeo præstantissima hæc esse opera Christi intra nos habitantis, cordis cōtritionem ex odio peccati &



reuerētia Dei proficiscentē, fiduciāque in Christum & eius inuocationem. Quisquis igitur in sese percipit hos motus vel in ipso mortis puncto, norit se habere certa fidei suę ac proinde suę quoque electionis ac salutis testimonia.

Qui verò sunt in eas angustias detrufi, vt, quod optimis etiā ac Deo charissimis hominibus contingit, effecta illa admodum languida ac penè nulla in se cōperiant, diligēter ista meditentur, vt ex hac tentatione emergant.

Primum, quoniā Effecta illa quę duplicia esse diximus, sunt instar duarum anchorarū quibusvtrinque sustineamur, quoties vna ex parte vacillabimus, necesse fuerit nos in alteram partē eò fortius niti, tātisper dum vtrinque firmemur. Quid enim? Quum Dauid & Petrus tam turpiter essent lapsi, an non in illis admodum languebant regenerationis & sanctificationis effecta? Itā est profectò, sed iidē illi in hac tētatione, quę ipsos profectò ad desperationē sollicitabat, incubuerunt alteri anchorę, nempe testimonio quod Spiritus

ritus sanctus testabatur ipsorum spiritui, eos nimirum quamuis foedissimè lapsos, tamen in numero filiorum Dei censerì, ac proinde remissa illis esse peccata.

Deinde etiã si quis vtrinque vacillet, tamen non est quod animum despondeat. Neque enim ad hoc vt Christi participes fiamus requiritur perfecta Fides, sed Fides vera duntaxat. Vera autem Fides esse non desinit quæ admodum est infirma ac debilis, adeò vt penitus interdum sit sepulta. Itaque vel sola Fidei scintilla, ac proinde etiam vel minimum Fidei in nobis effectum, si modo verum sit, & ex vera Fidei scaturigine promanet, hætenus est efficax, vt verè nos de nostra salute securos reddat. Quamuis enim nemo nisi interueniente Fide seruetur, salus tamen nostra propriè non nititur Fide nostra, sed eo vno potius quem apprehendimus per Fidem, nempe Iesu Christo. Tanta est autem Fidei vis vt, quoniam Deus ita promisit<sup>b</sup>, vel minimum ipsius veluti granum, totum Iesum Christum nobis

<sup>b</sup>  
Math. 17  
c. 20

insinuet. Hoc tamen constat, quo plenior est Fides, eo maiorē ipsius vim esse qua nos magis ac magis cum Christo copulet. Ac sanē magnopere nos pudere debet quum non modo nihil promouemus, sed etiam resiliamus. Non tamē efficitur victorē fore Satanam, si modo res ipsa declararit nos ideò retro celsisse ut eò fortius postea progredieremur, id est si, quod generosis animis accidere solet, hæc infamia virtutē in nobis non extinxerit, sed acuerit potius, & ex ipsa imbecillitate vires fumpserimus.

Tertiò, quoties ita languebimus prostrati, proponamus nobis ob oculos sanctorum exempla qui non minus profundis gurgibus fuerunt immerſi, neque tamē propterea destiterunt Deum inuocare, à quo etiam sunt exauditi, quoniam erant ex numero filiorum Dei, etiam si grauissimè peccassent. Proponamus, inquam, nobis eiusmodi exempla, non ut pergamus in peccatis, (id enim illi minimè fecerunt postquam sunt à Domino expergefacti) sed è contrario ut eorum fidem ac resipiscentiam imitemur. Denique falsam

*Pf. 77. c. 11.  
 Or. 116. b. 11.  
 Or. alibi  
 scilicet.  
 Huc pertinet  
 nec iosa  
 19bi bti  
 storia.*



falsam esse Satanæ conclusionem sciamus, quoties colligit falsam nostram fidem fuisse ex eo quòd certo tempore non appareant ipsius effecta. Perinde enim argumentatur, ac si quis colligeret nullum esse verum igné vbi-  
cunque nulla flamma collucet, vel hyeme non viuere arbores, quoniã nec folia nec fru-  
ctus edunt.

Quartò, confugiendum nobis est ad ve-  
rum & certum remedium, nempe ad firmita-  
tem æternæ nostræ Electionis, quæ nititur  
immutabili Dei proposito. Vt autem huius  
tam certæ electionis firmum testimonium  
habeamus, eo etiam tempore quo nulla penè  
Fidei effecta in nobis comperiemus, memo-  
remus dies præteritos, Dauidem imitati. Ità  
enim fiet profectò vt tam multa tamque a-  
perta testimonia diuinæ ergà nos beneuolen-  
tiæ inueniamus, vt meritò dubitare non pos-  
simus de paterno ipsius in nos affectu. Præ-  
terea comperiemus superioribus tempori-  
bus tot tamque illustria Fidei ac proinde c-  
tiam Electionis nostræ effecta sese in nobis  
exeruisse, vt ne Satan quidem ipse inficiari

possit nos eo tempore fuisse Deo acceptos,  
 ac proinde veram fidem habuisse, quum abs-  
 que Fide nemo possit Deo verè placere.  
 Quod si obiiciat Satan, tum quidē nos fuisse  
 fide peditos, sed ea amissa factos Dei hostes:  
 nos cōtrā intrepidè respōdeamus, falsissimā  
 esse hanc doctrinā. Sunt enim hæc duo axio-  
 mata certissima sine vlla exceptione, Deum  
 nunquam mutare sententiam: & , quicquid  
 semel decreuit, necessariò perfici. Addamus  
 autem tertium quoque axioma, Fidē esse Dei  
 donum solis Electis propriū ac peculiare. Id  
 autem itā esse probatur ex eo quòd quisquis  
 credit, Christo verè vnitur, ac proinde mori  
 nunquam potest. Quæ quum itā se habeant,  
 necesse est profectò vt fateamur donū verè il-  
 lius Fidei qua iustificamur, nunquā à perseue-  
 rantię dono diuelli posse, quanuis interdū la-  
 befactetur Fides, ac proinde quoque perseue-  
 rantia quibusdā veluti interuallis interrūpa-  
 tur. Quod enim de Petro testatur Dominus  
 se pro eo rogasse ne ipsius fides deficeret, lo-  
 cū habet in his omnibus qui, quod ad electio-  
 nē & salutē attinet, pari sunt cum Petro cō-  
 ditione

ditione: & manifestè declarat quãuis Petrus non peccarit ex Fide neque ex S. Spiritu, sed ex carne & sanguine, eo tamẽ ipso tẽpore Fidẽ nõ fuisse penit<sup>o</sup> ab eo ablatã, nec S. Spiritũ penitus ei ademptũ, sed hæcten<sup>o</sup> duntaxat vt fides in eo ad tẽpus velut oppressa lateret, & nihilominus semẽ Spiritus adoptionis intrã eum delitesceret. Idem in Dauide quoque apparuit quũ esset Prophetæ voce velut ex sõno expergefactus. Neque enim tunc Dominus S. Spiritũ ei reddidit quasi antea profus eripuisset, verũ sopitas S. Spiritus vires in eo excitauit. Alioquin non clamasset Dauid, Spiritũ tuũ ne auferas à me, sed potius dixisset, Spiritum sanctum tuũ restitue mihi quod ipsum tamen ex fide dicere nunquam potuisset, si penit<sup>o</sup> fuisset factõ Spiritu destitutus. Itaque quod nonnulli sæpe inculcant aduersus eos qui in Fidei simulachro & vmbra sibi placent, quique ex falsa persuasione Fidei qua & sese & alios decipiunt<sup>d</sup>, peccandi licentiam arripiunt, quasi iustificari possit aliquis quin simul sanctificetur: quod in quã nonnulli aduersus eiusmodi monstra inculcant, peccatis excuti Fidem & S. Spiritum,

<sup>d</sup>  
 1. Iob. 2. 4.  
 4. 9. b. 9.  
 3. b. 10.  
 d. 19. 24.  
 4. c. 13.  
 d. 20.



vel intelligendum est de eo Fidei gradu quò  
 peruenire etiam possunt reprobi, eò vsque vi-  
 delicet, vt non modo in Ecclesia censerì, sed  
 etiam bonum Dei donum gustare, nunquam  
 autem concoquere & eius participes re ipsa  
 fieri possint<sup>d</sup>, quoniam hoc est electorù pro-  
 priu<sup>r</sup>: vel eatenus accipi edum est vt intelliga-  
 m<sup>9</sup>, quod ad effecta quidē & fructus attinet,  
 ad tēpus quodāmodo tolli posse fidē, sed ita  
 vt semen & germē ipsum maneat, quod po-  
 stea suo tēpore erūpat. His igitur positis fun-  
 damentis affirmo eum qui vel semel tota sua  
 vita senserit certum verē Fidei testimonium,  
 securum esse debere de ea non modo per-  
 manente, sed etiam permanfura ad finem  
 vsque, tum quoque quum ea tempora in-  
 ciderint quibus abesse penitus videatur. Ne-  
 que enim infans recens natus idcirco non est  
 prædit<sup>9</sup> anima rationis particeps quòd nullū  
 eius vsum experiatur: neque ebrium hominē  
 dicimus ratione & intelligentia spoliatum, e-  
 tiam si neque mens neque pes in eo officium  
 facit: neque vitalis omnis facultas eum dese-  
 ruit qui est ad tempus mortuo quàm viuo si-  
 milior,

<sup>d</sup>  
 Math. 12.  
 d. 43, &  
 deinceps,  
 & 13. c. 19.  
 20. 21. 22.  
 & 22. b. 12  
 & 24. b. 13  
 Ioh. 15. a. 2  
 & 6  
 Act. 8. b. 13  
 Heb. 6. a. 4  
 3. 6, & 10.  
 9. 16  
 Ioh. 6. d. 37  
 & f. 56.  
 & 8. f. 30,  
 & 8. 39

miliior, non modo ex medicorum sententia, sed ex ipsius etiã ægrotantis sensu. Quid igitur? an propterea qui semel crediderint, impunè peccabunt? Video enim nõnullos hoc modo infamare hanc doctrinam de particulari electione, quæ tamen si tollatur, quæ tandem erit nostra consolatio, quum Fides ea qua vna iustificamur non aliter in vniuersales, id est promiscuè quibusuis peccatoribus oblatas promissiones respiciat, quàm vt eas sibi sigillatim fidelis applicet? Respondeat pro me Paulus, Filios Dei esse qui Spiritu Dei aguntur, ac proinde non permanere in peccato qui sunt à peccato liberati. Quisquis enim est iustificatus per fidẽ, idem est quoque per Christi Spiritum sanctificatus, ideóque peccato resistit, etiam si ad tempus interdum videatur à Deo derelictus, siue potius Deum deseruisse. Non est igitur vox illa eorum qui verè crediderunt: neque in hoc præcipitium nos pertrahit hæc doctrina, sed huc potius adducit, vt quò pretiosiora sunt Fidei effecta in nobis & quò certiora sunt hæc arma ad opugnandum Satanam in isto tam periculoso

certamine, eò maiore cura ac diligentia nitamur illa conseruare, id est Deo ac iustitię viuere, ex Spiritus sancti virtute quam accepimus, pro certo nostrę adoptionis pignore. Denique sciant isti qui hanc doctrinam oppugnant, quasi aditum patefaciat ad peccãdili centiam, se non aliter id colligere quàm si dicerēt homines instrui ad abstinentiũ à cibo & potu, vel ad otium institui, quum certum esse ac præfixum vitę nostrę terminum affirmamus qui præteriri non possit. Ergo, vt paucis absoluam, id apud nos vnusquisque nostrum constituat, salutem nostram pendere à decreto æterno illius qui Filium nobis, siue nos Filio dedit, hoc nobis pro certo affirmãti, fore vt neminem perdat ex iis quos à patre accepit<sup>f</sup>. Omnino enim necesse est vt penes eum deposita sit salus nostra qui longè melius eam custodire possit quàm nos ipsi. Neque tamen ignoro multa in contrariam partem à nonnullis afferri, sed quę facile sit diluere, sicut copiosè demonstratum est in libris de hoc ipso argumento, nostra

f  
Iob 6. d.  
36. 19



to, nostra memoria, conscriptis.

XXI. Quibus instrumentis vtatur Spiritus sanctus vt Fidem creet in Electorum cordibus.

Antea demonstratum est à nobis Spiritum sanctum eum esse qui in nobis creet Fidem, verum illud instrumentum quo Christus apprehenditur, vt ex eo hauriamus quicquid ad nos iustificandos ac seruandos requiritur. Nunc autem consequitur vt doceamus quibus instrumentis ad eam rem vtatur Spiritus sanctus, & quatenus eis vtatur. Bina sunt igitur hæc instrumenta, nempe Verbum & Sacramenta, de quibus sigillatim differemus.

XXII. Quid intelligatur Verbi Dei appellatione, & de duabus eius partibus, Lege nimirum & Euangelio.

Verbi nomine hoc in loco (nam alioqui scimus ità etiam vocari æternum Dei Filium) intelligimus vtriusque Testamenti libros Canonicos quos vocant, nimirum à Deo ipso dictatos: idque diuidim<sup>9</sup> in duas primarias siue partes, siue species, Legem vide-

licet & Euangelium. Cætera enim sunt ad alteram harum specierum reuocanda.

Legem vocamus (quoties quidem accipitur pro altera Verbi parte quæ ab Euangelio distinguitur) doctrinam cuius semen est naturaliter cordibus nostris insitum, quanuis ea sit postea, luculentioris & certioris explanationis causa, à Deo ipso inscripta duabus tabulis, & decem mandatis comprehensa, in quibus obedientiam illam ac perfectam iustitiam describit, quam & ipsius Maiestati & proximis nostris debemus: idque addita conditione altera ex his duabus: nempe, vel vitæ æternæ, si perfectè Legem præstiterimus; vel æternæ mortis si vel minimum eius apicem neglexerimus. Euangelium autem, id est felicissimum nuntium, appellamus doctrinam non quæ sit nobiscum nata, sed quæ captum omnem hominis superat<sup>b</sup>, éstque nobis è celo patefacta, in qua nobis testatur Deus se velle gratis nos seruare in vnico Filio suo, si modo eum per fidem amplectamur vt vnicam nostram sapientiam, iustitiam, sanctificationem & redemptionem<sup>d</sup>: qua, inquam,

do-

<sup>a</sup>  
Deut. 27.  
c. 28  
Iac. 2. 6. 10

<sup>b</sup>  
Matth. 26.  
c. 17 i  
Iob. 1. c. 2  
c  
Rom. 3. c.  
10. 11

<sup>d</sup>  
1. Cor. 1.  
d. 30

doctrina Dominus ea omnia nobis declarat, & ita quidem vt nos simul per eam renouet quàm efficacissimè, vt oblata nobis beneficia amplectamur.

XXIII. Quid inter se commune habeant Lex & Euangelium, & rursus quibus in rebus differant.

Sunt autem ea quæ modo diximus summo perè obseruanda. Hoc enim verè possumus affirmare, ignoracionem differentiæ Legis & Euangelii, plurimis maximisque erroribus occasionem præbuisse, quibus hodie Christiana religio perturbatur. Nam quod ad Legem attinet, plerique homines, iusto Dei iudicio excæcati, nunquam animaduertunt cui maledictioni Lex ipsa nos subiiciat, & quorsum instituta sit à Deo: Euangelium autem nihil aliud esse crediderunt quàm alteram quandam Legem perfectiorem: ex quo errore postea nata est distinctio illa inter Præceptum & Consilium, ad eò vt paulatim beneficium Christi fuerit penitus apud plerosque oblitteratum. Sunt igitur ista longè accuratius nobis expendenda. Ac primum quidem hoc inter se commune habent Lex



& Euangelium, quòd vnus ille verus Deus<sup>a</sup>  
 & sui semper similis, & huius & illius fit au-  
 ctor : quò fit vt minimè existimandum sit  
 Legem ab Euangelio aboleri quod ad sub-  
 stantiam siue rem ipsam attinet, sed è con-  
 trario stabiliri, sicut mox ostédemus<sup>b</sup>. Nam  
 & Lex & Euangelium vnum eundémque  
 Deum, & si rem ipsam spectes<sup>c</sup>, vnàm ean-  
 démque iustitiam nobis proponunt, eam vi-  
 delicet quæ posita est in perfecto Dei &  
 proximi amore. Sed discrimen magnum est  
 in iis quæ subiiciemus, ac præsertim in eius  
 obtinendæ iustitiæ ratione.

Primùm enim, vt pauloante attigimus,  
 Lex innata est homini, cuius nimirum cordi  
 Deus ab initio inculpfit eius cògnitiònẽ<sup>d</sup>.  
 Nam quòd multò pòst tempore Dominus  
 illam tulit duabus tabulis perscriptam, non  
 ideò factum est quasi noua lex aliqua ferretur,  
 sed vt instauraretur vetus illa legis cog-  
 nitio quam natiua illa labes sensim in ho-  
 minibus abolebat<sup>e</sup>. Euangelium verò do-  
 ctrina est naturam ipsam transcendens, de  
 qua ne suspicari quidem vnquam potuerunt  
 ho-

<sup>a</sup>  
Heb. 1. 1. 1

<sup>b</sup>  
Ro. 10. 4

<sup>c</sup>  
Ro. 3. d. 31

<sup>d</sup>  
Ro. 2. c. 14  
15. 1.  
d. 32

<sup>e</sup>  
Rom. 7. b.  
8. 7. 9

homines, adeò vt nunc quoque illam appro-  
 bare non possint absque peculiari Dei do-  
 no<sup>f</sup>. Patefcit autem eam Dominus primùm <sup>f</sup>  
 omnium Adamo paulò post eius peccatum, <sup>1. Cor. 1. e.  
23. & 2.  
d. 14</sup>  
 sicut recitat Moses<sup>g</sup>: deinde Patriarchis &  
 Prophetis, ea qua libuit mensura donec tan- <sup>g</sup>  
 dem Iesum Christũ re ipsa nobis exhibuit<sup>h</sup>. <sup>Gen. 3. c. 15  
Rv. 1. d. 2  
Luc. 1. e. 55  
f. 70</sup>  
 Is verò nobis plenissimè annuntiauit imple-  
 uítque vniuersum Euangelium<sup>i</sup>, quod nunc <sup>i</sup>  
 quoque patefacit & ad finem vsque seculo- <sup>1. Ioh. 15. e.  
15. & 6. d.  
38. 39. 40</sup>  
 rum patefaciet, prædicatione quam in Eccle-  
 sia sua instituit<sup>l</sup>. <sup>l</sup>  
<sup>1. Ioh. 17. e.  
18.  
Matt. 28.  
d. 20  
2. Cor. 5.  
d. 20  
Eph. 4. b.  
10. 11. 12  
m  
Heb. 1. e.  
18. & 1. a.  
pe apud  
Paul. 1. m.  
n  
Heb. 12. f.  
21. 23. 24</sup>

Secundò, Lex nobis maiestatem & iusti-  
 tiam Dei veluti nudam proponit, ideòque  
 nos perterrefacit atque adeò occidit<sup>m</sup>. Euan-  
 gelium autem eandem quidem nobis in Deo  
 iustitiam proponit, sed quæ sit nobis per mi-  
 sericordiam in Christo exhibitam pacata<sup>n</sup>,  
 sicut copiosius ostendimus articulo tertii ca-  
 pitis vicesimo sexto.

Tertiò, Lex iubet vt in nobis quæramus  
 eam iustitiam quam describit, quæ nimirum  
 in perfecta mandatorum impletione posita  
 est: ideòque nobis exitium nostrum ob ocu-

los ponit<sup>r</sup>. Euangelium autem nobis indi-  
 cat vbi tandem nancisci quod alioqui non  
 habemus, & vbi inuenerimus, quomodo eo  
 potiri possimus: ideóque nos à Legis exe-  
 cratione liberat<sup>r</sup>. Denique Lex pronuntiat  
 nos felices, si plenè eam præstiterimus: E-  
 uangelium verò salutem promittit si credi-  
 derimus, idest si per Fidem apprehenderi-  
 mus Christum, in quo multò etiam plura in-  
 sunt, quàm nobis desint. Ceterum & hoc  
 & illud, nempe, præstare quod Lex iubet: &  
 per Fidem amplecti quæ nobis in Iesu Chri-  
 sto offeruntur, nobis, vt quidem corrupti  
 sumus, non modò difficillimum est, verùm  
 etiam prorsus ἀδύνατον<sup>9</sup>, quò fit vt quantum  
 preterea legis & Euangelii discrimen sit ne-  
 cessariò aduciendum.

Quartum igitur discrimen Legis & E-  
 uangelii in eo positum est, quòd Lex hac-  
 tenus in nobis per se est efficax quòd mor-  
 bum nostrum nobis indicat, atque etiam  
 exasperat: minimè id quidem sua culpa, (est  
 enim bona & sancta,) sed ideo potius quòd  
 natura nostra, vt est corrupta, quò magis re-  
 darguitur

Ro. 3. c. 20  
 Gal. 3. b.  
 11. c. f.

P  
 Ro. 7. c.  
 21. 22. c.  
 4. c. 16.  
 Gal. 3. b.  
 13. 14.

9  
 2. Cor. 3.  
 b. 5.  
 Philip. 1.  
 d. 29.  
 2. Thess.  
 a. 2.



darguitur, eò magis peccandi cupiditate ex-  
 æstuat, sicut suo ipsius exemplo probat Ap-  
 postolus: Euangelium verò præterquàm  
 quòd nobis certum remedium proponit ad-  
 uersus Legis execrationem, hoc habet pe-  
 culiare, sicut mox ostendemus, quòd adiun-  
 ctam habet efficaciam illam Spiritus sancti,  
 à quo vt suo loco diximus, regeneramur ac  
 immutamur, quando videlicet in nobis Fi-  
 dem creat, vnicum illud instrumentum quo  
 beneficium oblatum apprehendatur. Sed  
 agè planius etiam hoc explicemus de Lite-  
 ra & Spiritu, quod peruersissimè interpre-  
 tati sunt nonnulli. Euangelium igitur di-  
 co non esse Literam, id est mortuam dun-  
 taxat doctrinam quæ nudè ac simpliciter  
 in scriptis proponat, non dico quæ facien-  
 da sint, (hoc enim est Legis officium) sed  
 quæ credenda sint, salutem videlicet in Iesu  
 Christo gratis promitti credentibus: sed ef-  
 fe Spiritum, id est, potens illud & efficax Spi-  
 ritus sancti organon, quo nimirum is vta-  
 tur vt nobis vires ingeneret iis ipsis re-  
 bus credendi quæ in Euangelio traduntur,

R. 7. b. 7.  
 8. 9. & de-  
 incept.

f  
 Ad. 26.  
 d. 18

f  
 R. 1. b. 16  
 Ad. 16.  
 c. 14

id est gratuitam in Christo Iesu salutem amplectendi, adeò quidem vt Lex ipsa quæ nos in nobis condemnat & occidit, nos in Christo per Fidem apprehenso iustificet ac feruet<sup>n</sup>. Hæc porrò caussa est cur antea affirmarim Legem & Euangelium inter se non dissidere quod attinet ad ipsam iustitiam qua indutos esse nos oportet vt à Deo recipiamur, & vitæ æternæ participes fiamus: sed potius in eius consequendæ iustitiæ ratione. Lex enim eam meritò quærit in nobis, quoniam non respicit quid præstare possimus sed quid præstare debeamus<sup>x</sup>, propterea quòd Homo sua vnus culpa cò recidit vt non sit soluendo, ac proinde ex eo quod soluere non potest minimè absoluitur. Ex eo verò consequitur nullam iniuriam nobis fieri à Lege, ne tum quidem quum à nobis exigit quod nostra culpa præstare non possumus. Euangelium autem Ius istud acerbissimum veluti melle quodam Misericordiæ temperans, ità tamen vt de summa Dei iustitia nihil detrahatur, fideiussorem illum nobis demonstrat qui non modo expressis verbis

<sup>n</sup>  
Ro. 3. d. 31

<sup>x</sup>  
Gal. 3. b. 12

bis

bis fideiuffit, sed etiam nostro nomine quic-  
 quid debebamus ad extremum vsque qua-  
 drantem exoluit<sup>r</sup>, adeò vt illud ipsum Legis  
<sup>à xpi Cod. 19. 0. v.</sup> quod nos in nobis ipsis percellerat <sup>Gal. 3. 2.</sup>  
 ac planè deiiciebat, nos in Iesu Christo pror-  
 fus erigat ac confirmet. Quum enim vita æ-  
 terna iis debeatur qui legi perfectè satisfi-  
 cerunt, & Christus Iesus omnem iustitiam  
 impleuerit in eorum gratiam qui per Fidem  
 ipsum amplecterètur<sup>r</sup>, efficitur profectò, ex  
 ipso etiam Legis rigore fieri non posse vt à <sup>1. Cor. 1.</sup>  
 salute excidant quicumque per Fidem sunt <sup>d. 30</sup>  
 vnum facti cum Christo. <sup>Philipp. 3.</sup>  
<sup>b. 10</sup>

XXIII. Quorsum vtatur Legis prædicatione  
 Spiritus sanctus.

Ex his quæ diximus de Legis & Euan-  
 gelii discrimine facile est intelligere quor-  
 sum & in quem finem Spiritus sanctus, vtat-  
 ur vtriusque annuntiatione in Ecclesia. Ne-  
 que enim dubium quin hæc duo ad eum fi-  
 nem dirigat cui sunt destinata. Quoniam i-  
 gitur, quandiu natiua illa corruptio in no-  
 bis dominatur, ità cæci sumus vt ipsam quo-



<sup>a</sup> que ignorantiam nostram ignoremus<sup>a</sup>, ne-  
*Ioh. 9. 41* que desinamus extinguere quantulascunque  
 illas cognitionis scintillas in nobis relictas  
<sup>b</sup> vt essemus *ἀναπλόγητοι*<sup>b</sup>, adeò vt de eo potissi-  
*Ro. 1. c. 20.*  
*21. & 2. a.*  
*3. c. 9* mum nobis placeamus in quo maximè nos  
 oportuit nobis ipsis displicere: necesse est in  
 primis vt Deus ille summè bonus ac miseri-  
 cors, nos eò adducat vt penitus intelliga-  
 mus quãtis & quàm certis in malis versemur.  
 Id verò nulla meliore ratione præstari po-  
 test quàm si nobis velut indice commõstra-  
 rit quales esse nos necessariò oporteat, què-  
 admodum ater color optimè cognoscitur si  
<sup>c</sup> cum albo conferatur<sup>c</sup>. Hæc igitur caussa est  
*Ro. 3. c. 20*  
*& 7. c. 13* cur Deus initium faciat à Legis prædicatio-  
 ne, in qua vna videlicet animaduertere no-  
 bis liceat quid debeamus, neque tamen vl-  
 la ex parte exoluere possimus: ac proinde  
 quàm propè absumus ab exitio, nisi nobis a-  
 liunde subsidium aliquod firmissimum ac  
 certissimum affuerit. Id autem quàm sit ne-  
 cessarium vniuersalis ille stupor satis decla-  
 rat quo Mundus iampridem tenetur. Quum  
 enim Lex non sit posita vt nos iustifi-  
 cet,

tet, quoniam alioqui Christus frustrà ef-  
 fet mortuus<sup>d</sup>, sed è contrariò vt nos con-  
 demnet & apertum damnationis gurgitem  
 nobis ob oculos ponat, denique vt com-  
 monstrata nobis nostra superbia & nostris  
 peccatis ordine dispositis, manifestáque i-  
 ra Dei proposita<sup>e</sup>, nos penitus conterat:  
 eò tamen infaniae redacti sunt iam pridem  
 miseri mortales, vt pro eo quòd eos oport-  
 fuerat in vno Christo per Fidem remedium  
 quærere aduersus ea omnia de quibus meri-  
 to possunt coram Dei tribunali coargui, non  
 modo petant salutem ex eo quod ipsos con-  
 demnat, id est ex suis operibus, alii in soli-  
 dum, alii quadam ex parte: sed etiam vltro  
 nouis legibus quotidie conscientias suas ad-  
 stringant, quasi nimirum Lex illa Dei abso-  
 lutissima condemnandis eis non sufficiat<sup>f</sup>.  
 Id verò qui faciunt, non minus certè in-  
 faniunt quàm captiuus quispiam qui pa-  
 tentibus carceris ianuis, non aliter libera-  
 ri se posse existimaret, quàm si vltro se-  
 se in intimum carcerem coniiceret, & pro  
 liberatione proposita arctiores sibi com-

<sup>d</sup>  
 Gal. 2. d. 21  
 & 3. c. 18.  
 19. d. 21

<sup>e</sup>  
 Rom. 1. b.  
 18. & 4.  
 c. 15.  
 Galat. 3.  
 b. 10. d. 22

<sup>f</sup>  
 Gal. 4. b. 9.  
 10. & 5.  
 c. 1.  
 Coloss. 2.  
 b. 8. c. 16.  
 18. 20 &  
 deinceps.

pedes indueret. Ergò, vt paucis absoluam, hic primus est vsus prædicationis Legis, vt nobis patefiant nostra innumerabilia vitia, quibus cognitis incipiamus nobisipsis displicere, & ad gradum illum primum resipiscentiæ perueniamus, nempe cordis contritionem, quam postea consequatur plena & aperta coràm Domino confessio. Neque enim vnquam ad medicum accedet qui se optimè valere sibi persuasit: sùntque omniù hominum ineptissimi ad lucem salutis admittendam, quicumque se satis esse perspicaces sibi persuaserunt, quoniam videlicet non intelligunt quantis in tenebris sint nati, vnde tantum abest vt emerferint, vt contrà nunquam destiterint ex tenebris in tenebras sese scientes ac prudentes conicere.

Iob. 9. g.  
48

XXV. De altera Verbi Dei parte quæ Euangelium dicitur, cuius sit auctoritatis, quamobrè, quomodo, & in quem finem scriptum.

Legi succedit Euangelium, cuius vsus & necessitas optimè intelligitur ex iis quæ subiiciemus.

Primùm omnium sicut vnus est seruator,



tor<sup>a</sup>, ità etiam vna est salutis doctrina quæ  
 Euangelium dicitur<sup>b</sup>, idest felix & optatus  
 nuncius, à Christo<sup>c</sup> & eius Apostolis<sup>d</sup> plene  
 declaratus mundo, atque ad eò summa fide  
 velut in publicas tabulas relatus ab Euange-  
 listis, vt fraudibus & astutiis Satanæ obuiam  
 iretur<sup>e</sup>. Is enim alioqui multò facilius sua  
 miseris mortalibus somnia proposuisset, spe-  
 cioso tamen Euangelii nomine adornata:  
 quod ipsum facere non destitit, iusto iudicio  
 Dei hominibus irati, vt pote qui semper suo  
 more tenebras Luci anteposuerint. Porrò  
 verò nos quum dicimus integram Euangeli-  
 cam doctrinam ab Apostolis & Euangeli-  
 stis fuisse perscriptam, hæc tria volumus si-  
 gnificare.

Primum, quod attinet ad ipsius do-  
 ctrinæ substantiam, eos nihil penitus de suo  
 admiscuisse<sup>f</sup>, sed simplicissimè paruiffe huic  
 Dei verbo<sup>g</sup>, Docete eos seruare quæcun-  
 que vobis præcepi, sicut constat ex ipsius Pau-  
 li verbis<sup>h</sup>.

Deinde, nihil penitus ab illis esse præ-  
 termissum eorum quæ ad salutem requirun-

Matt. 1. d.

17

Act. 4.

6. 12

1. Tim. 2.

4. 5

b

Ro. 1. b. 16

c

Iob. 15.

c. 15

d

Iob. 17.

c. 18

2. Cor. 5.

d. 19

e

Eph. 3. b.

20

2. Pet. 5.

d. 19

f

Colo. 3. d.

28

2. Tim. 3.

d. 16 17

g

Mat. 11. 28.

d. 20

h

1. Cor. 14.

e. 25

tur. Nam alioqui perfidiosi fuissent, quod nefarium est de illis cogitare, & quàm in ea res fuerint religiosi, ex Pauli & Petri<sup>is</sup> testimonio liquere potest. Itaque Hieronymus de hac ipsa re scribens<sup>l</sup>, sine autoritate scripturarum, inquit, garrulitas non habet Fidē. Et Augustinus multò etiā expressius<sup>m</sup>, Quū, inquit, Dominus Iesus multa fecerit, non omnia scripta sunt, sicut idem ipse sanctus Euangelista testatur, multa Iesum Christū & fecisse & dixisse quæ scripta non sunt. Electa sunt autem quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere videbantur.

Tertiū est, ità eos scripsisse quæ scripserunt vt omnium etiam hominum crassissimi & imperitissimi, inde possint percipere, nisi per eos steterit, quicquid ipsorum saluti sufficit<sup>n</sup>. Nam, obsecro, cur alioqui scriptum est Euangelium ea lingua quæ tunc posset à quibusuis intelligi<sup>o</sup>, & eo dicendi genere quod maximè visum est vulgare ac popolare? Idcò testatur Paulus si opertum est Euangelium, iis esse opertum qui pereunt, quorum sensum excæcauit Deus huius se-

culi

*i*  
*Ath. 20.*  
*e. 7*

*lx*  
*1. Petr. 1.*  
*4. 25*

*l*  
*Hieron. in*  
*Epistol. ad*  
*Tim. cap. 1*

*m*  
*Augustin. in*  
*Iob. tract.*  
*49*

*n*  
*1. Cor. 1. d.*  
*26. 27*

*o*  
*1. Cor. 14. b*  
*6. 7. & de*  
*11. ceps.*

*p*  
*1. Cor. 2.*  
*4. 1*

culi, id est incredulis. Sed & ipsa experientia  
 omnium temporum satis demonstrat à Deo  
 non fuisse vocatos doctissimos & sapientis-  
 simos quosque, sed è contrario plerisque  
 maximè rudes, tantum abest vt doctrinam  
 suam voluerit obscurare ne quibusuis pate-  
 ret. Quod quū ita se habeat, duas conclusio-  
 nes hinc colligimus, ad id de quo agitur ma-  
 ximè pertinentes.

Vna est, Euangelii nomine nihil eorum  
 cenferi oportere quæ homines scripto Dei  
 verbo id est doctrinæ in vtriusque Testamēti  
 libris cōprehensæ, adiecerunt. Sunt enim ea  
 omnia potius merè superstitiones & profa-  
 nationes veri & vnici Euāgelii, sicut Paulus  
 testatus est. Sed & Hieronymus hac de re lo-  
 quens, Quod de scripturis, inquit, non habet  
 authoritatem, eadem facilitate contemnitur  
 qua probatur.

Altera conclusio est, eos esse verè Antichri-  
 stos & instrumēta Satanæ, qui veriti ne ipso-  
 rū fraudes patefiāt, clamitāt certis demū ho-  
 minibus fas esse sacrā Scripturā legere, ac pro-  
 inde nefarium esse sacros libros in \* vulgata

2. Cor. 4.

13

1. Cor. 1 d.

1. Cor. 1 d.

1. Cor. 1 d.

1. Cor. 1 d.

1. Cor. 1 d.

G. 1. b.

8. 9

2. Tim. 3.

d. 16. 17

Mat. 23.

d. 9

Hieron. in

Mat. ca. 23

n

Mat. 23.

d. 23

R. 1. b. 14.

e. 6

Gal. 3. d. 28

Mat. 11.

d. 28

1. Cor. 4.

e. 15

1. Pet. 1.

d. 9



idiomata transferre quæ ab ipsis mulierculis  
intelligi possint.

XXVI. Ad Euangelium pertinere aliqua etiam  
ex parte libros qui veteris Testamenti dicun-  
tur.

Præterea tantum adest vt Euangelium vo-  
cemus ex vulgi more, certas duntaxat parti-  
culas temere & plerunque sine iudicio ex  
quatuor Euangelistis aut Apostolorum epi-  
stolis decerptas, vt è cōtrario non ipsos mo-  
do noui Testamenti libros eo nomine signi-  
ficemus, sed etiam quicquid de Iesu Christo  
predictum est in veteris Testamenti volu-  
mine<sup>a</sup>. Euangelium enim, vt iam antea dixi-

<sup>a</sup>  
Act. 25. e

22. 21, 27

9. d. 22, c

28. f. 23

Iob. 5. f. 39

Rom. 1. a 2

<sup>b</sup>  
Heb. 13.

b. 8

Act. 4.

b. 12

<sup>c</sup>  
Gen. 3. c. 15

<sup>d</sup>

Ro 1. a. 23

c. 16. d.

25. 26

1. Pet. 1.

d. 20

mus, vnicum illud est per quod Deus à con-  
dito mundo seruauit electos suos<sup>b</sup>, ideò-  
que statim post<sup>i</sup> Adam peccatum cæpit in  
mundo promulgari, sicut testatur Moses<sup>c</sup>,  
quanuis longo post tempore fuerit re ipsa  
exhibitum mundo per ipsum Iesum Chri-  
stum & eius Apostolos<sup>d</sup>. Itaque vt paucis ab-  
soluam, Euangelium vocamus, optatum il-  
lud testimonium quo Deus pro sua singula-  
ri & infinita bonitate iam inde à mundi ini-  
tuo testatus est Ecclesiæ suæ, fore vt qui

Christum

Christum per fidem amplecterentur, fierent  
in ipso vitæ æternæ participes.

XXVII. Quæ sit sacræ Scripturæ auctoritas, &  
quamobrem debeat in omnia vulgata idioma-  
ta transferri.

Ro. 3. c. 12

22

1ob. 6. e.

40

Quum affirmamus Euangelium, ita vt est  
à Deo in tabulas relatum Ecclesiæ causa, v-  
nicum esse ordinarium instrumentum quo  
Deus vtatur ad seruandos homines<sup>a</sup>, quo fit  
vt vocetur Verbum vitæ<sup>b</sup> & reconciliatio-  
nis<sup>c</sup>, non tribuimus hanc virtutem syllabis,  
vel atramento, neque chartulis è collo sus-  
pensis, aut certorum verborum recitatio-  
ni, neque voluminibus preciosè compactis  
& multo thure adhibito consecratis. Absit  
enim vt eiusmodi sortilegia & sacrilegia cõ-  
probemus. Sed primo loco viam omnem oc-  
cludimus fanaticis omnibus reuelationibus  
quibus iam pridem Diabolus consuevit ho-  
mines ludificari. Deinde hæc tribuimus E-  
uangelio ritè annuntiato & explicato, vt ge-  
nuinus eius sensus possit percipi<sup>d</sup>, & animo  
inculpi, vbi veros resipiscentiæ fructus edat  
per Fidem<sup>e</sup>. Id enim apertè docent Aposto-  
li, quos quum mitteret Christus<sup>f</sup>, nequaquã

a

Ro. 1. b. 14

b

1ob. 6. g.

68

Act. 5. d.

20

Philipp. 2.

b. 16

c

2. Cor. 5.

d. 19

d

Ro 10. b. 8

1. Pet. 1.

d. 25

e

Math 13.

c. 23

Act 16.

c. 14

f

Mat. 28.

d. 19. 20

vsus est his verbis, *Ite, recitate Euangelium incognita lingua, & adorate librum in quo perscriptum fuerit: sed his potius, Ite, annunciate Euangelium quibusuis mortalibus, vt ea prætermittam quæ aduersus Corinthios ex professò differit Paulus de præpostero peregrinarum linguarum vsu in Ecclesia Dei, absque prophetia & interpretatione<sup>s</sup>. Enimverò quum fides sit ex auditu<sup>b</sup>, qui tandem credet aliquis quod nunquam cognouerit? & quod peregrina lingua cantatur, quomodo percipi poterit<sup>i</sup>? Sed & illud quæri potest, qui tandem poterunt miseri homines in vera doctrina confirmari, in tétationibus tam variis & tam multis fulciri, aduersus falsas doctrinas muniri<sup>h</sup>, nisi, Davidis consilium sequuti<sup>l</sup>, noctes & dies consumant in meditando Dei verbo, & scripturæ testimoniis diligenter inter se comparandis<sup>m</sup>? profectò ità factitare consueuerant Christiani omnes, donec Deo nobis irato, Diabolus hanc lucem nobis incogitantibus adimeret, & densas illas tenebras iterum inueheret. Id ità esse testatur Petrus laudans fidelium diligentiam*

<sup>s</sup>  
 1. Cor. 14.  
<sup>h</sup>  
 Ro. 10. c. 17

<sup>i</sup>  
 1. Cor. 14. b  
 9. & de-  
 incipit.

<sup>h</sup>  
 Ro 15. d. 4.  
 2. Tim. 3.  
 d. 16.  
<sup>l</sup>  
 Ps. 1. d. 2  
<sup>m</sup>  
 Act. 17.  
<sup>c</sup> 11  
 Iob. 5. f. 39



ligentiam eo nomine quòd prophetarum  
 verbis attenderent<sup>r</sup>. Norat enim dictum il-  
 lud Christi, Pasce oues meas<sup>s</sup>, intelligi de præ-  
 dicatione verbi, sicut Paulus ipse explicauit,  
 & re ipsa comprobauit<sup>p</sup>. Interea tamen mini-  
 mè volumus vnicuique fas esse sacram Scri-  
 pturam in Ecclesia docere siue interpretari,  
 quum hoc munus ad eos propriè pertineat  
 qui ritè sunt ad eam functionem vocati<sup>q</sup>, si-  
 cut infra copiosius dicemus, sed legendam à  
 quouis & cognoscendam Scripturam dici-  
 mus, hæctenus vt in germana verbi explica-  
 tione quæ in Ecclesia traditur seipsum confir-  
 met, & pseudopphetas dignoscere & caue-  
 re possit. Sed & illud adicimus, tantum abes-  
 se vt lectio sacrarum literarum, adhibito eo  
 quod requiritur à fideis omnibus pastoribus,  
 nempe vt eas fideliter interpretentur<sup>r</sup>, non  
 autem vt deintegrò Christum offerant<sup>f</sup>, vel  
 lingua peregrina vociferentur<sup>t</sup>: tantum, in-  
 quam, abesse vt ea res pariat dissidia & hære-  
 ses, vt è contrario contendamus nulla alia ra-  
 tione posse ex hominum cordibus hæreses  
 extirpari<sup>n</sup>. Denique quisquis sacrorum libro-

<sup>n</sup>  
1. Pet. 1. d.

19. 1

16b. 21. e. 15

16. 17.

<sup>p</sup>  
A. 3. 17. c.

11. 17. 26. c

27. 28.

<sup>q</sup>

Luc. 3. d. 2.

Ro. 10. c. 15

<sup>r</sup>  
1. Cor. 4.

d. 2.

2. Cor. 5.

d. 19. c.

<sup>t</sup>  
Hebr. 10.

d. 18.

<sup>f</sup>  
1. Cor. 14.

f. 27. 27.

<sup>n</sup>  
2. Tim. 3. d.

15. 16. 17.

<sup>x</sup> rum lectione hominibus interdicat, sciat se-  
<sup>Ro 15. a. 4</sup> <sup>Iac. 1. c. 18.</sup> fe omnem spem certæ consolationis<sup>x</sup> ac salu-  
<sup>Iuc. 1. g. 77</sup> <sup>Act. 13. d.</sup> <sup>26.</sup> <sup>Eph. 1. e. 13</sup> tis<sup>y</sup> illis adimere.

XXVIII. Quomodo vtatur Spiritus sanctus,  
 externa Euangelii prædicatione, ad fidem in  
 Electis gignendâ, & indurandos reprobos.

Quemadmodum exterior prædicatione E-  
 uangelii est odor mortifer rebellibus qui ad-  
 uersus illam semetipsos obdurant: ita odor  
 est viuificus filiis Dei<sup>a</sup>. Id verò non accidit  
 quasi vis illa saluifica vel ipsis uocabulis, vel  
 ipsius uerbi ministris insit<sup>b</sup>, sed ideò potius  
 quòd Spiritus sanctus, de cuius officio differi-  
 mus, hac externa prædicatione ueluti canali  
 ac uehiculo quodam vtens, ad intimas vsque  
 mētis partes penetrat, vt testatur Apostolus<sup>c</sup>,  
 vt, pro sua bonitate ac misericordia, primùm  
 omniũ reddat intelligētiã Filiorũ Dei capace  
 cognoscēdi mysterii salutis in Christo Iesu<sup>d</sup>:  
 Deinde etiam vt eorum iudicium instauret  
 vt tãquam Dei sapiētiam approbēt id ipsum  
 quod sensus carnis habet pro stultitia. Præ-  
 terea vt eorum idẽ uoluntatem mutet & corri-  
 gat, adeò vt ardenti studio amplectatur, & si-  
 bi applicet remedium illud unicum in Iesu Chri-  
 sto<sup>f</sup> oblatum, aduersus desperationẽ, in quam

<sup>a</sup>  
<sup>2. Cor. 2. d.</sup>  
<sup>15. 16.</sup>

<sup>b</sup>  
<sup>1. Cor. 3. b.</sup>  
<sup>7. 8.</sup>

<sup>c</sup>  
<sup>H. b. 4. c. 12.</sup>  
<sup>Iac. 1. c. 18.</sup>  
<sup>1. Pet. 2. d.</sup>  
<sup>23.</sup>

<sup>d</sup>  
<sup>Act. 16. c.</sup>  
<sup>14.</sup>  
<sup>Eph. 1. d.</sup>  
<sup>18. 19.</sup>

<sup>e</sup>  
<sup>1. Cor. 3. b.</sup>  
<sup>6. 7. 8. c. 10.</sup>  
<sup>13. d. 14. 16.</sup>

<sup>f</sup>  
<sup>Phi. 1. d.</sup>  
<sup>29.</sup>  
<sup>Act. 13. 2.</sup>  
<sup>48.</sup>

neceſſe eſſet incidere & impelli per Legis prædicationem<sup>s</sup>. Ità igitur Spiritus ſanctus, per Euangelii prædicationem, vulnus ſanat quod prædicatio Legis aperuit & deterius eſſecit<sup>b</sup>: ità, inquam, Spiritus ſanctus per Euangelii prædicationē in nobis creat Dei donū, cuius ea vis eſt vt ſtatim in Ieſu Chriſto apprehendat quicquid ad ſalutem requiritur, ſicut antea demonſtrauimus.

<sup>ε</sup>  
Eph. 2. 4.  
1. 4. 5  
<sup>b</sup>  
Ro. 6. c. 14

XXIX. De altero fructu prædicationis Legis qui cōſequitur efficacē Euāgelii declarationē.

Oſtēdimus hoc eſſe nō minimū effectū Ieſu Chriſti in nobis habitātis, quòd in nobis creet cor mundū<sup>a</sup> vt ſciamus,<sup>b</sup> velimus, & faciamus quæ Dei ſunt, id eſt vt Deo placere libēter ſtudeamus,<sup>d</sup> pro eo quòd antea eramus mācipia peccati<sup>e</sup>, hoſtes Dei,<sup>f</sup> & ad omnē bonā cogitationē prorsū inepti<sup>g</sup>. Hęc verò cauſa eſt cur, noſtra mutata cōditione, prædicatio Legis aliter etiā in nobis operetur, adeò vt quū antea nos terreret, incipiat nos<sup>h</sup> cōſolari: quū que paratā nobis cōdēnationē oſtēderet præeat nobis vt bonorū operū iter ingrediamur<sup>i</sup>, ad quę videlicet præparati ſumus, vt in eis ambulemus

<sup>a</sup>  
Pſ. 51. c. 12  
<sup>b</sup>  
1er. 24. c. 7  
<sup>c</sup>  
1. Ioh. 2. b. 13  
<sup>d</sup>  
Ro. 7. d. 22  
<sup>e</sup>  
Ro. 6. d. 12  
<sup>f</sup>  
Eph. 2. c. 12  
<sup>g</sup>  
2. Co. 3. b. 5  
<sup>h</sup>  
1. Ioh. 2. c.  
17.  
2. Pet. 1. b.  
<sup>i</sup>  
11. c. 11.  
<sup>j</sup>  
1er. 31. f. 33  
Ro. 7. d. 22.



Denique vt, cum antea nobis esset durū & intolerabile iugū, grata & iucunda nobis existat: si hoc vnum excipias quò magna in nobis tristitia relinquatur ex eo quò propter reliquias carnis contra Spiritum certantes, non possumus omni ex parte præstare quod volumus<sup>m</sup>. Nihilominus tamen quoniam fides quæ certum est testimonium Spiritus Dei clamantis in cordibus nostris<sup>n</sup>, certò nobis affirmat maledictionem Legis deletam esse sanguine Iesu Christi qui cum perfidem coniuncti sumus: & eadem fides certiores nos facit fore vt tandem aliquandò Spiritus superior euadat<sup>p</sup>, atque adeò vt mors ipsa nobis ad certam victoriam aditum patefaciat<sup>q</sup>, idcirco omnis illa tristitia nullam in nobis desperationem gignit, sed efficit potius vt eò ardētius patrē illū cælestē inuocemus, à quo in dies magis ac magis cōfirmamur. Ità fit vt quibusdam velut gradibus vera in nobis conuersio siue pœnitentia, vel resipiscencia potius perficiatur, vtpote quæ incipiat, si cut suo loco diximus, à serio peccati sensu

(quem

<sup>l</sup>  
 Mart. 11.  
 d. 30.

<sup>m</sup>  
 Rom. 7. d.  
 24. 25.

<sup>n</sup>  
 Rom. 8. c.  
 15. 16.

<sup>p</sup>  
 Ro. 8. a. 1

<sup>q</sup>  
 Ioh. 5. d. 24

1. c. 15. 16.

26. 9. 54.

He. 2. d. 14

<sup>r</sup>  
 Rom. 8. d.  
 23. 24. 25.

26.

(quem vulgò contritionem appellant) & designat in veram emendationem hominis interioris & exterioris. Quamobrem hinc quoque colligimus eos quos seriò pœnitet, necessariò sua peccata cõfiteri apud eos quidem quorum interest, id est, quos priuatim offēderunt, vel etiam apud Ecclesiæ cœtum quum ità opus est: atque etiam quoad eius fieri potest illis satisfacere, quoniam si hæc absint, fictam esse pœnitentiam consequitur. Ex his verò facilè animaduerti potest veram confessionem quæ à Deo constituta est non modò non repudiari à nobis, sed etiam vt necessariam requiri: quanuis minimè velimus conscientias torquere commentitia illa Confessione auriculari ab hominibus excogitata: & quòd ad Deum attinet, nullam aliam satisfactionem agnoscamus quàm vnicū Iesu Christi sacrificium.

Philip. 3.  
c. 12. 13.

XXX. De altero instrumento quo vitur Spiritus sanctus vt nos efficiat Iesu Christi participes, & quibus de causis Dominus non acquieuerit in nuda & simplici prædicatione verbi.

Diximus Sacramenta esse alterum illud instrumentum quod adhibet Spiritus san-

Vide Augustinum  
lib. 2. de do-  
ctrina Christi  
Diana, cap.  
2. 3. 4.

G. iiii.

Vide An-  
gustinum  
lib. 2. de do-  
ctrina  
Christi-  
ana, CAP. 1.  
2, 3, 4.

Vide Chry-  
sostomum  
hom. 81. in  
Mattheum.

Dent. 18. r.  
15.  
Phil. 2. r. 7  
2. Cor. 5. d.  
19. r. 20.  
1. Theff. 2.  
6. 7.

Et ut nobis applicet quicquid ad salutem  
nostram requiritur. Quoniam autem vocabu-  
lo Sacramenti interdum significatur omne si-  
gnorū genus quę sacris & spiritualibus ver-  
bis significandis adhibentur: idcirco eius vo-  
cabuli significatio in primis accommodanda  
est ad id de quo agere constituimus. Illud igitur  
primū omniū sciamus oportet Deum  
nostrū, quū, pro summa sua misericordia vti  
constituerit misera nostra natura ad bonita-  
tē & patientiam suam declarandam, noluisse  
nobis simpliciter duntaxat seipsum patefa-  
cere, & viam nobis ad salutem quasi eminus  
commonstrare, quāuis hac etiam in re vtatur  
incomprehensibili quadam clementia & mi-  
sericordia dū ad declarandā nobis suam vo-  
luntatē vtitur hominū ipsorū opera, & no-  
bis cū instar nutricis veluti balbutit: sed præ-  
terea, vt infinitē bonū & clementē sese nobis  
præberet, ad Verbi prædicationē adiicere vo-  
luisse quosdam ritus, quibus homines, etiam  
maximē crassi & rudes, excitarentur ad cer-  
tō sibi persuadēdum, Deum minimē cum ho-  
minibus ludere quum æternam vitam eis in  
morte



morte filii sui proponit. Ea enim vis est istorum siue signorum siue rituū, vt omnes sensus non aliter cogant Euangelii promissionibus assentiri, quam si in rem ipsam præsentem adducerētur. Non dissimiliratione, si libeat incōprehensam Dei bonitatem humanis quibusdam similitudinibus adumbrare, hunc morem videmus in plerisque iudicum tribunalibus obtinere, vt quum rei cuiuspiam vel dominium, vel possessionem alicui attribuerint, quasdam præterea cæremonias adhibeant quibus ille in possessionem mittatur. Ità etiam in ciuilibus cōtractibus, quauis publicus tabellio testium nomina adscripserit, & ipsi instrumento subscripserit: solet tamē ciuitatis aut principis sigillum apponi, vt prorsus validū & authenticū instrumentū habeatur. Deus igitur noster iā inde ab initio non cōtentus Adamo significasse gratiā illā qua constituerat Ecclesiā suā seruare in filio suo, adiecit sacrificia, vt viuas vnici illius sacrificii figuras, per quas videlicet Ecclesia in spe future redēptionis cōfirmaretur. Deinde verò quū hoc ipsū fœd, gratiæ & misericordiæ

Ro. 4. b. 11.

He. 1. a. 4

<sup>e</sup>  
Gen. 17. b.  
10. 11  
<sup>f</sup>  
Exod. 12.

cum Abrahamo rursus fanciret, adiunxit circumcissionis Sacramentū: ac demum etiam Mosis temporibus Agnum illum Paschæ, cum aliis cæremoniis penè infinitis, quæ totidem erant imagines eorum quæ Christus suo tempore impleret, sicut Apostolus copiose & luculèter in epistola ad Hæbreos ostendit. Tandem autem quum aduenisset tempus à Deo constitutum, Iesus Christus omnes illas futuri sui aduētus figuras aboleuit: sed ita vt quanuis veteres illas vmbas suo fulgore dispulerit, & mundum docuerit puriore quadam ratione, id est, in Spiritu & veritate Deum colere: nihilominus tamen crassæ illius & rudis nostræ naturæ maximā habuerit rationem: atque ob eam causam, quò melius fidem nostram aleret ac foueret, pauca quædam signa exteriora adiunxit æterni verbi prædicationi. Nam et si Iesus Christus nobis regnū æternū morte sua iam acquisiuit, tamē quandiu in hoc mūdo heremus, non aliter illud possidemus quàm spe, & expectatione, in qua necesse est vt quotidie magis ac magis cōfirmemur, ne animū despōdamus.

<sup>g</sup>  
Iob. 4. c. 27  
d. 24. 25

<sup>h</sup>  
Ro. 8. d. 24  
1. Co. 13. c. 9

<sup>i</sup>  
Eph. 4. d.  
15. 16.

## XXXI. De finitio Sacramenti.

Ex istis facilè est intelligere quid vocemus Sa-  
 cramentum in tota ista tractatione : Certa  
 nimirum signa, siue certas notas, ac visibilia  
 testimonia à Deo ipso constituta in perpe-  
 tuum vsus Ecclesiæ in hoc mundo peregrin-  
 antis: & eius authoritate adiuncta promif-  
 sionibus Euangelii de gratuita Iesu Christi sa-  
 lute, vt eò efficacius velut nostris externis sen-  
 sibus demonstraret quod nobis per verbum  
 declarat, & per Spiritum sanctum in cordi-  
 bus nostris efficit, quum, salutem illam,  
 quam sola spe & fide in hoc mundo posside-  
 mus<sup>b</sup>, in cordibus nostris ob signat, præterea  
 vt sacra & solennis cæremonia nobis quoti-  
 die memoriam renouaret omnium officiorũ  
 quibus præstandis & ipsius maiestati & pro-  
 ximis nostris obstricti sumus<sup>c</sup> ex fœderis for-  
 mula, qua nimirum tenemur, eius Spiritus vir-  
 tute freti, fortiter & constanter aduersus car-  
 nem, mundum & Sathanam certare, eumque  
 pro Deo nostro colere & proximos nostros  
 propter eum, non aliter quàm nos ipsos dili-  
 gere<sup>f</sup>.

Ro. 6. d. 3

Ga. 3. d. 27.

1. Cor. 10.

d. 16.

Aug. hom.

80. in 8. le

hannis.

b

Ro. 8. d. 24

c

Ro. 4. b. 11.

d

1. Cor. 10.

d. 17.

e

Rom. 6. b.

11. 17. 14.

Eph. 6. c.

13. 14. 15. 16

17. 18.

f

Ioh. 13. d.

34. Cor. 13. b

11.

1. Ioh. 4. c.

11. 12



## XXXII. Quod sit discrimen inter veteris &amp; noui fœderis Sacramenta.

Hæc definitio vtriusque fœderis Sacramentis communis est, in quibus tamen hæc discrimina obseruanda sunt. Primùm, quòd vetera illa cõstituta sũt ea cõditione vt Christum vêturum commonstrarent<sup>a</sup>, ac proinde vt in ipsius aduentu desinerent<sup>b</sup>: noui autem fœderis Sacramenta ad cõsummationem vsque sæculi stabilita sunt<sup>c</sup>.

1. Cor. 10.

a. 4.

Augustinus aduersus Iudeos  
lib. 19. cap. 14.

1. Cor. 10.

c. 11.

Heb. 10. a. 1

Heb. 12. g. 27

d

1. Cor. 10. a

2. 3. 4.

Augustinus lib. 2.

contra Pelagianos

cap. 37.

Item lib. 1.

cap. 6. &amp; 45. in Ioannem

e

Augustinus epist. ad Iann.

lib. 3. de ueritate

Christi

cap. 9.

f

Heb. 1. a. 1.

Alterum discrimẽ est in signis & ipsis ritibus multùm inter se diuersis, vt res ipsa demonstrat<sup>d</sup>.

Tertiò differunt numero, & ipsa, vt ita loquar, significandi mensura. Nam, vt præclare inquit Augustinus<sup>e</sup>, pauciora habemus Sacramẽta quàm veteres, sed faciliora & vberioris significationis ac proinde maioris efficaciae ad fidem nostrã confirmandã & promissiones in cordibus nostris ob signandas.

Et hæc quidem sunt discrimina Sacramentorũ veteris & noui fœderis. Nã alioqui vnus & idẽ Deus author est vtrorũque<sup>f</sup>, & idẽ omnium

niū est scopus, nēpe Iesu Christi participatio  
ad vitā æternā, sicut testatur Paulus<sup>s</sup>, & con-  
firmat quoque disertè Augustinus<sup>b</sup>.

<sup>s</sup>  
1. Cor. 10.  
2. 3. 4.  
Ro. 4. b. 11.  
b

Augusti-  
nus in Jo-  
hannem.  
tracta. 26  
& saepe al-  
ias.

XXXIII. Quibus notis vera Sacramenta ab  
adulterinis distinguantur.

Quum ex ipsa definitione liqueat Sacra-  
menta esse à Deo constituta tanquam *opozitias*  
Euangelicæ doctrinæ quæ in Ecclesia Dei  
annūciatur, ex eo consequitur, vbi nullū est  
Dei verbum, ibi nullum vel fidei vel Sacra-  
mētis locum relinqui. Ex quo rursus duo ef-  
ficiuntur magnopere obseruanda.

<sup>a</sup>  
Augusti-  
nus in Ioa.  
homilia.  
13. & 30.

Vnum, Cæremonias omnes ac ritus ab  
hominibus excogitatos vt pars essent diuini  
cultus, totidem esse sacrilegia. Quemadmo-  
dum enim vnus Dei est promittere, ita pe-  
nes vnum illum residet authoritas sigilli con-  
stituendi, & suis promissionibus apponen-  
di<sup>b</sup>. Quicumque igitur eò proruperunt auda-  
ciæ vt vel noua Sacramenta fabricarent, vel  
iis quæ à Deo constituta sunt aliquid adice-  
rent vel detraherent, crimine falsi tenentur,  
quò fit vt Ecclesiæ nostræ in iis acquiescāt  
quæ Deus verbo suo constituit.

<sup>b</sup>  
Gal. 2. 8. 9  
1. Cor. 11. c.  
25.

Aliterum, vbicunq; verbum Dei non prædicatur in ipsa Sacramentorũ administratione, sed duntaxat recitatur, idque peregrina & incognita lingua, & infinitis hominum commentis atque adeò blasphemis contaminatum, ibi horrendam Sacramentorum Dei pollutionem interuenire, à qua fideles omnes toto pectore necesse est abhorrere.

XXXIIII. De iis quæ cõmunia sunt verbo & Sacramentis.

Ad illa de quibus diximus adiicere etiam oportet tractationẽ, ex qua intelligatur quid inter se commune & quid proprium ac peculiare habeant verbum & Sacramenta.

Primùm igitur hoc est vtrisque commune, quòd vtraque sunt instrumẽta quibus vtitur Spiritus sanctus in eundem finem, nempe vt nos magis ac magis cum Christo vnum efficiat, ex quo postea salutem nostram hauriamus.

Ro 4. b. 11.  
1. Cor. 10.  
4. 3. 4.

Secundò, quòd Spiritus sanctus ita vtitur & prædicato verbo, & Sacramentis, tãquam instrumentis gratiæ suæ, ut nihilominus tamen suam efficaciam in illa instrumenta non tranffe-



transferat, sed efficacia & virtus omnis ab eo vno promanet<sup>b</sup>.

Tertio, quemadmodum antea diximus verbi prædicationem nihil nos iuuare, nisi in primis ita nobis annūcietur vt à nobis possit intelligi: deinde, nisi quod per illud proponitur & offertur, id est Iesus Christus, cum omnibus suis donis per fidem applicetur auditorum cordibus: ita etiam de Sacramentis sentiendum est. Nisi enim ad ea percipienda fidem afferamus, id est, vnicum illud instrumentum per quod percipiamus quod nobis ipsa Sacramenta annūciant & testantur, tantum abest vt nobis ad salutem profint, vt è contrario, quoniam illa negligimus aut potius Christum in ipsis aspernamur, condemnationem in nobis obfignent. Interea tamē sicut Euangelium semper est suapte natura verbum vitæ & salutis quanuis ab incredulis vertatur in odorem mortiferū: ita etiam Sacramenta in sese non desinunt vera esse Sacramenta, quanuis ab indignis, aut reprobis etiam hominibus, vel administrantur vel percipiātur. Neque enim potest hominum im-

<sup>b</sup>  
Ro. 2. d. 19  
1. Co. 2. c. 11

Augusti-  
nus homil.  
11. Iohan.  
1. Cor. 10.  
4. 52 & 11.  
1. 27. 29.  
1. Pier. 3. d.  
31  
Act. 15. b.  
8. 9.  
Augustin.  
lib. 3. de do-  
ctrina  
Christia-  
na cap. 9.

<sup>d</sup>  
*Augusti-  
 nus homil.  
 26, in Ioã.  
 Item lib. 2  
 contra Pay  
 mensanũ  
 cap. 8. Itẽ,  
 lib. 2. cap.  
 22. contra  
 Petilũ.*

probitas naturam diuinæ ordinationis per-  
 uertere<sup>d</sup>.

Quartò, quemadmodũ præstantissimum  
 quoduis semen fructum nõ edit eo ipso mo-  
 mento quo seritur, sed necesse est vt aliquã-  
 diu in terra resideat : ità etiam ineptè fecerit  
 qui virtutem & fructum aut verbi aut Sacra-  
 mentorum ad illud temporis momentum re-  
 uocarit, quo prædicatur Verbum & admini-  
 stratur Sacramẽta, quum & illius & istorum  
 fructus in electorũ animis eo demum tempo-  
 re sese exerat quod est à Deo constitutum.

XXXV. Quid habeant proprium & peculi-  
 are Sacramenta, eius quidem finis respectu pro-  
 pter quem à Deo sunt constituta.

Et hæc quidem præcipuè sunt verbo &  
 Sacramẽtis communia, quibus nũc subiicie-  
 mus quid sit & illi & istis proprium.

<sup>a</sup>  
*Augusti-  
 nus homil.  
 13, in Ioan.*  
<sup>b</sup>  
*R. 4. b. 11.*  
 Primũ, quoniam constat Sacramenta ef-  
 fe veluti verbi appendices, <sup>a</sup> & in eum vsum  
 adhiberi vt ob signet quod iam in nobis in-  
 est, nempe nostram cum Iesu Christo com-  
 munionem, <sup>b</sup> ex eo etiam liquet oportere vt  
 in adultis hominibus simplicis verbi prædi-  
 catio

catio antegrediatur vnà cū clara fidei professione, antequàm ritè cuiquā exhibeantur. Nam quod attinet ad paruulorum Baptismū, peculiaris quædā est habenda illorum ratio, sicut suo loco dicemus. Itaque in nullam Ecclesiam rectè constitutam vllus paganus vnquam fuit admissus nisi qui Catechumenus fuisset, & fidei confessionē prius edidisset quàm ad Baptismum reciperetur: quam ob causam etiā Paulus agēs de Cœna Domini, requirit vt quisque seipsū probet<sup>d</sup>, quod sanè facere non possit qui probationis regulā, id est doctrinam, non teneat.

Secundò, potest verbū esse absque Sacramentis vt in quotidiana verbi explicatione tum priuata tum publica, eaque etiam efficaci, vt in Cornelio apparuit: Sacramenta verò absque verbo non item<sup>f</sup>. Nam instrumenta nōnunquam valida sunt etiam non appposito sigillo: est autem sigillum inutile atque adeo sigilli nomen non meretur, nisi sit appositum instrumento, eius confirmandi causa.

Tertiò, quum absque fide nulli pateat

Vide omnes reserues  
scriptores,  
nominatim Iustini  
Apol. 2. et  
cum.

c  
Act. 4. 5.  
37. & 11.  
c. 17.

d  
1. Cor. 11.  
f. 28.

e  
Aug. quoniam  
sion: b. 112  
l. 1. c. 1. 84.  
quasi. 84.  
Act. 10. 4.  
24. & 8.  
44. 45. 46  
47. & 11.  
c. 17.

f  
Aug. 1. 1. 1. 106.



aditus ad Christum & vitā eternam, & præ-  
 dicatio verbi ordinarium sit instrumentum  
 Spiritus sancti ad fidem in nobis procreadā<sup>b</sup>,  
 consequitur prædicationem verbi eamque  
 efficacem requiri in omnibus adultis, ad hoc  
 vt seruari possint, nisi quum Deo libuit extrā  
 ordinem operari in eorum cordibus. Sed alia  
 est Sacramentorū ratio. Quum enim sola fide  
 percipiatur res ipsa Sacramētorū, fides ad eo-  
 rum perceptionem afferatur necesse est, ne  
 indignè percipitur. Jam verò qui fidem ha-  
 bet, Christum habet, ac proinde vitam  
 æternam<sup>c</sup>, quò fit vt prius nos oporteat ve-  
 luti ius & titulum, vt loquuntur, in regnum  
 cæleste habere quàm dignè possimus Scra-  
 menta percipere<sup>d</sup>, tantum abest vt qui fidem  
 habet, nec potuit Sacramentis potiri, pro-  
 pterea certa spe salutis excidat. Itaque non eò  
 vsque pertingit necessitas percipiendorum  
 Sacramētorum, vt sine exceptione quisquis  
 Sacramentis non fuerit potitus, salute exci-  
 dat: sed hætenus dūtaxat, vt qui ea spreuerit  
 quum sese infidelem declaret, reus sit mor-  
 tis æternæ nisi culpā agnouerit & resipuerit.

Rectè

Rom. 14. d.  
 23.

Ioh. 3. d. 36  
 He. 1. b. 6

Rom. 10. c. 11

He. 11. b. 6

Ioh. 6. c.  
 49. d. 56

Act. 4. c.  
 37. c. 10.  
 8. 47. c. 8  
 2. 36. 37.

Rectè igitur testatus est Bernardus<sup>m</sup> nō dam-  
 nare Baptismi priuationem sed cōtemptum.<sup>m Bernardus  
 ep. 77.</sup>  
 Non potest autem videri Sacramenta con-  
 tempfisse cui non licuit ea ita percipere, vti  
 sunt à Domino constituta, & absit vt illos  
 necessitatis casus imaginemur in quib<sup>o</sup> lice-  
 at ordinationē Domini violare, sicuti sanè fa-  
 ciunt, vt mihi quidem videtur, qui Baptizā-  
 di ministerium ad mulieres vel priuatas vllas  
 personas transferunt: quique extra publicū  
 cœtum & temporibus ab Ecclesia non præ-  
 scriptis, Cœnam Domini administrant.

Quartò, quum simplex verbi prædica-  
 tio vnū duntaxat ex quinque illis nostris  
 sensibus feriat: Sacramēta verò prætereā in o-  
 culos incurrāt, & reliquos etiam nostros sen-  
 sus excitent, atque ad eò, adhibitis maximi  
 momenti ritibus, administrantur: facile intel-  
 ligi potest quantum illorum vsus fidei no-  
 strę conferat<sup>m</sup>, vtpote quæ nos veluti in rem  
 præsentē adducāt quasi Christū ipsum quo-  
 dammodo manibus iam palpemus, & oculis  
 cernamus, & toto corpore sētiamus. Tātum  
 a best igitur vt aspernemur Sacramenta, vt è  
 H. i.

<sup>m</sup>  
 Christ.  
 hom 83 in  
 d. i. i. i. i.

contrario fateamur illorum vsum & com-  
moda non posse satis commendari, & pro  
sua dignitate prædicari.

XXXVI. Duo tantum esse Sacramenta Chri-  
stianæ Ecclesiæ.

*Aug. lib. 3  
de doct.  
Christia-  
na cap. 9.  
plura non  
recenset.  
b*

*Ambrosi-  
us in tra-  
ctatione de  
Sacramen-  
tis, non fa-  
cit aliurū  
mencionem.*

Eiusmodi Sacramenta, quorum vsus in  
Ecclesia sit perpetuus & vniuersalis, duo  
tantum esse censemus ex Dei verbo, consen-  
tientibus etiam nominatim Augustino &  
Ambrosio<sup>b</sup>. Baptismū videlicet, qui circūci-  
sioni successit & reliquis Legis purificatio-  
nibus: & Coenam Domini, quam Agnus Pa-  
schæ adūbrauit. Hæc igitur vt penitus à no-  
bis cognoscantur, primū de illis in genere,  
deinde de vtroque seorsim agemus.

XXXVII. Quatuor esse præcipua capita con-  
sideranda in Sacramentorum explicatione.

Quatuor præcipuè consideramus in hac  
tractatione de Sacramentis.

Primū, quæ & cuiusmodi sint signa, &  
quo sensu signa dicantur.

Secundò, quidnam illud sit quod per illa  
significatur.

Tertiò, quæ sit signorū & rei cōiunctio.

Quartò, quomodo tum signa, tum res i-  
psas



plas percipiamus. *XXXVIIII.* Primum caput, quid sit signum  
& quamobrem Deus res penitus vulgares in cōsti-  
tuendis Sacramentis delegerit.

Signōrum nomine vtimur in explican-  
dis Sacramentis, non vt inane quiddā signi-  
ficemus perinde ac si res quæpiã nobis vel in  
pictura vel nuda quapiã nota, vel figura si-  
gnificaretur, sed vt declarem Dominū, pro  
sua insigni bonitate, externis & corporeis re-  
bus vti, nostræ infirmitatis subleuãde causa,  
ad res maximas & diuinissimas, quas intus  
nobis verè per spiritū suum cōmunicat, ex-  
ternis nostris sensibus adūbrandas: ad eò vt  
non minus verè donet rē ipsam de qua mox  
dicemus, quã externa illa & corporea signa.  
Præterea signorum vocabulo non tantūm  
cōprehēdimus corporea illa, vt aquã in Ba-  
ptismo, panē & vinū in Cœna Domini: sed  
hoc etiã nomine cōprehendimus ipsas cere-  
monias, siue ritus ipsos mysteriorū, qui mi-  
nimè sunt inanes, quò fit vt iis quoque nihil  
etiam addendū aut detrahendū putemus. Sed  
& illud obseruandū est, Dominū cui perspe-  
cta est naturæ nostræ vanitas ad Idololatriã

*Aug. epist  
18 Chrystost  
homil. 60  
ad populū*

procliuis, pauca omnino Sacramenta in No-  
uo fœdere, idest duo duntaxat constituere  
voluisse, eaque simplicissimis tum signis,  
tum ritibus constantia. Adhibuit enim a-  
quam, panem, vinum pro corporeis signis.  
Ritus autem sunt, aspergere, edere, bibe-  
re, quibus rebus nihil est inter homines fre-  
quentius, nempe ne miseri mortales in isto-  
rum mysteriorũ vsu, idcirco institutorũ vt se  
se in cælum vsque subleuent: è contrario in  
rebus terrestribus hereant, & obstupescant.  
Hoc igitur Dei consilium vel non cognoue-  
runt, vel de industria conati sunt impedire  
quicumque cælesti illa simplicitate non con-  
tenti, putarunt se posse suis commentis Sa-  
cramentorum dignitatem ornare, quod illo-  
rum præposterum iudicium effecit vt Sacra-  
menta in fœdam & ex ecrandã Idololatriam  
degenerarint.

XXXIX. De illorum errore qui substãtiã si-  
gnorum abolent in Sacramentis.

Signa, præterquàm quòd sunt veluti my-  
steriorum subiecta de quibus res ipsa verè  
prædicetur, quò fit vt sublatis signis tota a-

ctio

ctio exinaniatur, mirã quoque conuenientiã & analogiã habet cum iis rebus quarũ viuæ sunt imagines, propter characterẽ illis ex Dei verbo impressum. Ex iis ergò consequitur, omnẽ Sacramentorum rationẽ ab iis tolli qui tradunt substantiã signorum quasi magica quadam incãtatione vel mutari, vel aboleri.

XI. De mutatione rerum corporalium in Sacramentis.

Signa igitur in Sacramentis neque quoad substantiam, neque quoad qualitates naturales aut quãtitates mutãtur, sed dũtaxat quoad finẽ & vsum, cuius gratia in Ecclesia Dei proponuntur: quoniam videlicet incipiunt nobis verè significare res planè cœlestes & diuinas, idque non ex sui natura, sed ex filii Dei ordinatione.

Est enim aqua, si naturalẽ vsum spectes, ad abluendas corporis sordes comparata: panis autem & vinum ad hanc sustinendam vitam: quæ res in Sacramentis longè aliũ in finem adhibetur, nempe vt nostræ salutis mysteriã velut nostris oculis subiiciant, sicut



<sup>a</sup>  
*Iere. lib. 4. cap. 24.* mox explicabimus. Quod si libet quibusdā  
 humanis similitudinibus res istas tā sacras il-  
 lustrare, non dissimilem rationem esse dice-  
 mus ceræ, quæ vel principis vel ciuitatis ali-  
 cuius impresso signo adhiberi solet publicis  
 instrumentis confirmandis, vtpote quæ na-  
 tura, vel substantia nihil à quauis cera diffe-  
 rat, sed vsu longè latèque diffideat: adeò  
 vt qui cereum eiusmodi signum corrupe-  
 rit, capitali læsæ maiestatis crimine teneatur.

XLI. Vnde proficiscatur mutatio rerum quæ in  
 Sacramentis adhibentur.

Mutatio hæc minimè pendet à recitatio-  
 ne vllorum verborum sicut Sophistæ & im-  
 postores tradunt, sed à Dei ordinatione in  
 ipsius verbo comprehensa. Est igitur ver-  
 bum, idest ipsa institutio Christi, sicut ab E-  
 uāgelistis & Paulo explicatur, veluti ipsa Sa-  
 cramētaliū signorum anima, quoniam, si-  
 cut in verbo nobis declaratur, aqua, panis, &  
 vinum fiunt Sacramenta, idest vera signa &  
 sigilla

figilla eorum quæ nobis in verbo promittuntur, & per ipsa verè significantur.

XLII. Mutationem hanc non esse perpetuam.

Quò hæc mutatio vsum dūtaxat eumque publicū in Ecclesia respiciat, ex eo efficitur extra Sacramentorū administrationē, siue actionem ipsam mysteriorum, nullum ei locum relinqui, quò fit vt quicumque vel aquæ Baptismi sanctitatem aliquam affigunt, vel panem Cænæ vt rem aliquam cælestem, ne dū vt ipsum Domini corpus, circumferūt & adorant, teneātur duplicis Idololatriæ crimine, cui nihil prorsus habent quod meritò prætexāt. Primū enim, execrāda est superstitio, ad signa quæ in terris sunt, eum honorem transferre qui ad eum vnum spectat qui in cælis est. Deindè quum extra Baptismi actionem, nec aqua sit Sacramentum sed aqua simplex: nec panis aut vinum sint corporis & sanguinis Domini

H.iii.

fymbola, sed panis dūtaxat & vinum, ne Sacramenta quidem adorāt religiosi isti homines quum hæc adorant, sed meras & simplices Dei creaturas, quæ si loqui possent, proculdubiò tantum scelus suis cultoribus exproberent.

XLIII. Secundum caput in quo agitur de re ipsa Sacramentorum.

Promissiones quibus adhibentur Sacramenta, quasi authentica quædam sigilla, in vnum Christum respiciunt. Itaque ipse Iesus Christus in primis, deinde omnes opes quas in sese habet, vnicum illud sunt quod nobis clementissimus pater donat ad vitã æternã, sicut per signa visibilia verè & certò nobis significat, & sicut sonat verbum signis adiunctum, vt fides, per quam vnam possumus oblatũ illũ thesaurũ recipere, magis ac magis in nobis excitetur, ac confirmetur. Et quoniam hæc nostri cum Christo cõiunctio singula Ecclesiæ mēbra respicit, ideò mutua illa cõiunctio quæ inter eiusdem corporis membra vigere debet, alter est Sacramentorum finis.

XLIII.

Gal. 3. d. 17  
1. Cor. 10.  
d. 301



XL III. Tertium caput, in quo quæritur quomodo res ipsa, idest Iesus Christus, dicatur cum signis coniungi.

Non dubiũ est quin Deus, qui summè fidelis est, præter signa visibilia, rem ipsã quoque, idest Iesum Christũ vnà cum omnibus ipsius opibus, verè & absque vllò dolo fruendum semper offerat, quæ ratione dici potest ac debet (Dei videlicet promittentis respectu) res ipsa cum signis semper & verè esse coniuncta. Id autem fit non certa quapiam virtute vocabulorum vel syllabarum, sicut magi & fascinatores existimãt: neque vllò conjunctionis modo naturali vel locali, vt loquũtur (neque enim Iesu Christi corpus est imaginarium, vel inuisibile, vel incircumscriptum vel denique vllò modo infinitum:) neque propter aliquã sanctimoniã eius qui hæc sacra peragit, (pendent enim ista à solius Dei, non autem hominum autoritate:) sed sola Spiritus sancti potentia & virtute, qui efficit vt ille ipse Iesus Christus, qui nunc, quatenus homo est, non est alibi quàm in cælis, sicut Scriptura testatur, nobis tamen qui in terris sumus, non minus verè donetur quàm signa

ipsa de quibus diximus: quatenus videlicet fides nostra eum contemplan-  
 tis sicut expressa promissio testatur, in cæ-  
 lum vsque conscendit, vbi verè eum comple-  
 ctitur magis ac magis, & credentium animis  
 insinuat.

- XL V. Distinctio signorum & rei.

Verissima quidem & arctissima est ista  
 coniunctio, sed in qua tamè illud magnope-  
 re est obseruandum, non esse abolendam si-  
 gnorum substantiam, siue materiam: neque  
 signa cum rebus esse cõfundenda, sed distin-  
 guenda, vtpote quæ coniunctim quidè, sed  
 distinctè tamen à Deo nobis donentur, ità  
 vt sæpenumero, quemadmodum mox osten-  
 demus, qui signa sumit, nihil minus quàm  
 rem ipsam percipiat.

XLVI. Quartum caput, in quo quæritur quo-  
 modo tum signa, tum res ipsas percipiamus.

Quoniam vt modò diximus ità sunt con-  
 iunctæ

Et res ipsæ cum signis vt tamen vnū ab altero distinguatur, affirmamus signa exteriora naturali modo percipi, tum à fidelibus, tum ab infidelibus, sed contrario prorsus euentu.

Quoniam enim fideles, præter signa, res etiã ipsas percipiunt, inde nimirum consequuntur fidei confirmationem, ad salutem & vitam æternam: Infideles verò, quoniam sola signa percipiunt, & ita quidem vt res ipsas quas Deus illis non minus verè, quàm signa offerebat, suo contemptu polluant quantum in se est, & contumelia afficiant, iudicium & condemnationem sibi sumunt. Et hæc quidem de signorum perceptione. Quod autem ad rem ipsam attinet, idest ad Iesum Christum cum omnibus ipsius opibus, iam antea demonstrauimus fidem esse vnicum illud instrumentum, per quod Christus à nobis apprehenditur. Hinc verò consequitur, rem ipsam Sacramentorum ab eo non posse percipi qui fidem non afferat, & è contrario ab eo verè percipi qui veram fidem afferat, idque non dentibus, aut ventre aut

*Irenæus li.  
4. cap. 24.*

*August ser  
mone de Sa  
cramentis,  
in secunda  
seria pas-  
che.  
Prosper li.  
sententia-  
rum. Inno  
cētius lib.  
3. cap. 4. 13  
14.*



Cyprianus  
de Cæna  
Domini.  
Augusti-  
nus in Ie-  
honnẽ, tra-  
ctat. 25.  
Origenes  
in Mat-  
thæi cap.  
15.

d  
Act. 3, d, 21

ullo crasso & corporali modo, vel qui verita-  
ti & ascensioni corporis domini repugnet,  
sed spiritali modo per fidem, eoque non mi-  
nus certo & efficaci quàm si naturalis esset.  
Tãta enim est fidei virtus aut Dei potius cu-  
ius verbo & Sacramentis fides credit, non  
vt Christi carnẽ è cælis eliciat (ibi enim mãsu-  
ra est donec ipse veniat iudicaturus viuos &  
mortuos, sicut scriptura testatur<sup>d</sup>, cui fides  
reluctari nec vult, nec potest) sed è contrario  
fese in cælũ vsque subuehat, promissionibus  
Dei freta, ibique verè & efficaciter Christo il-  
los vniat, & vt ita loquar, incorporet, i quorũ  
animis ipsa inest. Quã obrẽ etiã in vetere litur-  
gia, iã olim recepta fuit vox illa SVR SVM  
CORDA, quibus verbis iubebãtur fideles  
non obstupescere in externis signis, sed illis  
potius tanquam scalis vti, vt in cælũ vsque ad  
Christum penetrarent.

XLVII. Applicatio superioris doctrinæ ad  
Baptismi Sacramentum.

Signa Baptismi vocamus, primũ omni-  
um aquam, deinde Cœremonias eius substã-  
tiales, in verbo Dei perscriptas, quibus nefas  
esse

esse arbitramur quicquam adicere vel detraxere: nempe asperſionem aquæ, morã ſub aqua, & emerſionem ex aqua.

Res ipſa Baptiſmi eſt, aſperſio ſanguinis Ieſu Chriſti, in remiſſionem omniũ peccatorũ, & imputationem iuſtitie ipſius, quæ velut oculis noſtris ſubiiciuntur adhibito externæ aſperſionis ſigno. Prætereà, mortificatio & ſepultura veteris hominis, ideſt natiue noſtrę corruptionis, quæ in nobis perimitur & ſepelitur virtute mortis & ſepulture Ieſu Chriſti, quã ob cauſam dicimur Chriſtum induere in Baptiſmo, & cũ eo crucifigi & ſepeliri, ſicut nobis in Baptiſmo repræſentat mora illa ſub aqua, tantisper dum qui baptizatur emergat. Denique regeneratio noui hominis in ſpem certam reſurrectionis Ieſu Chriſti (quo ſenſu mihi videtur Paulus dicere eos qui baptizantur, baptizari pro mortuis) verè repræſentatur eo quòd baptizatus ex aqua velut ex ſepulchro emergit.

Prætereà, Baptiſmus complectitur externam & ſolemneſſimam Chriſtianæ religionis profeſſionem, per quam videlicet obſtringimus

*a*  
Act. 22. d.

16.

Rom. 6. a

3. 4

1. cor. 6. b.

11. cor. 15.

d. 29

Eph. 5. f.

25. 26.

1. it. 3. b. 5.

1. Pet. 3.

d. 21.

Gal. 3. b. 17

Col. 2. b. 12

1. Cor. 15. d.

30.

30.

30.

*b*

1. Cor. 15. d.

30.

nos Iesu Christo, agnoscendo pro vero & v-  
nico seruatore, & vitæ cum mutua charitate  
transigendæ, quum vno Baptismo in vnum  
spiritum baptizemur vt cum vno Christo  
coalescamus.

*1. Cor. 1. b.  
13. & 12.  
b. 13.  
Eph. 4. a. 5*

Verbum Dei vocamus in Baptismo, ordi-  
nationem Iesu Christi cum promissione vi-  
tæ aternæ coniunctam, cuius hæc est for-  
mula, Baptizate in nomen patris, Filii, & Spi-  
ritus sancti: quicumque crediderit, & baptiza-  
tus fuerit seruabitur.

*Mat. 28. d.  
19.  
Marc. 16.  
b. 16.*

Analogia siue conuenientia Rei cum si-  
gnomaximè est propria & perspicua. Neque  
enim vllum est elementum aptius abluendis  
corporis sordibus quàm aqua, ideoque ap-  
tissimum est fidei nostræ representando san-  
guini filii Dei, per quem vnum Ecclesia puri-  
ficatur. Præterea vna eadèmq; Baptismi  
forma, in vnum eundèmq; finem omni-  
bus communis, optimè testificatur sum-  
mam illam coniunctionem omnium eiusedè  
corporis membrorum.

*1. Cor. 12.  
b. 13.  
Eph. 4. a. 5*

Modus percipiendorum signorum natu-  
ralis est. Res autem ipsæ nobis communi-  
cantur,



cantur, Dei quidem donantis respectu, per vnicum Spiritum sanctum, qui gratis operatur in electis omnibus. Vtitur autē Spiritus sanctus, seipsum imbecillitati nostræ accōmodans, primum quidem homine mortali ad hoc ministeriū in Ecclesia designato. Deinde, verbo clarè pronunciatō & explicatō vt per fidem apprehēdatur. Tertiō signis & ritibus de quibus paulò ante à nobis dictum est. Sed hoc in primis est obseruandum, vim & efficaciam omnem in solidum manare à Spiritu sancto, vt in genere Pauli dictum illud retineatur, neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed Deus qui dat incrementum.

Fides autem illud vnum est per quod homines rem Sacramenti sibi applicant, vt verè dixerit Augustinus nos verbo purificari, non quòd dūtaxat pronūcietur (id enim magicū est) sed cui pronūciatō credatur. Porro hæc fides, non oritur à nobis, sed gratuito cōmunicatur electis, quo tēpore Deo libuit illos efficaciter vocare. Deus autē is est qui

Ioh. 1. c. 33

Act. 11. c.

15. 16. 17.

1. Cor. 12.

b. 13.

Mat. 18 d

19.

Eph. 5. f. 26

1. Pet. 3. d.

21.

2. 2. 2. 2.

7. 7. 7.

12.

Mat. 3. c. 21

1. Cor. 3. b.

7. 8.

1.

Aug. in

Ioh. 16. 80.

m

Eph. 2. b. 8

Phil. 1. d.

29.

Gal. 1. c. 15

16.

2. Thes. 3.

2. 2.

in omnibus similibus q. obamod  
mum

<sup>n</sup>  
 2. Tim. 2. 6. suos electos nouit, quod arcanum illi, sicuti  
 29 par est, integrum relinquimus, quoties de  
 proximis nostris agitur. Interea tamen cha-  
 ritas iubet vt pro fidelibus agnoscamus quot  
 quot verè fidei confessionem edunt, tãtis per  
 dum hypocritæ patefiant<sup>b</sup>.

1. Tim. 5.  
 d. 14.

2. Tim. 3.  
 c. 9.

XLVIII. De infantium Baptismo.

A. 9. 8. g.  
 36. 37.

<sup>b</sup>  
 Dicit. 1. f.  
 39.

Rom. 10. c  
 14. 17.

<sup>c</sup>  
 Luc. 1. b.  
 35. & d. 4.

Quod ad infantes attinet, quanuis no-  
 bis non constet, præditos esse habitu fidei  
 quàm diximus requiri ad rem Sacramentorú  
 percipiendam: neque verisimile fit, illo habi-  
 tu præditos esse posse, qui nullum intelligē-  
 tiæ vsum habent<sup>b</sup>, nisi forte Deus in illis pecu-  
 liariter extra ordinem operetur, qua de re no-  
 bis non liquet: tamen eos ad Baptismú admit-  
 timus, atque adeò in magno errore versari af-  
 firmamus Catabaptistas, qui paedobaptismú  
 reprehendunt.

Primùm, quoniam eandem esse dicimus  
 rationem Baptismi & Circumcisionis, quæ à  
 2. Ro. 4. b. 11. Paulo vocatur sigillum iustitiæ fidei<sup>d</sup>, & nihi-  
 lomminus tamen expresso Dei mandato iuben-  
 tur omnes masculi octauo die circumcidi<sup>e</sup>.

Deu. 17. b.  
 10.

Secundò, peculiaris quædam est ratio in-  
 fantium

fantium ex fidelibus parentibus prognatorum: Nam vt illū fidei habitum in seſe non habeāt qui in adultis fidelibus ineſt, tamē fi dei ſemen & germen non poſſunt non habere, quos Dominus ab ipſo vtero ſanctificauit, & ab infidelium liberis diſcreuit<sup>f</sup>, quoniam promiſſio à parentibus per fidem apprehēſa, eorum quoque liberos cōprehendit in mille vſque generationes<sup>g</sup>. Quo iure igitur quiſpiam eis denegarit obſignationem eius rei quam Dominus iam illis eſt impertitus<sup>h</sup>? Quod ſiquis obiiciat, nō omnes eſſe electos, ac proinde nō omnes eſſe ſanctificatos, qui ex fidelibus parentibus naſcuntur, quum ne Abrahami quidem, neque Iſaaci liberos omnes Dominus elegerit, non de eſt quod reſpondeamus. Et ſi enim hæc ita eſſe minimè inficiamur: tamen arcanū hoc iudicium Deo relinquendum eſſe dicimus<sup>i</sup>, & in genere ex promiſſionis formula præſumimus ſanctificatos eſſe, quicūque ex fidelibus parentibus, vel etiam altero duntaxat fidei parēte nati ſunt niſi quid obſtet, vnde cō-

I. i.

1. Cor. 7. c.

14.

Ex. 20. d. 6

1. Cor. 7. c.

14.

Mat. 19. b.

14.

Ro. 9. b. 6.

7. 8.

2. Tim. 2. d. 19.

1. Cor. 7. c. 14.



trarium colligi possit'. Nam in adultis expref-  
 sam fidei confessionem requirimus, non  
 contenti nuda illa præsumptione de qua di-  
 ximus: siue ad Baptismum<sup>m</sup> (puta si fortè non  
 dum fuerint baptisati) siue ad Cœnam Domi-  
 ni se postulent admitti: quoniam videlicet  
 quum intelligentia præditi sint, certius inde  
 iudicium fieri potest, an sint sacramentis di-  
 gnè percipiendis idonei, quantum quidem  
 fert humanum iudicium. Nam hypocritas  
 non possumus iudicare priusquam illos Do-  
 minus patefecerit°.

Præterea, satis constat minimè inanes  
 esse Ecclesiæ preces, quum infantes Eccle-  
 siæ per Baptismum inferendi in publico cœ-  
 tu proponuntur, qua eximia consolatione  
 nefas esse dicimus, vel parentes ipsos, vel co-  
 rum liberos priuare. Et hanc consuetudinem  
 ab ipsis vsque Apostolis ad nos manasse ve-  
 teres testantur<sup>p</sup>, vt minimè dubium sit quin  
 Dominus hoc impresso sigillo quod cū pre-  
 cibus Ecclesiæ coniunctum est, æternam ado-  
 ptionem in iis infantibus ob signet, quos ab  
 æter-

<sup>m</sup>  
 Act. 8. g.  
 37.

<sup>n</sup>  
 1. Cor. 11. f.  
 28.

<sup>o</sup>  
 1. Tim. 5. d.  
 24.

<sup>p</sup>  
 Act. 2. q. 1.  
 1. 2.  
 1. 3.  
 1. 4.  
 1. 5.  
 1. 6.  
 1. 7.  
 1. 8.  
 1. 9.  
 1. 10.  
 1. 11.  
 1. 12.  
 1. 13.  
 1. 14.  
 1. 15.  
 1. 16.  
 1. 17.  
 1. 18.  
 1. 19.  
 1. 20.  
 1. 21.  
 1. 22.  
 1. 23.  
 1. 24.  
 1. 25.  
 1. 26.  
 1. 27.  
 1. 28.  
 1. 29.  
 1. 30.

æterno elegit : siue moriantur antequàm  
 adoleſcant , siue ad eam vsque ætatem per-  
 ueniant in qua verè fidei fructus edant, à Do-  
 mino videlicet efficaciter vocati, quo tempo-  
 re & momento ipsi libuerit.

XLIX. Cur Baptismus non reiteretur.

Baptismum diximus esse sacramentum  
 nostræ insitionis in Christum & ipsius Ec-  
 clesiam : neque pendere ipsius efficaciam à  
 baptifantis persona . Iam verò quum quis-  
 quis semel Christo verè datus est , quanuis  
 interdum deflectat , nunquam tamen foras  
 eiiciatur , ac proinde satis sit semel receptum  
 esse : nullo modo iis assentimur qui baptifatos  
 ab hæreticis aut aliis impuris ministris rebap-  
 tifant : neque etiam ambigimus quin ve-  
 rus in papistica Ecclesia Baptismus extet ,  
 quanuis à ministris minimè idoneis admi-  
 nistretur , & infinitis pollutionibus conta-  
 minetur . Quoniam enim Dei misericor-  
 diæ libuit Ecclesiæ suæ reliquias intrà ip-  
 sum Papatum conseruare tantisper dum

*Ioh. 6. d. 39*  
*1. Io. 2. c. 29*

illam rursus erigeret, idcirco noluit Satanæ tantum licere vt Baptismum, quo electi omnes consociantur, penitus illic euertetur. Neque tamen consequitur rectè facere qui liberos suos papistis sacrificulis offerunt baptifandos, quò id facere non possint quin sese iisdem sacrilegiis & corruptionibus polluant: ac sit potius piorum parètum officium, vel veris verbi ministris in vera Dei Ecclesia statim liberos offerre ritè baptifandos: vel, si minus id licet, liberorum potius baptismum differre: quum neque eorum salus à Baptismo pèdeat, sicut antea docuimus<sup>b</sup>, neque videri possint Baptismum spreuisse quibus non aliter licuit eum petere quàm cum Dei offensione coniunctum. Videant tamen quid sint coràm Deo responsuri, qui dum suę infirmitati nimium indulgent, & cum papistis hæret, sese & suos liberos malunt vel Baptismi beneficio priuare, vel Baptismi profanatione inquinare, quàm apertè Christum profiteri ac complecti. Est enim istiusmodi hominum necessitas quam solent prætexere, non contracta sed voluntaria, ac proinde coràm Deo

<sup>b</sup>  
Suprà articulo. 36.



L. Applicatio superioris doctrinae de Sacramen-  
ris, ad Cœnam Domini.

Signa vocamus in Cœna Domini panem  
& vinum, quibus benedicit minister ex  
Dei verbo: deinde Ceremonias siue ritus  
actionis essentielles, vt ita loquar, quibus ne-  
que adiiciendum, neque detrahendum quic-  
quam arbitramur: nempe, quòd minister qui  
dem post claram explicatione diuinæ ordi-  
nationis, & inuocatum Dei nomen, panem  
frāgit, & fractum singulis ordine distribuit,  
itēque postea poculū: qui verò ad Cœnā  
accedunt, panem iubētur accipere, & edere,  
& ex poculo bibere, mortem Domini con-  
cordibus animis annuntiantes.

Res ipsa, quæ signis illis verè & efficaci-  
ter significatur, illud ipsum est, quod & in  
simplici verbo, & in altero Sacramento,  
id est, Baptismo proponitur, nempe ipse Je-  
sus Christus<sup>b</sup>, conceptus, natus, crucifi-  
xus, mortuus, sepultus, qui resurrexit &  
ascendit in cœlos, vt omnibus credenti-  
bus fiat sapientia, iustitia, sanctificatio & re-

Mat. 26. c.  
26. 7. 18.

Mat. 14.

c. 12.

Luc. 22. b

17. 19. 20

1. Cor. 10. 23

24. 25.

b

1. Cor. 2. a

2. Cor. 10. b

16.

c

1. Cor. 4. d

30.

demptio . Itaque minimè ambigimus  
 quin , sicut ordinationis verba testantur ,  
 verum corpus, & verus sanguis Domini, id  
 est, ipse Iesus Christus cum omnibus suis o-  
 pibus , verè & sine vlla fraude offeratur ,  
 non ore , sed fide, per Spiritus sancti effica-  
 ciam percipiendus ad vitam æternam, id-  
 que non minus verè quàm corporeis no-  
 stris sensibus offeruntur panis & vinum,  
 quæ propterea etiam vocantur corpus &  
 sanguis Iesu Christi, quoniam videlicet cer-  
 tæ sunt notæ, & tesserae visibiles & corpo-  
 reæ, earum rerum quas nobis Dominus spi-  
 ritualiter offert, id est, veri corporis & sāgui-  
 nis Iesu Christi. Visitatum enim est, quum de  
 Sacramentis agitur , ad declarandam sacra-  
 mentalis significationis efficaciam ac veri-  
 tatem , symbolis attribuere rerum ipsa-  
 rum nomina . Sic enim dicitur poculum  
 esse nouum testamentum , id est , verum  
 & certum Symbolum noui testamenti ,  
 quod effusione sanguinis Iesu Christi sancitum  
 est<sup>d</sup>. Sic Circuncisio vocatur fœdus<sup>d</sup>, id  
 est,

<sup>d</sup>  
Luc. 22. d. 20

Ge. 17. b. 13

est, verum foederis pignus. Sic alicubi Agnus dicitur esse Pascha: Petra deserti Christus, quod Christum verè & efficaciter representarent quantum eius caro, nondum in rerum natura extaret, ad eò certa est rerum etiam absentium presentia, quæ verbo Dei, & fide nititur. Sic etiam apud Paulum, panis dicitur communicatio corporis Christi, & poculum communicatio sanguinis Christi, quæ verba necesse est, ut aliqua interpretatione explicentur, quoniam videlicet certa sint symbola, & sigilla nostræ cum Christo communicationis. Quid amplius? potest tam esse hanc loquendi rationem, ex ipsa vulgi consuetudine, potest etiam ex ipso Homero comprobari, qui libro Iliados tertio, vbi sancienti foederis ritum describit, in hoc videlicet, versiculo,

*ἀτὰρ κηρυκὲς ἄνωγι.*

*Ὁρνια πρὸ θεῶν στυγερὰ,* victimas, quibus foedera sanciebantur non dubitat. *ὀρνια* idest, foedera vocare. Neque

I. III.



aliter Virgilius, fallere dextras dixit, pro fallere fidem & iusiurandum, quod datis dextris concipitur. Tropus igitur iste, quem constituimus in Christi verbis explicandis, non est à nobis excogitatus, aut à Scripturæ consuetudine alienus, sed cum Verbo Dei, & ipsa natura Sacramentorum prorsus consentiens, neque aliter Cœnæ Domini mysterium à veterib<sup>9</sup> & orthodoxis fuisse explicatū, copiosissimè demonstratum est à multis nostrorum temporum scriptoribus.

Analogiam autem Rei & signorum sic explicamus. Panis fractio nostris sensibus representat Domini nostri passionem, qui fractus est doloribus & angustiis mortis, & Iudicii Dei, quod pro nobis omnibus subiit, & in corpore & in anima.

<sup>i</sup>  
1. Cor. 11. c.  
24.

Eiusdem panis itémque poculi distributio, nostris sensibus testificatur, Iesum Christū cum omnibus suis opibus<sup>tz</sup> nobis singulis donari à Patre in vitam æternam.

<sup>tz</sup>  
Ro. 8. 1. 30.

Quòd autem panem accipimus & edimus, & ex poculo bibimus, testatur Iesum Christum verè nobis communicari, sicut antea

teà diximus. Nouit enim Spiritus sanctus ar-  
 ctissimè coniungere fidei vinculo, quæ alio-  
 qui, si locorum distantiam spectes, longissi-  
 mè sunt diffita. Quemadmodù igitur natu-  
 rali modo accipimus, edimus & bibimus na-  
 turalia symbola, quæ postea, virtute natura-  
 lis facultatis, in nostram substantiam coale-  
 scunt: ita etiam, cælesti & spiritali modo,  
 Iesus Christus, qui nunc est in cælis & non  
 alibi secūdam carnem<sup>l</sup>, verè nobis commu-  
 nicatur vt simus caro ex carne eius, & ossa  
 ex ipsius ossibus<sup>m</sup>, Id est, vt cum Christo vnū  
 facti<sup>n</sup>, & insiti eius corpori per fidem<sup>o</sup>, vitam  
 eternam inde hauriamus: atque etiam eius spi-  
 ritu sanctificati, nos totos ipsius cultui, &  
 proximis in eo diligendis consecremus<sup>p</sup>.

Denique, quod omnes vnopane vescimur,  
 & ex vno poculo bibimus vt vna fide cum  
 vno Christo magis ac magis coalescamus: id  
 verò nobis ponit ob oculos summam illam  
 coniunctionem, quæ in mystico Christi cor-  
 pore vigere debet, & cui, solèni professione,  
 nos obligamus<sup>q</sup>.

III Analogia signorū & Rei per se manifesta

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

est, præfertim quòd vnus panis ex multis gra-  
nis, & vinum ex multis acinis conflatur: quæ  
res optimè repræsentat, nostram cum Christi  
coalitionem, & mutuam membrorum  
eiusdem corporis consensionem.

Vide Aug.  
sermone de  
Sacramen-  
ti fidelium,  
2. sermone Pa-  
scalis.

Mat. 26. c.  
26.  
Mat. 24. c.  
22.  
Luc. 22. d.  
16. c. 0.  
1. Cor. 11. c.  
23. c. de  
e ps.

Verbum, quod totam hanc actionem ve-  
luti viuificat, illud est, quod à tribus Euânge-  
listis, & Paulo exprimitur, non iisdem quidè  
syllabis, sed eadem prorsus sententia. Domi-  
nus enim (inquiunt) ea nocte qua fuit tradi-  
tus, accepit panem, & quum gratias egisset,  
fregit, & dixit. Accepite, comedite. Hoc est  
corpus meum quod frangitur pro vobis. Hoc  
facite in mei memoriã. Similiter, & poculum  
postquam cenasset, dicens: Hoc poculum,  
est nouum testamētum in meo sanguine. Hoc  
facite quotiescūque biberitis, in mei com-  
memorationem. Nam quotiescūque hunc  
panem edetis, & hoc poculum biberitis, nomen  
Domini annunciabitis tantisper dū veniat.

Joh. 5. f. 3.  
& 6. d. 35.

Instrumentum quo Christus recipitur fi-  
des est sicut antea docuimus. Rectè igitur Au-  
gustinus scripsit, ab eo non comedit corpus  
Christi



Christi qui non sit in Christi corpore, & hereticos qui sunt extra Ecclesiam, posse quidem habere Sacramentum, sed rem sacramenti non item\*.

Hinc ergo consequntur, oportere vt singuli sese explorent, quemadmodum iubet Apostolus, num videlicet eos poenitat actus vitæ, & à Christo toti pendeant, tanquam vnico mediatore. Neque hic tamen fides perfecta (quis enim mortalium ea præditus est?) sed vera dūtaxat requiritur, id est, nō simulata. Itaque, non dubium est, quin virtute Spiritus sancti, quicumque veram fidem afferunt, magis ac magis cum Christo coalescant, quum ad sacram hanc actionem, ex Dei mandato, accedūt: sicut testatur Apostolus,

Circumcisionē fuisse iustitiæ fidei sigillum in Abrahamo. E contrario verò, qui alium animum afferunt, quum & signa & promissiones signis adiunctas, atque adeo Iesum Christum rideant & aspernentur, meritò rei fiunt contempti corporis ac sanguinis Domini, à quo magis ac magis abalienantur.

Annūciatio siue aperta cōfessio & cōprobatio

Vide Aug.  
de Con.

Dei, lib. 28  
cap. 25. &

Prosper  
sententias

& Hic in  
Esaie cap.

66. & in  
Ierem. lib.

4. cap. 22.  
x

1. Cor. 11. f.  
28.

Ro. 4. b. 18.

1. Cor. 11. f.  
27.

tio

mortis Iesu Christi, ac proinde omnium quæ  
 nostra causa impleuit: itémque gratiarum a-  
 ctio, pro omnibus beneficiis ab eo in nos col-  
 latis, sunt pars ipsius Cœnæ non minima<sup>aa</sup>,  
 quò fit vt sine summo sacrilegio, nec omitti  
 nec peruerti possint. Ex hoc autem efficitur,  
 Cœnâ Domini iis non còpetere, qui se ipsos  
 non possunt explorare, vel quòd nullum ha-  
 beant rationis vsum, sicut infantibus accidit  
 & mente captis: vel quòd in fidei mysteriis  
 non satis sint eruditi: neque item iis, de qui-  
 bus non constat an satis sint Christiani, vt-  
 pote qui fidei confessionem expressam non  
 ediderint<sup>bb</sup>: ac demû ne iis quidê qui legitimo  
 Ecclesiæ iudicio sunt extra Ecclesiæ cõmu-  
 nionê eiecti<sup>cc</sup>, neque adhuc ei satisfecerunt.

<sup>aa</sup>  
 1. Cor. 11. c.  
 25. 16

<sup>bb</sup>  
 1. Cor. 8. c.  
 37. c. 10.  
 R. 47.

<sup>cc</sup>  
 Mat. 18. c.  
 17.  
 1. Cor. 5. d. 11

L. I. Conclusio Rei Sacramentaria.

Ex iis omnibus consequitur, Sacramenta  
 non esse à Domino instituta vt quicquam ei  
 offeramus, si excipias Sacrificium gratiarum  
 actionis: sed potius vt ex mera ipsius gratia,  
 & liberalitate percipiamus, quod pretiosus  
 est cælo & terra, nempe, fidei nostræ confir-  
 mationem, vt in dies magis ac magis Christo  
 capiti

capiti nostro vniamur, & adhæreamus in vitam æternam.

L II. Cur Spiritus sanctus Vocetur paracletus, & quis sit afflictionum nostrarum vsus.

Ex iis quæ diximus, facile est intelligere, quam ob causam Spiritus sanctus paracletus, id est, Cōsolator vocetur. Quum enim is sit qui Christum nobis per fidem applicat<sup>b</sup>: & qui Christum habet, nihil amplius possit ad salutem requirere<sup>c</sup>: cōsequitur ab eo vno hætenus pacificari nostras conscientias, adeo vt in ipsis afflictionibus gloriemur<sup>d</sup>, quoniam videlicet didicimus illas fortuito non euenire, sed ab eo immitti, qui nos sibi recōcilatos, partim his flagellis beneuolè castigat, partim etiam cōformes facit imagini filii sui, & paulatim nos hac ratione docet peccatum odisse, mundum aspernari<sup>f</sup>, patrem cælestem inuocare cum gemitibus inenarrabilibus<sup>g</sup>, nos ipsos agnoscere, & magis ac magis confirmare<sup>h</sup>: cui denique in nobis, tāquam spectaculis quibusdā vniuerso mūdo propositis, placet ostēdere quæ sit sui Spiritus in fragilibus istis vasis virtus & efficacia, ad gloriam nominis ipsius sempiternam<sup>i</sup>.

*Job. 14. b. 14*

*Act. 9. e. 31*

*Ro. 8. b. 15.*

*1. Cor. 3. c.*

*10. 11. 12.*

*Gal. 4. b. 6*

*1. 1oh. 3. 1.*

*24.*

*1. Co. 2. a. 2*

*d*

*Ro. 5. a. 1. 2*

*1.*

*1st. 1. a. 2*

*Ro. 8. f. 19*

*Phil. 3. b. 9*

*1. Cor. 11. d.*

*12.*

*g*

*Ro. 8. c. 26*

*h*

*1. Pe. 1. b. 7*

*i*

*2. Cor. 4. b.*

*7. c. 10. d. 15*

*Col. 1. d. 24*



## DE ECCLESIA

## CAPVT QVINTVM.

I. Semper fuisse & fore aliquam Eccl<sup>iam</sup>, ex  
trà quam non sit salus.

**R**ustrà instituta essent à Deo, que  
cunque adhuc exposuimus, nisi  
qui fierent omnium illorum bene  
fidorum participes. Præterea quò  
perpetuum sit Iesu Christi regnum, necesse  
est aliquos semper existere, qui eum pro Re-  
ge agnoscant. Itaque ab initio mundi aliqua  
semper fuit Ecclesia, id est, coetus & multitu-  
do hominum à Deo selectorum, qui verum  
Deum agnouerunt & coluerunt ex ipsius ver-  
bo, nempe, in vno Iesu Christo per fidem appre-  
hensio, sicut copiosè suo loco ostendimus: &  
hanc Ecclesiam necesse est vt iisdem de cau-  
sis perpetuam fore confiteamur, quanuis ni-  
hil non moliatur Satan vt illam euertat. De-  
nique iisdem argumētis efficitur, quom ex-  
trà Iesum Christum salus nusquam extet, alienos  
esse à Christo ac proinde certò perpetuo-  
que exitio deuotos, quicunque prius moriuntur

2. Sam. 7.  
d. 16.

Inc. 1. c. 32  
Pf. 89. c. 17.  
e. 110. b. 4

Ps. 37. c. 24.  
Jer. 31. f. 35  
e. 36. 37.  
Mat. 28. d.  
20.

Esa. 54. d.  
30. 31.  
Mat. 16. c.  
18.

tur quàm Christi mēbra fiant<sup>d</sup>. Virtus enim illa saluifica, quæ est in vno Iesu Christo in illis solis est efficax, quos ipsi donat Pater, id est qui in eū credunt, ac proinde sunt Ecclesiæ membra, quæ propterea Christi corpus vocatur.

<sup>d</sup>  
1. Cor. 2. 9. 32  
et 3. d. 20.

<sup>e</sup>  
Ioh. 3. d. 36  
et 17. d. 3.  
Gal. 3. d. 22

II. Vnam duntaxat esse veram Ecclesiam.

Quum vnus sit Deus<sup>a</sup>, vna fides, vnus Dei & hominum mediator<sup>b</sup> Iesus Christus, vnicū Ecclesiæ caput<sup>c</sup>, consequitur necessario vnā quoque esse Ecclesiam.

<sup>a</sup>  
Eph. 4. d. 1.  
1. Tim. 2. b. 5.  
<sup>b</sup>  
Eph. 2. l. 22. et 4. d. 15.  
1. Cor. 15. c. 23.  
Col. 1. c. 18.  
1. Cor. 11. a. 2

III. Cur Ecclesia Catholica vocetur.

Quoniam Deus, sparso per vniuersum mundum Euangelio suo, filii regnum ad extremos vsque mundi fines propagauit, ideò agnoscenda est nobis vnica Ecclesia, eaque Catholica, id est, vniuersalis, siue per quasuis mundi partes diffusa<sup>a</sup>: non quasi vnumquēque hominem sigillatim cōprehendat (constat enim ab hoc beneficio plurimos semper homines fuisse exclusos, si vnumquēque sigillatim spectemus)<sup>b</sup> sed quoniam

<sup>a</sup>  
Ps. 2. b. 7 8  
Esa. 54. d. 1.  
2. et 35. b.  
5.  
Mar. 16. c. 15.  
Act. 1. h. 8  
Col. 1. c. 25.  
<sup>b</sup>  
Mat. 7. b. 14.  
Lu. 13. d. 24

fideles sparsi sunt per vniuersum terrarum orbem prout Domino libuit, electos suos quibusuis temporibus, & ex quibusuis gētibus sibi adiungere.

*A. H. 10. c.*

*18.*

*Apoc. 7. c. 9*

*Mat. 12. d.*

*27.*

### III. De sanctorum communione.

Quoniā Ecclesia vnicū Dominū & principem supremū agnoscit<sup>a</sup>, fideles vniuersi, quocūque in loco versentur, ciues sunt vniuseiusdemque ciuitatis<sup>b</sup>, vt eius legibus & beneficiis fruantur, id est Iesu Christo, & cunctis ipsius oībus. Meritò igitur Christus caput horum omnium membrorum dicitur, quæ videlicet in vnum corpus coaluerunt, quorum ipse caput est, suam illis vitam infundens<sup>c</sup>: quod quum ille vnus possit efficere, vnus etiam capitis nomen meretur<sup>d</sup>. Hæc igitur est Sanctorum communio. Nam solet Scriptura sanctos vocare fideles adhuc in hoc mūdo superstites, vtpote in Christo per fidem apprehenso iustificatos, & sanctificatos<sup>e</sup>.

*Ep. 4. d. 4*

*5. d. 15.*

*Colo. 3. f. 18.*

*b*

*Ro. 12. b. 5*

*1. Cor. 10. d*

*17. c. 12. b*

*11. 12. 13.*

*Col. 3. c. 15.*

*Pla. 46. a.*

*3. 6.*

*c*

*1. Co. 1. d. 30*

*Ep. 4. d*

*15. 16.*

*Iob. 17. d.*

*19. 20. 21*

*Ro. 8. f. 30*

*d*

*1. Co. 3. d. 17*

*e*

*1. Cor. 1. a.*

*2. c. 30.*

V. Ecclesiam vnum duntaxat caput habere, quod nullo socio neque successore neque vicario indigeat.

Iesus



Iesus Christus, vnicum Ecclesiae caput  
 ob eam causam quam paulò antè exposui-  
 mus, cum nullo prorsus communicat hunc  
 dignitatis gradū<sup>a</sup>, quèadmodū prob<sup>o</sup> & legi-  
 tim<sup>o</sup> marit<sup>o</sup> nullū ferre potest riuale<sup>b</sup>. Ecclesia  
 verò vicissim, quæ in spiritali isto cōnubio  
 personā castæ & pudicæ vxoris sustinet, nullū  
 aliū dignatur mariti nomine<sup>c</sup>. Idē nullū suc-  
 cessorē requirit vt qui Deo in æternū viuat<sup>d</sup>:  
 neque item vllō vicario eget. Primū enim  
 plenè nobis patefecit volūtatem suam<sup>e</sup>. De-  
 inde, quum sit Deus æternus, perpetuò præ-  
 sens versatur in medio Ecclesiae suæ, idque  
 singulari cum efficacia dirigens singula cor-  
 poris sui membra, sicut promisit<sup>f</sup>. Neque est  
 quod quisquā ministeriale caput, vt loquū-  
 tur, in Ecclesia requirat, quū ex verbo Dei ex-  
 presso nihil tale possit cōstitui<sup>g</sup>, & tot seculo  
 rū experiētia satis superque probet, quāto-  
 pere sint hallucinati, qui in Ecclesia vniuersa  
 lē quēpiā Episcopum constituēdū putarūt.  
 Deus enim solus est qui huic oneri sustinen-  
 do par esse possit. Neque de eiusmodi prima-  
 tu prius cogitatum est in Ecclesia, quàm mi-

1 Co. 3. e.

11.

Eph. 4. d.

15. 16.

b

Exod. 20

a. 3. 5

2. Cor. 15.

a. 2.

R. o. 7. a. 4.

Eph. 5. f. 23

d

R. o. 6. b. 9.

H. b. 7. d.

23. 24

e

Iob. 15. b. 15

Act. 20. f

27.

2. Tim. 3.

d. 16. 17

f

Mat. 18. d

20.

10. 14. d. 16

Eph. 4. b

10. d. 16

g

Eph. 4. b.

11. 12.

seri mortales iusto Dei iudicio fuerint in reprobū sensum traditi, vel ipso teste Grego-

<sup>h</sup>  
*1<sup>a</sup> de Epist  
 Gregorii  
 lib. 4. epist.  
 32. 34. 36  
 38. 39. &  
 lib. 6 epist.  
 24. 28. 29.  
 30*

<sup>i</sup>  
*Hierony,  
 Epistol. ad  
 Euagrium*

rio, qui vniuersalis Episcopi nomē vni Antichristo dixit conuenire<sup>h</sup>, & Hieronymo qui Eugubinū Episcopū & quēuis denique aliū facit parē Romano: & Cypriano qui vnum esse testatur Episcopatum, cuius à singulis pars in solidum tenetur<sup>i</sup>.

<sup>k</sup>  
*Cyprianus  
 tractatu  
 3. de simplici  
 ecclesie prae  
 latorum.*

VI. Communionem sanctorum non impedire quominus variū sint munerum Ecclesiasticorum gradus.

<sup>a</sup>  
*1. Cor. 3. a. 5  
 6. 1. & 4.  
 a. 1.  
 2. Cor. 5. d.  
 19. 20.  
 b  
 1. Cor. 12. b  
 7. & de 3  
 c. p. 1.  
 Eph. 4. b.  
 10. 11.*

<sup>c</sup>  
*1. Cor. 14. 18  
 40.*

Christus ità Ecclesiam gubernat per spiritum suum, vt interea vtatur hominum opera ad plantandum & rigandum, sicut loquitur Paulus<sup>a</sup>. Præterea dona sua distribuit quo tempore, qua mensura, & quibus libuit, ad vniuersi corporis conseruationem<sup>b</sup>: & præcipit vt omnia domi suæ ritè & ordine administrantur. Absit igitur à nobis vt vllam inuehamus in Ecclesiam Dei, quæ sanè inuehatur necesse est, si omnia Ecclesiæ munera inter se paria & æqualia faciamus. Imò verò quid est quod maiore contentione petamus, quàm

quàm vt politia Ecclesiastica ex Dei verbo restituatur? Neque etiam vetustos patrum canones repudiamus, modo ad præscriptū verbi Dei reuocentur, & magna ratio habeatur locorum, temporum & personarum, vt cuncta ad ædificationem referantur. Id, inquam, nos assidue flagitare nunquam destitimus, nedum vt simus *ἀγαπῶντες* & legitimorum conciliorum, veterumque canonum contemptores, sicut non desinunt quidā vociferari. Quum autem ii præter cæteros nobis resisterint & adhuc resistent quos primos oportuerat de instaurandis Ecclesiæ ruinis cogitare, quid mirum si, omni spe adempta publici & communis consensus, nonnulli principes & ciuitates quædā, cognita veritate, sibi & suis priuatim consuluerunt? Nam profectò qui ab istis Ecclesiæ vsurpatoribus expectat legitimam Synodum Oecumenicā, non minus ineptè facit, quam si fore speret vt communi meretricum & lenonum concilio lupanaria abrogentur.

VII. De signis quibus vera Ecclesia dignoscitur ab adulterina.

K.ii.



Duo requirim<sup>9</sup> igitur in primis. Vnū, vt vera Dei Ecclesia discernatur ab ea que tā pretiosum nomen sibi falsò vendicat. Alterum, vt qui non tātum sunt in Ecclesia, sed etiam ex Ecclesia, distinguantur ab iis qui ex Ecclesia non sunt quanuis in Ecclesia versentur, quatenus quidem ab hominibus cognosci possunt. Constat enim Satanam totum esse in sua Synagoga variis modis & artibus ita fucanda & exornanda vt pro vera Ecclesia obtudi possit : & satis liquet nunquam in hoc seculo futuram adeò synceram & integram Ecclesiam, quin palea & lolium tritico permixtum reperiatur. Itaque operæpretium est certa quedam discrimina de quibus dicemus, obseruare, ne quis facilè circūueniri possit. Sciēdum est igitur verum germanæ Ecclesię signum esse prædicationem verbi Dei, in quo sese nobis patefecit Dominus sicut declarant Prophetarum & Apostolorum scripta, quò fit vt à verbo neque Sacramenta, neque disciplinam Ecclesiasticam à Deo cōstitutam, seiungamus. Neque enim aliud verbum Dei agnoscimus, neque aliam  
 eius

47  
 Mat. 13, c.  
 24. f. 47.  
 1. Cor. 11. d.  
 19

eius administrandi rationem. Quamobrem  
 Iesus Christus testatur suas oues se sequi,  
 quòd vocem sui pastoris agnoscant<sup>b</sup>: neque Iob. 10. b  
 quum Apostolos suos in orbem terrarum di- c. 27.  
 mitteret, potestatem eis fecit annunciandi  
 quicquid eis libuisset, sed potius, ite, inquit,  
 & docete seruare omnia quæ præcepi vobis.  
 Sed & Apostolus testatur sese non aliud Co- Mat. 28. d. 19.  
 rinthiis tradidisse, quàm quod à Domino ac-  
 cepisset, ac statim subiicit historiam Cœnæ  
 Domini, ita prorsus vt est ab Euāgelistis per-  
 scripta<sup>d</sup>. Et idem alibi scribit fideles edifica- d  
 tos esse supra fundamentum Prophetarum 1. Cor. 11. ex 23.  
 & Apostolorum<sup>e</sup>, id est, niti doctrina ab Apo- Eph. 2. d. 20.  
 stolis & Euāgelistis plātata in Ecclesia, cuius Act. 17. c. 11.  
 basis ac fulcimentum est Iesus Christus. 2. Pet. 1. d. 19.  
 Petrus quoque disertè declarat, non aliud es-  
 se verbum Dei quàm illud ipsum quod ad  
 nos peruenit per Euangelii prædicationem<sup>f</sup>. 1. Pet. 1. d. 23-25.  
 Neque dubium est quin Apostoli non tan- Rom. 10. b. 8  
 tum annunciarint, sed etiam perscripserint  
 quicquid ad salutē nostrā necessariò requi- f  
 ritur<sup>g</sup>, vt verissimum sit quòd ait Paulus, vni Act. 20. d. 27.  
 uersam scripturam diuinitus inspiratam, suf- Gal. 3. d. 8.

ficere ad hominem Dei perficiendum<sup>b</sup>. Ideò  
 etiam Cyprianus<sup>a</sup>, si solus (inquit) Christus  
 audiendus est, non debemus attendere quid  
 aliquis ante nos faciendum putauerit, sed  
 quid, qui ante omnes est, Christus prior fe-  
 cerit. Neque enim hominis cōsuetudinem,  
 sed Dei veritatem sequi oportet, quum per I-  
 saiam Prophetam Deus loquatur & dicat, si-  
 ne caussa colunt me, mandata & doctrinas  
 hominū docētes. Denique vbi cūque verbū  
 Dei purè annuntiatur, Sacramēta purè admi-  
 nistrantur, disciplina Ecclesiastica ex præ-  
 scripto verbi Dei vsurpatur, ibi germanam  
 Ecclesiam Dei agnoscimus, etiam si paruus  
 sit grex<sup>is</sup>, & in speciem prorsus aspernādus<sup>d</sup>.  
 VIII. De veris Ecclesiæ membris.  
 Vera sunt Ecclesiæ membra qui caracte-  
 rem illum habent Christianorum proprium,  
 id est, Fidem<sup>e</sup>. Fidelis autem aliquis ex eo a-  
 gnoscitur, quòd vnicum seruatorem Iesum  
 Christum agnoscit<sup>b</sup>, fugit peccatum & stu-  
 det iustitiæ, idque ex præscripto verbi Dei<sup>d</sup>.  
 Ersi enim supersunt in quibusuis multæ pec-  
 catorum reliquiæ: tamen per magnum est dif-  
 crimen

2. Tim. 3. d.  
 25. 16. 17.

Cypri. Epist.  
 3. lib. 3.

Mat. 23. c.

20

Luc. 17. d.

32.

1. Cor. 10. d.

21.

2. Cor. 1. c.

19. 20.

d. 26. 29. 28.

Mat. 11. d.

27.

2. Cor. 8. f. 47

17. c. 17

d. 20.

1. Cor. 4. d. 1.

1. d. 1. 4. 1.

2. 15. 1.

3. d. 17.

1. Cor. 3. b. 9

Ro. 6. d. 2

1. Cor. 8. v. 1. 4. b

14.

1. Cor. 8. d. 25

d.

1. Cor. 8. 1. 1. 2.

Mat. 23. 219



crimen inter filios Dei in quibus Spiritus pu-  
 gnat aduersus carnem, & eos in quibus pec-  
 catum regnat<sup>f</sup>. Denique si demum sunt Ec-  
 clesie membra, in quibus Spiritus (Spiritus,  
 inquam, proprium electorum donum) pu-  
 gnat aduersus carnem, & qui cum Paulo verè  
 possunt testari se facere malum quod nolunt,  
 id est, cui non assentiuntur nisi quatenus non-  
 dum sunt perfectè regenerati. Nam quòd ad  
 reliquos homines attinet, cuiuscunque tan-  
 dem sint status vel conditionis, non sunt nu-  
 merandi inter Ecclesie membra, etiam si (ut  
 ita loquar) Apostolatu fungerentur. Sed hic  
 cauendum est, ne vel vltèrius progredia-  
 mur quàm par sit, vel temerè iudicemus.  
 Expectandum enim est Dei iudicium in de-  
 tegendis hypocritis & falsis fratribus<sup>l3</sup>, &  
 Dominus potest suo tempore vocare quos-  
 cunque illi libuit, & prolapsos in viam  
 reuocare<sup>m</sup>.

IX. Signa Ecclesie non esse semper in eodem sta-  
 tu, siue gradu.

Constat quidè hæc esse vera germane Chri-  
 sti Ecclesie signa, sed quæ nõ in vno semper

ftatu permaneant . Accidit enim plerun-  
 que vt Deus profua incomprehenfibili fa-  
 pientia vindicans hominum perfidiam lucis  
 fuæ radios quadamtenus occultet , adeò vt  
 nonnūquã Ecclefia funditus periiffe videa-  
 tur, ficut euenit eo potiffimū tēpore quo fi-  
 lius Dei in hunc mundum eft ingreffus. Tūc  
 enim certum eft, veram religionem fuiſſe in  
 Iudæa, tanquam in extremo quodam angulo  
 conclufam. Ibi verò quæ fuit doctorum ig-  
 norantia? quæ doctrinæ corruptio? quæ ho-  
 minum improbitas? Oſtendit tamen res ip-  
 ſa firmum permanere Eccleſiæ fundamentū,  
 & aliquem ſemper extiſſe fidelium gregē,  
 qui modo excreuerit, modo fuerit imminu-  
 nutus<sup>b</sup>, & vni penè Deo interdum cognitus,  
 ficut apparet ex Eliæ hiftoria<sup>c</sup>. Hinc etiam ac-  
 cidit noſtris temporibus vt nulli magis hal-  
 lucinentur quàm qui Eccleſiam Dei alligant  
 certo loco, & eorum ſucceſſioni qui ſeſe fal-  
 ſò vocant Epifcopos, quum nihil minus eſſe  
 quàm Epifcopos apertiffimè poſſit oſten-  
 di, & ex Dei verbo, & ex vetuſtis canonibus  
 Eſt enim proſecto facillimum ex iis probare  
 omnes

<sup>a</sup>  
 Mat. 15. b.  
 14. & 28. d.  
 42.  
 Iſa. 1. b. 11.  
 Eſa. 11. c. 12.  
 Eſa. 29. c.  
 14.

<sup>b</sup>  
 Mat. 28. b.  
 20.

<sup>c</sup>  
 1. Reg. 19. b.  
 30. d. 18.

omnes illos Hierarchas à maximo ad minimū ipso iure millies esse excommunicatos, idest ex communione sanctorum eiectos, tantum abest vt ab eorum vel dignitate vel successione pendeat Ecclesia. Quid ergò? dicit aliquis, quod erit fidelium officium in eiusmodi perturbationibus? nempe vt vbi est cadauer ibi congregentur omnes aquilæ<sup>d</sup>, idest Mat. 24. c. 28. vt vbiunque fuerit fidelis quispiam, & quæcūque sit Ecclesiæ externa facies, cum Christo capite cohæreat, adhærens nimirum unico eius verbo siue dogmata siue vitam spectes. Quòd si quis sit in orbe terrarum angulus in quo Dominus, qui nulli neque loco, neque nationi, neque tcmpori adstrictus est, sceptrum vexillūmque suum, idest verbi ministerium, erexerit, tunc verò filiorū Dei munus est ducem vocantem sequi, & relictis Esa. 49. f. 22. & 52. d. 11. 12. 1. Iob, 3. d. 24. idolis, sese copiis Dei exercituum adiungere, sicut passim admonent prophetae.

X. De Auctoritate Ecclesiæ.

His positis, consequens est vt videamus quæ sit veræ Ecclesiæ potestas & auctoritas,



<sup>a</sup>  
 Luc. 1, 8.  
 74.  
 1. 1. et. 1, 15  
 6  
 1. Cor. 14, 4  
 12.  
 Mat. 5 b. 16

quam quæstionem possumus vno verbo ab-  
 soluere, si dicamus eam omnem potestatem  
 esse positam in eo vt vni suo marito, idest,  
 Iesu Christo, pareat: tū in eo quod omnibus  
 membris cum vno capite cohærentibus cō-  
 mune est, tūctiam in propria cuiusque mēbri  
 functione<sup>b</sup>. Sed planè dignum est hoc argu-  
 mentum quod particulatim explicetur.

Itaque primo loco de vniuersi corporis  
 Ecclesię: postea de singulorum membrorū  
 vsu & facultate differemus, eorum dico quæ  
 publica quapiam functione funguntur.

XI. De auctoritate conciliorum vniuersalium,  
 ac primum quidē quid hoc nomine intelligatur.

Concilij siue Synodi vniuersalis nomen  
 propriè declarat cœtū singulorum fidelium  
 qui simul conuenerint, ne vno quidem exce-  
 pto. Verūm propterea quòd Dominus suos  
 sicut ei libuit, per varias mundi regiones, dis-  
 persit, necesse fuit, ordinis causa, totam illam  
 multitudinem, quę vnum corpus conficit, in  
 varias classes distribuere, quas dięceses & pa-  
 roccias vocāt<sup>a</sup>. Prętereà minimè expedit quo-  
 ties agitur de vniuersæ Ecclesiæ negotiis, sin-  
 gulos

<sup>a</sup>  
 Act. 14, 1,  
 23.  
 III. 1. b. 3,

gulos fideles conuenire. Itaque in hoc argu-  
 mento concilium vniuersale id vocamus, in  
 quo omnes Ecclesiæ, quoad eius fieri potest,  
 conueniunt: quanuis singuli fideles non ad-  
 sint, sed vnus quispiã interdũ totius alicuius  
 Ecclesiæ, aut etiã regionis nomine cõpareat<sup>b</sup>.

<sup>b</sup>  
 A. 1. 15. a. 2

XII. Penes quem sit ius conuocandi vniuersalis  
 concilii.

Omnia ritè & ordine fieri in Ecclesia Dei<sup>c</sup>,  
 ac proinde etiã cõcilia legitimè cõuocari de-  
 bêt. Constat autè præcipuũ hoc esse munus  
 Magistratus, vt tranquillitatẽ Ecclesię con-  
 feruet<sup>b</sup>. Itaque si quis est Monarcha Christia-  
 nus, hoc onus illi incumbit, quoties præsens  
 requirit necessitas: sicut etiam in vetere Ec-  
 clesia fuit sine vlla controuersia sub Christia-  
 nis Imperatoribus factum<sup>c</sup>, donec ambitiosi  
 Patriarchæ, ac præsertim Romanus, & Con-  
 stantinopolitanus, omnẽ politiã euerteret. Sin  
 autè, vt nũc videm<sup>d</sup>, plures fuerint principes  
 ἀντοκράτορες eorũ mun<sup>o</sup> est, sũmo studio in re istã  
 ad eò piã & sanctã cõspirare<sup>d</sup>. Quod si vt ple-  
 rũque accidit, officiũ suũ neglexerint, at certè  
 pastorũ munus est prospicere quãtũ in se est

<sup>c</sup>  
 1. Cor. 14. 2  
 40,  
<sup>b</sup>  
 1. T. 2. d. 2.

<sup>e</sup>  
 Vide vni-  
 uersã histo-  
 riam Eccle-  
 siasticam,  
 et præser-  
 tim vetus-  
 tarũ Syno-  
 dorũ acta.

<sup>d</sup>  
 Psal. 2.

ne quid Ecclesia Christiana detrimenti accipiat, & mutuò sese excitare, vt quoad eius fieri poterit, communi consilio consulatur Ecclesiæ commodis, & ità quidem vt nullus hîc sit ambitioni locus, & omnis illa thronorum & sedium prærogatiua, opus Domini ne tantillum quidem remoretur.

*vide. A. B.*

15.

XIII. Quomodo sint eligendi qui ad Concilia mittuntur

Quum olim felicibus illis temporibus rerum Ecclesiasticarum curatio idoneis hominibus magna cum sollicitudine committebatur in timore & tremore Domini, quoties cogebat necessitas Ecclesiarum cœtum conuocare, & mittendi erant qui vel parœciæ vel diœceseos vel etiã vniuersæ alicuius gentis nomine comparerēt, quanuis probabile esset nullos esse procurandis illis negotiis aptiores quam qui docendi partes in Ecclesia obibāt, tamen magnus erat in ea re delectus: nec mitti solebant alii quàm quos cōstaret communi consensu, & doctrina, & vitæ integritate cæteris que Spiritus sancti donis



nis excellere, sicut ex Actis Apostolicis abū-  
 dē liquet. Nunc igitur, itā perturbatis & cō-  
 fusis rebus, quum eorum grex qui sese hodie <sup>a</sup>  
 Prelatos Ecclesiæ vocant, non tam sit homi- <sup>Act. 15. a.</sup>  
 num cœtus quàm porcorum & asinorum ar- <sup>2. d. 23. e.</sup>  
 mētum, sicut nimium apertē constat: quū- <sup>24. 25. 26.</sup>  
 que omnes isti à minimo ad maximum ex-  
 presso iureiurando sese adstrinxerint isti Ty-  
 rannidi modis omnibus defendendæ, aduer- <sup>b</sup>  
 sus quàm necesse est Concilium conuocari: <sup>Exat iu-</sup>  
 quum, inquā, omnes isti, sine vlla exceptio- <sup>ris iurandi</sup>  
 ne, per fenestram, data pecunia, sint ingres- <sup>forma iur-</sup>  
 si in ouile Domini, cōtrā expressum Dei ver- <sup>presta.</sup>  
 bum<sup>c</sup>, contrā Petri minas<sup>d</sup>, contrā omnem <sup>Mat. 10.</sup>  
 purioris Ecclesiæ morem, cōtrā veteres om- <sup>a. 5.</sup>  
 nes legitimos Canones & Synodos sine cō- <sup>d</sup>  
 trouersia receptas, ex quibus facillimum fue- <sup>Act. 2. d.</sup>  
 rit euincere omnes istiusmodi homines nihil <sup>20.</sup>  
 ad Ecclesiam Dei pertinere, nedum vt sint e-  
 ius gubernatores: in ista, inquam, non tam  
 perturbatione quàm euersione rerū omniū, <sup>e</sup>  
 quis tandem stupor est pro concilio Oecu- <sup>Vide vete-</sup>  
 menico habere cœtum illum in quo vix repe- <sup>rum concil-</sup>  
 rire vel vnum liceat qui meritō possit ex Ec- <sup>liorū a. 2. a.</sup>

clesia Dei ceneri, si vel in ipsius vocatio-  
 nem vel doctrinam, quæ plerumque non  
 tam falsa quàm nulla est, vel mores quo-  
 uis Epicureo indignos inquirat? Itaque  
 profiteor me non satis videre quomodo  
 possint hodie controuersia in causa reli-  
 gionis susceptæ dirimi, indicto cum Ro-  
 manæ Ecclesiæ Apostatis concilio, si qui-  
 dem illi in sua non possessione sed vsurpa-  
 tione velint permanere, quod facturos es-  
 se non dubito, quoniam certum illis est  
 quiduis potius pati quàm vt Deus regnet. Si  
 qua tamen cõcordiæ spes ex vniuersali Con-  
 cilio sperari potest, id demum mihi videtur  
 hac ratione posse institui, si ex sincero Cæ-  
 saris & Christianorum regum & libera-  
 rum ciuitatum consensu, nulla habita ra-  
 tione istarum laruarum quæ titulum Ec-  
 clesiæ falsò prætexunt, singulis Ecclesiis  
 liceret probatæ doctrinæ ac vitæ homines  
 deligere, qui & de Apostaticæ Romanæ  
 Ecclesiæ & de ceteris controuersis ex Dei  
 ver

verbo decidant . Sed hoc sanè perinde est  
 ac Platonis remp : somniare . Quis enim  
 hunc consensum à principibus & ciuitati-  
 bus expectabit ? quis illos ventres ad eas  
 condiciones pertrahet ? Vnus Deus nimi-  
 rum qui corda regum habet in potestate ,  
 & ista perficiet quum volet . Interea sciant  
 aduersarii Concilium à nobis non no-  
 stra sed illorum causa expeti . Norint hoc  
 quoque principes & Resp . nec bene nec  
 prudenter eos facere qui veram & iustam  
 cognitionem de his controuersis in id vs-  
 que tempus differunt , quo futurum som-  
 niant vt ex Antichristi auctoritate veritas  
 stabiliatur . Norint denique pii omnes ,  
 nunquam sibi magis ab Antichristo , &  
 cunctis ipsius mancipiis esse metuendum ,  
 quàm quum aliquod cogendi Concilii &  
 instaurandæ Ecclesiæ desiderium simu-  
 labunt .

XIII. Quemuis posse audiri, in Con-  
 cilio, modo id ritè & ordine fiat.



Spiritus sanctus seipsum patefacit qui-  
 buscunque libuit<sup>a</sup>, & quidem sæpenumero  
 iis hominibus quos alioquin nemo non as-  
 pernaretur<sup>b</sup>. Id enim iam olim accidit quum  
 omnes Pontifices & Leuitæ aduersus verita-  
 tem coniurassent<sup>c</sup>, & nostro quoque seculo  
 ecquis est tam cæcus qui hoc ipsum non per-  
 spiciat<sup>d</sup>? Itaque non dubitamus affirmare ne-  
 fas esse vt Ecclesiasticum concilium, præfer-  
 tim vniuersale, vtpote quod non nisi maxi-  
 mis & necessariis de causis indicendum sit,  
 certorum hominum etiam ab Ecclesiis ritè  
 & legitimè delectorum auctoritati adstrin-  
 gatur, quin nihilominus cuius etiã infimo  
 pateat dicendi locus, ità tamen vt, certo ordi-  
 ne cõstituto, nec temere quisquam admitta-  
 tur, nec Spiritus sanctus in vlllo prorsus ne-  
 gligatur<sup>e</sup>.

<sup>a</sup>  
 2. Cor. 13.  
 c. 11.

<sup>b</sup>  
 1. Cor. 1. d.  
 27. & 8. a.

<sup>c</sup>  
 Act. 4. c. 13.

<sup>d</sup>  
 Jer. 1. b. 5. 6  
 Amos 1. a. 1

<sup>e</sup>  
 Vide histo-  
 riam Mar-  
 tyrum no-  
 stri seculi  
 paris.

<sup>e</sup>  
 Vide Nice-  
 phorum Ec-  
 clei. histor.  
 lib. 8. cap.  
 14. & lib.  
 15. cap. 30.

XV. Quis præesse debeat actionibus Con-  
 ciliorum vniuersalium.

Sicut vnus imperatoris mandato coge-  
 bantur olim vniuersales Synodi, antequam  
 Romanus Episcopus ipsam imperii coronã  
 suis

suis pedibus subiiceret, ita etiam nemini du-  
 biu est quin vel Imperatores ipsi, vel ii quos  
 ipsis placuisset deligere, rogadis & colligē-  
 dis suffragiis præessent, vt ex veterum Sy-  
 nodorum actis liquere potest. Quid enim  
 tantopere decet Ecclesiæ nutricios, quàm  
 suam auctoritatem interponere vt Deus in  
 pace & tranquillitate colatur? Sed hic tamen  
 videntur quædam obstare. Constat enim di-  
 secreta esse mudi imperia à verbi ministerio.  
 Deinde res ipsa ostendit periculosissimum  
 esse principum auctoritati Cõcilia subiicere  
 multis de causis. Ita enim accenditur eorum  
 ambitio qui principibus volunt gratificari,  
 & è contrario multorum simplicitas perter-  
 re fieri potest, insolita principum præsentia:  
 vt taceã quod vtinam verum nõ esset, pau-  
 cos semper principes fuisse qui vel tãta tum-  
 doctrina tum pietate essent præditi quanta  
 ad moderandas eiusmodi actiones necessario  
 requiritur, vel de his rebus ferio sibi cogi-  
 tandum putarint, quum aut quibusuis potius  
 intenti esse, aut malis potius quàm bonis, ve-  
 lut fatali quadam mundi calamitate, aures

a  
 Nicopho-  
 rus lib. 8.  
 cap. 34. 49.  
 Idem lib.  
 9. cap. 5. 12.  
 31. 27. 38.  
 39.  
 Idem 11.  
 cap. 3. 4.  
 sibi pas-  
 sim. b  
 Nicopho.  
 lib. 6. c. 17.  
 Idem lib.  
 9. cap. 39.  
 43.  
 Idem lib.  
 15. cap. 30.  
 & alijs  
 passim.

præbere consueuerint . Sed non admodum  
 difficilè videtur istis argumentis occurrere.  
 Primum enim cauendum esse iudico, ne ita  
 discernamus principes huius mundi à verbi  
 ministris, vt etiam illos tãquam prophanos  
 separemus, qui primus fuit gradus per quem  
 Papistica Tyrannis in hoc fastigium cõscen-  
 dit vnde iam vix deturbari potest . Quũ autẽ  
 nemo inficiari possit Principes debere in pri-  
 mis curare vt verbi ministerium in offen-  
 so cursu pergat: ad quos, obsecro, potius per-  
 tineat in maximis tempestatibus quæ ab ip-  
 sis ministris plerunque excitantur, Ecclesias  
 conuocare , & in earum cœtu prospicere vt  
 omnia ritè & ordine fiât, atque adeo sua præ-  
 sentia bonos cõfirmare, malos deterrere? At  
 enim cœtui Apostolorũ & primarũ Ecclesia-  
 rũ nulli Magistratº politici præfuerũt. Fateor.  
 Quos enim aduocassent? Neque cõseo vt ab  
 illorũ edictis vel auctoritate p̄deat Ecclesia:  
 sed hoc dico. pessimè mihi videri de Ecclesia  
 mereri qui præsidio presentium Magistra-  
 tuũ priuēt Ecclesiã quoties id à Deo cõcedi-  
 tur. Nã est quidẽ fateor aliud ciuiliũ Magistra-  
 tuum



tū, aliud Ministrorū mun<sup>o</sup>, si quod singulis  
 propriū est spectes: sed hoc vtrorūque cō-  
 mune esse dico vt Ecclesie paci cōsulāt, & itā  
 quidem, vt illi (quoties Deo visum est hoc  
 beneficio Ecclesias afficere vt pium habeāt  
 Magistratū) præcipui sint custodes *mōi & rēgū,*  
 isti verò ex puro Dei verbo, liberè & sanctè,  
 tanquam os Domini quod à pio Magistratu  
 consulitur, omnia constituāt, quibus itā po-  
 stea subscribāt principes, vt sua etiam aucto-  
 ritate quod ex Dei verbo constitutum fuerit  
 apud suos confirmet, & accuratè obseruā-  
 dum præcipiant. Siquis exempla requirat  
 quibus id confirmetur, respondebo, non ali-  
 ter mihi videri Dauidem, Solomonem, Eze-  
 chiam, Iosiam egisse cum Israeliticæ Ecclesie  
 senioribus, & ex veterum Synodorum actis  
 omnino liquere veteres illos orthodoxos ad  
 vnū omnes de ciuilibus potestatis & Ecclesia-  
 stici ministerii finibus regundis non aliter  
 cēsuisse. Itaque dispiciendū censeo non qua-  
 tenus piorum principum præsentia exclu-  
 datur, sed quatenus suis limitibus circun-  
 scribatur, vt hic sibi longè aliter faciendum

meminerint quàm si in suo folio ciuilib<sup>9</sup> vel  
audiendis controuersis vel legibus conden-  
dis considerent, quum in Synodo interfint  
non vt regnent sed vt seruiant: non vt le-  
ges cōdant, sed vt ex Dei verbo per os mini-  
strorum ipsius explicatas, & sibi & aliis ob-  
feruandas proponant. At enim, dicit aliquis,  
periculū est ne quis aditus ambitiosus inge-  
niis hac ratione patefiat. Respondeo verū id  
quidē esse, sicut ex turpib<sup>9</sup> illis & adulatoriis  
acclamationibus Synodicis apparet, vt pote  
quæ Theatricis potius ludis quàm Synodo  
conueniant: sed respondeo, præterquàm  
quòd fieri nō potest vt omnibus incommo-  
dis prospiciatur, experientiam ipsam osten-  
dere multo maioribus offendiculis aditum  
aperiri Principis absentia quàm præsentia.  
Quid non enim audebunt ambitiosi, leues,  
temerarii homines, cuiusmodi sēper nimium  
multi inuenti sūt inter ipsos Ecclesię minif-  
tros, nisi, quoties id à Domino cōceditur, ali-  
qua præfētis Magistrat<sup>9</sup> reuerētia in officio cō-  
tineatur? & quàm verè id à me dicatur non  
modo ex Seleucianæ, Lampsacenæ, Ephesinæ  
præ-

prædatorix, sed etiam ipsius primæ Nicenæ  
 Synodi actis apparet. Itaque, vt paucis con-  
 cludam, si cogendum esset vniuersale Conci-  
 lium, quum neque vni principi omnes Eccle-  
 siæ nunc pareant: nec maxima pars principû  
 (quod eorum pace dictum sit) ad gubernau-  
 dâ totâ hanc actionē in tantis controuersis  
 & animorû quoque dissidiis satis apta videa-  
 tur: nec in præsidû multitudine quicquam sa-  
 tis liberè vel pacatè possit constitui: necessa-  
 riû id videretur vt omnes ii penes quos est  
 summa rerû, siue principes, siue liberarum ci-  
 uitatû Magistratus, vtraque ex parte, omni  
 deposita ambitione, cõmuni cõsensu, in ti-  
 more Domini, tû de collocutorû numero, tû  
 de Synodi tẽpore & loco, atque etiam in p-  
 mis de futuro eius moderatore, totâque ad cõ-  
 actionis forma, iis conditionibus statueret,  
 quæ & verbo Dei consentaneæ, & instaurã-  
 dæ Ecclesiarum concordix maximè sint ac-  
 commodatæ<sup>d</sup>. Iam verò quod ad Episcoporû  
 id est, eorum qui ab Ecclesiis missi fuerint,  
 sessiones & prærogatiuas attinet, quid atti-  
 net vetera Ecclesiæ Christianæ dedecora re-

<sup>d</sup>  
 N. H. pl.  
 16. 8. 1. 1.  
 16. 8. 1. 1.  
 9. cap. 23.



nouare? Ex primariis patriarchis qui in ferē-  
dis suffragiis præibant, qui que hoc prætex-  
tu non destiterunt sese mutuo confodere,  
donec tandem secum Ecclesiam, Imperato-  
rum ignauia freti, pessunderūt, vnus pseu-  
depiscopus Romanus superest, de cuius au-  
ctoritate præcipue quæritur. Quo iure igitur  
ille non modo inter iudices sedebit, sed aliis  
etiam præibit, non quasi vnus ex aliis sentē-  
tiam dicens rogatus, sed velut alter quidam  
Christus sese pro Deo venditans? imò quida-  
liud fuerit quàm ad stabiliendā eius Tyrāni-  
dem conuenire, nisi quotquot ex ipsius fai-  
ctione conuenient, in primis ab eo iureiurā-  
do absoluantur quo sese Antichristianę illi  
fedi & sanctissimo Domino suo obstrinxe-  
runt? Quid si valeat illa Tyrannica vox, Papā  
Romanum à nemine mortalium iudicari, &  
suprà concilium esse? Audimus quidē quàm  
multa ipse garriat de Romanæ sedis præroga-  
tiua, sed ex suis decretis, & iis quidē maxima  
ex parte, eadē fide cōfictis qua iam olim vsus  
est, quū Nicenæ Synodi decretū supponeret

vt Aphricanas Ecclesias inuaderet. Et tamē  
 minime tum agebat de doctrina suo arbitrio  
 mutanda, de veteribus Canonibus configen-  
 dis, de omnium beneficiorum Ecclesiastico-  
 rum collatione, de iure transferendorum re-  
 gnorū, de patrimonio Petri, denique de hor-  
 renda ista Tyrannide ex qua iam non patitur  
 se depelli, sed duntaxat vt ad eum prouocare  
 ex Aphrica liceret. Quod si Dei verbo nititur  
 ipsius primatus, quid attinebat Nicæna Sy-  
 nodi auctoritatem apud Aphricanos præ-  
 texere <sup>f</sup>? & quo iure Nicænam Synodum  
 habebimus pro orthodoxa, quæ Roma-  
 num Patriarcham iubet suis finibus esse  
 contentum, nec quicquam illi, vt Patriar-  
 chæ, amplius concedit quàm vt in certas sibi  
 vicinas Ecclesias ex veterum Canonum præ-  
 scripto, quum ita opus erit, inquirat, vt om-  
 nia ordine constituto seruentur? & Cartha-  
 ginensi illi Synodo quid fiet, cui subscripsit  
 Augustinus, in qua falsi coarguitur Roma-  
 nus Episcopus, & diserte inhibetur ne quis  
 trans mare prouocet <sup>h</sup>? Quid amplius? et si  
 magnus olim habitus fuit honos Romano

<sup>e</sup>  
 Vide gra-  
 ca Car-  
 thageni-  
 si concilii  
 acta.

<sup>f</sup>  
 Nicæni Co-  
 cili cap. 6

<sup>g</sup>  
 Antiocheni  
 Concilii  
 Can. 9  
 &  
 Constanti-  
 nis. primi  
 cap. 2

<sup>h</sup>  
 Vide acta  
 græcæ edi-  
 tæ Synodi  
 Carthagi-  
 nensis, can.  
 28 quicquid  
 habetur. 22  
 in Mileni-  
 tam Concilio  
 actis lati-  
 ne editis.

Episcopo, propter vr̄bis dignitatem, tamen non semper aliis præiuisse ne in dicenda quidem sententia, (inauditum enim erat vt vniuersale Cōcilium quisquam indiceret, vel ei alius præesset quàm vel Imperator ipse, vel ab Imperatore delecti,) partim ex Synodorum actis, partim ex Leonis ad Martianum Imperatorem Epistolis apparet. Imò in Prouinciali quoque concilio Carthaginiesi, Faustinus Romani Episcopi legatus, non nisi secūdus ab Aurelio Carthaginis Metropolitano inter subscriptores inuenitur. Desinat igitur ille Tyrannidem suam adeò impudenter vr̄gere, aut à piis principibus ita, vt equū est, compescatur. Quem autem ordinem hoc quidem tempore ab iis obseruandum arbitrer in constituendo vniuersali Concilio, abundè iam à nobis dictum est. Et constituta etiam Ecclesię pace, quàm & periculosum & ineptum sit, certis sedibus attribuere cuiusmodi *in eorū sc̄ia*, infinite penè calamitates Ecclesię, ac præsertim ista Romani pseudepiscopi Tyrannis, declarant.



XVI. Quantum tribuendum sit auctoritati  
Synodorum.

Sunt qui Ecclesiasticas Synodos, vt res  
nihil aspiciuntur: è cōtrario verò nō defunt  
qui sine exceptione quicquid ab illis rece-  
ptum est, pro Dei oraculo recipiendum pu-  
tent. Vtrisque quod mirum est, Romanus  
Proteus assentitur, vt qui non dubitet quo-  
ties libuit, id est quoties pro se aliquid potest  
inde corradere, Synodorum auctoritatē ver-  
bo Dei opponere: & rursus, quoties vel inde  
conuinci potest ipsius Tyrannis<sup>a</sup>, vel aliqua  
spes lucri ostēditur<sup>b</sup>, Canonum omnium au-  
ctoritatem palām ac nominatim abrogare.  
Nos verò longē aliam rationem nobis sequē-  
dam arbitramur. Neque enim dubitamus  
quin Dominus, sicut promisit, itā etiam in-  
terfuit suorum cœtibus ritē in ipsius timore  
congregatis, etiam si duo vel tres dunta-  
xat conuenerint: ac proinde non ambigi-  
mus quin multo magis vniuersum aliquem  
Ecclesiasticum cœtum sancto suo Spiritu re-  
gat<sup>d</sup>. Sed hoc quoque nō ignoramus, verita-  
tem Dei longē solidiore ac firmiore funda-

<sup>a</sup>  
Sic falsam  
abolitam  
cūstat Pra-  
gnaticam  
sanctiōne  
quā vocāb  
<sup>b</sup>

Legantur,  
si libet,  
clausula  
Bullarum  
quæ de ro-  
gatorias  
vocant.

<sup>c</sup>  
Math. 18.  
c. 20

<sup>d</sup>  
Act. 15. c.  
18,  
11 or. 5. b. 4

mento niti quàm hominum opinione, siue  
 pauci fuerint siue multi: neque extra cõmu-  
 munem hominum sortem qui & ignorantie  
 & erroribus sunt obnoxii, alios ponere didi-  
 cimus quàm eos vnos qui Dei impulsu ita  
 sunt loquuti, vt sint omni exceptione maio-  
 res: Prophetas videlicet & Apostolos, per  
 quos nobis Dominus voluit volutatẽ suam  
 perscribi in vtriusque testamenti libris quos  
 Canonicos vocant. Nam ipsa quoque expe-  
 rientia cõfirmat nõ modo hypocritas igna-  
 ros, malitiosos, pseudoprophetas in Ecclesia  
 sæpenuero auctoritatem obtinere: sed etiã  
 optimis quibúsque non omnia vno tempo-  
 re & loco patefieri, sicut ex earum quoque  
 Synodorum repugnãtia constat, quibus do-  
 ctissimi etiam & religiosissimi homines non  
 interfuerunt tantum, verum etiam præfuerunt.  
 Itaque modum hunc tenendum arbitramur,  
 vt neque Synodorum iudicia statim asperne-  
 mur, nisi quas palàm apparuerit non legiti-  
 mè coactas & aduersus veritatem compara-  
 tas, cuiusmodi iam olim nimium multæ fue-  
 rant

1. Cor. 7. d.  
 23.

Rom. 1. a. 5  
 & 10. b. 8  
 1. Tim. 3. d

Gal. 1. a. 1  
 & b. 8.

2. Pet. 1. d.  
 19. 20. 21.

1. Pet. 1. d. 25

1. Thef. 2.  
 c. 13.

tunt: neque etiam ab illis ita pendeamus  
 quin verbo Dei, per se ad constituenda præ-  
 cipua dogmata satis plano ac perspicuo, sua  
 integra & illibata auctoritas, seruetur. Rectè  
 igitur Augustinus, Cedamus, inquit, auctori-  
 tati scripturæ sanctæ, quæ nescit falli, nec fal-  
 lere. Hominum est labi, hallucinari, falli, falle-  
 re, decipi, decipere. Et alibi, Episcoporum, in-  
 quit, literas quæ post confirmatum Canonem  
 (Canonem autem appellat libros ytriusque  
 Testamenti communi Ecclesiæ consensu re-  
 ceptos) vel scriptæ sunt, vel scribentur, & per  
 sermonem fortè sapientiosem cuiuslibet in  
 ea re peritioris, & per aliorum Episcoporum  
 grauiorem auctoritatem, doctorumque pru-  
 dentiam, & per Cōcilia dicimus licere repre-  
 hendi, si quid in eis a veritate deuiatum est:  
 & ipsa Cōcilia quæ per singulas regiones vel  
 prouincias fiunt, plenariorum (idest genera-  
 lium) auctoritati, quæ fiunt ex vniuerso or-  
 be Christiano, sine yllis ambagibus, cedere:  
 ipsaque plenaria sepe priora posterioribus e-  
 mendari, quum aliquo experimento rerum

Aug. lib. 1,  
 de peccat.  
 mer. cap.  
 22.  
 Idem lib.  
 11, contr. a  
 Faustum,  
 cap. 5.  
 Idem ad  
 Hye. ep. 19

etiam Catholica postea in Cōcilio  
 640



aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat: sine vlllo typo sacrilegæ superbiam, sine vlla inflata ceruice arrogantiam, sine vlla cõtentione liuidæ inuidiam, cum sancta humilitate, cum pace Catholica Christiana. Hactenus ille, & quidem de Cypriano loquens. Sed isti nimirum nobis arrogantiam obiiciēt, quod ab eis discessionē fecerimus. Quasi verò nō illi ipsi manifestè à Christo, & omnibus veteribus orthodoxis defecerint, quod si negare audent, age, cur congressum recusant? Quid si verò cum Ambrosio dicamus, sceleribus plenum esse quicquid ab Apostolis traditum non est? Certè Iesus Christus damnatus est à principe sacerdotum & Concilio legitime congregato, si formam exteriorē & successionem, vt isti volunt, non autem successores, spectes. Et censuit Concilium Africanum eum Cypriano, fidei Christi martyre, re baptisandos esse qui ab hæreticis sunt baptisati. An propterea Christum iterum crucifigemus, & cum Anabaptistis consentiemus? At qui, inquit, Ecclesia Catholica postea aliter decidit. Rectè  
 sanè

h  
 Aug de ba  
 ptismo con  
 tra Dona  
 tistas lib.  
 2. cap. 2.

1 Cor, 4

fané. Cur igitur nobis quoque per tot annos  
 omni crudelitatis genere vexatis, non conce-  
 ditur, vt Romanæ meretricis scortationes in  
 dubium vocentur, & coram Ecclesia Catho-  
 lica, sub legitimis iudicibus coarguantur?  
 Sed ne conuiciis certare velle videamur, age,  
 quænam sit Conciliorum auctoritas, & qui-  
 bus finibus circumscrip̃ta, differamus.

XVII. Cur indici consueuerint Synodi in Ec-  
 clesia Christiana, & quæ sit earum potestas.

Affirmamus nullam vnquam Synodum  
 Christianam vel fuisse indictam vel indici  
 posse ad nouum aliquem Fidei articulû con-  
 dendû, idque duplici de caussa. Primùm enim  
 vnus Dei est exponere quid vel sit vel non sit  
 peccatum, quoniam vnus habet imperium in  
 hominum conscientiam ac fidem, quò fit vt  
 nullus vnquam hoc ius sibi arrogarit quin  
 Deum ipsum quodammodo voluerit é suo  
 folio deturbarare. Deinde ambigi nõ potest  
 quin Deus iam olim veterem illum popu-  
 lum abundè in doctrina salutis erudierit, pri-  
 mùm per Patriarchas quibus sese variis visio-

Col. 2. 1. 23

1. Cor. 7. d.

21.

Mat. 15. 1.

9

nibus & oraculis patefecit, prout ipsius sapientiae visum est: deinde per Mosè, à quo non ore tantum, crescente nimirum hominum improbitate, & decrescete vita, sed etiã scriptis tradi voluit<sup>b</sup>, tum quaecumque superiori-  
 bus seculis ad salutem necessaria miseris mortalibus declarata fuerant, tum etiam quæ ad Christi vsque aduentum sufficerent ad Ecclesie salutem: quò fit vt disertè Dominus edicat ne quis huic doctrinæ quicquam adiciat aut detrahat<sup>c</sup>, tantum abest vt fas fuerit cuiquam hominum aliquid in ea mutare<sup>d</sup>. Successerunt autem Mosi prophetæ, non qui Leges conderent, sed qui Legem explicarent & suis seculis applicarent, & verum usum tum Legis tum promissionum ostenderent, sicut ex eorum concionibus liquet. Tandem verò expletis umbrarum temporibus, Dominus ipse ad nos descendens plenissimam lucem in hunc mundum intulit, patris cælestis voluntate prorsus nobis patefacta: & quum rursus à nobis ad patrem rediret, minimè nos reliquit orphanos, sed Spiritum suum tanta  
 mensura

<sup>b</sup>  
 H. h. 1. c. 3.  
 D. n. c. 21. f.  
 24.  
 2. Tim. 3.  
 d. 16. 17.

<sup>c</sup>  
 D. n. 4. c.  
 2. c. 12. d.  
 32.  
 Esa. x. c. 31  
<sup>d</sup>  
 Hob. 2. d. 2  
 1. Cor. 11. e  
 231

<sup>e</sup>  
 Ioh. 15. e. 15  
 d. 16. d. 1.



mensura effudit in Apostolos & alios à se  
 delectos, vt omnem veritatem ( quantum  
 quidem salutis nostræ intererat ) ipsorum a-  
 nimis instillarit, vnde mox in vniuersum  
 orbem terrarum inundaret<sup>f</sup>, ab illis nimi-  
 rum & verbis explicata, & scriptis nun-  
 quam interituris tradita, ne tam facile  
 Satan miseris mortalibus imponeret, sua-  
 rum præstigiæ obtentu<sup>g</sup>. Apostoli igitur  
 omnem operam sedulo adhibuerunt,  
 ne quid vel celarent vel adulterarent, &  
 omne Dei consilium mundo aperuerunt.  
 Id verò ipsorum successoribus, idest syn-  
 ceris pastoribus & doctoribus, similira-  
 tione neque datum est neque dari debuit.  
 Fuerunt enim illi Spiritus sancti interpre-  
 tes, omni exceptione maiores, ad plan-  
 tandas Ecclesias: ac proinde satis est illo-  
 rum successoribus, si in sua quisque Eccle-  
 sia super illorum fundamentum rectè ædi-  
 ficet<sup>h</sup>, neque ad dextram declinans neque ad  
 sinistram. Nam, obsecro, siquid ignorarunt  
 Apostoli quod ad salutem requireretur, quis

Io. 12. pl. 26  
 16. p. 13  
 Mat. 28. d. 20.

R. 20. et  
 Gal. 1. b. 8.

Gal. 1. b. 8.  
 Eph. 2. c. 18  
 12. 13. 14. 15.  
 22. 23. 24.

tandem hominum illud sibi cognitum esse,  
 sine extrema impudentia, iactabit? & qui cō-  
 stabit veritas sermoni Christi contrarium af-  
 firmantis? Imò qui tandem ipsi salui facti es-  
 sent? Restat ergò vt confiteamur probè illis  
 cognitam ac perspectam fuisse vniuersam sa-  
 lutis doctrinam. Quod si ità est, vti sanè est:  
 & eam illi subtraherent, quid obstat quomi-  
 nus vt perfidiosi dānentur? Sin autem illam  
 quidem integram voce anuntiarunt, sed edi-  
 tis libris aliqua tantum ex parte explicarunt,  
 quis tādē meritò in ipsorū doctrina cō quies-  
 cet? aut cur his verbis vtitur Augustin⁹ de tra-  
 ditionib⁹ agēs quas vocāt Apostolicas? Si que-  
 rit inquit ille, reticuit Ies⁹ Christus, quis nostrū  
 dicet hoc vel illud esse? &, si quis hoc dicat,  
 quomodo probabit? Itaque ex his efficitur  
 Ecclesiæ fundamentū euerti, & Iesū Christū  
 vnicū Ecclesiæ caput, spōsum, Dominū,  
 ac legislatorem, ipsosque adeò Prophetas  
 & Apostolos vnā cum ipso Dei verbo &  
 omnibus orthodoxis patribus, insigni con-  
 tumelia affici ab iis qui fas esse existimant  
 cuiquam etiam Angelo, nedum homini lice-  
 re vt

i  
 2. b. 24, d.  
 26. c. 16,  
 b. 13, b

lx  
 2. Ti. 4, b. 7  
 1 Cor. 4, d. 1  
 2. 4,  
 Mat. 28, d.  
 20.

l  
 Vide Aug  
 in epist. ad  
 Ia. nauin,  
 m  
 1 Eph. 3, d.  
 22, c. 4, f.  
 15, v.

n  
 2. Co. 11, a. 2  
 Ro. 7, a. 4  
 Ep. 5, 2, n  
 30, 32,

o  
 1. Co. 8, b, 6  
 p  
 1 ac, 4, c, 12  
 9  
 Ep. 1, d, 20

r  
 2, Tim. 3, 3  
 d. 16, 10,  
 s  
 Gal. 1, b 28  
 1 Cor. 11, d.  
 23.

re vt vel tantillum verbo Dei scripto vel detrahat vel adiciat.

Caussa verò duplex est cur iam olim vnà conuenerint Ecclesię. Vna, vt puram doctrinam in verbo Dei comprehensam, aduersus hæreticos affererent, & quod à Prophetis & Apostolis tum annuntiatum, tum etiam scriptum est, aperto suo testimonio apud omnes bonos approbarent: minimè id quidem quasi verbi Dei auctoritas nitatur hominum testimonio, vel vt quicquam adiceret Dei verbo, sed eo consilio vt & sibi & suis posteris aduersus Satanam & eius synagogam confunderet. Credimus ergò veræ & germanæ Ecclesię Dei, cuius notas suo loco descripsimus. Credimus, inquam, Ecclesię, nō quasi Dei verbū, quo vno nitimur, ab illa pēdeat, sed è cōtrario quoniā illa verbo nititur in quo extat solida & firma Dei veritas, & hac ratione dici potest Ecclesia columna & firmamentum veritatis, cuius videlicet fidelis est testis. Et hac ipsa de caussa nō habemus pro Ecclesia sed pro Satanæ Synagoga omnes illos cœtus qui ab hac veritate deflectunt.

M.i.



<sup>3</sup>  
*Gal. 1. b. 9.* neque pro vera Christi sponsa, sed pro me-  
*Col. 1. d. 23.* retrice ducim<sup>9</sup> illã que extranei vocẽ audit<sup>9</sup>,  
*2. b. 10.* quãtumuis sese pro vera & casta Christi spõ-  
*d. 18. 19:* fa venditet. Altera causã fuit cõuentuum  
<sup>3</sup>  
*Ro. 7. a. 3: 4* Ecclesiasticorum, vt disciplina Ecclesiasticę  
*Iob. 10. a. 3:* canonas, & vt paucis omnia cõprehendam,  
*4. 5:* vt politiam Ecclesiasticã pro diuersa tem-  
 porum, locorum, & personarũ circumstantiã  
 constituerent. Necessẽ enim est vt in domo  
<sup>22</sup>  
*2. Cor. 14. 2* Dei omnia ordine fiant<sup>22</sup>, cuius ordinis vna  
*40.* quidem est vniuersalis ratio ex verbo Dei pe-  
 tendã, sed non vna & eadem forma quibus-  
 uis circumstantiis cõueniens. Sunt autem in-  
 condendis politiã Ecclesiasticę legibus hęc  
 tria præcipuè consideranda.

XVIII. Quid primo loco sit considerandum in  
 politiã Ecclesię constituenda.

Primùm omnium danda est opera vt  
 doctrina ipsa in cuius cognitione & vsu  
 posita est salus accuratè distinguatur à ri-  
 tibus, qui etsi ad ædificationem perti-  
 nent, tamen propriè respiciunt ordinem &  
 decorum illud quod debet in Ecclesia Dei  
 seruari

feruari. Nam doctrina, cuius partem merito facimus administrationem Sacramentorum, Conscientiam attingit, & tantum abest ab eo vt ab hominum nutu pendeat, vt cōtra nefas sit illam non obseruare, & vel tantillum ei adicere vel detrahere. Regulæ autem illæ siue canones spectant potius τὸ ἐπίπυ in rebus exteriorib<sup>9</sup>, ideoque neque sunt vniuersales, magna ex parte, neque perpetuæ. Quod enim alicubi prodest ad ædificationem, alibi potius noceret: & adeò quoque diuersa est temporum ratio, vt quod optimis de causis aliquando fuit constitutum, necesse sit interdum abolere: quò sit vt magna in veteribus Canonibus non tantum varietas, sed etiam repugnantia inueniatur. Quum igitur eiusmodi constitutiones, etsi quod attinet ad finem & fundamentum, nempe generale illud decorũ quod nobis obseruandũ percipitur, diuinæ sunt ac cælestes, tamen humanę sint ac mutabiles si specialẽ formã spectemus, cōsequitur illas non per se propriè obligare conscientiã, sed, si quidem probæ & iustæ sunt, hæctenus

nos illis obligari vt ædificationi Ecclesiæ ca-  
 dant, & offendiculum vitemus, cuius rei ex-  
 emplu hoc esto. In Synodo Apostolica quæ  
 Hierosolymis coit, declaratur nos sola Dei  
 gratia per fidem iustificari, aduersus eos qui  
 Circumcisionem volebant cum gratuita pec-  
 catorum remissione coniungere: & præterea  
 inhibetur scortatio<sup>a</sup>. Hanc doctrinam di-  
 co ab huius Concilii auctoritate nõ prodiis-  
 se, sed ab eo duntaxat meritò fuisse compro-  
 batam, quoniam hæc est doctrina quam  
 Deus ab initio patefecit mundo: & prophe-  
 tarum voce ac scriptis sanciuit. Præterea in  
 eadem Synodo decernitur vt qui ex præpu-  
 tio ad Christum accesserant, abstineant ab  
 Idolothytis & sanguine & suffocato. Hanc  
 posteriorem partem dico à superiore distin-  
 guendam esse, vtpote quæ simpliciter & per  
 se non respiciat cultum Dei, sed exteriorem  
 duntaxat vitã, idque excellētioris finis respec-  
 tu, nempe vt hoc modo Iudæi ab incircun-  
 cisorum consuetudine non abhorrentes, eò  
 facilius sese persuaderi paterentur, & in v-  
 num corpus in Christo coalescerent<sup>b</sup>. Nam  
 alioqui

<sup>b</sup>  
 Ap. 15. d.  
 26. 11. c. 28  
 29.



alioqui dissentirent à seipsis Apostoli, vt qui  
 initio præsentur solam gratiam nos iustifica  
 re per fidem, absque operibus Legis: & Chri  
 sto repugnarent, qui testatur ea quæ intrant  
 in os non polluere hominem: & Paulus qui  
 huic Synodo interfuit sibi contradiceret, vt  
 qui postea sit testatus omnia munda esse mū  
 dis: regnum Dei non esse positum in esca &  
 potu: & discrimina ciborum esse diaboli  
 cam doctrinam: & hoc tantum requirat vt  
 omnibus sobriè vtamur cum gratiarū actio  
 ne, & nostram libertatem ad stabiliēdos in  
 firmos accommodemus, sicut lex charitatis  
 iubet. Isti igitur qui hoc discrimen non ad  
 mittunt, vel nobis ostendant cur Apostoli  
 cum illud statutum nunc non vrgant, aut  
 cur sibi plus liceat quàm Apostolis, vel Dei  
 ver irati cedant, & nobiscum deinceps stu  
 deant gloriæ Dei verè & seriò inservire, pro  
 eo quòd abutentes Ecclesiæ auctoritate, ven  
 tri & ambitioni sese hactenus manciparunt.

XIX. Quid secundo loco sit considerandum  
 in politicis Ecclesiæ legibus.

Quum istiusmodi constitutionum hic

præcipuus sit finis, vt dū omnia decenter & ordine fiunt, quiuis in doctrina salutis proficiat, consequitur sedulò cauendum esse non modo ne vel inutiles sint vel ineptæ, nèue quid in se superstitionis habeant, sed etiam vt tales sint quoad eius fieri poterit, vt homines suapte natura proni ad Idololatriã & hypocrisin, non facîle possint illis abuti. Idque vt diligentius caueamus, admonere nos debet miserabilis ista Christianæ Ecclesię deformatio, quam sanè facillimum esset ostendere maxima ex parte ex eorum præpostera diligentia ortam, qui dum voluerunt Cere- monias Iudaicas & prophanas ad nostros vsus accommodare, non animaduenterunt se aditum patefacere Satanæ ad lucem Euangelii prorsus obscurandam.

XX. Quid tertio loco sit in politicis Ecclesię legibus spectandum.

Quum homines suis commentis mirificè delectentur, & ad superstitionem vehementer sint procliuēs, & sublatis ceremoniarum vmbriis felix illud tempus nobis illuxerit, quo vult Dominus coli in Spiritu & veritate

tate, idest puriore quodam & ad naturã Dei propius accedente cultu<sup>a</sup>, cauendum est in primis ne multitudo Ceremoniarum siue rituum inuehiatur: deinde ne quid statuatur cuius vel necessarius vel maximus non sit vsus. Itaque, quod ad nostras Ecclesias attinet, profitemur maximè nobis probari puritatẽ Ecclesiarum quæ sub ipsis Apostolis vixit, idque non idcirco dũtaxat quòd certũ sit illos fuisse omniũ hominũ & prudentissimos & sanctissimos: sed etiam quòd Ecclesiarũ ruina<sup>a</sup> quæ mox excepit illorum tempora, nullis potius imputandam arbitremur quàm iis qui in illorũ simplicitate acquiescere noluerunt, quasi in rebus mediis (quales sunt suapte natura Ceremoniæ & ritus) fas sit nullum modum tenere. Sed ad hunc errorem accessit postea vel stoliditas vel improbitas eorum quos non puduit Apostolis tribuere quicquid ab incertis initiis profectum erat, quũ plerãque sint eiusmodi vt ne in mentẽ quidẽ Apostolis venire potuerint: & qui de eorũ auctoribus disputãt, cõtrariis inter se testimoniis facile possint cõuinci<sup>b</sup>. Certè nemo sani

<sup>a</sup>  
*1. Cor. 4. 23*  
*Gal. 2. 14*  
*1. Tim. 2. 2*  
*Vide epist. integrã ad Hebræos.*

<sup>b</sup>  
*Vide Aug. in Epist. ad Ianuariũ.*



iudicii inficiabitur optimam esse simplicitatem & paucitatem rituum, in ea religione quæ homines è terris in cælum attollit: & Iesum Christum quonudior est, eo nobis melius patere, quum è contrario falsæ omnes religiones soleant exterioribus quibusdã gestulationibus homines à rebus diuinis auocare. Quod si sese res aliter haberet, quæso, quid opus fuit Mosaicæ Legis ceremonias abrogari, quæ Dei ipsius voce fuerant cõstitutæ? an vt alia postea ab hominibus excogitata, illis succederent? Meritò igitur Augustinus quanuis homo esset patientissimi ingenii, tamen de Ceremoniarum multitudine conqueritur, qui si vidisset quæ postea non ex Ecclesiæ auctoritate sed ex cuiusque arbitrio introducta sunt, quos tandem sustulisset clamores? Et hæc quidem dicta sint de iis quæ prorsus vel inutilia vel inepta sunt. Nã quòd attinet ad impia & superstitiosa, cuiusmodi sunt pleraque, quid attinet de iis dicere? Scimus tamen nihil esse tam impiũ, quod obiecta Ecclesiæ auctoritate à quibusdã nõ defendatur, quasi videlicet sit satis obtẽdere inane

Job. 4. c. 22

Mat. 15. b.

16:

Act. 15. b.

17:

Col. 2. c. 16

17:

d

Aug. epist.

ad Iulianum

114. c. 2

inane & falsum Ecclesię nomen. Sed age, detur nobis locus ad dicendum, & nisi pleraque ostendamus à Diabolico spiritu inuecta, in quibus hodie homines imperiti summam pietatis ponunt, temeritatis nostrę pœnas demus.

XXI. Quid sit iis respondendum qui Conciliorum auctoritatem nobis obiiciunt.

Hic est igitur Conciliorum scopus: quod quum ita sit, vt paucis omnia complectar, tantum abest vt, quod nonnulli dictitant, Concilia repudiemus, vt è cōtrario parati simus ostendere Concilia à nullis turpius & impudentius conculcari quàm ab iis qui nobis hunc contemptū obiiciūt. Sed hoc tamē profitemur, nobis nefas videri eò vsque Cōcilia extollere vt fides auctoritate illorum tanquã fundamento nitatur, quum Paulus ipse, qui tamen multorum instar erat, hoc ius vni Christo Iesu integrum seruet. <sup>4</sup>Primum <sup>1</sup>Co:7:610  
igitur obseruandum dicimus quænam Con- <sup>1</sup>Pe:1:5  
cilia proferantur, quomodo, quo tempore, <sup>1</sup>Co:13:5  
quo loco, à quibus, & quo fine conuocata & celebrata fuerint, quoniam multò plura il-

legitima Concilia quàm legitima compe-  
 riantur, si quis omnes istas circumstantias  
 expendit: & nullum ius est vel diui-  
 num, vel humanum quod nos cogat non  
 satis idoneis testibus credere. Sed in primis  
 expendendū est ipsum doctrinæ genus, num  
 videlicet hausta sit ex Dei verbo, & cum hac  
 regula veritatis prorsus cōsentiat, sicut olim  
<sup>b</sup> factum est à Berœensib<sup>9b</sup>, & Apostolus fieri  
<sup>Act. 17. 11</sup> iubet<sup>c</sup>. Denique credimus Ecclesiæ vt testi,  
<sup>1. Thess. 5.</sup> quatenus vera est Ecclesia & verbo Dei cō-  
<sup>b. 12.</sup> sentit: & eos à quibus hodie oppugnamur,  
 vt Ecclesiæ & Conciliorum hostes auersa-  
 mur, cuiusmodi nimirum erant olim Phari-  
 sæi: vtpote qui videri volebant columnæ Ec-  
 clesiæ, quum tamen suis traditionibus man-  
 data Dei abrogarent, & neque ipsi in regnū  
 cælorum introirent, nec alios ingredi pate-  
 rentur.

XXII. De Synodis particularibus: idest,  
 Prouincialibus vel Nationalibus, quas vocant.

Quid olim fuerit constitutum de prouin-  
 cialibus Synodis à Metropolitanis cogendis,  
 abundè



abundè liquet ex veteribus canonibus. Neque verò nos ii fumus qui, si instauratæ essent Ecclesiarum ruinæ, vel hunc vel alium non dissimilem ordinem repudiandum arbitremur. Sed duo hic requirimus in primis, nempe ne qua rursus Tyrannis in Ecclesiam inuehatur, quasi certæ cuiusdam sedi vel personæ sit alligatus Spiritus sanctus: deinde vt omnia ad ædificationem referantur, veteribus ipsis Canonibus ad hunc finem reuocatis.

XXIII. Quot sint species ordinariarum functionum in Ecclesia legitimè constituta.

Hactenus à nobis dictum est de vniuersi corporis Ecclesiæ potestate. Superest vt de præcipuis eiusdem corporis membris differamus, quæ quidem mihi videntur commodissimè diuidi posse in quatuor species. Nam eorum qui publico munere funguntur in Ecclesia, alii annuntiando verbo, alii distribuendis Ecclesiasticis bonis, alii disciplinæ & politiæ Ecclesiasticæ præsunt: alii

denique partim administrant ciuilia negotia,  
 partim Ecclesiæ tranquillitatem in genere  
 procurant ac tuentur, & quidem accepta in  
 hos vsus gladii potestate. Nam qui ab Eccle-  
 siasticis Laicos, quos vocât, separarunt, qua-  
 si & isti non sint Ecclesiæ membra, plane se-  
 creuerunt quæ Deus coniunxit, quum pas-  
 sim in scripturis Reges vocentur Christi Do-  
 mini<sup>b</sup>, perinde vt prophetæ & fideles reliqui:  
 & Petrus appellatione Cleri, (quo nomine si-  
 gnificatur hæreditatis portio) totam Eccle-  
 siam Dei, vt ipsius videlicet portionem ac  
 peculium, comprehendat<sup>d</sup>.

<sup>b</sup>  
 Hoc pas-  
 sim occur-  
 rit in Li-  
 bris Regū  
 & profet-  
 arum.  
 Psal. 105. b 3

<sup>d</sup>  
 1. Pet. 5. a 3

XXIIII. De munere Apostolorum, Euange-  
 listarum, & Prophetarum, in primitiua, quam vo-  
 cant, Ecclesia.

Reperimus in verbo Dei quinque gra-  
 dus eorum qui post Christi aduentum, docē-  
 dis Ecclesiis præfuerunt. Recensentur enim  
 Apostoli, Euangelistæ, Prophetæ, pastores,  
 & Doctores<sup>a</sup>, qui omnes generalinomine in-  
 terdum vocântur Episcopi, id est inspectores<sup>b</sup>:  
 interdum Diaconi, id est ministri: & interdū  
 quoque presbyteri, quasi Senatores dicat<sup>d</sup>. Ex  
 his

<sup>a</sup>  
 1. Cor. 12. d.

<sup>b</sup>  
 1. Pet. 4. c. 11

<sup>c</sup>  
 Act. 1. c. 11

<sup>d</sup>  
 1. Cor. 3. 45  
 Gal. 1. c. 7.

<sup>e</sup>  
 1. Pet. 5. d.

<sup>f</sup>  
 1. Pet. 5. a 1

his autem quinque gradibus non ambigimus quin tres primi fuerint temporarii, quatenus videlicet instituti fuerunt ad id tēpus quo plantandę erant Gentilium Ecclesię, & Israel à Mose ad Christum traducendus. Nam Apostoli fuerūt *ἀποστόλοι* ab ipso Christo designati, æquali inter se potestate, futuri & officii velut primarii architecti<sup>f</sup>, nulli certę Ecclesię adstricti, velut nonnulli de Petro fabulantur quem ex Apostolo Romanum Episcopū faciunt, sed in vniuersum orbem terrarum missi, prout Spiritus Domini eorum gressus regebat<sup>b</sup>, sicut ex Actis Apostolicis constat, non autem ex fabulosis & blasphemis Abdix cuiusdam Babylonii, vel alterius cuiuscunque scriptis, quę nuper non puduit nonnullos Ecclesię Dei obtrudere. Euangelistę verò, comites & *συνεργοί* erant Apostolorum, cuiusmodi fuerunt Timotheus, Silas, Titus & alii Pauli comites, quorum opera in iis rebus vtebatur quibus ipse vnus sufficere non poterat. Prophetas autem constare potest ex iisdem Actis Apostolicis, certo loco fuisse magis adstrictos, & singulari qua-

e

Mat. 18, c.

18,

Luc. 22, c.

15,

Act. 1. b. 8.

Cyprianus

de simplici

tate prae-

latorum.

Aug. hom.

50. in lo-

qu. in nem,

Gal. 2. b. 9

f

1 Cor. 3. b.

10.

Rom. 15. c.

20,

g

Act. 1. b. 8.

h

Act. 16. a.

6, 7,

i

Act. 16. a.

3. c. 14,

d. 15

1. Tim. 4

2. Tim. 4. b. 5

Tit. 1. b. 5,



dam intelligentia myſteriorum Dei fuiſſe donatos, adeò vt interdum quoque polle-  
rent dono prædicendires futuras, quatenus Domino videbatur ſignis & miraculis naſ-  
centem Eccleſiam confirmare<sup>l</sup>. Superſunt igitur Paſtores & Doctores quorum munus  
perpetuum eſt in Eccleſia, ſed ea menſura qua Domino libuit, ſicut ſuo loco expoſui-  
mus<sup>l</sup>.

<sup>l</sup>  
Act. 11, d.  
27 & 28.  
21. b. 9. 10.

<sup>l</sup>  
Supra, ar.  
11. c. 9.

XXV. De munere Paſtorum & Doctorum.

Horum Doctorum officium eſt in gene-  
re, adminiſtrando ſermoni, & precibus ha-  
bendis incumbere<sup>a</sup>, ſub quibus etiam com-  
prehendimus Sacramentorum adminiſtra-  
tionem, & Nuptiarum benedictionem ex  
perpetuo Eccleſiæ uſu, quanuis ſæpe Diaconi  
in his rebus ſuppleuerint Paſtorum vices.  
Hæc ſunt igitur quæ Chriſtus uocabulis ſol-  
uendi & ligandi, aperiendi & claudendi, &  
clauium quoque nomine ſignificauit<sup>c</sup>. Quo-  
niam enim Cælum nobis tanquam domici-  
lium quoddam perpetuum proponitur, ad  
quod vnus eſt aditus per Ieſum Chriſtum<sup>d</sup>,  
& rurfus

<sup>a</sup>  
Act. 6. a. 4  
1. 13. 4. d. 13

<sup>b</sup>  
1. Co. 1. c. 14  
25. & de in  
ceps.  
Iob. 4. a. 2.

<sup>c</sup>  
Mat. 16. c.  
19. & 18.  
c. 18.

<sup>d</sup>  
Ioh. 14. a. 6  
& 10. b. 9

& rursus ad Christum vna fides nos deducit<sup>o</sup>, Col. 2. b. 6. 7  
 quæ quidem in nobis creatur ac fouetur à  
 Spiritu sancto per Verbum & Sacramenta, si-  
 cut suo loco explicauimus<sup>o</sup>: idcirco Pastores f  
 quibus commissum est munus prædicandi R. 4. b. 11.  
 verbi & Sacramentorum administrandorum 10. c. 17  
 dicuntur gestare clauis regni cælorum<sup>s</sup>, quo 1. Pet. 1. d.  
 niam per sermonem reconciliationis<sup>b</sup>, Mun 23.  
 dus ad vitam æternam adducitur. Præterea Act. 8. g. 37  
 quoniam peccata, tanquam vincula quædam  
 nos constrictos tenent, & prædicatio Euan-  
 gelii annūtiat nobis liberationem à peccato,  
 morte, & Diabolo<sup>o</sup>, idè dicuntur Ministri liga i  
 re & soluere, ex Dei auctoritate. Sed tria hic Act. 26.  
 obseruanda sunt quæ mox subiiciemus. d. 18.

XXVI. Discrimē esse inter Pastores & Doctores.

Primū igitur sciendū est aliquod esse di-  
 scrimē inter pastores & Doctores. Nā Do-  
 ctorū munus est, verbū Dei simpliciter enar-  
 rare<sup>o</sup>, vt ver<sup>o</sup> sens<sup>o</sup> eruatur: & Catechumenos a  
 præsertim instituere, quo munere funct<sup>o</sup> est 1. Co. 12. d. 8  
 Origenes in Ecclesia Alexādrina. Sed pastores  
 lōgi<sup>o</sup> progrediūtur, vt qui in suis cōcionib<sup>o</sup> do-  
 ctinā verbi applicēt Ecclesiæ vsib<sup>o</sup> publicè

ac priuatim precando, exhortando, cōsolando, increpando: denique dies & noctes excubando pro gregis salute quem illis Dominus verbo vitæ pascendum commisit<sup>b</sup>.

<sup>b</sup>  
Act. 6, a 4

1 Cor. 10, d 3

20, f, 27, 28

Rom. 12, b

6, 7, 8

1 Cor. 14,

a 3:

1 Tim. 4,

d: 13, b

2 Tim. 3, d

26,

1 Pet. 2, c, 9:

1 Pet. 3, c, 15

16 17:

1 Pet. 5, a:

XXVII. Pastores & Doctores esse duntaxat instrumenta quibus vtatur Deus.

Alterum præterea tenendū est, nēpe nec

Pastores nec Doctores propriè posse quæquā vel ligare vel soluere, vel regnum cælo-

rū cuiquā aperire vel claudere. Propriū enim est vnus Dei qui corda nostra finxit, ea im-

mutare<sup>a</sup>, & trahere<sup>b</sup>: remittere vel retinere peccata<sup>c</sup>: corpus & animam vel perdere vel

seruare<sup>d</sup>: & ita quidē proprium, vt hæc glori-  
ariam cum nemine prorsus cōmunicet. Quo-

niam tamen, pro sua bonitate, vtitur hominum ministerio ad patefaciendam suam vo-

luntatem, tum in prædicatione verbi, tum in administrandis sacramentis<sup>e</sup>, quibus veluti

geminis canalibus vtitur vt in electorū corda gratiam suam instillet<sup>f</sup>: ideò magnifica

hæc elogia ministerio Ecclesiastico attribuentur<sup>g</sup>, adeò vt in hæc etiā verba erum-

pat

Psal. 5, 1, c.

11, 1, c.

1, 6, c, 44

Mar. 2, a, 7

Luc. 1, 2, a, 5

1 Cor. 4, a

1, 2:

2 Cor. 5, d:

29.

11, b, 4, c:

1, 2:

1, 2:

1, 2:

1, 2:

1, 2:

1, 2:

1, 2:

1, 2:

1, 2:

1, 2:

1, 2:

1, 2:



pat filius Dei, Qui vos recipit, me recipit: qui  
 vos reuicit, me reuicit: habita videlicet eius  
 ratione qui per eos agit. Nā si ministros in  
 sese quantumuis excellentes consideremus,  
 acquiescendum erit in hoc Pauli dicto, Qui  
 plātat & qui rigat nihil est, sed Deus qui dat  
 incrementum: quod ipsum confirmat Iohannes  
 quum diceret, Ego quidem bapti-  
 so vos aqua, sed qui post me venit, fortior  
 me est, ipse vos baptisabit Spiritu sancto &  
 igni. Cauendum est igitur sedulò ne mini-  
 stros Verbi vel aspernemur quatenus sunt  
 ministri, vel eouque euehamus, vt quasi  
 pro Deo ipsos veneremur, sicut plerumque  
 solet fatuus & stupidus hic mundus ad pseu-  
 doprophetas presertim obstupescere. Sequa-  
 mur potius quod requirit Paulus, vt veros  
 Christi ministros habeamus pro dispensato-  
 ribus arcanorum Dei, ac proinde vocem  
 Pastoris per os ipsorū loquentis audiamus.

XXVIII. Quibus signis distinguantur veri  
 Pastores & Doctores à fallis.

Tertio loco obseruandum est quod ibi-

N.i.

<sup>a</sup>  
2. Cor. 4.  
c. 2.

<sup>b</sup>  
2. Cor. 16.  
c. 16.

<sup>c</sup>  
Rom. 10. c.  
25  
Ierem. 23.  
c. 21.

dem dicit Apostolus<sup>a</sup>, nempe id vicissim requiri à dispensatoribus, vt fidi inueniantur. Itaque indigni sunt ministrorum nomine, ac proinde etiam honore<sup>b</sup>, qui sese falso ministros vocant quum à Domino non sint vocati, id est qui vel ritè non sunt electi ab Ecclesia, (si quis est in Ecclesia legitim<sup>o</sup> ordo constitutus) vel à Deo non sunt extra ordinem excitati, sicut nostro quoque tempore accidit, rebus ità collapsis vt ordinariae vocati<sup>o</sup>ni nullus esset locus relict<sup>o</sup>. Quomodo enim prædicabunt, inquit Paulus, nisi mittantur? & quis tandem est princeps qui ratum habere velit quod ipso non tantum in scio sed etiam vetante, quispiam egerit? Itaque serio admonemus pios omnes vt diligenter inquirat in eos qui, præterita legitima & ordinaria vocati<sup>o</sup>ne, quoties aliquis est ei locus, vltro ad ministerii functionem accedunt. Certum enim est eiusmodi homines, quum non nisi à malo spiritu impellantur, etiam si ad tempus simulèt pastorum vocem, tamè lupinum ingenium tandem prodere, cum fera plorumque miserarum ouium pœnitentia

tia. Præterea pro pastoribus habēdi nō sunt,  
 quos res ipsa ostendit ad pastoris munus  
 nullo modo esse idoneos: neque etiam ii qui  
 sceleribus sunt infames, & ad offendicula nō  
 tollenda sed ponenda cōparati, & qui suum  
 officium non obeūt. Qui enim pastor fuerit,  
 qui non pascit? Est tamen audienda Christi  
 vox, etiam si per mercenarios & impuræ vite  
 ministros nobiscum loquatur: vt hic valeat  
 dictum illud, Quæ dicūt facite, sed secūdum  
 opera eorū nolite facere: quatenus videlicet  
 super Mosis cathedrā sedebunt, idest quate-  
 nus verbū Dei annuntiabunt, quāuis eorū vi-  
 ta & dicta non consentiant<sup>d</sup>. Tolerandi sunt  
 igitur mercenarii, iis quidem qui facere ali-  
 ter non possunt. Sed quibus id onus incūbit,  
 vt eiectis mercenariis veros pastores cōstitu-  
 āt, ii viderūt quid corā Deo respōsuri sit, ni-  
 si officio suo fūgātur. De Lupis verò siue pseu-  
 do prophetis lōg<sup>e</sup> aliter sētiendū, vt potē quos  
 toties iubeat Domin<sup>o</sup> vt fugiam<sup>o</sup> & omnib<sup>o</sup>  
 modis vitem<sup>o</sup>. Pro lupis autē & Satanæ mini-  
 stris habem<sup>o</sup> quotcūque extrā verbū Dei va-  
 gātur, idest qui verbū Dei sincerè nō explicāt,  
<sup>d</sup> *Math. 23*  
<sup>a. 3</sup>  
<sup>v. 1. 1.</sup>  
<sup>c. 12.</sup>  
<sup>e</sup>  
<sup>Math. 10.</sup>  
<sup>c. 17. v. 16.</sup>  
<sup>a. 6. b. 11.</sup>  
<sup>Rom. 16.</sup>  
<sup>c. 17.</sup>  
<sup>Gal. 1. b. 8.</sup>  
<sup>et 5. h. 12.</sup>  
<sup>Philip. 3.</sup>  
<sup>a. 3</sup>  
<sup>1 Tim. 6. a</sup>  
<sup>3. 4. 5.</sup>



sed aut plane reiiciunt, aut suis commentis adulterant, vel aliquid ei adiiciunt aut detrahunt. Quicquid autem istiusmodi Lupi garrunt, etiam si mille canonas & totidem bullas & mille successorum gradus ostendent, prorsus inane & friuolum id esse affirmamus, & à piis omnibus, Christi & Apostolorum exemplo, securè contemnendum. Potestas enim ligandi & soluendi, claudendi & aperiendi non est infinita, neque arbitraria, sed limitibus à verbo Dei circumscriptis definita & conclusa, neque Lupis sed pastoribus est attributa: atque ut maxima pars hominum adiuuet & approbet istorum rabiem & crudelitatem, non tamen consequitur ratū esse in cælis quod in terris geritur contra Dei mandatum.

XXIX. Aliquem ordinem constitui oportere in pastorum collegio.

Quantis æqualis sit Pastorum inter se auctoritas, sicut vna est functio, tamen necesse est ut omnes cœtus certo quodā ordine gubernentur. Itaque videmus Hierosolymis in Apostolorum collegio Petrum cæteris præuuisse

uisse. Sed hinc non efficitur quod nonnulli  
 contendunt, Petri videlicet Apostolatum ef-  
 se à collegiarum munere distinguendum, tan-  
 quam princeps fuerit suprà Apostolos, aut  
 veluti Ecclesiæ caput. Nam ordinis tantum  
 causa collegis suis præibat, idque in com-  
 muni cœtu, quoties vsus ferebat. Idque ita  
 esse vel ex eo liquet quòd coràm Ecclesia re-  
 prehensus ab iis qui erant ex circùcissione, ra-  
 tionem reddit obitæ suæ legationis: & An-  
 tiochiæ à Paulo coràm redarguitur, neque vl-  
 lum vel leuissimum testimonium in tota illa  
 historia inuenietur, ex quo primat<sup>9</sup> iste col-  
 ligi possit: sed è contrario parem Apostolo-  
 rum vocationem, & æqualem functionem  
 fuisse tota historiæ series conuincit<sup>d</sup>. Itaque  
 agnoscimus necessarium esse vt aliquis in-  
 ter fratres existat qui collegium congreget,  
 de negotiis referat, collegas mittat in suffra-  
 gia, collegii denique nomine quum opus e-  
 rit scribat & loquatur. Eiusmodi fuit in vete-  
 re Ecclesia quem Iustinus τὸν ἐκ τῶν πρῶτων, idest an-  
 tistitem vocat: nunc alicubi decanum classis

<sup>a</sup>  
 Act. 1 c. 15  
 2. c. 14  
 alibi  
 Iepe.

<sup>b</sup>  
 Act. 11. c. 3  
 2. 3, 4. c.  
 c. 10:  
 Gal. 2. c. 11.

<sup>d</sup>  
 Luc. 22. c.  
 14. 1. 5. 26.  
 Mat. 28. d.  
 19  
 Mar. 16.  
 c. 15.  
 Act. 1. 6. 8.  
 1. Pet. 5. 2  
 1. 2. 3

<sup>e</sup>  
 Iust. in A.  
 pol. 1. 1. c. 1.

appellāt, cui<sup>9</sup> annuū est mun<sup>9</sup>, vbi videlicet Ecclesiæ sūt in classes distributæ: alibi nuncupāt Superintēdentē, ad vitandā opinor, Episcopalis Tyrānidis inuidiā. Neque verò nos ignoramus quàm multa sint à veteribus cōstituta de Episcoporū, Metropolitanarum, & Patriarcharum sedibus, idque optimo zelo, & definitis cuiusque limitib<sup>9</sup>, certāque attributa auctoritate. Sed tamen propter horrendam illā Tyrannidem quæ ab his initiis exorta, (vt rectè iudicauit Hieronym<sup>9</sup>, & ex tota illorū tēporum historia liquet,) vniuersā Ecclesiā perdidit, & ei<sup>9</sup> instaurationē hodie penè vna remoratur, acquiescimus in Apostolorum ordine & consuetudine, quos satis apparet in procuratione negotiorum eos delegisse cōmuni consensu, quos aptissimos esse iudicabant, prout necessitas requirebat: & ita quidem vt eiusmodi hominum potestas temporaria esset & definita, & Ecclesiæ inter se aliis aliis ex officio, non autem ex regio quodam imperio, reuerentiam deferrent, quum videlicet hoc vnum quærerent vt sese mutuò in propaganda Dei gloria iuarēt, tātum abest

vt

*In Epist.  
ad Titū*



vt cuiquam liceret ex suo arbitrio quidlibet  
 tētare, aut quisquā diceret sese à nemine iu-  
 dicādum, etiam si omnes in Tartara præcipi-  
 tes traheret, vt Romanus ille Antichristus  
 nō modo dixit, sed etiam scriptum reliquit,  
 vt perpetuum Romanæ Apostasiæ moni-  
 mentum extaret. Hæc autem ita fuisse ab A-  
 postolis factitata, cuius liquere potest ex  
 historia electionis Matthiæ, & Diaconorū<sup>h</sup>,  
 itēque ex eo quod Simon & Iohānes in Sa-  
 mariā à reliquis Apostolis mittuntur, & Bar-  
 nabas<sup>is</sup>, Judas & Silas Antiochiā<sup>l</sup>, atque ad  
 ex ipsa Hierosolymitana Synodi actione<sup>m</sup>,  
 & iis quæ à Paulo multis locis scribuntur<sup>n</sup>.

Act. 1. 25

h. 21. 26

h. 6. 40

2. 5.

Act. 8. 14

Act. 11. 22

Act. 15. 2.

25. 26. 27.

m. Vide Act.

15.

n. Epist. ad

Titum &amp;

29. &amp; que ad

Timotheū

lib. 1.

passim.

XXX. De secunda specie publicorum munerum  
 in Ecclesia, idest officio Diaconorum, & ærarii  
 Ecclesiastici administratione.

Secūda species functionū Ecclesiasticarū re-  
 spicit distributionē bonorū Ecclesiæ, quod  
 onus à se vitrò reiecerūt Apostoli, quod tam  
 multis reb<sup>o</sup> sufficere se nō posse crederēt, tā-  
 tum aberant ab eorū sordibus qui se vocant  
 illorū successores, & soli volunt pro Ecclesia  
 censerī. Primū igitur in Ecclesia Hieroso-  
 lymitana delecti sunt septem viri, pleni

Act. 6. 2.

3. 4. 5.

Spiritu sancto & sapiētia, & vitę idoneis testi-  
 bus comprobata, qui peculiari nomine voca-  
 ti sunt Diaconi, idest Ministri, quod mensis,  
 idest cōiuiuis quas Agapas vocabant, & reli-  
 quis eiusmodi vsibus inseruirent, quū alio-  
 qui Diaconorum, idest ministrorum nomen  
 interdum latissimè pateat<sup>b</sup>. Hunc ordinē po-  
 stea sequutę sunt reliquę Ecclesię, non ta-  
 men quod ad numerum attinet, ne quis in  
 septenario numero curiosè philosophetur,  
 sed habita eius functionis ratione, quę ferè

<sup>b</sup>  
 Ro. 15. 16  
 1. Cor. 12. 13  
 1. Cor. 12. 28

<sup>c</sup>  
 Vide can.  
 4. Synodi  
 Romana  
 anno 337.  
 1. Simpli-  
 citi Roma-  
 ni Episco-  
 pi epistolā  
 1. 1. 1.  
 Itaque  
 c. mos est  
 1. 1. 1.  
 1. 1. 1.  
 de redditi-  
 bus. 1. 1. 1.  
 quatuor  
 1. 1. 1.

<sup>d</sup>  
 Dicit. 25.  
 4.  
 Mat. 10.  
 2. 10.  
 1. Cor. 9.  
 1. 9.  
 1. Thess. 3.  
 1. 8, 9. 10.

distincta fuit à verbi ministerio, vt veteris  
 Ecclesię historia demonstrat. Imò etiam ex  
 veteribus Canonibus liquet bona Ecclesia-  
 stica in quatuor partes diuidi consueuisse.  
 Harum autem vna distribuebatur Clericis,  
 idest qui, vel ex parentum consensu, sumpti-  
 bus Ecclesię alebantur & instituebantur,  
 tantisper dum ad aliquod munus deligeren-  
 tur: vel iam re ipsa seruibant Ecclesię. Est  
 enim operarius dignus sua mercede, & è cō-  
 trario æquum est vt qui non laborat non mā-  
 ducet. Sed magna hic cautio adhibebatur, ne  
 qui sumptus inutiliter fierent, ne multitudi-  
 ne



ne clericorum grauarētur Ecclesiæ: ne denique ex publico alerentur qui suo sumptu cōmodè poterant seipſos sustentare. Alter autem quadrans pauperibus alendis: tertius tuēdis ædificiis & aliis eiusmodi vsibus impendebatur, ita tamen vt præterquam quòd summa cum moderatione isti sumptus fiebant, omnia etiam templi ornamenta, si quando id requireret inopia, in pauperum vsus venirēt, quanuis Hieronymus<sup>b</sup>, & Ambrosius<sup>i</sup>, iam olim sint conuicti multos plus æquo iam tum fuisse deditos multis pompis, quæ prophanis potius hominibus quàm Christianis conuenirent. Denique quadrans qui supererat, Episcopo concedebatur<sup>2</sup>, non vt eo abuteretur pro suo arbitrio<sup>1</sup>, sed vt sobriè & honestè viuens, captiuos etiam fratres, quum opus esset, solaretur<sup>m</sup>, & pauperes aduenas exciperet<sup>n</sup>, sicut recitat Gelasius<sup>o</sup>, & Hieronymus quoque perspicuè significat<sup>p</sup>. Onera igitur istiusmodi committebantur Diaconis, eosque oportebat rationes edere accepti & expensi coràm Presbyteris, quorū collegio, præerat Episcopus<sup>q</sup>, adeò vt alios aliorum au-

f  
Pide nouellas in  
stanti.

1. T. 5. do

4. c. 16.

c. Clericas.

1. q. 2.

b

Hieron.

in epi. ad  
Neposianū

Ambr. lib

2. offic. cap

28.

1.

Can. A.

postol. 38.

Concilio  
carthaginē

quarto can

35. 17. 20.

31.

m

c. Ap. stoli

cor, & c. sa

crozum, 12

q. 2.

n

1. T. 3. a. 2

Tit. 2. c. 8.

G. præsulū

16. q. 3.

p

Hier. epi. st.

ad di. patia

num Pseu

doelement

in epi. ad

Iacobū fra

trū Domi

ni,

q

Can. Apo

stol. 3.

6. 41.



toritate vti in rebus omnibus oporteret,  
 quemadmodum in Cōcilio Antiocheno ca-  
 uetur. Fecit autem postea partim opum au-  
 plitudo, partim oneris magnitudo, vt Diaconis  
 adiuncti sint Subdiaconi quibusdam in  
 locis, & ordinis causa, instituti Archidiaconi,  
 quorum fit mentio apud Hieronymum  
 & Gregorium. Possūt autem Diaconis ad-  
 iungi Viduæ, quæ pauperum & hospitem  
 sibi serui bāt, præsertim ægrotorum, quarū  
 fit mentio expressa tum apud Lucam, tum apud  
 Paulum.

Conc. Ant.  
 Ca. 24: 5

Hier. epist.  
 ad Nepo.

1ib. epist.  
 prim. epist.  
 16.

Act. 6: 11

1. Tim. 5  
 6, 9

XXXI. De inferioribus ordinibus quos minores vocant.

Fit præterea mentio apud scriptores satis  
 vetustos quarundem functionum, quæ postea  
 vocari cœperūt Minores ordines, & ab  
 aliis quatuor, & ab aliis plures numerantur.  
 Erāt enim quidā ex Clericis Hostiarii, qui ad  
 tēpli fores erant, cathecumenorum causa &  
 excōmunicatorū & poenitentiu, quos à my-  
 sterijs arcebant. Quidā præterea dicebantur  
 Acoluthi, quasi Episcopi comites ac pedisse  
 qui,

Conc. Cart.  
 quarto:  
 can. 9

qui, velut omnium ipsius dictorum & factorum testes, vt paulatim Ecclesiæ innotescerent, & tractandis Ecclesiæ rebus assuescerent, quorum etiam opera leuiculis quibusdā in rebus in publico cœtu utebantur<sup>b</sup>. Nō <sup>b: 7</sup>  
 decrāt etiam Lectores, qui locum Scripturæ <sup>Eodē Cane</sup>  
 à pastore vel doctore explicandum publicè <sup>can: 9</sup>  
 legebant<sup>c</sup>. Fit quoque mētio exorcistarum, <sup>Eodē Cane</sup>  
 sed quorum munus aut desuit aut desinere sa <sup>can: 9</sup>  
 nè debuit cum miraculorum dono. Erāt au- <sup>d</sup>  
 tē institutæ omnes istæ functiones, non tan- <sup>Eodē Can<sup>o</sup></sup>  
 tūm ordinis seruandi caussa, sed etiam vt <sup>can: 7</sup>  
 Clerici aliquot industriæ suæ specimen pau-  
 latim ederent antequàm illis maius aliquod  
 onus imponeretur, adeò vt non temerè  
 aliter quàm his gradibus ad maiores fun-  
 ctiones perueniretur, constitutis etiam tem-  
 porum interuallis, quibus oporteret in illis  
 singulis perstitisse, vt ex veteribus Cano-  
 nibus apparet.

XXXII. De tertia specie Ecclesiasticarum fun-  
 ctionum, earum videlicet quæ versatur in iuris-  
 dictione.

Tandem ad tertiam speciem munerum

Ecclesiasticorum peruenimus, quæ ad Spiritualem Iurisdictionem pertinent. Committebatur autem illa Presbyteris peculiariter sic vocatis, quasi Senatores siue Seniores appelles, quos etiam Apostolus alicubi nuncupat Gubernatores<sup>a</sup>, & quorum collegiũ Christus Ecclesiæ nomine significat<sup>b</sup>, quòd penes eos resideret summa politix verè Ecclesiasticæ, vt satis appareat totum hunc ordinem ex Israelitica Ecclesia fuisse desumptũ. Deligebantur verò Presbyteri suffragiis, aut saltem approbatione vniuersi cœtus, vt satis aperte constat ex Ambrosio, conquerente quòd certi homines hoc ius ad se transferrent: & ex Cypriano quoque<sup>d</sup>, ex quo illud etiam intelligere licet, Episcopum præfuisse Presbyterorum collegio, non vt ibi regnaret sed vt ex eorum sententia Ecclesiasticam politiam regeret, quum præsertim per id tempus Ecclesiæ Aphricanæ non adiuuarentur à Magistratu, sed potius crudelissimè vexarentur. Sed sciendum est hanc iurisdictionẽ non pertinere ad res terrenas & caducas, ac prorsus diuersam esse à Ciuili, sicut Christus te-

statu-

<sup>a</sup>  
1. Cor. 12. d

24.

Ro. 11: 5: 8:

<sup>b</sup>

Mt. 18, c,

17.

<sup>c</sup>  
Ambros. in

1 Tim. 52

<sup>d</sup>  
lib. Epist.

2, Epist. 1, 5

Epist. 3

Epist. 10, 14

35, &amp; alii

dicitur. 17



status est, & post Christum Paulus, quanuis  
 vtraque figillatim vniuersos fideles sine ex-  
 ceptione comprehendat. Nam & Ciuili Ma-  
 gistratui obnoxii sunt omnes, cuius etiam  
 potestas est suo respectu ἀρχαίων τε καὶ τοῦ κοινῆ quatenus  
 pacem & εὐταξίαν procurare debet præsertim  
 in iis quæ primam tabulam respiciūt: & vi-  
 cissim nemo est qui verbo Dei ac proinde Ec-  
 clesiasticæ disciplinæ non subiiciatur. Vult  
 tamen, fateor, Apostolus vt, vitandi offendi-  
 culi caussa, Christiani suas controuersias ab-  
 que ciuili Magistratu priuatim diiudicent.  
 Sed satis apparet Paulum qui Christi & san-  
 ctorum omnium vestigia sequutus est, nihil  
 propterea detrahere Ciuili iurisdictioni, ne-  
 que cōfundere quæ Dominus distinxit, sed  
 eius duntaxat temporis habere rationē, quo  
 fieri non potuit vt coram infidelibus iudici-  
 bus contenderent fideles, quin variis calum-  
 niis effēt obnoxii, quam ob caussam Corin-  
 thios admonet vt eiusmodi potius contro-  
 uersia omnes vel semel tollantur, vel dome-  
 stica disceptatione componantur. Nihil er-  
 go fauet ista Pauli admonitio furiosis & ver-

Luc. 12. 6

14. 22.

c. 26.

1oh. 18. f. 36

Act. 6. 42

F

2. Cor. 10

4. 4.

8

Ro. 13. a. 12

b

Psal. 107,

b. 8,

1. Tj. 2. a. 2

i

Ios. 1. b. 8

Psa. 2. c. 10

11. 12

Ieri. 1. b. 10

Ambr. ep.

32. ad Pa-

lentianum

17

1. Cor. 6. a.

4. 5. 6.

tiginosis Anabaptistis, qui nullum ciuili Magistratui locum in Ecclesia Christiana relinquunt. Ergò vt ad rem redeam, quædam est iurisdictio Ecclesiastica, sed à Ciuili penitus distinguenda. Cõstat tamen sub Christianis etiã imperatorib<sup>9</sup> Episcopos ciuiliũ caussarũ cognitione fuisse multũ impeditos, sed vt amica tráfectione tollerentur dissidia, quãuis dubiũ nõ sit quin quorundã Episcoporũ ambitioni iam tum nonnulli Imperatores nimium indulserint, vnde postea factum vt paulatim omnia fuerint perturbata. Neque enim omnes Episcopi similes erant Augustino conquerenti sese istiusmodi cognitionibus per populi importunitatem, à suo munere auocari: & de hac re extant tam graues & acerbæ Bernardi querelæ', vt pene sit incredibile non fuisse iam pridem inter hæreticos relatum ab iis qui vtrumque, quem vocant, gladium suo Antichristo non minus falsò quam impudenter asserunt.

*lib. de Con  
futatione*

XXXIII. Quis sit scopus Iurisdictionis Ecclesiasticæ, & quæ ipsius partes.

Tota iurisdictio Ecclesiastica hunc vnũ scopum

scopum habet propositum, vt & corpus vniuersum Ecclesiæ, & singula eius mēbra conferuentur in communi ædificatione, ex verbi diuini præscripto. Iam verò quum hæc ædificatio spiritalis posita sit in bonis legibus & accurata ipsarum obseruatione: leges autem ipsæ vel propriè respiciant salutis doctrinam, id est, Dei cultum & amorem proximi: vel ad eius politix rationem spectent quæ in Ecclesia debet, ordinis causa, obseruari: efficitur duobus esse præcipuas huius iurisdictionis partes. Vna enim cōplectitur, iuris cōdēdi potestatem tum quod ad dogmata & mores, tum etiam quod ad exteriora politia attinet: altera verò posita est in eorum coercione qui positas leges transgrediūtur. Sed quod attinet ad priorē partē, iā antea demonstrauim⁹ Deū sibi vni totū hoc ius integrū seruasse, cōscientiæ per leges adstrigēde, vt ex vna ipsius voluntate nobis per prophetas & Apostolos plenissimè nūc patefacta debeat cōstitui quid sit coram Deo iustum vel iniustū. Itaque supererit altera duntaxat particula Ecclesiæ gubernatoribus cōcessa, legū videlicet cōstituēdarū quæ τὸ ἀρχιεπιστοῦ spectāt in Ecclesia, & ita quidē vt



omnia particularia, quæ nec perpetua nec vniuersalia esse possunt propter circumstantiæ diuersitatem, ad generales politicæ regulas, quæ & ipsæ in verbo Dei sunt expressæ, semper reuocentur, sicut suo loco declarauimus.

*Suprà art:  
17, 18, 19, 20.*

Sed age totam hanc Presbyterorum potestatem per singulas partes explicemus.

XXIII. De singulis partibus officii Presbyterorum.

Debent igitur Presbyteri in primis vigilare & omnem operam adhibere ut Ecclesia à pîs cõmissa certò ordine gubernetur, & omnes leges de ea re cõstitutæ ab vnoquoque sedulo obseruentur. Item ut qui sine in eos inquiratur, & singuli vel priuata admonitione vel in cõmuni presbyterorù cœtu attemperata redargutione, aut etiam, quum opus erit, coercione, de qua pluribus postea disseremus, in viam reuocentur. Quod si quid noui emergat, eorum munus est tempestiue occurrere imminenti vel iam præsentim malo, cõstituta videlicet Lege, quæ religionis placitis & charitati ad amissim respõdeat, ita ut neque

neque imponatur iugum cōscientiis, neque  
 multitudine legum vel obruatur Ecclesia,  
 vel cultus Dei in superstitionem degeneret,  
 sicut suo loco exposuimus: siue ingruēs ma-  
 lum sit eiusmodi, vt per se possint ei mederi:  
 siue aliæ Ecclesiæ, ac præsertim vicinæ, con-  
 sulendę fuerint, vt communi consilio res cō-  
 munis administraretur, quum vnica sit tātūm  
 Ecclesia Catholica, idest, vniuersalis. Præte-  
 rea vt Ecclesia possit in offēso cursu pergere,  
 (quod fieri nequit nisi Verbū Dei purē & di-  
 ligēter doceatur, syncerē administrantur Sa-  
 cramenta, bona Ecclesiæ incorruptē distri-  
 buantur, disciplina denique Ecclesiastica cō-  
 seruetur) officium Presbyterorū est vel præ-  
 cipuum, homines deligere ad eas functiones  
 idoneos, quoties nouis erit opus. Vtor autē  
 Eligendi verbo de industria, eo sensu, vt om-  
 ne *αὐτοκρατορικόν* imperium hominibus adimam,  
 quoniam nusquam inuenio in Christiana vl-  
 la Ecclesia iam ædificata vllum esse vel ad-  
 ministerium verbi, vel ad *δρακονίαν*, vel ad Pres-  
 byterii gradum alia ratione quàm publica &  
 libera electione promotum, sicut mox dice-

mus, nisi quū Deo libuit extrā ordinem agere, vt in rebus Ecclesiæ suæ veluti perditis ac deploratis ostenderet sese, contrā omnium conijuratorum conatus, Ecclesiam suam mirabiliter posse, quoties libuit, cōseruare. Sic enim Mosē, Aaronem, Danielē, Iudices, Saulem, Dauidē, prophetas, Apostolos, eos denique fere omnes delegit quorum opera in plantādis & cōseruādis Ecclesiis per illa tempora vsus est, & nuper quoque in ruinis illarum instaurandis non dissimili ratione vsus esse nemo dubitare potest, qui non sit paratus affirmare solem meridie non lucere. Videntur autem istæ quæstiones in hoc argumento præcipuè cōsiderandæ, quòsnam esse oporteat electores, quales sint eligēdi, quæ sit electionis forma, & à quib⁹ sit cōfirmāda.

XXXV. De electoribus Ecclesiasticis.

Iterūm repeto quod antea dixi, nunquam receptū fuisse in Christianis Ecclesiis iā constitutis vt quis admitteretur ad functionem Ecclesiasticam nisi liberè & legitimè electus ab Ecclesia cuius intererat. Itaque tota ista nūdinatio præsentationū pleni vris patronatus



tus, collationum, resignationum, & aliorum huiusmodi scelerum, à Satana profecta est, quanuis ambigi non possit quin ista ab ini- tijs magis laudabilibus profecta sint. Quo- niamenim plerunque multitudo & imperi- ta est & intractabilis, & maior pars sæpe me- liorè vincit, ne in Democratia quidè legitime constituta omnia permissa sunt effreni vul- go, sed constituti sunt ex populi cōsensu cer- ti Magistratus qui plebi præeant, & incondi- tam multitudinem regant. Quod si hæc pru- dentia in negotiis humanis requiritur, multò sanè magis opus est certa moderatione in iis rebus in quibus homines profus cæcutiunt. Neque caussa est cur quisquam sani iudiciū homo clamitet nullum hic esse prudentiæ lo- cum, nisi hæc prudentiã de qua loquor, ostē- dat cum Dei verbo pugnare, quod sanè non arbitror. Neque enim simpliciter spectādū quid sit ab Apostolis factum in politia Eccle- siastica, quum diuersissimæ sint circumstātiæ ac proinde absque *κακογνία* nō possint omnia omnib' locis ac tēporib' ad vnā eandemque formã reuocari: sed poti' spectād' est eorum

finis & scopus inuariabilis, & ea deligenda  
 forma ac ratio rerum agendarum quæ rectè  
 eò deducat. Quid igitur spectarunt Apostoli  
 quum Pastores & Diaconos cōstituerent in  
 Ecclesiis quas ædificabant? hoc nimirum vt  
 qui eligebantur, essent, quoad eius fieri pos-  
 set, *ἀνεπίληπτοι*, & inuito gregi non obtrude-  
 rentur. Id quoties fieri commodè potuit mis-  
 sis in suffragium singulis, ea ratione factum  
 est: quoties autem non potuit, nunquam, vt  
 opinor, est factum. Apparet enim quum eli-  
 gendus esset qui in ludæ proditoris locum  
 succederet, fuisse multitudini propositos ab  
 Apostolis, eos quos maximè idoneos cense-  
 bat<sup>b</sup>. In Diaconorum electione videtur paulò  
 aliter actum, ne vlllo modo suspecta esset eo  
 tempore Apostolorū fides. Sed etiam si de-  
 mus Apostolorum temporibus totam Eccle-  
 siam, quum de his rebus ageretur, semper  
 missam fuisse in suffragia, nemo tamen, opi-  
 nor, ad hanc vnā formam adstringet om-  
 nes Ecclesias, si manifestum fuerit propter  
 vulgi multitudinem, & imperitiam, & mul-  
 torum etiam improbitatem ità fore vt lupis  
 aditus

<sup>b</sup>  
 Act. 1. d.  
 25.

<sup>c</sup>  
 Act. 6. b. 1.

aditus patefiat. Tum ergò ne in ædificatis quidem Ecclesiis erút omnia suffragiis multitudinis cõmittenda, neque tamen absque totius Ecclesiæ consensu deligendi fuerint Pastores: sed à Presbyteris, & Magistratu Christiano, si talem Deus concesserit, ita erunt omnia moderàda, vt neque ipsi Tyrannidem inuehant in Ecclesiam, (quod sanè fieret si suo arbitratu & neglecto consensu multitudinis quenquam ad publicam functionem vocarent,) neque etiam Democraticus status Ecclesiæ in ὀχλοκρατία d generet. Huc nimirum spectauit Laodicensa Synodus quæ censeret populo nõ esse tribuendas electiones, quanuis neminem absque populi comprobatione admittendum iam olim Ecclesia rectè censuerit, adeò vt non alia etiam ratione Episcopum Romanum cõstituendum tradiderit Nicolaus secundus. Quod autem Athanasius & Augustin<sup>us</sup> nuucuparunt quos maximè putabant ad sibi succedendum appositos, minimè id fecerunt vt fœdam illam & Symoniacam nundinationem resignationum, quas vocãt, in Ecclesiam inueherent,

2  
 704. Syno  
 di. cap. 17.  
 Dist. 63.  
 Nõ est per  
 mittendũ.

Leo Epist.  
 87. c. 17.  
 90. c. 10  
 c. 11. c. 12.  
 c. 13. c. 14.  
 c. 15. c. 16.  
 c. 17. c. 18.  
 c. 19. c. 20.  
 c. 21. c. 22.  
 c. 23. c. 24.

Dist. 23 c  
 in nomine

Ap. 1.  
 116. Tit. 10  
 dicitur de  
 cl. h. h. h.  
 116. 4. cap.  
 20

Vide Ro-  
 man. 1. C. 10  
 c. 11. sub  
 H. 1. 110  
 7 papam. 5



sed vt haberet Ecclesia iudicium quod tum demum sequeretur, si iustum & vtile videretur.

XXXVI. Cuiusmodi esse oporteat qui eliguntur.

Quales autē esse oporteat (quoad eius fieri potest) eos qui eligēdi sunt, Spiritus sanctus planē ac perspicuē descripsit, cuius auctoritatem inuolabilem esse arbitramur.

Aff. 6. a. 3.  
1. Ti. 3. 4.  
2. 3. 4. 6. 7.  
de deinceps. 5.  
b. 9. 10.  
Tit. 1. b. 6.  
7. 8. 9.

XXXVII. De ratione ferēdorū suffragiorū.

Veteres constat primū quidem à Ieiuniis & precib⁹ seipos ad electiones Ecclesiasticas præparasse, deinde post diligētē doctrinā & morum inquisitionē, in ferendis suffragiis eam rationem sequutos in timore & reuerentia Domini, quæ maximè esset vsitata, & calumniis minimè omnium obnoxia. In Matthiē electione sortitio interuenit, sed peculiarem ob causam, quoniam videlicet Apostolos oportebat à Dōmino designari. In Diaconorum electione non adscripsit Lucas quid Ecclesia obseruarit. Alicubi colligere licet ex Paulo vsos fuisse

Aff. 11. 43.  
b.

1. Ti. 3. 4. 5. 2.  
3. de deinceps.  
c. pr.

Aff. 1. d. 26.

Aff. 2. b. 5.

ille Asiaticos protensione manuum<sup>c</sup>, qui mos  
 in plerisque negotiis à Grecis obseruabatur. Act. 14. d. 13.  
 Certā igitur regulam non est quod nimium  
 curiosè quisquam hic præscribat, sed, si recta  
 fuerit conscientia, facile fuerit pro tempo-  
 rum & locorum circumstantia definire quid  
 expediat.

XXXVIII. De confirmatione electionum.

Impositio manuum olim sub Lege adhi-  
 bebatur in victimis Deo consecrandis<sup>a</sup>, & vn-  
 gendis sacerdotibus<sup>b</sup>, quam postea Christus  
 suo exemplo in Christianam Ecclesiam in-  
 trodixit<sup>c</sup>, quoties aliquis publico ritu Deo  
 commendabatur<sup>d</sup>. Semper enim adhibeban-  
 tur preces, ne inane symbolū esse videretur.  
 Ad hanc consuetudinem adiuncta paulatim  
 fuerunt plurima insigni profectio Satanae  
 fraude, qui præposteris zeli specie homines  
 alioqui pios & eruditos ita fascinauit vt aliis  
 etiam præierint ad Christianismi simplicita-  
 tem adulterandam, partim vsurpatis Paga-  
 norum ritibus, partim Mosaicis Ceremoniis

Leu. 1. d. 4.

et alibi

sepe.

b

vide Exo

d. 29.

c

Mat. 19. b.

15.

Mar. 16. d.

18.

d

Act. 13. d. 3

1. 2. 5. d. 22

in vsum reuocatis, quum & ab illis prorsus abhorrere, & istos semel abolere oportuerit, vt vni Christo locus esset qui vult in spiritu & veritate adorari. Profitemur ergò nos supra Christum nolle sapere, & suam sapièntiam carni & mundo relinquimus. Consensum autem pii Magistratus in sua ditione, & populi approbationem, cum Prel byterii auctoritate<sup>d</sup>, & publicis precibus cõiungimus, vt hæc Ceremonia suis omnibus partibus constet.

<sup>d</sup>  
1. Ti. 4. d.  
14.

### XXXIX. De Matrimonio, & Cælibatu.

Certum est olim extrà ordinem indicta fuisse Ieiunia, quum necessitas vrgeret, ex priorum principum auctoritate, Dei seruis in cõcilium adhibitis<sup>e</sup>. Itaque in hunc locum distulimus tractationem de Ieiunio & aliis eiusmodi reb<sup>9</sup>. Primùm ergò testamur nullam salutis nostræ partem in istiusmodi rebus collocari, quales sunt, Matrimonium, Cælibatus, esca & potus<sup>f</sup>. Nam in vno Iesu Christo spem omnẽ nostram ponimus. Bona autem opera in quibus nobis ambuladum est, longè alia esse dicimus, ea nimirum quæ nobis

<sup>e</sup>  
Eius rei ex  
empla pas  
sim extat.

<sup>f</sup>  
1. Cor. 7. e.  
27. 28. &  
8. c. 2.  
Rom. 14. c.  
87.

bis



bis in duab<sup>9</sup> illis tabulis sunt perscripta<sup>r</sup>. Ne-  
 que tamen illa damnamus, sed de iis ita senti- <sup>1. Ti. 4. c. 8</sup>  
 mus, vt mox à nobis explicabitur. Quod ad  
 Cælibatum attinet, continentia<sup>e</sup> sedem loca-  
 mus in ipsis cordis penetralibus, ac proinde  
 nō alios habemus pro verè virginibus quàm  
 eos in quib<sup>9</sup> ita est extinctus libidinis pruri-  
 tus, vt quanuis titillentur, tamen non vran-  
 tur, ac proinde matrimonii remedio nō indi-  
 geāt<sup>r</sup>. Deinde didicimus tum ex Dei verbo, <sup>d</sup> <sup>1. Cor. 7. b.</sup>  
 tum etiam ex ipsa experiētia, quam miramur <sup>9. 8. 17.</sup>  
 ne stultorum quidem magistras esse posse,  
 continentia<sup>e</sup> donum peculiariter donari à  
 Deo, non modo certis hominibus quibus li-  
 buit, sed etiam plerunque ad certum temp<sup>9</sup>. <sup>e</sup> <sup>1. Co. 7. b. 7</sup>  
 Præterea nec virgininitatē nec matrimoniū <sup>Mat. 19. b. 3</sup>  
 habemus in earum rerum numero quæ sim- <sup>11. 12.</sup>  
 pliciter & per se nos reddāt meliores & Deo  
 gratiores, sed hætenus laudamus continen-  
 tia<sup>e</sup> donum quatenus qui cælebs est nec ta-  
 men vritur, plerisque in reb<sup>9</sup> aptior est ad cu-  
 randa quæ Dei sunt, quum priuatis familia<sup>e</sup>  
 negotiis non distrahatur<sup>r</sup>. <sup>f</sup> <sup>1. Cor. 7. a<sup>1</sup></sup>

Quod autem attinet ad Matrimonium, af- <sup>1. 2. 26. c<sup>r</sup></sup>  
 descripti

<sup>s</sup>  
*Gen. 2. d*  
<sup>24.</sup>  
*Mat. 19. a*  
<sup>4. 5.</sup>  
*Eph. 5. g. 31*  
<sup>b</sup>  
*He. 13. a. 4*  
 firmamus constitutum esse à Deo, & in quo  
 uis vitæ genere laudabile<sup>b</sup>, adeò vt quisquis  
 continentia donum non habet, idest ita ex-  
 æstuat immoderatis illis affectibus vt ad pra-  
 uas cupiditates trahatur, matrimonii reme-  
 dio vt teneatur<sup>i</sup>. Deinde admonemus in ip-  
<sup>1. Cor. 7. a,</sup>  
<sup>2, b, 7, 8, 9,</sup>  
 so etiam matrimonio quandam esse scorta-  
 tionis speciem, si quis puro Dei dono pure  
 & sanctè non vtatur, ad eum finè cuius caus-  
<sup>12</sup>  
<sup>1, The. 4. a</sup>  
<sup>4. 5.</sup>  
<sup>1. Pet. 3. a,</sup>  
<sup>1. 2. 3. 4</sup>  
<sup>1</sup>  
<sup>Deut. 22. b</sup>  
<sup>16</sup>  
<sup>Exod. 22.</sup>  
<sup>c. 16.</sup>  
 sa est institutum<sup>12</sup>. Præterea patriam potesta-  
 tem in liberos saluã & integram retinemus  
 sicut par est<sup>l</sup>, ea tamen adhibita exceptione,  
 nisi patres suo iure abutantur. Graduum di-  
 stinctionem ita vt in verbo Dei descripta est  
<sup>m</sup>  
<sup>Vide Le-</sup>  
<sup>uit. 18.</sup>  
<sup>1, Cor. 5. a, 1</sup>  
 inuiolabiliter seruadã arbitramur<sup>m</sup>, neque su-  
 præ Deum sapere volumus, quanuis hic quo-  
 que spectandum putamus non modo quid li-  
 ceat, sed etiam quid expediat, & nostra liber-  
 tate ad ædificationem vtendum esse sedulo  
<sup>n</sup>  
<sup>1. Cor. 6. c,</sup>  
<sup>13. c. 7. c.</sup>  
<sup>8, 9,</sup>  
 docemus<sup>n</sup>.

<sup>o</sup>  
<sup>Mat. 19. b</sup>  
<sup>9:</sup>  
<sup>1. Co. 7. c. 35</sup>  
 Diuortia ad eandem amissim, idest ad  
 Verbum Dei exigimus, vt non nisi ob caus-  
 fas in verbo Dei expressas, idque legitimo  
 præeunte iudicio, concedantur<sup>o</sup>. Quibus ve-  
 rò

rō legitimè concessum est diuortium, eos  
 non desistimus ad reconciliationem cohor-  
 tari, quæ si impetrari intrā præscriptum spa-  
 tium non potest, potestatem facimus noui  
 coniugii, illi præsertim qui diuortio causam  
 non præbuit: idque à nobis rectè concedi tū  
 ex Dei verbo, tum ex veteris Ecclesiæ vsu  
 docemus. Nam alioqui diuortium nullum  
 esset, neque in solatium sed in pœnam inno-  
 xii concessum videretur. Adulteria & om-  
 ne scortationis gen<sup>o</sup> publicis & acribus pœ-  
 nis punienda docemus, nec lupanariū vsu  
 in Christianis Ecclesiis vlllo modo tolerabi-  
 lem arbitramur. Denique prohibitionem  
 coniugii ac proinde votum perpetuæ con-  
 tinentiæ censemus cum Apostolo, diabolicā  
 esse doctrinam, vtpote quæ expresso Dei  
 verbo, & purioris Ecclesiæ moribus è dia-  
 metro repugnet. Id autem itā esse si non  
 ex alio testimonio, at certe colligi potuit iam  
 olim ac debuit ex iis quæ sunt istam diaboli-  
 cam legem consequuta, quum nullum sit  
 tam horrendum libidinis genus, quo non

Orig. hom.  
 in Mar. 7  
 ierusal. lib.  
 4. in Mar-  
 conem.  
 Ambr. in  
 1. Cor. 7.

1. Tim. 4:2

1. 2. 3.

1. Cor. 7. 4.  
 2. b. & de-  
 ineps.  
 1. Tim. 3. a

4. 5.  
 Tit. 1. b. 6.

He. 13. a. 4

Hist. tri  
 part. lib. 2.

cap. 14.

Can. Apo-  
 stol. 5. Cō-

ciliū An-  
 cyr. can. 10

Dist. 26.

C. 27. Cō-  
 ciliū Con-  
 stantinop.

6. can. 15.



sese mutuo polluant qui egrigio isti voto se  
 se adstrinxerunt, id est qui istos compedes si-  
 bi ipsis impeerunt. Ac sunt quidem pluri-  
 mi qui hac occasione arrepta clamitet liber-  
 tatem carnis à nobis quæri: sed quam isti  
 sint impudentes si nolunt ex nostris & illo-  
 rum moribus inter se collatis iudicare, ex re  
 ipsa saltem colligatur. Neque enim conti-  
 nentiam quisquam nostrum vnquã repre-  
 hendit, cuius certè exempla possemus mul-  
 to plura in nostro ordine, Dei beneficio, pro-  
 ferre, quàm isti Cynædi possint: sed eam le-  
 gem vt prorsus Satanicam reprehédim⁹ quæ  
 quã imponatur affectui non tam volunta-  
 rio quam naturali, nihil aliud quàm extre-  
 nam & certissimam perniciẽ omnib⁹ afferre  
 potest, nisi continentiaẽ donum, & quidem  
 perpetuum, habuerint. Dicant igitur isti  
 quod ad hunc vsque diem necesse est vt fate-  
 antur se vel nesciuisse, vel scire neglexisse,  
 quomodo videlicet intelligere possit aliquis  
 hoc donũ sibi collatum esse in perpetuum.  
 Nam si obiiciant, se id futurum sperare, pa-  
 rata est duplex responsio: nempe neque spe-  
 rari

rari rectè posse quod nemini Deus promiserit, atque adeò quod nescias an cum tua uocatione pugnet: neque à temeritate posse excusari qui rem tanti momenti, & nõ positã in nostra voluntate, ausi fuerint uouere. Denique ostendant isti, magis studere libertati carnis qui vnumquemque monent vt sic cõtinerere se non potest, quemadmodum monet Apostolus, vnã vxorẽ sibi adiungat qui cum castè & pudicè uiuat: quàm qui cælibatus obtentu homines ad turpissima quæque patranda cogunt. Sed quorsum attinet, obsecro, de cõtinentia cum istis putidissimis pro-  
1. Cor. 7. b. 7. 9.

XL. De Ieiunio.

Quod ad Ieiunium attinet, primùm omnium ad sobrietatem & temperantiam perpetuam homines hortamur. Illos verò non dicimus ieiunare qui semel duntaxat in singulos dies ventrẽ saturant, quod olim plerique veteres tota vita factitabãt: aut qui piscibus potius quàm carnibus vescuntur, quum maiores sint sæpe piscium quàm carniũ delitiã: sed eos potius qui genium fraudant,

*Mat. 6. a**2. 3. 4.**Esai. 58.**Ierl. 2. c.**12. 13.**6**Aug. lib. 2**de Mansib**morbis,**cap. 13. &**lib. 30. cō-**tra fauillū.**3. 1. 4. b.**7. 8.**1. Cor. 9. d**25. 26. 27.**d**Luc. 2. 1. 37**Act. 13. a,**& 14. d. 23**1. Cor 7. a 5**e**Ierl. 2. c. 14**15.**1 Sam. 7. b.**3. 6. & ali**bi passim.**Enseb. Ec**cl. histor.**lib. 5. cap.**14*

& continentiam solito seuiorem sibi ad cer-  
tum tempus indicunt. Deinde hypocritica

Ieiunia cū Christo & prophetis damnant<sup>o</sup>.

Vera autem Ieiunia non commēdamus quasi

diuini cultus speciem, sed quatenus præstan-

tioris finis caussa suscipiuntur<sup>b</sup>, nempe vel vt

lasciuens caro veluti fame dometur<sup>c</sup>, vel vt

ad preces serio cordis affectu concipiendas

nos ipsos præparemus<sup>d</sup>, vel vt nos totos

cum vero animi dolore coràm Deo abiicia-

mus, & testimoniis etiam externis tum nos-

ipsos tum alios ad resipiscentiam acuamus<sup>e</sup>.

Denique nullam ordinarii Ieiunii Legē præ-

scribimus, quoniam id potius Iudaismo cō-

uenit, quàm Christianismo<sup>f</sup>, sed quod atinet

ad priuata Ieiunia, satis est nobis vnum quē-

que sui officii admonere: publica verò Iei-

unia quoties ità postulat téporú ratio & im-

minē calamitas peccatis nostris debita, & quif-

simú esse censeri<sup>g</sup> vt ex Presbyterii & pii Ma-

gistratus auctoritate vniuersaliter indicantur.

XLI. De dierum & ciborum delectu.

Superstitiosum esse docemus arbitrari vñ  
al quē diē altero sanctiorē, & cessationem à  
quotidia-



quotidianis laboribus per se à Domino com-  
 probari. Interea tamen septimum quemque  
 diē, sicut iussit Dominus<sup>b</sup>, sanctificam<sup>o</sup>, id est  
 habendis cœtibus & audiēdo Dei verbo to-  
 tum consecramus, sed absque Iudaica vlla ce-  
 remonia, vel stulta, de qua dixim<sup>o</sup>, superstitio-  
 ne, quā ob rē etiā non Sabbatū sed diē quem  
 Dominicū vocāt, ex veteris Ecclesiæ cōsue-  
 tudine<sup>c</sup>, ad eā rē delegim<sup>o</sup>. Ex reliquis diebus  
 festis quotcunque potuim<sup>o</sup> expunxim<sup>o</sup>, præ-  
 fertim per manifestā idololatriā inuectos, vt  
 infinitas inde exoriētes corruptelas corrige-  
 remus, & fratrum inopiæ cōsulerem<sup>o</sup>. Quoniā  
 tamen nonnulli celebrandis quibusdam re-  
 demptionis nostræ mysteriis iam olim fue-  
 runt consecrati, vt imur Christiana libertate,  
 & omnia ad ædificationē referimus, pro di-  
 uersa locorum tēporū, & personarū circūstan-  
 tia. Quod ad cibos attinet, sobrietatem in-  
 primis vrgemus. Vtimur autem quibusuis ci-  
 bis cum gratiarū actione, absque vlla nostræ  
 cōsciētiae offensione<sup>d</sup>. Didicim<sup>o</sup> enim ex Pau-  
 lo nobis id licere modo ne fratri infirmo pona-  
 tur offēdiculū, quoniā regnū Dei nō est posi-  
 tū in escavel potu, & omnia sūt mūda mūdis<sup>e</sup>.

Rom. 14, c

5, 6,

Colos. 2, c

16, 17.

b

Gen. 2, a. 3,

c

1 Cor. 16, a. 2,

Act. 20, b. 7

1 Cor. 11, c

10,

Iustinus

Apolog. 2,

d

1 Cor. 10, f

2, 5, 27.

e

Rom. 14, c,

14, 15: d. 20

21, c, 25, c,

17,

1 Cor. 8, c. 8

c. deinceps

Marc. 7, u

37,

Colos. 2, c.

17,

1 Ti. 4, d.

2, 2, 3,

1 Ti. 2, d, 14

15

Itaque delectum istum ciborum in quo non-  
 nulli cultū Dei ponunt, non dubitamus cum  
 Apostolo diabolicā doctrinam, & i<sup>n</sup>firmam  
 superstitionem vocare.

*f*  
 1. Ti. 4. 4. 1  
 2. 3.  
 Col. 2. 8. 16  
 d. 10. 8  
 deinceps

XLII. De ea parte Iurisdictionis Ecclesiasticæ,  
 quæ ad correptiones spectat.

*a*  
 Luc. 22. 6.  
 25.  
 Job. 18. f.  
 35.  
 2. Cor. 10  
 4. 4.  
 2. Cor. 13. d  
 10.  
 2. Cor. 5. 6 5  
 d  
 Act. 5. 4. 4  
 5. 6. 8. 8  
 8. 1. 6. 12

In coercionibus Ecclesiasticis primo lo-  
 co putam<sup>9</sup> obseruandum qua in re differant a  
 ciuilibus pœnis. Differunt autem præcipue  
 quòd neque carceribus, neque multa pecu-  
 niaria aut pœna corporali vtūtur. Presbyte-  
 ri, sed vno Dei verbo peccatores castigant,  
 idque vt ad resipiscentiam adducant, quoniā  
 omnis Ecclesiæ iurisdictionis spiritualis est, &  
 conscientiarum ædificationem directe respi-  
 cit. Quod enim Apostoli interdū pœnis cor-  
 poralibus vsi sunt<sup>d</sup>, peculiare & extraordina-  
 rium fuit, quoniam eos oportuit hac etiam  
 potestate interdum armari, vt quum impius  
 adhuc esset Magistratus.

Secundo loco, causas verè Ecclesiasticas,  
 id est quarum cognitio propriè ad Presbyte-  
 rium pertinet, in tres species distinguimus.  
 Aut

Aut enim agitur de doctrina, aut de moribus,  
aut de violata Ecclesiastica politia.

Porro in doctrina potest aberrari vel sola  
simplici ignorantia, vel quæ cum improbita-  
te coniuncta sit. Edit autem improbitas suos  
fructus, prout excreuit: & habenda etiam ra-  
tio est eius dogmatis quod violatur, vt à sim-  
plici ignorantia discerni possit improbitas,  
& sceleris quoque magnitudo melius intel-  
ligi. Est autem in his omnibus tenendus hic  
modus vt à mitioribus remediis initiū fiat.

Oportet enim ignorantes paulatim erudiri,  
& malitiam coargui, tum priuatis, tum etiam  
si opus erit, publicis admonitionibus, & co-  
ràm Presbyterio, vt, si fieri potest, resipiscāt  
homines è Diaboli laqueo<sup>s</sup>. Quod si nihil ista  
profecerint tum ad vltimū remedium veniē-  
dum erit, de quo mox dicemus.

Quod autem attinet ad morū correctio-  
nem, discrimen ponendum est inter ea dicta  
vel facta quibus certi duntaxat homines læsi  
sunt, & quorum publicum nō est offendicu-  
lum: & ea quæ publica sunt, vel suapte natu-  
ra vel propter offendiculum publicum. Præ-

1. Co. 3. a. 2

Ro 14. a. 11

Ep. 4. a. 1

A. H. 7. f. 51

Co. 13. b. 9

1. Co. 8. d.

19: 102

Luc 3. b. 7

1. Cor. 5. a.

1: 12

Gal. 3. a. 1

2. Tr. 2: d.

24: 15. 26:



terea qui sapius est relapsus, vitiosior est eo qui semel dūtaxat humana imbecillitate lapsus est, ac proinde asperius est cum illo quam cum isto agendum. In priuatis autem delictis quid sit agendum planè ac perspicuè traditū est ab ipso Iesu Christo<sup>b</sup>. Publicè verò id est cum offendiculo publico peccātes iubet Paulus corā omnib<sup>9</sup> argui<sup>i</sup>, & suo ipsius exemplo hanc doctrinam in reprehēdendo Petro confirmauit<sup>lx</sup>. Quòd si reprehensiones istæ satis profuerint, quiescendum erit profectò & gratiæ Deo agendæ testibus ipsis angelis in cælo<sup>l</sup>: sin minus, paulatim veniendum erit ad vltimum remedium<sup>m</sup>, itā tamen vt omnia fiant in timore Domini, & ad ædificationem referantur<sup>n</sup>.

Quod autem attinet ad ea tum dicta tum facta quæ publicas ipsas personas attingunt, idque ob suæ functionis *oltra iur* violatam, exstant veteres Canones iis de rebus accuratè scripti, ex quibus satis intelligi potest quis fuerit veterum patrū zelus, vt omnia in domino Deo ritè & ordine fierent. Itaque non recusamus quin, si instauratæ essent Ecclesiarum

<sup>b</sup>  
Mat. 18. b.  
15. 16. 17.

<sup>i</sup>  
1. Ti. 5. d.  
20.

<sup>lx</sup>  
Gal. 2. c. 11.  
14.

<sup>l</sup>  
Luc. 15. c. 7  
10.

<sup>m</sup>  
Mat. 18.  
c. 17.

1. Cor. 5. a.  
2. 2. 3. c.

<sup>n</sup>  
1. Tim. 6.  
# 3. 4. b. 5.

2. Ti. 4. b.

14. 15.  
Ti. 3. c.

10.  
2. 1. 1. 1. 3. 7.

2. 1. 1. b. d. 10.

<sup>o</sup>  
1. Cor. 5. b. 5.  
2. Co. 2. b. 7.

rum ruine, omnia illa diligenter expendantur, & coercendæ præsertim eorum *à ralis* quos oportuit cæteris præluere, vel durissima quæque fræna iniiciantur: adhibita tamen hac vna moderatione, vt spectetur quid cum verbo Dei consentiat, & quid expediat, ne dum volumus Epicureismum, sicut par est, vitare, in Pharisaismum siue Monachismum incurramus.

XLIII. Quid sit excommunicatio, & quis sit ipsius rectus & legitimus vsus.

Correctio Ecclesiastica duos habet gradus, quorum prior est Admonitio, ad peccati magnitudinem & peccatoris ædificationem accommodata. Eam cõsequitur, quũ ita opus est, Excommunicatio, in qua putamus hæc præcipuè obseruanda.

Primum omniũ spectandũ quid declaret Excõmunicationis vocabulum, nempe Presbyterii sententiam, præeunte legitima cognitione, prolatam in Dei nomine & auctoritate ex ipsius verbo, qua declaratur quispiam iuste exclusus ex Sanctorum communione siue ex Dei Ecclesia, ac proinde

traditus Satanæ, quum extrâ Ecclesiam non sit salus: adhibita tamé exceptione, nisi respuerit<sup>a</sup>.

<sup>a</sup>  
1. Cor. 5. 4  
4. & de in-  
cept:

Secundò sciendum est hanc potestatem non niti humana ordinatione, sed expresso Dei verbo. Hæc enim pars est iurisdictionis clauium Apostolis, & in Apostolorum persona, omnibus veris Presbyteris, traditarû, quam Paul<sup>o</sup> ipse Corinthi & alibi exercuit<sup>b</sup>. Ex hoc autem efficiuntur duo. Vnum, hanc sententiam quæ ita profetur in terris, ratam esse in cælis. Alterum, nullo modo nobis esse audiendos qui disputant an sit necessariò reuocandus legitimæ excômmunicationis vus, & vt suam hanc opinionem tueantur quam sciunt plerisque maximè esse plausibilem, quædam etiam arguméta comminiscuntur. Nam certè qui de hoc dubitat, de auctoritate verbi Dei dubitat: & istos saltem oportuerat ex ipsa experientia cognoscere, ibi necesse esse vt ad iudicium & condemnationè plurimorum prædicetur Euangelium, vbi repudiatur Ecclesiasticæ disciplinæ formula, quam & ipse Dei filius constituit, & omnes  
Ecclesiæ

<sup>b</sup>  
Mat. 18. c.  
17. 18.  
1. Co. 5. c. 5  
1. Ti. 1. d. 20



Ecclesiæ perpetuo consensu exercuerunt, a-  
 deò quidem vt verè nobis liceat hoc affirma-  
 re, non posse dari nobis Ecclesiæ vllius exem-  
 plum sub cælo ad hæc vsque tempora, in qua  
 dubitatum sit an excommunicatio sit exer-  
 cenda in iis Ecclesiis vbi Christianus est Ma-  
 gistratus. Quid enim est dubitare an Christ<sup>o</sup>  
 sit audiendus tâquam Ecclesiæ caput, si hoc  
 non est, quum & verbum ipsius expressum,  
 & perpetuam omnium seculorum consuetu-  
 dinem habeamus? Imo vbi tâdem satis com-  
 modè poterit exerceri, nisi vbi Christianus  
 est Magistratus, qui & falsorum ministro-  
 rum Tyrannidem prohibeat, & veram Ecclesiæ  
 auctoritatem contrâ illius contemptores as-  
 ferat? Si de illi<sup>o</sup> vsu & executione quæretur,  
 tum verò respōderem quod verum est, refe-  
 renda esse omnia ad ædificationem, & spectâ-  
 dum diligenter quid quisque ferre possit. Sed  
 obsecro, quàm sunt hæc quæstiones non mo-  
 do diuersæ sed etiam repugnantes, quærere  
 an sit excommunicationi locus in Ecclesia  
 Christiana: & rogare, quis sit excōmunica-  
 tionis vsus? De illo enim affirmo nemini

vnquam dubitasse, nisi vel non satis exercita-  
 tum in Dei verbo, vel suis affectibus extrã sa-  
 ni iudiciũ metas abreptũ: de hoc hoc autẽ nul-  
 la vnquã fuit inter sanos homines cõtrouer-  
 sia, quin spectandum sit quid ferat. eorum ca-  
 ptus quibuscum nobis negotium est: sed ad-  
 dita ea conditione, vt hominibus nõ serui-  
 mus sed Deo: & in hominum gratiam, etiam  
 si Cœtum ruere oporteat, non putemus no-  
 bis licere polluere quæ sancta sunt, & facere  
 mala vt bona eueniant: atque adeò positis à  
 Deo terminos amouere. At enim, inquit,  
 quod ædificatũ est, alioquin euertes. Respõ-  
 deo, oportuisse quidem in ipsis initiis hunc  
 errorem cauere, sed, obsecro, quid debet iis es-  
 se antiquius qui in ipso viã ingressu aberrarunt,  
 quàm vt primo quoque tempore ani-  
 maduerso errore in viam redeant? & quæ hæc  
 est dementia, putare nos alia ratione posse su-  
 perficiem ædificii attollere, quàm si archite-  
 cti præscriptũ in ipsis præsertim fundamētis  
 sequamur: & è contrario metuere, ne si exem-  
 plar ab ipso architecto descriptum penitus  
 imitemur, infeliciter ædificemus? Denique  
 prouo-

prouoco ad ipsam experiētiam, & omnes eos  
 qui hodie hanc quæstionē versant, obtestor  
 in Dei nomine vt suis saltem domesticis ma-  
 lis conscientiam suam erudiant. Caterum si  
 Ecclesia ius habet eiiciendi, consequitur eam  
 quoque habere ius iterum recipiendi pecca-  
 tores de quorum resipiscentia satis constite-  
 rit, quique, si publicum fuerit offendiculum  
 & palam, vt ab omnibus caueantur promul-  
 gata fuerit eorū excōmunicatio, publicè quo-  
 que, sicut par est, Ecclesiæ fuerint recōciliati.  
 Neque enim iis assentior qui nō nisi ex toti⁹  
 Ecclesiæ cōsensu & rogatis singulis, quēquā  
 excōmunicari, & omniū excōmunicatorum  
 nomina publicè promulgari volūt. Nam sani  
 iudicii hominibus constat, Christum de hac  
 re differentem, quam satis etiam liquet ex  
 Israelitica Ecclesia ad nos translata, Eccle-  
 siæ nomine *συνάγωγι* siue *ἐκκλησίας* idest Se-  
 niorum collegium significasse. Et variū quo-  
 que sunt Excōmunicationis gradus pro va-  
 riis non tantum peccatorum inter se, sed  
 etiam vnius & eiusdem peccati circumstan-  
 tiis, quò fit vt nonnulli hætenus tantum

2. Cor. 2. 6.  
 6. 7.  
 Vnde Cypri  
 lib. 1. ep. 2.  
 1. lib. 3.  
 Epist. 14.  
 16.

d  
 1. Tim. 6. 6. 5  
 1. Cor. 3. 4.  
 11.  
 2. Thes. 3. 4  
 14.  
 1. 11. 3. c. 10  
 2. 1. 1. 4. 10  
 Mat. 16. 12  
 17.

Mat. 13. 13  
 17.



ex communi cœtu eiiciantur, quaten<sup>9</sup> eis ad tempus interdicitur Cœnæ participatione. Est autem nobis diligenter curandum non modo vt offendicula tollantur, sed etiam ne vulnera potius, nostra feueritate, exulcerem<sup>9</sup> quàm sanemus: quum præsertim certissimū sit hæc adhiberi vt remedia quibus homines feruentur, non autem vt cauteria quibus semel amputentur<sup>f</sup>.

<sup>f</sup>  
2. Cor. 2. 6.  
6. 7.

Tertio loco tenendum est hanc potestatem nulli certo homini attribui, (nisi forte Domino libuerit extrà ordinem agere) sed toti Presbyterorū collegio<sup>s</sup>. Præterea ius istud non esse falsæ & apostaticæ Ecclesiæ, qualis est Romana siue papistica, cōcessum, sed Presbyterio canonicè & legitimè electo. Ex quo consequitur omnes Antichristi Romani & pseudepiscoporum excommunicationes esse ipso iure nullas.

<sup>g</sup>  
Mat. 18. et  
17:  
1. Cor. 4. 4

Quartò, diligenter obseruandum est, ne vero quidem ac legitimo Presbyterio licere pro suo arbitrio spiritualē hūc gladiū stringere, sed totā hāc potestatem esse suis finib<sup>9</sup> circūscriptā, vt non nisi iusta præeūte cognitione

ne

ne, & iustis de causis, ex præscripto verbi di-  
 uini, in timore & tremore Dei cum charita-  
 te exerceatur. Nam quod iniquè agitur in ter-  
 ris, ratum esse non potest in cælis: quamobrè  
 etiam Iesus Christus cum Apostolis omnes à  
 Scribis & sacerdotibus in se pronuntia-  
 tas excommunicationes meritò contempse-  
 runt, quanuis illi super cathedram Moſis se-  
 derent<sup>b</sup>. Sic quoque Irenæus Lugdunensis E-  
 piscopus circiter annum Domini 198, seuerè  
 & acriter reiecit excōmunicationem aduer-  
 sus Orientales Ecclesias à victore Roma-  
 no Episcopo temerè pronuntiatam'. Et  
 satis constat ob eam etiam causam indi-  
 ctas fuisse prouinciales Synodos semestres,  
 vt audirentur eorum querelæ qui sibi à suis  
 Presbyteris iniuriam in huiusmodi Eccle-  
 siasticis factam probarent<sup>k</sup>. Nam Episco-  
 pos oportebat sibi mutuò opem ferre, sine  
 vlla ambitionis aut Tyrannidis specie: & Me-  
 tropolitis erant sui limites definiti, nec quic-  
 quam illis agere nisi ex sui collegii sententia  
 licebat', donec paulatim certi Patriarchæ, ac  
 præsertim Romanus, reliquis stertentibus

<sup>b</sup>  
 Ioh. 16:27  
 13. & 9  
 d. 12:

<sup>c</sup>  
 Niceph: Ec-  
 cleſiaſt: hæl  
 lib. 4. cap.  
 38. & 39

<sup>le</sup>  
 Niceni Cō-  
 cilii can.  
 5. & 8

<sup>l</sup>  
 Niceni Cō-  
 cil. can. 6  
 & A. 519  
 ch. 1, 92

Episcopis, aut cum eo coniurantibus, omnia ad se pertraxerunt.

Denique annotandi sunt fines quorum gratia instituta fuit excommunicatio ex Dei verbo. Primum videlicet vt Ecclesia pura sit non pollutis præsertim sacramentis, quoad eius fieri potest: neque malè audiat quasi sit quorūuis sceleratorū faulrix & adiulrix<sup>m</sup>. De inde, ne morbida pecudes sua cōtagione reli quas inficiāt. Denique vt qui aberrarūt, aliquo saltē pudore victi in viā reuocētur, & reliqui timeant<sup>p</sup>. Hos fines qui sibi proponet, facile animaduertet quanta seueritate sit opus, & quo pacto sint ad ædificationem tum publicam tum priuatam accommodandi.

XLIII. De Christiani Magistratus officio.

Supereft vt differamus de Magistratu, vno videlicet ex Ecclesiæ membris, eoque, in suo genere, præcipuo, ac cæteris, sine vlla exceptione, præfecto<sup>a</sup>. Huius itaque munus est publicam pacem ac tranquillitatem conferuare<sup>b</sup>. Id verò quum fieri satis rectè non possit, quin primo loco vigeat verus Dei cultus à quo vno vera omnis felicitas promanat, cōsequi-

<sup>m</sup> Mat. 7. a. 6

Act. 8. g. 37

1. Cor. 5. 14.

1. 2

<sup>n</sup> 1. Co. 5. b. 6

7

1. Co. 5. b. 5

1. Ti. 2. d. 2.

2. Thes. 3.

d. 14.

<sup>p</sup> 1. Ti. 5. d. 2.

20.

<sup>a</sup> Ro. 13. a. 1.

<sup>b</sup> 1. Ti. 2. d. 2.



sequitur nihil antiquius esse debere apud  
 Christianos Magistratus quam vt Ecclesiam  
 habeant ad præscriptum verbi Dei constitu-  
 tam, cuius auctoritatem aduersus omnes e-  
 ius contemptores ac præfractos perturbato-  
 res tueantur ac vindicent, Dauidis, Solomo-  
 nis, Ezechiaë, Iosiaë, omnium denique pio-  
 rum regum ac principum exemplum sequu-  
 ti. Neque hic nobis audiendi sunt qui, falsa  
 clementiæ obtentu, & argumentis non tan-  
 tum vanis & ineptis sed etiam cum magna  
 impietate & sacrilega audacia cõiunctis, pseu-  
 doprophetas & hereticos eximunt Chri-  
 stianorum principum gladio, quum è contra-  
 rio nullum sit hominum genus maiore seue-  
 ritate à Christiano Magistratu coercendum  
 sicut expressum Dei verbũ iubet, & pii prin-  
 cipes semper factitarunt. Sed hæc tria tamen  
 in primis diligenter obseruanda docem⁹. V-  
 num, vt ex verbo Dei, & legitima cognitio-  
 ne, diiudicetur hæreses, ne pro malis punian-  
 tur boni. Alterum vt qui per simplicem im-  
 peritiã errãt, ab iis qui per improbitatem vel  
 arrogantiam peccant: ítemque factiosi, à

Deu. 17. d.

18:

Esa. 49. g.

23.

Pf. 101. b. 8

et 75. b. 11

2. Sam. 6.

1. Reg. 2. c.

27. et 11.

b. 11.

2. para. 14

et 15. et

17. b. 7.

2. Reg. 10. f

25. et 18. a

3. et 23. c.

20.

d

Exod. 22. c

20.

Deu. 13.

Exod. 31. c.

14

Leu. 24. c.

15.

Num. 15. c.

30.

Nierpho-

rus,

Ecal. hist.

lib. 8. cap.

18. et 25.

et lib. 12.

cap. 1. et 29

et lib. 18.

cap. 25:

L. 1 et 2:

Cod. de pa-

ganis et l.

5. De hæ-

res. et Ma-

nic et l. 2.

Ne sanctũ

Baptisma.

et l. 2. De

apostatis.

simpliciter pertinacibus discernantur: & ipsa etiam dogmata de quibus quaestio erit, accuratè distinguantur, quoniam alia sunt aliis grauiora, alia aliis magis certa ac perspicua, ex quibus circumstantiis nõ modo facile fuerit simplicitatem à malitia discernere, sed etiam quanta sit improbitas & quantum ab ea immineat Ecclesiae periculum, diiudicare. Denique iis omnibus diligenter expensis, id quoque diligenter erit considerandum, vt, neque præpostera clementia lupis parcatur, non modo in alicuius gregis sed etiã in Ecclesiae vniuersæ perniciem: neque tanta sit asperitas, vt nostra culpa vel vnã ouiculã amittamus.

Sed & in negotiis quæ propriè ad hanc vitam spectant, Magistratui prospiciendum est, siue de priuatis controuersis agitur, siue de publica & communi *causis*, siue de publicis arcendis iniuriis: vt leges statuãtur quàm æquissimæ & ad verbũ Dei tanquã vniuersalẽ regulam quàm accommodatissimæ, pro diuersa temporum & locorum circumstantia: & ex iis legibus incorruptè iudicetur, earum aucto-

auctoritas afferatur, maleficia puniatur, ad arma non nisi iustissimis & necessariis de causis veniatur, bellum cum summa integritate & pura conscientia administretur<sup>f</sup>, denique Luc. 3. c. 14 cum summo Dei timore omnia procurentur quæ ad pacem publicam cum gloria Dei cōiunctam spectant<sup>s</sup>, eiusque rei procurandæ 1. Tim. 2. c. 2 causa, ea vectigalia & tributa exigantur quæ publicis oneribus ferendis sufficiant<sup>b</sup>.

XLV. De obedientia quæ Magistratibus debetur.

Quisquis Dei ordinationi parere debet, (debent autem omnes sine vlla exceptione,) idem quoque Magistratum suorum imperio est obnoxius, utpote quos Deus ordinavit. Sed aliqua tamen explicatione indiget hæc doctrina, quoniam facile est Magistratus nomine abuti, & legitimi quoque Magistratus potestas non est infinita. Quoniã igitur solent homines Magistratum vitia suæ rebellionis prætexere, obseruandum est in primis, sitne vitium in re, an verò in persona. Vitium rei appello, quum ipsa potestas vel per se & simpliciter est à Deo damnata,

<sup>b</sup>  
Mat. 22. 6  
21. c. 17. d  
27.  
L. 11. 13. c. 13  
Ro. 13. 6.  
6. 7.

<sup>a</sup>  
Ro. 13. c. 1.  
c. 1. 1. 1.  
p. 1. 1.



vel certo duntaxat respectu, veluti si legibus  
 & institutis certæ ciuitatis repugnet, cuius  
 rei sit hoc exemplum. Latrocinia sunt inter-  
 dicta omni non tantum diuino sed etiã huma-  
 no iure. Si quis ergò sese inter latrones princi-  
 pem faciat, in re ipsa vitium esse cõsequetur.  
 Romæ cautum est ne quis Regiam potesta-  
 tem affectet, sed vt omnes cõmuni iure Qui-  
 ritũ viuãt vel priuati, vel pro suæ dignitatis  
 gradu quam more maiorũ acceperit. Ibidem  
 cautum est quo quisque interuallo fungatur  
 suo Magistratu. Iulius Cæsar Galliam inui-  
 to Senatu vult retinere, consulatum ambit  
 manifestè contrà Leges, aduersus Consules  
 arma capit, denique remp. euertit. Est igitur  
 in re ipsa vitium, etiam si Cæsar omnium ho-  
 minum esset clementissimus, & modis om-  
 nibus optimus. Idẽ affirmãt quoque nõnulli  
 de muliebri imperio, sed quibus nõ possim af-  
 fentiri. Et si enim sexus muliebris cõditus est  
 vt virili subiiciatur<sup>b</sup>, quo fit vt ingenuè fa-  
 tear sapientius mihi videri rebus suis pro-  
 spexisse qui cauerunt ne sceptrum mulieri-  
 bus vnquam traderetur: tamen non videtur  
 hoc

hoc esse ex earum rerū numero quas itā præ-  
 cise constituit Deus vt qui præter eas aliquid  
 faciat & iuri suo renunciet, impiè fecisse vi-  
 deatur, quum Dominus vt virorum ignauia  
 castigaret, eiusmodi mulieribus imperiis nõ  
 semel benedixerit. Nam si libeat tam angu-  
 stè id interpretari, multa certè absurda conse-  
 quentur, nempe nullam esse matribus in ma-  
 res liberos potestatem, neque filiabus vnquã  
 licere paternam hæreditatè adire quæ sit po-  
 sita in fendis, quæ vocant, nobilibus: nec  
 olim ius vllum vnquam meritò fuisse foe-  
 minis in seruos mares: quæ omnia miror an  
 quisquã inueniatur, qui nõ dico vt impia, sed  
 etiam vt iniqua velit reprehendere. Conse-  
 quitur ergò non itā vniuersalem esse legem  
 illam quæ sexum muliebrem virili subiicit,  
 vt nullã exceptionè admittat, quã & matris  
 & hæredis nomẽ, quorũ neutrum temerè &  
 absque Dei prouidentia mulieribus obtin-  
 git, plena sint dignitatis nomina, quæ ipsas  
 mulieres, certarum personarũ respectu, augu-  
 stas & venerabiles ipsis etiã viris reddūt. Cur

igitur, obsecro, ubi ex populi vel tacito vel expresso consensu regna sunt hæreditaria, si mulier hæres extiterit, vitium in re ipsa esse dicatur? Quod autem ex Mose citatur, de viri imperio in mulierem post Adami lapsum constituto, non satis appositè dicitur. Ibi enim agere Dominum de ea subiectione, quæ in matrimonio duntaxat locum obtinet, partim ex circumstantia loci constat, quum eodem in loco fiat partus mentio: partim ex ipsis Domini verbis. Neque enim simpliciter inquit, ad virum erit appetitus tuus, sed ad virum tuum erit appetitus, & ipse dominabitur tibi. Ceterum ex istis ut opinor, cognosci facile potest quando in re ipsa vitium esse dicatur. Id verò quoties obtingit, nego pro Magistratu habendos qui Magistratus nomē sibi falso vendicāt. Nemo igitur Latronum principi est obnoxius, & Cæsari iure restiterunt Cōsules. Sed hoc tamē obseruandum est, rei vitia interdum purgari posse, interdum non posse. Neque enim quicquam obstat quominus ritè mutatis legibus licitum fiat quod antea illicitum erat, & ratum habeatur tacito vel expresso consensu, quod



quod contrà leges factum erat, ac proinde neminem initio obligabat. Itaque C. Cæsar quum fasces haberet, & Tribunitia potestate tutus esset, omnisque potestas ad eum esset delata, Romanos tandem habuit sibi iure obnoxios quos iure ab initio hostes habuerat: & Brutus cum sociis coniurationis merito fuit interfectus: itémque ceteris Cæsaris successoribus Romani ut suis principibus obedientiam omnem iure debuerunt.

Consequens est ut de personarum vitio dicam. Est autem illud duplex. Aut enim externum est vitium & personis potius adhaerens quam inherens, aut intus residet. Prioris speciei exemplum nobis praebent quicumque violatis legibus & institutis, per vim seipsum Magistratus creant, vel extraneos opprimunt. In hac autem specie officium est legitimi Magistratus, sibi commissos populos aduersus domesticos & externos grassatores tueri, atque etiam, cessante Magistratu, vel ignavia sua remp. deferente, cuiusque est privati, si quam viam aperuerit Deus, patriam libertatem defendere, sicut nobile Mattathiae exemplum declarat, modo

Q. i.

nec temerè nec priuato affectu quicquã ag-  
 grediatur. Sed quid si vel in externum Ty-  
 rannum, vel domesticum eiusmodi grassato-  
 rem consenserimus? nempe nosse cõsensu  
 vitium purgauerit, & clamandum erit ad Do-  
 minum, qui hoc iugo nos quoquo modo li-  
 beret. Sed & diligèter cauendum erit ne par-  
 ticularia facta, cuiusmodi multa in hoc argu-  
 mento vel vnus Iudicum liber suppedabit,  
 in exemplum trahamus. Quid si verò nos Do-  
 minus in eiusmodi hominũ man<sup>9</sup> tradiderit?  
 nempe Deo parendum erit, penes quem vnũ  
 propriè ius est & attribuèdi & auferendi im-  
 peria: & libenter acquiescendum in illius vo-  
 luntate, quę est constantissima iustitię regu-  
 la. Sic iubetur Sedechias sese Babyloniorum  
 regi dedere, & quoniam non paret, meritò  
 punitur: & abductis in captiuitatem Iudæis  
 præcipitur vt orent pro Nebucadnezaris sa-  
 lute, tantisper dum eos eripiat Dominus<sup>d</sup>.

Superest vitium personis eorũ in hærens  
 qui sunt alioqui veri & legitimi principes,  
 siue ex legibus & institutis, siue ex consensu  
 tacito vel expresso, cuiusmodi vitia sunt, im-  
 pietas

<sup>c</sup>  
 P. de Iust.  
 27 & 37.  
 & 38.

<sup>d</sup>  
 Baruch. 1.  
 b. 11.

pietas, auaritia, ambitio, crudelitas, luxus, libidines, & cætera eiusmodi monstra quæ solent Tyranni in pectoribus circumferre. Hic igitur quid erit constituendum? Respondeo, superioribus potestatibus, cuiusmodi nunc sunt Septenuiri in Romano imperio quos Electores vocant, & regni status in omnibus ferè Monarchiis, hoc onus incumbere vt furentes Tyrannos cohibeant: quod ni faciant ipsos vt patriæ suæ proditores, rationem suæ perfidiæ coràm Domino reddituros. Quod autem attinet ad priuatos homines, à quibus etiam vel nihil vel non multum absunt inferiores Magistratus, tenere illos oportet, plurimum inter se differre iniuriã inferre & iniuriam pati. Iniuriam enim pati nostrum est, sic præcipiente Domino, & suo exemplo nobis præeunte, quum nobis illam vi arcere non licet ex nostræ vocationis præscripto, extrà quam nefas est nobis vel pedem ponere: neque aliud vllũ remediũ hic proponitur priuatis hominib⁹ Tyrãno subiectis, præter vitæ emédationẽ, & preces & lachrymas, quas Domin⁹ suo tẽpore non aspernabitur.

Q.ii.

Mat. 17. d.  
24. 25. 26.  
27. b. 28.  
Rom. 13. d.  
1. & alibi  
passim.



Iniuriam autem inferre nemini debemus, nec volentes, nec ab aliis iussi: atque adeò ne priuatam quidem vocationem deserere fas est, cuius certum habeamus testimonium. Hic enim firma est ac constans hæc regula, Deo parendū esse potius quàm hominibus, quoties hominum imperiis parere non possum⁹ quin summi illius Regis regum & Domini dominorum auctoritatē violemus: ità tamē vt meminerimus aliud esse nō parere, quàm resistere, vel ad arma se comparare quæ à Dōmino non acceperis. Sic laudātur obstetrices quæ Pharaoni non paruerunt<sup>f</sup>, & Apostoli omnesque adeò Prophetæ & Martyres à nullis Tyrannis adduci potuerunt, vt suò silentio veritatem proderent, nedum vt operam suam Tyrannis accommodarēt, eorum exemplo qui si quando immanis illius crudelitatis accusantur quam, reluctante etiam conscientia, in homines innocentissimos exercent, egregiam excusationem se nactos arbitrantur, si responderint se non ex suo sensu sed ex regionum edictorum præscripto iudicare.

Quid igitur sentiamus de subiectorū erga suos

<sup>f</sup>  
Exo. 1. d.

17.

Act. 4. id.

18. 19.

2<sup>o</sup> 5. e. 27.

28.

gà suos Magistratus officio, ex istis cognosci potest, multò certius ac verius profectò quàm ex eorum calumniis quibus nullus est pudor nos inuoluere cum vertiginosis Anabaptistis qui Magistratus auctoritatem tollunt, iurisiurandi religionem euertunt, iudicia & bella per se illicita esse contendunt: à quibus sceleribus quantum, Dei beneficio, absimus, nemo potest ignorare, nisi qui lucē recusat intueri. Auget autem illud quoque aduersariorum nostrorum impudentiam, quòd quum ipsi palàm contrà Dei verbum, & regna & reges sibi subiecerint: nec vllum sit hominum genus aduersus Magistratus magis rebelle, audent tamen nobis illud ipsum scelus impingere, quod sibi licere non obscurre iactant.

Q.iii.

## DE VLTIMO IVDICIO.

D I C I O.

CAPVT SEXTVM.

Quid sit nobis credendum & sperandú de venturo vltimo iudicio.

A7.3.d.

24.

1. Pe. 3. b. 7

Mat. 24. c.

36. &amp; 25.

a. 13. &amp;

1. Thes. 5.

a. 1. 2.

App. 6. c. 11

1. Pe. 3. b. 9

2. Pet. 3. c.

10.

A7. 1. b. 11

Mat. 24. c.

30.

Mat. 25. e.

32.

1. Pe. 4. b. 5

2. Ti. 4. a. 1

1. Co. 15. g.

51. &amp; de in

e. p. e.

1. Thes. 4.

d. 14. &amp;

de in e. p. e.

Mat. 25. d.

d. 31.

Redimus ex Dei verbo, fore vt tēpore cōstituto, quod ne Angeli quidē ipsi norūt, Ies<sup>us</sup> Christ<sup>us</sup> post expletū Electorū numerū & hui<sup>us</sup> mūdī machinā igne repurgatā veniat è cēlis, ita vt est visibili & vero suo humano corpore sed diuina cōiūcta maiestate, prēdit<sup>us</sup>: & corā eo cōpareāt quicūque à cōdito mūdo homines extiterint. Nā quos antea mori cōtigerit, iterū resurgēt, iisdē videlicet corporibus que ad tēpus quieuerint, cū eadē anima rursū, idque inseparabiliter cōiunctis: qui verò, in ipso Christi aduētū superstites fuerint deprehēsi, vno momēto, immutabūtur, id est in eam conditionē transibūnt qua futura est hominū natura post resurrectionē. Deinde Domin<sup>us</sup> omnes sine exceptione iudicabit ex verbo suo. Quicunque igitur crediderint, sicut ex fidei



fidei fructibus cōstabit, sicut Christi cohæ-  
 redes, nō tantum anima ten<sup>o</sup>, quæ à suo ex-  
 cessu ex corpore in Domini sui gaudiū ingres-  
 sa, tūc demū, corpore suo resūpto, plena felici-  
 tate p̄rfruetur<sup>r</sup>: sed ī ipso etiā corpore, quod  
 omni deposita infirmitate, incorruptione &  
 gloriā nobis nunc incōprehensibile induet.  
 E cōtrario verò scelerati & increduli, suę cō-  
 scientiæ testimonio cōiucti<sup>m</sup>, perennē quidē  
 naturā induent, sed omnis ignominia plena,  
 & in eū tantum finem vt perpetuò torqueri  
 possint cum Diabolo & ipsius Angelis<sup>n</sup>.

Hæc sunt in summa quæ de futuro iudi-  
 cio didicim<sup>o</sup> ex Dei verbo. Eorum autē furo-  
 res qui quando sit venturus ille dies, definire  
 se posse existimant: & aniles illas speculatio-  
 nes de fictitio quodā Antichristo, paradisi  
 gaudiis, & inferorū suppliciis, non modo as-  
 pernamur, sed etiā toto pectore auersamur.  
 Nefas enim putamus abscondita scrutari, &  
 sua commenta cum Dei veritate permiscere.  
 Malumus denique perpetuas excubias agere  
 ne nos dormientes opprimat qui ventur<sup>o</sup> est  
 sicut in diebus Noe, & sicut fur in nocte:

Q.iiii.

& fatis nobis est intèlligere incomprehẽ sibi  
1 Co. 2.6.9 le esse gaudium quod speramus<sup>p</sup>, & infinitũ  
 cruciatum qui omnes incredulos manet.

## BREVIS ANTI- THESIS PAPATVS ET CHRI-

STIANISMI.

### CAPVT SEPTIMVM.

I. Papistas pro verò Deo colere fictitium, & ima-  
 ginarium numen, quod neque perfectè iustum, ne-  
 que perfectè sit misericors.

**H**is quæ adhuc exposuimus fa-  
 cile fuerit cuius attento lectori  
 iudicare quàm iustis de causis à  
 Papistica Ecclesia ad Christianã  
 transferimus, & quantopere hallucinentur  
 qui nos putant de leuiculis quibusdam & in-  
 differentibus rebus contendere, quum è cõ-  
 trario de ipsius doctrinæ salutis summa ex  
 diametro à papistis dissideamus. Hoc enim  
 affirmo, atque vtinam non possem tam iustis  
 de causis affirmare, album nigro non magis  
 repugnare quam Papismum Christianismo:  
 quod nunc paucis probare constitui. Neque  
 hic

hic ego de ipsorum flagitiis & perditissimis moribus disputo, sed ipsum causæ iugulum peto, doctrinam illorum nimirum, qua nihil impurius & corruptius ne fingi quidem posse affirmo. Omitto illud quoque, quod tamen vel vnum satis probat Papiſticum regnum nihil aliud esse quàm tenebrarum regnum, quòd videlicet suamysteria nolint cuius patere, sed ignota lingua omnia peragi velint, nec quicquam eque reformident atque hoc vnũ ne verbũ Dei translaturũ in cuiusuis gentis idioma, à quibusuis possit cognosci. Hoc, inquã, nunc omitto, & descendendo ad præcipuas Christianæ doctrinæ partes Ac primo quidem loco numen illud imaginariũ ac fictitiũ esse dico quod Papiſtę veſtiunt summo illo ac gloriosissimo Dei nomine. Nam illud omnibus constat, verum Deum summè ac perfectissimè iustum esse ac misericordem. Atqui nec perfecta est ea iustitia quæ humanis satisfactionibus acquiescit, nec perfecta misericordia quæ tantum supplet quod hominum meritis deest. Eant igitur Papiſtæ & iactent se verũ Deũ colere.



II. Si vera est Papistarum doctrina Christum  
desuisse hominem esse, ac proinde ipem nostram  
esse prorsus inanem.

In Iesu Christo, in quo vno verè colitur  
Pater, duo præcipuè spectamus, personam  
& officium, quorum vtrūque Papistæ ab ip-  
sis fundamentis conuellunt, sicut sigillatim  
explicabimus. Nam quod ad personam atti-  
net, quanuis verbo fateantur Christū & Deū  
& hominem esse, re tamen negant cum Eu-  
rychianis, quum ei tribuunt corpus inuisibi-  
le, immensum, atque ad eò infinitum, vtpote  
quem simul infinitis locis corporaliter præ-  
sentem esse volunt. Nam si vnus Dei nature  
id proprium est, vt sit vbique, quoniam vnus  
est infinitus: consequitur carnem Christi es-  
se in Deum conuersam, si placitis Papisticis  
acquiescamus. Nam vbique & pluribus si-  
mul locis esse, paria sunt. Neque est quod ad  
Omnipotentiam Dei confugiant, quum de  
volūtate Dei nō autē de potentia hic quæra-  
tur. Noluisse autē Deū quod isti voluisse af-  
firmāt, ex eo cōstat quòd filium suum voluit  
veram hominis naturā inseparabiliter, & di-  
stincta naturarum proprietate assumere.

Glori-

Glorificatio verò corporis Christi, naturam carnis non sustulit, sed infirmitatem ademit: & frustra hic agitur de glorificatione. Quum enim diceret Christus **HOC EST CORPVS MEVM**, nondum erat ipsius caro glorificata: neque nūc aliter vera est hæc propositio quàm tūc erat, qua de re plurib<sup>9</sup> suo loco disputatum est. Qui verò fiat vt nihilominus fideles qui in terris sunt non alibi verè in Sacramenti perceptione per fidem fiant participes carnis & sanguinis Domini, quæ nunc sunt in cælis & non alibi, suo quoque loco exposuim<sup>9</sup>, ne quis nos arbitretur Sacramenta euacuare. Iã verò quod attinet ad personæ vnitatem, quam tradunt nonnulli la cerari, nisi vbicunq; est diuinitas ibi etiã humanitatem esse concedam<sup>9</sup>, ex quo efficiunt vbique etiam esse Christi carnem, sic paucis respondeo. Primùm quæro an fuerit Christi caro in cælis antequàm in cælos ascenderet. Si hoc affirmant, & illum Iohannis locum <sup>Iob 3:6.13.</sup>, nemo ascendit in cælum nisi qui descendit è cælo, nempe filius hominis qui in cælo est, propriè acceperint, quum omnino sit explicandus per *κοινωνία ἰδιωματων*

quid aliud erit ascensio quàm inane spectrũ  
 si duntaxat disparuit Christus, nec vere locũ  
 mutauit? Nam certè mutatio loci in id non  
 cadit quod est vbique. Ascensio verò aper-  
 tẽ in scripturis distinguitur à sessione, ita vt  
 illa mutatum corporis situm, quum de vero  
 corpore dicatur: sessio verò ad Dei patris  
 dextram, infiniti imperii consortium decla-  
 ret. Deinde verò an simul carnẽ Christi mor-  
 tuã in sepulchro, & viuã in cælo constitue-  
 mus? puderet enim, opinor, mortuã in cælo  
 collocare. Et ipsa Christi resurrectio cuius-  
 modi tandem erit, si Christi caro sepulchrũ  
 nunquã reliquit? Nunquam enim profectò  
 verè illud reliquit, ac ne nunc quidem abest à  
 sepulchro, si à coniunctione duarum natu-  
 rarum, vbicumque fuit diuinitas, ibi fuit ca-  
 ro. Non erit igitur simpliciter sed nostrorũ  
 duntaxat oculorum respectu verum quod di-  
 cunt Angeli, Surrexit, non est hic<sup>b</sup>. Quæ om-  
 nia quum sint absurdissima, & eorum hæresi  
 certum fundamentum substernant qui cor-  
 pus imaginarium vel Spiritualis naturæ Chri-  
 sto tribuunt, ac proinde spem nostram omnẽ  
 euer-

<sup>b</sup>  
 Mt. 28.  
 6.6.



euertūt: cōsequitur falsissimū quoque & absurdissimū esse dogma de carnis Christi vbi-  
 quitate. Sed inquires, nōdū est expedit<sup>9</sup> nod<sup>9</sup>,  
 quomodo nō separētur nature, si vtraque nō  
 est vbique. Id ego vero crassa quadā similitu-  
 dine explicari posse crediderim, quæ et si per  
 omnia nō respōdet (cui enim similē faciem<sup>9</sup>  
 Altissimum?) tamen ad id de quo agimus vt-  
 cunque percipiendum, satis mihi videtur ac-  
 commodata. Ponamus Solem duabus cōiun-  
 ctis naturis diuersissimis constare, vna solida  
 & cōspicua, & orbi suo affixa: altera verò te-  
 nuissima & inuisibili, per hemispherium dif-  
 fusa, radiis suis nimirum ad oculos nostros  
 verè pertingētibus. Sit quoque Solis corpus  
 densissimis interpositis nebulis nostro con-  
 spectui ereptum, cuius tamen radii in nostros  
 oculos incurrant. Obsecro, an non verè dice-  
 tur à nobis Sol absens secūdum corpus, quū  
 fit in cælis, nos autem in terris, & ne procul  
 quidem conspici à nobis possit? Erunt tamē  
 eius radii nobis adeò præsentés vt oculos e-  
 tiam feriāt. An verò propterea à Solis corpo-  
 re suos radios per se separatos dicemus? Mini

me profectò, quoniam inseparabiliter cum  
 Solis corpore sunt coniuncti. Verum igitur  
 erit vbiq̄ue est Solis corpus, ibi esse ipsius  
 radios, sed non è contrario, quoniam natura  
 corporis id non patitur. Neque tamen di-  
 cemus dimidium tantum Solem nobis adesse  
 sicut dici potest, ac debet quum dimi-  
 dius tantum ortus est: sed totum & inte-  
 grum: quanuis totum Solis, vt ita loquar, id-  
 est quicquid Solis est, nobis non adsit. Sic  
 quoque humanitatem Christi quæ corpori,  
 diuinitatem quæ radiis Solis in hac similitu-  
 dine respondet, affirmamus, sicut par est, in-  
 separabiliter & hypostaticè coniunctas, quo-  
 niam alioqui spes nostra inanis esset, vt suo  
 loco declarauimus. Fatemur etiam vbiq̄ue  
 est caro Christi ibi esse æterni verbi diui-  
 nitatem, sed non è contrario, quoniam hoc  
 nõ sinit distincta veræ carnis proprietates, que  
 est supra cælos extrà conspectum nostrum  
 euecta, quanuis interdum ei placuerit, fissis  
 cælis, extraordinario modo sese quibusdã ve-  
 rè demonstrare. Dicimus tamẽ totum Christum  
 nobis adesse, nõ dimidiũ: sed totum Christi ad-  
 esse

desse negamus, quoniã caro suprã caelos nũc est, nos verò in terris: nec propterea personę vnitatem laceramus.

III. Papatus eneruat æternũ Christi sacerdotium.

De Christi officio nunc nobis differendũ est, quod & ipsum à Papiſtis profertur ei adimitur. Est autẽ illud tribus in rebus positum, nempe in Sacerdotio, Prophetia, & Regno, de quibus sigillatim differemus. Duæ sunt igitur Sacerdotii Christi veluti partes, nempe oblatio sui ipsius semel facta, nec vnquã repetenda, quoniã est omnibus modis perfecta: & intercessio apud patrẽ, quæ adhuc manet. Vtrãque verò à Papiſtis tolli sic probat.

Primũ quod ad oblationẽ attinet, si ea repetẽda est, vt isti volũt qui Christũ dicũt in Missa offerendũ pro viuuis & mortuis, consequitur oblationẽ quæ semel facta est à Christo esse imperfectã, sicut rectẽ colligit Apostolus, de Leuiticis sacrificiis differẽs & manifeste cõtendẽs oblationẽ Christi vnicaẽ esse nõ modo specie sed etiã numero, & ipsũ oblationis actũ spectadũ. Sed vtũtur patres sacrificii & oblationis nomine. Fateor, sed alio respectu, nempe precũ & gratiarũ actionis, & munerũ,

Heb. 7. d.  
24. 25. 26.

27. 28. 9. f.  
24.

9  
Heb. 7. d.  
27. c. 27. g.  
25. 26. 1. 10  
e. 2. c. 12. 13  
11. 1. 14.  
d. 13.



quæ reficiendis viuis non autem redimendis mortuorum animabus, in Dei nomine, & fide viua, offerebantur. Neque enim ad sacramenta accedendum est vt Christum sacrificemus aut offeramus patri, sed vt semel oblatum percipiamus per fidem.

Secundò, si ordinandi sunt sacrifici qui Christum quotidie offerat Deo patri pro remissione peccatorum, non est Christus vnicus sacerdos ad reconciliandum patrem, secundum ordinem Melchisedech: sed erit tantum vnica hostia, quod & ipsum tamen postea Papistæ euertunt.

Tertiò, si oblatio Iesu Christi & à Iesu Christo semel facta, omnibus modis est integra & perfecta, (vt sane est, si Christus vere est Iesus, id est seruator,) quid est quod istos docere non pudet, satisfecisse Christum pro peccatis precedentibus Baptismum: quod autem attinet ad peccata Baptismum consequentia, remitti tantum culpam per Christi passionem, poenam autem ex infinita finitam fieri, quæ in purgatorio quod vocant, luatur, tantisper dum nostris coràm Deo satisfactionibus

factionibus ambusti Manes eximantur? Quod  
 si hæc falsissima sunt, & in Christi sacerdotiũ  
 prorsus impia, quales sunt eorũ indulgentiæ.  
 Quod si purgatorium morientibus omnibus  
 superest, vnde non aliter possint quam viuo-  
 rum meritis liberari: vnde sanctorum merita  
 quæ isti tam carè vendũt, quum vel ipsi san-  
 cti, quos vocant, idest albo regnatiũ cũ Chri-  
 sto beatorum, ex ipsorum auctoritate, inscrip-  
 ti, viuorum precibus indiguerint: vel falsum  
 sit, quod affirmant, Purgatorium omnibus  
 ex hoc mũdo migrantibus esse propositum,  
 quod Christus culpam duntaxat aboleuerit?  
 Imo qualis erit Deus iste qui inculpato tam  
 seuerè puniat, idest, donec ad ultimum qua-  
 drantem satisfecerint qui nihil debent? Sic e-  
 nim solent isti locum Matthæi, ad suum dog-  
 ma detorquere, quum tamen constet nihil  
 nisi ratione culpæ deberi. Sed quoniam isti ad  
 Patres confugiunt, audiamus quid testetur  
 Ambrosius. Qui hic nõ receperit remissionẽ pec-  
 catorum, ILLIC non erit (videlicet in communione  
 sanctorum.) Non erit autem quoniam ad vitam æter-  
 nam non potuerit peruenire, quia vita æterna remis-  
 sio peccatorum est. Quid autem Cyprianus?  
 R. i.

c. 26.  
 Mat. d. 26.

Amb. lib.  
 de bono  
 moris.

Cyp. con-  
 tra Deme-  
 trianũ tra-  
 ctatu pri-  
 mo.



Quādo ista in cōcessu fuerit, nullus iā locus peni-  
tētia, nullus satisfactiois effectus. Hic vita aut amit-  
titur aut tenetur. Hic salutē aeternā cultu Dei & fructu  
fidei prouidetur. Et mox, Tu sub ipso licet exitu &  
vitā tēporalis occalu pro delictis Deo roges qui ver-  
& ynus est cōfessionē & fidē eius agnitionis iplores,  
venia datur confitenti (quā sit autē hāc cōfessio, suo  
loco declarauimus) & credenti indulgentia saluta-  
ris de diuina pietate conceditur, & ad immortalita-  
tem sub ipsa morte transitur. Quid autem Hiero-  
nym<sup>o</sup>? Tempus, inquit, sementis, tēpus est praesens  
Deinde multa subiicit, ex quibus mirum ni-  
hereticissimus à Papistis iudicetur. Sed quon-  
iam vix quicquam est quod isti non cauellē-  
tur, proferam apertum Augustini testimoniu,  
& illius ipsius Gregorii, quem alioqui certū  
est errorē de purgatorio igne plurimum con-  
firmasse. Sic ergo Augustin<sup>o</sup>. Primum, inquit,  
fides Catholicorum diuina auctoritate. Regnum el-  
se credit caelorum. Secundum, gehennam, vbi omnis  
apostata vel à Christi fide alienus supplicia experi-  
tur. Tertium penitus ignoramus, nec esse in scriptu-  
ris sanctis reperimus. Sed & idē alibi<sup>b</sup>, scribit  
eos, qui purgatorium ignem credunt, huma-  
na quadam beneuolentia decipi. Denique  
Gregorium ipsum audiamus, cui si credimus,  
non extinguetur quidem penitus ignis pur-  
gatorius, ad purgandas potius crumenas  
quā

*F*  
Hier. in  
cap. 6. ep.  
ad Galat. 15

*g*  
Aug. de b.  
hypognosis

*h*  
Idem, En-  
chir. ad  
Laurent.  
cap. 67.



quam animas extractus: sed tamen non magnus ipsius usus relinquatur, & venialibus potius peccatis, ut loquuntur, quam mortalibus fuerit distinctus. Sic enim ille scribit totidem verbis. Constat quia qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio presentatur. Sed tamen de quibusdam leuibus culpis ante iudicium purgatorius ignis censendus est. Et mox, sicut est, inquit, assidens otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris quæ vix sine culpa vel ab iis agitur qui qualiter declinare debeant sciunt, aut non in grauibus error ignorantia, quæ cuncta etiam post mortem grauât, si adhuc in vita positus non fuerint relaxata. Iam ergo habent Papistæ ex suo Gregorio, purgatorium ignem solis minimis peccatis excoquendis feruire, & quidem cum exceptione, nisi viuis fuerint relaxata, quæ omnia etsi inepta & falsa sunt, tamen ostendunt quæ tunc fuerit de purgatorio sententia in ipso Patu cui iste præfuit. Sed audiamus etiã aliquid amplius. Statim enim hæc verba subiicit.

Quum Paulus dicat Christum esse fundamentum, atque subiungat, si quis super edificauerit: &c. quauis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita exhibita possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum sollicitè est quia illum per ignem dixit posse seruari, non qui super hoc

Grigo. lib.  
Dialogorū  
4. cap. 39.

fundamentum, ferrum, æs vel plumbum ædificat, id est peccata maiora, & idcirco duriora, atque tunc iam insolubilia, sed lignum, fœnum, stipulam, id est peccata minuta & leuissima, qua ignis facile consumat. Hactenus Gregorius, aperte quidem illi Pauli locum detorquens, sed satis tamen declarat quæ tum fuerit de purgatorio doctrina. Denique si Christi vnica oblatio semel facta nos sanctificat, quorsum dicitur aqua salsa diluere peccata, vt alia omittam quorum nec finis est nec numerus?

Quod autem ad alteram sacerdoti partem attinet, nepe intercessionē, etli Papistæ primas plerunque Christo tribuunt, an non tamen illum hoc suo munere spoliant, quum alios ei collegas adiungunt? Quid verò, quum virginem Mariam inuocantes, vociferatur, *IVRE MÀTRIS IMPERA*, an nō eam Christo, vt matrem pupillo, anteponunt? Et quum eam clamant, reginam cæli, portam paradisi, vitam & dulcedinem suam, gratiæ Thesauraria, refugium peccatorum, mediatricem hominum, quid amplius Christo relinquunt.

Ac ne quid confingere videar, adscribam  
 ipfas

ipſas blaſphemias, vt Papatuſi omnibus piis  
foeteat. Sic ergo canitur in Miſſali pariſienſi  
in proſa Miſſæ de annũtiatione,

Salue decus virginum,

Mediatrix hominum,

Salutis puerpera.

Item in proſa Miſſæ de conceptione, hæc  
canuntur.

Tu ſpes certa miſerorum,

Vere mater orphanorum,

Tu leuamen oppreſſorum,

Medicamen infirmorum,

Omnibus es omnia.

Quid eſt, obſecro, Chriſtum excludere, ſi  
hoc non eſt? Sed audiamus quod omnes om-  
nium ætatum blaſphemias ſuperat. Extant e-  
nim hæc quoque in proſa quæ incipit, Mariæ  
præconio;

O felix puerpera,

Noſtra piæ ſeclera,

Iure matris impera

Redemptori.

Sed horrendarum impietatum plus fatiſ.  
Et tamen iſtis ſumus impij, & Mariæ virginis  
contemptores.

V. Papatum negare Chriſti prophetiam.

Quod autem attinet ad propheticum  
Chriſti munus, cuius prænuntio ſpiritu lo-



quati sunt prophete tatis per dū ipse veniret,  
 & omnē patris voluntatē nobis patefaceret  
 quique Apostolis suis omnē veritatē, & no-  
 bis postea per Apostolos omnē Dei cōsiliū ple-  
 nissime aperuit, cui tādē sano homini persua-  
 serint Papistæ se illū vt vnicū perfectū prophe-  
 tā, id est patris interpretē admittere? Vnde e-  
 nim infinita illa cōgeries traditionū & legū  
 quotidie emergētū, si semel omnia ad salutē  
 & perficiēdū hominē Dei necessaria Christi  
 voce primū, deīde scripturis tradidit? quod  
 si secus est, quomodo prophético suo mune-  
 ri satisfecit? Nam Synodorum quę sit auctori-  
 tas in Ecclesiasticis cōdendis legibus, abun-  
 de à nobis explicatum est. Quod si etiam tan-  
 ta illa esset quantam isti esse contendunt,  
 quomodo tandem probabunt Si spiritum Dei  
 præfuisse illis Synodis quæ à Dei verbo ex  
 diametro dissident? vnde tanta illarum inter  
 se repugnantia? vnde hæc Papæ potestas vt  
 quicquid Synodi constituerunt pro arbitrio  
 rescindat? At enim Papa est os Domini. Itāne  
 verò impurissime Antichriste? cur igitur ante  
 tot secula quum mysterium tuæ iniquitatis  
 inciperes operari, tota Synodus Aphricana

tē vt manifestè falsarium coasguit? Quod si  
 tuæ clauēs errare non possunt, cur saltem ve-  
 stri Magni Gregorii doctrinā nō admittitis,  
 qui vniuersalis Episcopi vel ipsū nomē testa-  
 tus est vni Antichristo conuenire?

VI. Papatus Christum spoliat suo Regno.

Si Christo tributa est omnis potestas in  
 cælo & in terra, vtpote qui sit vnicū Ecclesie  
 Catholice caput, quam viuifico suo Spiritu  
 p̄sēns moderatur, & vnus conscientis im-  
 peret: vnde hæc Papæ potestas ad cōscientiā  
 Legib<sup>9</sup> adstringendā. Nā ne ipse quidē Chri-  
 stus si nūc quoque corporaliter inter nos ver-  
 saretur, quicquā Euangelio suo adiiceret vel  
 detraheret, quod testat<sup>9</sup> est plenā perfectāque  
 doctrinā salutis cōplecti. Quorsū autē p̄ḡl̄e<sup>9</sup> Tob. 15. c. 13  
 ti & omnipotēti vllū vicariū caput repugnāte 1. Cor. 10. b. 13  
 Dei verbo, & tota illa vetere Metropolitanū A. 7. 20. e.  
 descriptione quæ in Synodo Nicæna extat, 27.  
 tōtque cōsequentib<sup>9</sup> Synodis est cōfirmata, Gal. 1. 8.  
 Qui denique dicitur Christi vicari<sup>9</sup> qui quo- 1. Tim. 3.  
 ties libuit, & Dei verbū & Apostolorū do- d. 16. 17.  
 c̄trinā rescindit, & ipsi<sup>9</sup> Petri, cui<sup>9</sup> falsò succes- 1. Pet. 5. d.  
 sorē se iactat, omnē auctoritatem cōuellit? 2. 3.  
A. 8. d.  
20.

R. iiii.

Exempla si requirunt, duo saltem proferam, quæ nec ipsi possint inficiari, legem videlicet Cœlibatus, & Sacramenti sub vna duntaxat specie administrationem, quas cõstat non tãtum verbo Dei, sed etiam totius veteris illius purissimæ Ecclesie decretis & moribus ex diametro repugnare<sup>d</sup>.

<sup>c</sup>  
Ti. 3. a. 2.  
1. Tim. 4. 3.  
1. Tim. 4. b. 6.  
Marc. 6.  
c. 23.  
1. Cor. 11. e.  
25. 26.

<sup>d</sup>  
Nice. Eccl. hist.  
lib. 8. ap.  
19.  
Can. Apo.  
5. Chryso.  
hom. 18. in  
2. Cor. 8.

Papam tamen fateor vna in re Petro successisse, nempe in Christi abnegatione. Sed huius sceleris Petrum statim pœnituit: istũ vero perditum, suarum blasphemiarum, ne post tot quidem sæcula, potest pœnitere.

VII. Papatus ignorat quam misera sit hominis conditio.

Mirum non est ignorari, aut etiam conculcari Christi beneficium ab istis qui pœnitentibus se ipsos ignorant, & quam lethalis sit morbus quem ex ipso vsque conceptu circumferimus. Primũ enim quũ omnes naturæ simus filii iræ<sup>a</sup>; & ne ad cogitandum quidem bonum idonei<sup>b</sup>, quod ad Dei cultum attinet: toti denique simus mortui in peccatis<sup>c</sup>: isti cõtrario docent intelligentiã & voluntatem læsas esse duntaxat, hætenus vt sine gratiæ

<sup>a</sup>  
Ro. 3. b. 9.  
Eph. 2. a. 3.  
<sup>b</sup>  
2. Cor. 3. b. 5.

<sup>c</sup>  
Eph. 2. a. 1.



gratiæ præuenientis auxilio nõ possint, pro-  
 pter suã imbecillitatem, emergere. Nesciunt  
 enim quid sit Caro totũ hominem non rege-  
 neratum comprehendens; quem non dicit  
 scriptura oportere a spiritu Dei adiuuari, sed  
 è contrario potius, periri & aboleri. Igno-  
 rant quoque quid sit Spiritus, & quid nouus  
 homo: qui certè nouus non est, si qua ex  
 parte est vetus, id est si vel tant illum veri bo-  
 ni in homine inueniri pòtest ante regene-  
 rantem gratiam. Nam quod ad naturalem  
 Dei cognitionem attinet, tantũ abest vt  
 ea nos iuuet, vt è contrario condemnet sicut  
 ait Apostolus<sup>d</sup>, clamitans omnes esse <sup>id. dicit</sup>  
 ante Christi cognitionem<sup>e</sup>, quam caro nec <sup>Ro. 1. c. 20.</sup>  
 sanguis patefacit<sup>f</sup>. Vbi igitur liberi arbitrii <sup>Eph. 1. c. 12.</sup>  
 reliquiæ quod isti somniant, vt ex eius cum <sup>Mat. 16. c.</sup>  
 gratia concursu Merita sua ex congruo &  
 condigno stabiliant? Neque verò nos quum  
 hæc reprehendimus, homines facimus trun-  
 cos vel stipites, sed ad malum totos sponta-  
 neo & voluntario motu seipfos ciere dici-  
 mus, quoniam naturæ corruptæ vitio factũ  
 est vt sint sub peccato venũdati, serui pecca-

ti & liberi iustitiæ: *Quis enim iniquus est qui iustitiam*  
 Quid quod iidē Papistæ putāt aliquā esse  
 in homine præparationē naturālē ad primam  
 percipiendam gratiam, & Deū nostris meri-  
 tis ad alterā concedendam prouocari? Et il-  
 lud cuiusmodi est, quod originis peccatū vo-  
 lunt in Baptismo non quod ad eius imputa-  
 tionē duntaxat, sed etiā quod ad rē ipsā atti-  
 net, vno momēto pror<sup>o</sup> elui, & reliquos in  
 nobis prauos mot<sup>o</sup>, per se peccata esse negāt  
 nisi accedēte consensu? Id verò si ita est, vbi il-  
 lud peccatū peccās, & sē sim quotidie moriēs  
 in hominib<sup>o</sup> etiā sanctissimis? vnde caro Spi-  
 ritui repugnās? vnde acerbi isti fruct<sup>o</sup>, si pror<sup>o</sup>  
 mortua est amara illa radix? Denique vt suā  
 infecitiā isti prodāt, & mortiferū illū morbū  
 extenuēt quē nunquā satis possumus intelli-  
 gere & exhorrescere, docēt quædam esse ve-  
 nialia peccata, id est quæ mortem nō mereā-  
 tur. Ignorant enim quæ sit Dei maiestas, & iu-  
 stitia: quid sit non imputari peccatum: quale  
 denique sit illud Pauli<sup>3</sup>, regnavit mors ab A-  
 dam ad Mosē, etiā in iis qui non peccarunt  
 ad similitudinē trāsgressionis Adami. Qui sic  
 verò

*Ro. 6. d. 20  
 Et 7. c. 14  
 Iob. 8. c. 36.*

*b  
 Ro. 7. c. 13.  
 Et dicitur  
 1. Cor. 9. d.  
 27.  
 i  
 Ga. 5. c. 17.*

*ix  
 Ro. 5. c. 14.*

verò de morbo peccati loquuntur, an mirum est eos quantum sit Christi beneficiū ignorare?

VIII. Papistæ ignorant quid sit fides, ac proinde de quo pacto possit Christi beneficium miseris & perditis hominibus applicari.

Sicut vna extat Christi iustitia cuius gratuita imputatione iusti sumus, ita etiam vna fides est per quam possit Christus suis electis applicari, sicut suo loco copiosè declarauim⁹. Sed & illud ostendimus, fidem illam de qua hic agitur, non esse quandam historicam notitiam rerum à Deo proditarum, sed certum testimonium quod Spiritus perhibet singulorum electorum cordibus, vt sciant quæ sibi pater in Christo donarit, quoniam sint à Deo electi ante iacta mundi fundamenta, cum quo Spiritus sancti testimonio necessariò coheret veteris hominis mortificatio, & noui hominis creatio, vnde promanant iustitiæ fruct⁹. At miseri Papistæ Fdē putāt nihil aliud esse, quàm credere vera esse quæ in scripturis dicuntur, idque in genere & implicite duntaxat, vt loquuntur, quū ipse Diabolus sigillatim illa norit nec tamen fidelis dici possit: quibus deinde adiungunt quicquid libuit quibusuis cōmisceri,



modo fit ex consuetudine vel ex eius cōsensu qui se Deū terrestrem vocat, approbatum. Nefas enim putant verbum Dei permittere Laicis, quos vocant, legendum & eos iubent credere quod ignorant. Imò verò quot? quisque est ipsorum sacrificulorum qui verbum Dei non dico interpretari, sed vel legere satis expedite possit? Fiduciam autem salutis, arrogantiam vocant, quum interim ex suis & sanctorum meritis, salutem hominum suspendant. Mors autem Christi cedò quo pacto aegrotis applicatur, nempe confessione auriculari, peregrinationibus, certis ieiuniis, dierū & ciborum discrimine, cuculla, numeratis precibus, sed in primis oblatione ipsius Christi in missa, idque ex opere operato, vt loquuntur. En in quæ præcipitia ferantur, qui à via veritatis aberrant.

IX. Papistæ neque Legis neque Euangelii vsum norunt.

Ostendimus Legem Dei vnicam esse ac perfectam iustitiæ regulam, & vni Deo fas esse leges conscientis ponere. Isti vero quid non

non audent? Leges legibus quotidie cumu-  
 lant. Ex ipsis decem preceptis illud in quo  
 tam expresse prohibetur omnis imaginum  
 cultus, illud, inquam, mandatum quo nullum  
 frequentius in scripturis inculcatur, prorsus  
 expunxerunt: & mutatis tantum veterum Deo-  
 rum nominibus, omni dolorum genere sua  
 templa oppleuerunt: Deum ipsum corporali  
 figura representarunt, nec hominibus dun-  
 taxat omnium ætatum & ordinum, & de ab?  
 omnis generis meretricio cultu fabricatis, sed  
 etiam equis, asinis, lupis, ceruis, canibus, por-  
 cis, draconibus, diabolis denique altaria sua  
 onerarunt, & putribus cadaveribus omnia  
 oppleuerunt, inque omnium istorum cultu  
 summam pietatis posuerunt.

Ceremonialis legis iugum docuimus ad-  
 uentu Christi excussum. Istorum autem reli-  
 gio quid aliud complectitur quam infinitam  
 & inexplicabilem Ceremoniarum farrigi-  
 nem quas partim excogitarunt, partim ex Lu-  
 daismo & Paganismo sumptas in Ecclesiam  
 Dei transtulerunt, Christo & Apostolis fru-  
 strà id prohibentibus.

Mat. 15. 4.  
 23. 9.  
 Act. 13. f.  
 38. & 45. c.  
 10. 18.  
 1. Co. 7. f. 35  
 Col. 2. c. 16.  
 17. 18.  
 d. 29. &  
 deinceps.  
 1. Ti. 4. 4. &  
 1. 7. 3.  
 2. Ti. 3. d.  
 16. 17.

ANNO 1701

gratis per

Præterea quū, sicut suo loco declarauim⁹, nunquam tradita fuerit Lex ad nos seruādos, sed è contrario ad nos coarguēdos, vt animis sensu peccatorum vulneratis ad vnum Christum accurrām⁹, qui nostrum onus in se recipiat: isti contra non modo quærunt salutem in lege, id est vitam in morte, sed etiam, vt sūt omnium hominum minimè sani, non cessant novos quotidie laqueos miseris conscientijs iniicere, quasi videlicet Lex Domini omnib⁹ condemnandis non sufficiat.

In altera verò specie verbi Dei quam diximus Euangelium vocari, non minus est perniciosus Papistarum error. Quū enim Euangelium à Mose sub figuris legalibus propositū, & per prophetas promissū, à Christo exhibitū, & noui testamenti libris cōprehensum, idcirco sit patefactum mundo vt in Christo per fidē apprehenso gratis iustificemur & sanctificemur, sicut copiose suo loco demonstraui-  
mus: isti è contrario existimant Euangelicā doctrinam nihil aliud esse quàm Legē quandā perfectiorē Mosaica. Id verò si ita esset, nēpe nos doceret non in Christo qui frustra esset mortuus



morsus, sed in nostra iustitia spē nostrā collocare, ac proinde, vt ait Paulus, irritā faceret promissionē. Nūquā enim lex iustificat coram Deo nisi a quib⁹ perfectissimē prestatur: quā conditionē si implere homines potuissent, neque Christo neque Euāgelio fuisset op⁹, vt à legis maledictione redimeremur. Quæso vero, lector, an qui de Euāgelio ita sentit, dignus est qui Christianus censatur? Sed hunc errorem stoliditas alia consequitur. Neque enim cura illis est Euāgelii prædicandi, sed quasi in ipsis syllabis magica quedā vis insit, incogitatalingua & frustillatim recitandi, multo cum fuffitu adorandi, è collo denique suspēdendi, vt venefici solent. Quòd si quando per intervalla conciones habentur, tum verò quibus commentis & sacrilegiis polluitur ab iis qui non aliunde quàm ex Euāgelii cauponatione & miserorum hominum pernicie viuunt?

X. Ignorat Papatus quæ sint bona opera, & quis sit eorum fructus.

Controuersias de bonis operibus suo loco sigillatim explicauimus, & calumniam illorum diluimus, qui clamitant bonam illorum operum, quum è contrario, teste Apostolo, doctrina de gratuita per

fidem in Christo iustificatione legem stabiliat, quæ alioquin euerteretur. At ego ex his quæ de hoc argumento alibi explicauimus, cuius consistere posse dico, mercenariis istis bonorum operum patronis non magis quam olim cæcis illis Pharisæis constare, neque ex quo fonte sint bona opera petenda, nec quænam illa sint, nec quatenus nobis utilia dicantur, quò sit ut disputatio de bonis operibus non magis ad eos pertineat quam disputatio de pudicitia & castitate ad decantatissimas meretrices.

Sed est in primis considerandum quam horrendis sacrilegiis excellentissimum illud opus precum siue inuocationis Dei contaminent. Nam præterquam quòd fictitia merita quorumcunque libuit, solent cum Christi sanguine, manifestissima impietate, permiscere: Scripturæ centones nulla prorsus ratione cõducere: incognita lingua nescio quid inconditu, atque adeò apertas blasphemias blaterare: ut inquam, ista prætermittam, quid est Deu ludibrio habere si hoc non est quod palam faciunt

facilitant quum volunt numeratis precibus Deum demereri, & peccata tum viuorum tū mortuorum hac compensatione redimi profitentur?

XI. Papistæ non satis tenent quæ sint Sacramenta, & in quem vsum instituta fuerint.

Quisquis ea quæ de Sacramētis diximus comparabit cum Papisticis traditionibus, facile cognoscet quàm horrenda sit Sacramentorum profanatio apud Papistas. Eam verò per singulas partes explicare quoniã valde fuerit operosum, præcipua duntaxat attingã.

Primum igitur magni isti Theologi, non cõtenti Baptismum infinitis modis polluisse, & Cœnam Domini penitus aboleuisse, vt suo loco docebimus: postea ex vna simplici Ceremonia Impositionis manuũ, quatuor fecerunt Sacramenta, Cõfirmationem, Pœnitentiam, Ordinem, & extremam, quam vocant, Vnctionẽ. Deinde, quoniam septenario numero mirũ in modũ delectãtur, Matrimonium etiam inter Sacramenta retulerunt, vt numerum illum explerent. Quanta verò sit eorũ stupiditas, ne quid acerbi⁹ dicã, qui hæc

S.i.



portenta defendunt, a gedum cōsideremus.

De Baptismo Papistico.

Quod igitur attinet ad Baptismum, quāuis constet Dominum singulari beneficio conseruantem Ecclesiæ suæ reliquias in medio Papatu, noluisse tantum licere Satanae vt Baptismū illic aboleret, quū ibi quoque Baptisetur in nomē Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & Baptismi efficacia minimè pēdeat à ministri persona: tamē piorū mentes nō possūt nō magnopere cohorrescere quoties serio cogitant quibus sacrilegijs Sacramentum illud nostræ initiationis in Papatu contaminetur.

Primum enim, vbi cognitio nulla est, ibi nulla fides existit. Atqui non min⁹ indigne absque fide sumitur aut petitur Baptismus quam Coena Domini. Ibi verò quænam cognitio esse potest vbi omnia peregrino & plerisque incognito idiomate peraguntur? Deinde, etiā si vulgata lingua vel omnibus cognita illic adhiberetur, quid tamē inde accederet emolumentum ad institutionē & vsū baptis-  
mi cognoscendū, & promissiones per fidem apprehēdendas, quū in ea formula baptisadi  
qua

qua Papistæ vtūtur, nihil eiusmodi nisi prorsus ieiunè explicetur.

Secūdo, quot signa & ritus adiunxerunt simplici Dei ordinationi, quibus obstupescant homines: potius quàm proficiat in Symbolis à filio Dei constitutis? Atqui quū nullares signis illis subsit, propterea quod vni⁹ Dei est promittere, & suis promissionibus sigillum suum apponere: consequitur omnia illa cōmenta, inanes esse laruas, & vana opinione miseros homines illis propositis signis deludi. Audere vero sua cōmēta cū Dei veritate cōmiscere, & in simplicitate cui⁹ auctore est filius Dei, nō acquiescere, an nō, obsecro, sacrilegiū est? Hoc tamen non ignoramus, sole re ista vetustatis obtentu defendi. Sed si vetustas queritur, quis est antiquior Iohāne baptista, & Apostolis? cur igitur istos poti⁹ non imitamur? cur vni⁹ Christi auctoritate cōtenti non sum⁹? Nā quod Chrisma & eiusmodi alia nōnulli ad ipsos vsque Apostolos referūt, ex ipsa Lucae historiā refelli potest. Vetustos autē patres quorū sanè, quod cū piorū pace dictū sit, nō satis magna fuit in huiusmodi reb⁹

attentio, constat huiusmodi ritus nūquā de loco habuisse, atque ipsa Christi ordinationem. Itaque vel sola superstitio quæ ab his initiis profecta omnium mentes nunc occupauit, & Christi beneficium prorsus obscurauit, omnino efficere debet vt istis omnibus semel abrogatis sua illa purissima simplicitas Baptismo relinquatur, ne amplius in externis signis homines obstupescant, quum è contrario instituta sint Sacramenta vt homines è terra in cælum subuehant.

Tertiò quum gratia non sit Sacramentis alligata, sed promissione & veritate Dei nitatur, adeò vt vbi contemptus non interuenit, sufficiat ad salutem promissio fide apprehensa quæ patres & sobolem sanctificat: isti è contrario signis & operi, vt loquuntur, operato tribuunt quod vnius est Spiritus: & Baptismum adeò constituunt necessarium ad salutem, ut mulierculis etiam concedant Baptisandi munus, ingruente quam excogitarunt necessitate. Fatemur tamen hunc posteriorem errorem nō vulgaribus auctoribus niti, sed quum ipsa Sacramentorum instituendorum



rum causa id refellat, quorsum auctoritatem hominum aduersus Dei veritatem? Mulierum autem Baptismus non magis est certè tolerabilis quàm si loqui illis permitteretur in Ecclesia, quum abutatur Baptismo qui doctrinam non coniungit: & iam pridem hoc vitiù Carthaginièsi concilio fuit meritò damnatù. Quartò, quù Baptismus in nobis ob signet remissionè peccatorù, & sanctificationè in nobis inchoatà, in qua nos quotidie proficere oportet: isti sic omnia perturbat, vt originis peccatum, cuius mali magnitudinem non intelligunt, leui aquæ aspergine velint statim ac penitus in nobis elui, & eius reliquias doceant peccati rationem non habere, nisi consensus accedat, quam doctrinam prorsus diabolicam esse affirmamus.

De Sacramento altaris Papistico.

Baptismum ostendimus miserè pollutum in Papatu, non tamen penitus sublatum, quoniam Domino placuit Ecclesiæ suæ ædificiù inter illas ruinas sartum tectum tueri. Ccenà autem Domini affirmo non tantùm horrendis sacrilegiis ab illis contaminatam esse, ve-

rum etiam in execrandum idolum commu-  
tatam, quod ipsi sacramentum altaris vo-  
cant, & peculiari cultu colunt, quem Mis-  
sam appellant. Huius autem nefarii sce-  
leris præcipua tantum capita nunc attin-  
gam.

Primum igitur, quum in Sacramētis duo  
necessariò spectētur, signum videlicet, & res  
significata, sicut ipsū Sacramenti nomen de-  
clarat: isti, vt sua mysteria scilicet redderent  
augustiora, docēt signa, id est, panem & vinū  
penitus aboleri, & sola accidentia puta albe-  
dinem, & saporem relinquere. Id vērò si ita ef-  
ficeret, qua ratione dici poterunt Sacramenta  
& vbi tandem illa signorum & rei significa-  
tæ analogia?

Secundò, coniunctio rei cum signis, niti-  
tur Dei ordinatione, & corporeum aut natu-  
ralem situm non declarat, sed huc duntaxat  
respicit vt sciamus verè nobis spiritali mo-  
do per fidem comprehendendū donari quod  
symbola verè significant, id est corpus & san-  
guinem Domini. At isti volunt arcana quadā  
pronuntiatione verborum quæ Sacramenta-  
lia

lia vocant, panem & vinum transsubstantiari & transelementari in reale corpus & substantialem sanguinem Christi, quod totum magicum est non Christianum: vt taceam quod antea exposuim<sup>9</sup>, Christum hoc modo sua humanitate spoliari.

Tertio, debet ordinatio Dei & mysteriorum explicatio planè ac perspicuè populo declarari, vt totam actionem intelligat, & fides suam habeat obiectum in quod feratur, promissionè videlicet verbo Dei scripto, & explicato comprehensam, & corporeis adhibitis symbolis, maioris efficaciam causam, veluti vestitam. At isti, Deus bonè, quàm indignè profanarunt hanc institutionem, scèdo illo suo & execrando canone? & quanta est portio Missicæ actionis, ipsa institutionis Domini demurmuratio? Deinde quorsum ista recitatio, etiam si alioqui pura esset: quum fiat peregrino & incognito idiomate, & sit etiam illis religio, sacrosanctas suas syllabas clara voce pronuntiare? En præclaram illam consecrationem, propter quam sacrifici clamant se esse ipsa Maria virgine sanctiores. Nã



inquiūt, Maria tātūm cōcepit Christū quem nos cream⁹. Sed excipere saltē posset Maria, se studiosē nutriuisse, quē isti crudeliter vorāt.

Quartò, Cœna Domini est Sacramentū communionis fidelium, cum Christo & inter se coniunctorum. At isti contrā naturam huius Sacramenti quod propterea vocatur *missa a. r. t.* & contrā veterem omnem Ecclesiæ morem, publicam actionem in suas priuatas Missas commutarunt, vnde postea orta sunt ista sacrificulorum agmina, quorum nec ventri facultates, nec libidini mulieres totius orbis iam sufficient.

Quintò, ad Cœnam accedimus, vt fiam⁹ corporis & sāguinis Domini per fidem participes, quorū symbola corporaliter singuli sumimus, ex Domini mandato, ACCIPITE, COMEDITE, BIBITE, quæ verba adhuc isti asini enūntiant, vt seipos gladio suo iugulent. At isti in sua Missa nec panem nec vinum cuiquam præbent, sed soli conuiuantur. Vbi vero tandem comperient licere per vicarium sumere Sacramenta? & quo loco numerabūt Calixtū disertè excōmunicātem

tē omnes illōs qui sacris interfunt, neque sacramenta sumunt?

*Cap. per  
sta coſecra  
tione. diſt.  
3. confecta  
tione. In  
decretis.*

Sextò, fundamentum totius iſtius actionis eſt oblatio illa Chriſti ſemel facta, cuius memoriã maximo cū fructu celebramus. Iſti è contrario docēt ſeſe quotidie Chriſtum offerre patri pro viuīs & mortuis, quē abominandum errorem ſuo loco refutauimus.

Septimò, Deus in his myſteriis duo ſymbola diſtinſtè, maioris efficacix cauſſa, inſtituit, & de poculo ſumendo diſertè cauit: neque vnquã aliter in veteri Eccleſia fuit factitatum, adeò vt etiã Gelafius Papa eos omnes excõmuniearēt qui alterũ tantũ ſymbolũ ſumerent. At iſti ſua ſacrilega audacia freti, omnibus Laicis, quos vocant, vſu poculi interdixerunt: & itã ſunt impudentes vt nunc etiã auſint ſuum illud ſacrilegium tueri.

*C. comper  
mus. De  
confecta.  
diſt. 3.*

Octauò, conſtituit Dominus vt ſeorſim panis frangeretur & fractus diſtribueretur, quam fractionis ceremoniam minimè inanè eſſe, ſuo loco declarauim⁹. At iſti panem ſuũ nulli diſtribuendum frangunt, & ebrioforũ inſtar vino macerant. Si cauſam roges, ſtatim Cereris & Bacchi myſteria intelliges nõ Chri

sti, quę pudet attingere. Certè non possunt ipsi inficiari quin hoc disertè inhibuerit salte Iulius, quem inter suos Papas numerant.

Nonò, instituta sunt sacramèta vt omnes sens<sup>9</sup> excitent ad cęlestiũ rerũ cõprehensionẽ quasi in rē ipsã presentẽ adducamur, cui<sup>9</sup> rei testimoniũ esse oportuerat vel illud solenne SVRSVM CORDA quod isti quoque catillant, vt suã tũ ignorantiaũ tum impudentiaũ prodāt. At isti prorsus è cõtrario testantur se panẽ & vinũ magico susurro transsubstantiare, & (proh Idolomaniaũ ipsi etiaũ vetustissimis Idololatriis execrandã) iubēt tanquã ipsifsimũ Christũ adorari crustulũ quod impuris manibus ostentant, donec tandem crudeliter vorēt. Certè debuerat saltem eos prophani alioqui scriptoris Ciceronis auctoritas ab hac infania reuocare, quando quidem Christum audire nolunt clamantem se in cælum abire, nec inde rediturũ ante quã orbẽ terrarum iudicet. Nam, inquit ille alicubi, quem tam amentem esse putas qui illud quo vesceatur Deum credat esse: Hęc ille, qui si hodie esset superstes, iure profectò istos redargueret

Cicero lib.  
de nat. deo.  
viii 3.



ret vt amētes qui hoc credūt, dānaret vt im-  
 manes, qui ferro & flammis hanc suam infā-  
 niam tuentur.

Decimo, quū ad certū ysum destinata sint  
 sacramenta, cui? vni? causa sacramenta dicū-  
 tur, omnino efficitur extrā actionē ipsā sacra-  
 mēta nō esse. At isti vt rē quandā in sese san-  
 ctissimam, imo vt ipsissimam Christū omnis  
 sanctitatis auctorem, colunt magicum suum  
 cubitū, armario includūt, circū gestāt, ado-  
 rant, denique nihil non faciūt vt testētur se  
 nō allū Deū agnoscere, idque presertim in so-  
 lenni illo die festo quē prim⁹ Urbanus quart⁹  
 cōstituit anno 1364. At cur sanguinē quoque  
 huic pōpō nō reseruāt? an quod vereātur ne  
 accescat? at qui non iam est vinū, si ipsis credi-  
 mus, sed sanguis Domini gloriosus & incor-  
 rupt⁹, an quod vereātur, ne forte effundatur?  
 At qui Hieronym⁹ id nō verebatur, Exuperi⁹  
 Tholosatis Episcopi frugalitatē laudans qui  
 sāguinē Domini in vitreo calice, l corpus ve-  
 ro in vimineo calathō, (id est sāguinis & cor-  
 poris symbola) absque vlla pōpā, reponeret.  
 Quid obstat verō quominus veterē etiā Ec-  
 clesiā, vt non satis religiosam, coarguant que

Can. 18.  
Carthag.  
Concil. in  
Graec. co-  
nita.

panem olim ori non inderet, vt isti solent, sed traderet in manus? Id enim ita esse liquet: saltem ex illo Carthaginensis Synodi canone in quo prohibetur ne mortuorum corporibus Eucharistia præbeatur, quoniam, inquit, scriptum est, accipite comedite, corpora vero mortuorum neque accipere possunt neque comedere. Vbi tum erat igitur tanta ista religio non dico panem, sed ne calicem quidem attingēdi? vbi que denique omnis ista Idolomania quæ iā pridē ipsis prophanis gentibus Christianā religionem desiderandam præbet?

Vndecimò, quum ab ordinatione Dei non autem ab hominibus pendeat Sacramenti veritas, isti è contrariò suam consecrationem suspendunt à consecrantis, vt loquuntur, intentione. Ecquis verò istius intentionis idoneus iudex erit? Ita fit vt miseri Papistæ ex ipsorum placitis, vel sint idololatræ, (panis enim adorationem ne ipsi quidem inficiabuntur esse idololatriam) vel non nisi sub conditione, **SIFORTE AFFVERIT**, furfuraceum illud suum nomen possint adorare, quum de consecrantis animo non possit illis que

certò constare.

Duodecimò, Rem Sacramenti idest Christi ipsū vnā fides percipit vt suo loco declarauimus. At isti volunt a quibusuis percipi, quod quidem nō minus ineptū est quā si dicerent cecos sine oculis videre, vel claudos absque pedibus ambulare. Denique quę tandem est conuenientia Cœnæ Domini, quę quo simplicior est, eo quoque purior est ac diuinior, cum isto histrionico apparatus ea nimirum quæ luci cum tenebris, & Christo cum Belial. Et tamen istis sumus Sacramentarii execrabiles, quòd Sacramentalem actionem ferre non possimus tot sacrilegijs pollui.

De prorsus fictitijs Papisticis Sacramentis, ac primū quidem de Confirmatione.

Constat veteres Episcopos siue Ecclesiarum pastores, sedulò curasse vt fidelium liberi in infantia baptizati, & quicunque etiam adulti ad Christi cognitionem accedebant, primū omnium instituerentur in Christiana doctrina, vnde etiam Catechumeni græco vocabulo dicebantur. Sed & antequam vel



illi ad synaxin, vel isti ad baptismum admitte-  
 rentur, publicam fidei confessionē ab vtrif-  
 que requirebant, vt, quoad eius fieri posset,  
 sacramentorū profanationē vitarent. Quos  
 igitur in ista inquisitione comperiebant itā  
 profecisse vt digni viderētur qui reliquo cœ-  
 tui adiungerentur, eos in fide confirmatos,  
 impoſitis manibus, publicè suis precib⁹ Deo  
 & Ecclesiæ commendabant. Idem quoque in  
 iis fieri solebat, qui quum ad hæreticos defe-  
 cissent, vel extrā communionem fuissent eie-  
 cti, ad Ecclesiæ gremium redibant, & adhibi-  
 ta manuū Impoſitione post sedulam & ardē-  
 tem admonitionem cum Ecclesiæ cœtu in  
 gratiam redibant. Hunc igitur Catechismi  
 ritum vt prorsus necessarium, in Ecclesiis no-  
 stris singulari Dei beneficio, instaurauimus.  
 At isti aſini aptiores ad ſtiuā quàm ad guber-  
 nacula Ecclesiæ tenenda, catechismū ne de  
 nomine quidem norunt: infantes à se, non ſi-  
 ne horrenda pollutione, baptifatos, monent  
 ab igne & aqua diligenter custodiri, & lati-  
 no tandem idiomate, sine vlla prorsus inter-  
 pretatione Dominicam orationem, Symbo-  
 lum

lum Apostolorū, sed non nisi adiuncta saluta-  
 tione Angelica, & inuocatione Mariæ virgi-  
 nis, domi vel in schola doceri. Addūtur a pau-  
 cissimis quibusdam præcepta decalogi vulga-  
 to rithmo ineptissimo deprauata, & sublato  
 de nullis colendis imaginib<sup>9</sup> mandato decur-  
 tata: sed quibus necesse sit attexere Ecclesiæ  
 præcepta quæ vocant, idest Antichristianæ  
 doctrinæ summam. Hic est Papisticæ Eccle-  
 siæ Catechismus, donec succedat Confessio-  
 nis auricularis carnificina de qua postea dice-  
 mus. Pro inquisitione verò illa quam expo-  
 suimus substituerunt egregium illud Confir-  
 mationis sacramentū, absque verbo, absque  
 vlla promissione, absque vlllo Dei mādato. Et  
 quoniā impositio manuū visa est nimiū leuis,  
 adiunxerunt etiā sacrosanctū suū chrisma, &  
 quascunque libuit aniles nugas & histrioni-  
 cas ceremonias. En egregiū illud sacramentū  
 Cōfirmationis Papisticę, tāt opere ab illis de-  
 cantatū vt etiā ausi sint, sub Fabiani Romani E-  
 piscopi & alterius cuiusdā Melciadis nom-  
 ne, Baptismo anteponere.

De pœnitentia Papistica.

Quid de pœnitentia seu poti<sup>9</sup> resipiscen-

tia doceamus ex Dei verbo, quæ sit eius fides, quis usus, quæ partes, suo loco explicauimus. At isti confundentes cum illa omnibus fidelibus communi & perpetua vitæ correctione, publicam Ecclesiæ disciplinam quæ in lapsis per manuum Impositionem & peccati veniam publicè petitam, cæterasque externas satisfactiones exercebatur, sicut alibi demonstrauius, nouum rursus poenitentię Sacramentum excogitarunt, cuius tres partes constituunt, nempe cõtritionem cordis: cõfessionem oris, eamque apud sacrificum secretò depositam: ac denique satisfactionem pro remissione peccatorum. Nos autem in hac verè diabolica doctrina præcipuè ista reprehendimus.

Primùm quòd nimium aperte abutantur Sacramenti nomine, quum ad hos ritus id transferunt, etiam si illis daremus, nihil hic ab ipsis fieri quod non sit à Deo præscriptum.

Secundò, quòd illa omnia requirant in omnibus adultis tanquam necessaria ad salutem, qua in re declarant se non esse conscientiarum medicos sed crudelissimos carnifices,



vt mox dicemus.

Tertiò, quòd tria illa perfectè velint præstari, vnde efficitur, promptum illud iter esse ad desperationem.

Quartò, quòd in his rebus doceant positam esse peccatorum remissionem, insigni cum Christi contumelia.

Et hæc quidem generaliter dicta sunt. Quid autem de singulis illis partibus poenitentia statuamus, sic explico.

De contritione.

Agnoscamus veram resipiscenciam incipere à serio peccati sensu, siue tristitia secundum Deum, vt loquitur Apostolus: sed adiungimus hanc contritionem seu vulnerationem cordis, iter esse duntaxat ad gratuitam Dei misericordiam, idque non simpliciter, sed *κατὰ ἀμελῆσιν*, quoniam videlicet quòd acrius pungit morbus, eò ardentius requiritur medicus, ab iis quidè qui de salute non desperant. Nam in aliis, vt in Iuda apparuit, contritio ista tantum abest vt sit salutaris, vt è contrario sit prorsus mortifera. Itaque Papistarù

T. i.

doctrinā vt blasphemam in eo reprehēdim⁹,  
quod ipsam cōtritionē docēt parte esse satisfac-  
tionis pro nostris peccatis corā Deo: &  
itā transferunt ad homines quod vnius Chri-  
sti propriū est. Deinde, obsecro, quid satis ap-  
te possit de cōtritione cordis precipere, qui  
preterquā quod nō tenēt quod sit originis vi-  
tū & quāta vis omniū peccatorū ad nos per-  
dēdos, certissima etiā peccata & omniū maxi-  
ma, cuiusmodi sūt Idololatria, & mortuorū in-  
uocatio, & cætera infinita, nō modo nō repre-  
hēdūt, sed etiā (proh inauditā impudentiā) vt  
certa aduers⁹ æternā dānationē remedia mise-  
ris mortalibus proponunt.

De Confessione.

Sex cōfessionū genera vrgem⁹ ex Dei ver-  
bo, nō tamē quasi in iis posita sit vlla ex par-  
te satisfactio pro peccatis, sed quod verā reli-  
piscentiam tales fructus consequantur.

Prima igitur cōfessio publica est toti⁹ Ec-  
clesiæ, sese corā Deo peccatricē in cōmuni  
cœtu profitētis, & præeunte verbi ministro  
veniā a patre cælesti scriō flagitatis in Christi  
vnius seruatoris nomine. Itaque Papisticam  
formulā Confessionis à qua solent execrādā

sua sacra auspiciari, & quæ vulgò vocatur  
**CONFITEOR**, toto pectore execramur,  
 nō modo vt ineptā quū peregrino & incog-  
 nito idiomate concipiatur, sed etiā vt apertè  
 blasphemā in filiū Dei, quoniā mortuorū &  
 absentiū intercessionē requirit, quū vnus sit  
 Dei & hominū mediator Iesus Christus, in  
 cuius vni<sup>9</sup> nomine est inuocādus pater, sicut  
 nobis Spiritus sanctus ex verbo suggerit.

Altera confessio est priuata, quum vnus-  
 quisque vel domi vel foris cor suum effun-  
 dit corā Deo, & veniam precatur, sicut vni  
 cuique sedulò faciendum est omnibus penè  
 momentis, Dauidis & Publicani illius &  
 omnium sanctorum exemplo.

Tertia confessio priuata quidem est sed à  
 superiore diuersa, quū videlicet quispiam ve-  
 ro Dei zelo incēs<sup>9</sup> palām sese peccatorē pro-  
 dit<sup>9</sup>, & misericordiam Dei implorat, quod ta-  
 men nec passim nec temerè faciendum es-  
 se vel ex eo intelligi potest, quòd non a-  
 liud iter sit ad decipiendos simplices, ad de-  
 uorādas & subuertendas integras domos, ad  
 Ecclesiā denique quibusuis superstitionib<sup>9</sup>

<sup>a</sup>  
 Psa. 32. b. 5

Eccl. 51. a. 1.

Eccl. alibi

passim.

Dauid. 9.

1. Ioh. 1. d.

9. 10.

Mat. 6. a.

6. b. c. 13. 14

Luc. 15. e.

21. 22.

b

Pf. 51.

Mat. 23. b. 6

Luc. 23. f.

40. g. c.

1. Cor. 15.

1. Ti. 1. c.

14.



perdendam, certius ac compendiosius.

Quartum confessionis Christianæ genus ad disciplinam Ecclesiæ pertinet, cui videlicet tum demum locus est, quum ii quorum excommunicatio publicè fuit patefacta ex Presbyterii auctoritate, palàm peccatum agnoscunt vt publico offendiculo medeantur, & Ecclesiæ reconcilientur. Est autem hæc confessio in plerisque Papisticis Ecclesiis ità penitus sublata, vt ne de nomine quidem sit cognita. Reliquiæ verò illius in paucis quibusdã Ecclesiis seruatæ, quid tãdem habet cū vera Ecclesiastica disciplina cõmune? quidue aliud testantur quàm miserabilẽ Ecclesiæ ruinam? Nam, vt omittam indulgentias & alia id genus, quid est ista pōpa magis ridiculum? Ad sunt certo die ante Pascha in Ecclesia Cathedrali quam appellant, quos vocant pœnitentes, pauperes & obscuri homines, velata facie ne agnosci possint: præit illis pœnitentiarius sacrificus suam tristitiam plerūque & vultu & ventre satis declarans, & septem illos psalmos pœnitentiales demurnurās: sequuntur illi tristi facie, & genibus nitētes

tes, à valuis Ecclesiæ ad magnum altare. Ibi recitatur execranda Litania, in qua tot penè sunt blasphemix in filium Dei quot insunt syllabæ: habetur cōciuncula ad omnes stabi- liendos veræ pœnitentiæ abusus: tandem ce- lebratur sacrum in quo iterû offeratur Chri- stus. En Papisticam sanctimoniam & pœni- tentiam, qua tradunt redimi peccata.

Quinta confessionis species omnium est eorum qui proximum offēderūt, ac proinde culpam agnoscere & priuatim ab eo quem of- fenderunt veniam petere, ex charitatis Chri- stianæ regula tenentur.<sup>4</sup>

Sextum denique confessionis genus ad eos spectat qui vt conscientiarum suarum paci consulant, vel cum patribus à quibus solatium expectant, vel cum pastoribus com- municant quod eos premit, & suam tristitiã velut in eorum sinum deponunt, vt eorum & consilio & precibus iuuentur, quam con- fessionem meritò commendat Iacobus<sup>4</sup>. Sed quorsum hoc ad susurratoriam illã cōfessio- nem Papisticam? Primùm enim vnde istius confessionis necessitas ad salutem? vnde Le-

Mat. 4. 4.  
23. 24. 25.  
6. b. 14. 15.

1. cor. 5. d. 16

ges istæ plus quàm Tyrannicæ, de singulorũ peccatorum enumeratione, quasi in hoc posita sit illorũ remissio? Nã quod olim Romana præsertim Ecclesia factitabat, delecto Presbytero qui pœnitentium, idest eorum quibus publica pœna ex Presbyterii auctoritate præscripta erat, exomologesi audirent vice totius Ecclesiæ, vt eorum pudori parcere-  
 tur: longè profectò diuersum fuit ab ista cõscientiarum carnificina. Neque enim hæc consuetudo ad omnes pertinebat, neque de singulis peccatis ibi mentio fiebat, nec itãtum erat deprauata doctrina de gratuita peccatorum remissione, vt homines sperarent hac ratione se illam promereri. Nondum enim exortus erat egregius ille Pontifex Innocentius tertius, qui hoc intolerabili iugo cõscientias opprimeret, & Christi beneficium aboleret. Et nimium ridiculi sunt, vel ipsis testibus Canonistis, qui auricularem istam confessionem putant ex verbo Dei constitutam. Nam vt præteream quod historiæ Ecclesiasticæ scriptores aperte dicunt, pœnitentiarium illum Presbyterum Nouatianorum

*c. Omnis  
 vtriusque  
 sexus. De  
 summa  
 Trinit. In  
 antiq.*



caussa primùm fuisse in Romana Ecclesia institutum Decii imperatoris temporibus, quã consuetudinẽ alia postea pleraque Ecclesie vtrò sequute sint, vt hoc, inquam, omittã, si Confessio ista, quãuis multũ diuersa ab ea quã Innocentius inuexit, verbo Dei expresso constituta fuit, quo iure Nestari? Theodosii Magni tẽporib? Constantinopolitana Ecclesie Episcop? illã sustulit? ac ne quis calũniari possit illũ præter officium fecisse, refert historia Ecclesias Orientis secutas illius exemplũ; & Chrysostom? Nestarii successor hoc factũ multis locis satis expressẽ comprobauit. Hęc sunt igitur confessionum Christianarum genera, in hoc quidem argumento. Nam alioqui Confessionis nomen satis constat interdum pro Christiani sint professione; itemque pro sacrificio laudis, & gratiarum actionis possum in sacris literis vsurpari, quo fit vt ridiculi planẽ sint aduersarij qui quoties audiunt confessionis nomen, toties suam illam auricularem confessionem nominari purant. Sed ista in præsentia nolimus attingere, quoniam nõ sunt huius argumenti.

Nicoph. 1  
Ecc. hist.  
lib. 22. cap.  
28.

Chrysol.  
p. 53.  
hom. 1.  
item in  
Sermon. 10  
pau. & cetera  
lib. hom. 5.  
Dei. com.  
prou. in  
li. D. a. na.  
tura  
item hom.  
4. de Laz.  
ro.  
Aug. lib.  
10. Confess.  
cap. 3.

De satisfactione.

In cōtrouersia de satisfactione a fini isti Cui  
 mani planè auriculas suas produnt, quoniam  
 hic necesse est vt Satanas se Sataná declarat.  
 Nullus mentis compos vnquam de his duobus  
 dubitauit: nempe, quin iustitiæ Dei sit  
 satisfaciendum, quoniam suæ iustitiæ obliuisci  
 non potest: quin ficta sit pœnitentia quæ  
 vitæ emendationem, ac proinde culpæ agnitionem  
 ac compensationem secum non trahit. Sed quoniam  
 homines nec quâta sit Dei iustitia, nec quanta  
 sua impotentia cognoscere vnquam potuerunt  
 nisi in Dei schola eruditi, idcirco falsissimas  
 conclusiones veris illis principiis prorsus repugnantes  
 collegerunt. Putarunt enim se posse quadam  
 cōpensatione satisfacere Dei iustitiæ, qua in re  
 planè ac perspicuè se prorsus stupidos simul &  
 intolerabili arrogancia præditos declararunt.  
 Nam quis est iste stupor, hominem in animum  
 inducere se non modo pondus iræ Dei perferre,  
 sed etiam bene de Deo mereri posse? & quis furor  
 est, pauperem sibi in extrema sua inopia placere  
 malle, quàm gratis

ex

ex alieno sumere? quam incredibilis autē est arrogantia, audere quenquam cum Deo venire in disceptationem, & suas, quas opinatur, satisfactiones ei opponere? Sed hæc infania multò magis se prodit, quum ad rem ipsam ventum est, & de iis quaeritur quibus homines confidunt. Quid enim hic proferent Papistæ, vt cæteros omittamus? aquam benedictam, cōstructa templa, numeratas preces apud hoc vel illud cadauer, hunc vel illum lapidem, careos, lampadas, cucullas, denique, vt ad grauissima veniam, ieiunia, *χευενας*, cilicia, elemosynas, peregrinationes, Missas, emptas denique indulgētias annulo piscatoris obsignatas. Sed quid si respondeat Dominus, O curæ in terris animæ & cælestiū inanes, quid mihi nisi impurū profertis? quorsū ista quæ partim expressè testatus sum me execrari, partim nunquā in eū finē requisiti? & quandiu vestras ineptias feram qui me vestri similem facitis? Certè non haberent miseri mortales quod hiscerent. Et tamen hæ sunt satisfactiones per quas remittuntur peccata coram Deo, si summis istis Theologis credi-



mus. At nos ex Dei verbo didicim⁹, quod ad Deum attinet, vna Christi satisfactioe niti, quę vna omnibus modis perfecta est & absoluta, & nobis per fidem imputatur. Inter ea tamen docemus neminem iustificari imputata Christi iustitia, quin simul eiusdem Spiritu sanctificetur: ac proinde veram ac leuissimam resipiscentiam necessario cum fide coherere. Ex hoc autem efficitur peccatori verè Christum per fidem amplexo, ac proinde per eundem resipiscenti, nihil esse antiquius quam vt, sicut iubet expressum Dei verbum & charitatis regula præscribit, omnibus iis quos offendit, siue cum aliquo priuatim, siue cum toto Ecclesię coetu sit ei negotium, pro virili satisfaciat. Hęc sunt igitur satisfactiones veteribus Canonibus expresse, vt hypocrite à verè poenitentibus discernerentur, vt tollerentur offendicula, vt denique pudor saltem ipso vinceretur quorundã cõtumacia: nõ autẽ vt Deo satisficeret pro peccatis. At isti quia nihil horũ intelligunt, omnia perturbant, & tamen non desinunt suas satisfactiones iactare.

De Ordinibus Papisticis.

Or-

eni Ordines vocant Papistæ, ritus & Ceremo-  
 nias partim à se excogitatas, partim verò à  
 maiorib<sup>9</sup> acceptas, quib<sup>9</sup> Ecclesiasticos suos  
 ministros consecrant. Quod si etiam eis con-  
 cederemus nihil ab eis hac in parte nisi ritè &  
 sanctè fieri, non desinerent tamen in eo sum-  
 màm suàm inscitiàm prodere, quòd Sacramentorù  
 nomè istis ritibus applicât. Sacramèta enim  
 in hoc argumèto certùm est nò quæuis sacrarù  
 rerù signa vocari, sed ea quib<sup>9</sup> annexa est pro-  
 missio de gratuita peccatorum remissione &  
 nostra in Christo sanctificatione, quib<sup>9</sup> deni-  
 que nostra cù Christo coalitio sancitur & ob-  
 signatur: quã obrè duo tantùm sacramèta nẽ-  
 pe Baptismũ & Cœnã Domini numerauim<sup>9</sup>.  
 Quòd si isti respondeãt se generalius vti sacra-  
 mēti nomine, quæso, quid proficient? Nã si  
 ita est, cur tandē septē duntaxat sacramenta  
 recēsent, quũ infinita & innumerabilis sit isti-  
 usmodi Signorù in ipsorù Ecclesia multitu-  
 do? Imò ipsorù Sacrifici nōne toti ex sacramē-  
 tis erūt cōstati, si ipsis credim<sup>9</sup>, quũ nulla sit  
 pars histrionicarũ vestiũ quib<sup>9</sup> suos morio-  
 nes induũt, sub qua non testentur magna &

cælestia myſteria deliteſcere? Quod ſi rurfus excipiant ſe delectum quempiam habuiſſe, cur, obſecro, inter ordinum ſacramenta non numerarunt ſuorum Epiſcoporû, Archiepiſcoporum, Cardinalium, ipſius denique omnium iſtarum creaturarum creatoris & vicarii Dei ſui ordinationem, potius quàm Oſtioriorû, Lectorû, Acoluthorum, & aliorum eiuſmodi, quos ne ii quidem agnoſcunt à quibus creantur? Sed age ad rem ipſam veniam? ne de nominibus duntaxat contendere videamur.

Omnia in domo Dei ritè & ordine fieri oportere extrà controuerſiam eſt. Sed huius ordinis rationem vnde tandem ſumi par eſt, niſi ex ipſo patrefamilias? Proferant igitur iſti patriſfamilias mandatû, & quû ſatis conſtet Apoſtolos fuiſſe ipſius œconomos, oſtendant ſe iſta ab Apoſtolis accepiſſe, aut Apoſtolorum ſucceſſores aliquid perfectius ac melius quàm illos conſtituere potuiſſe. Sed age ſingula ſigillatim conſideremus.

De clericali tonſura, quam vocant.

Clericos olim peculiariter dictos fuiſſe  
qui



qui in singulis Ecclesiis publico sumptu ad  
 ministeriumalebantur, quasi Ecclesiarum se-  
 minaria, ex omnibus vetustis canonibus &  
 Christianorum imperatorum Nouellis clari⁹  
 perspicitur quam vt quisquam inficiari pos-  
 sit. Proferant autem Papistæ vel tenuissimas  
 eius laudatissimæ consuetudinis reliquias.  
 Qui sunt ergo papistarum Clerici? nēpe qui-  
 cunque & quoscunque libuit, modo vel Do-  
 mino Episcopo vel ipsius suffraganeo nō dis-  
 plicuerint. Quorsum autē creantur? vt cogni-  
 tioni secularis, quem vocant, iudicis eximan-  
 tur, vel vt Ecclesiasticum aliquod beneficiū  
 possint emere, quoniam habent bestiaē cha-  
 racterem. Cedò verò quod examen præcedit?  
 an sint ex legitimo matrimonio procreati.  
 Quorsum id verò? vt alioqui priuilegium e-  
 mant quod dispensam vocant. Quid ampli⁹?  
 an sint bigami, idest, vt interpretantur, an vi-  
 duam duxerint in vxorem, aut mortua priore  
 iterum facti sint mariti. Magnū profectò sa-  
 crilegiū. Iubet Apostol⁹ Episcopos vna vxo-  
 re esse contentos, istis verò repetitum post  
 prioris vxoris mortem connubium inter cri-

mina numeratur, & quidem multò maiora  
quàm si quis simul cum viginti meretricib⁹  
vixerit. Sed quæ Ceremonia hic adhibetur?  
num preces, aut manuum impositio? Apage-  
fis. nimium simplicia sunt ista. Tondentur  
potius aliquot capilli in vertice, vt sint Naza-  
ræi Domini. imponitur capiti linea vestis,  
sed mox exuitur, quoniam illis adhuc licet ad  
Laicos transire. edunt luculentam professio-  
nem sui clericatus incognito idiomate ex  
psalmis: Dominus pars hæreditatis meæ, in-  
quiunt, & calicis mei, tu es qui restitu es hæ-  
reditatem meam mihi. Nempe quoniam Cle-  
rici vocantur à Clero, id est hæreditate quæ  
fortito obuenit. Quid vero? an certè Ecclesiæ  
tribuuntur? minimè. Nam eorum locû oc-  
cuparunt Canonici, sed iubentur horas cano-  
nicas aut saltem psalmos pœnitentiales quo-  
tidie peregrina & barbara lingua recitare. Tã-  
dem leui impacto colapho dimittuntur, vt  
Ecclesiasticæ disciplinæ scilicet se addictos  
meminerint. En egregium Hierarchiæ Roma-  
næ fundamentum.

De quatuor Minoribus Ordinibus Papi-  
ficis.

Causam alibi reddimus, cur veteres Eccle-  
siae in leuissimis etiam rebus vterentur Cleri-  
corum potius quam quorumuis aliorum ope-  
ra: nempe vt illorum ingenium, industria, vo-  
luntas paulatim perspiceretur. Neque vero  
dubito quin quum ad hæc obeunda munera  
ex Presbyterii auctoritate deligerentur, admo-  
nerentur sui officii, & ea illis publicè traderen-  
tur quæ sui muneris illos admonerent, quum  
in domo Dei nulla sit leuis aut negligenda vo-  
catio. Ostiariis igitur tradebantur templi  
clauēs. Lectoribus, bibliorum liber. Exor-  
cistis, certæ adiurationum formulæ. Acolu-  
this, cerei, vnde etiam Ceroferarii à nonnul-  
lis vetustis scriptoribus vocantur, nisi for-  
te inter istos quoque nonnullum fuit discrimen.  
Fuit autem cereorum & lampadum aliquis  
usus ad nocturnas vigilias, matutinas, & ve-  
spertinas preces ac conciones, quæ res po-  
stea in Iudaicam & Paganicam superstitionem  
transiit. At nostræ simiæ Papisticæ, totidem



hic nobis sacramenta fabricant, & istas Ceremonias in quibus toti sunt, nō modo mordicus retinuerūt, sed etiam suis speciosis cōmentis pro virili exornarunt. Sed vt cætera omittam, quæ hæc dementia est, Ostiarios creare quibus nullum templum committatur claudendum vel aperiendum? Lectores, quibus nullus legendus liber, nulla Ecclesia, nulla lectio tribuatur? Exorcistas denique vltos constituere, sublato ex Ecclesia miraculorum dono? Acoluthos idest Episcopi pedissequos designare, qui nec Episcopū norunt nec cum Episcopo quicquam profus negotii sint vnquam habituri? Cur igitur ista retinent? dixerit aliquis. Nempe, quoniã vetustis Canonibus cautum est vt in istis gradibus probati ad Ecclesiastica munera prouehantur, idcirco religiosi homines nolūt quicquam istarum sacrarum ceremoniarum pretermittere. Sed compendium inuenerunt quod veteribus nūquã venerat in mentē. Sūt enim tã diligētes vt vno & altero die omnia ista munera simul obeant, vt mox digni inueniantur quib⁹ maxima quæque cōmittantur.

De

De Maioribus Ordinibus Papisticis.

In Maioribus autem ordinibus quos vocant, id est Subdiaconatu, Diaconatu, & Presbyteratu, maior tū impudentia tum inscitia vel ipsis cæcis, vt opinor, liquidò potest demonstrari. Nam pro eo quòd in vetere Ecclesia & Presbyteri & Pastores & Diaconi ritè electi & totius Ecclesiæ suffragiis post diligentem doctrinæ & morum inquisitionem comprobati, publicè per Impositionem manuum Deo consecrabantur: cui Papistæ non monstrosum videbitur si quis affirmet electionem publicam & legitimam oportere consecrationi præire? Neque verò id mirum videri debet, quum sola & nuda illa nomina rebus ipsis penitus sublatis, apud eos manserint, vt nimirum superesset vnde possent tantò facilius redargui. Sed age illud etiã propiò cõsiderem⁹ quomodo simplicissima illa Ceremonia manuum Impositionis, cuius testis est Lucas & Paulus, paulatim sit ab istis adulterata.

Oleo tanquam simbolo quodam vsos fuisse Apostolos initio quum ægrotos non vt

medici, sed vt Apostoli dono sanationũ præ-  
 diti, sanarent, testis est Marcus. Apostolorũ  
 autẽ consuetudinẽ alios sequutos fuisse qui  
 eodẽ dono præditi erãt, Iacobº declarat. Hinc  
 verò quot superstitiones iuexerit in Ecclesiã  
 Satanas, occasionẽ ex pastorũ ignauia nactº,  
 res ipsa patefacit. Primũ enim quibusdã fuit  
 religio aliquid omittere quod priores illi fe-  
 cissent: alios verò superbia ad eundẽ scopulũ  
 impulit, ne illis inferiores viderẽtur. Itaque  
 post sublatũ illud sanationis donũ, symbolũ  
 tamẽ remansit. Hoc autem aditu patefacto,  
 quid non molitus est, aut potius quid non  
 perfecit Satan? Quid enim? an istud oleum  
 non oportuit à vulgato & profano oleo di-  
 stingui? Inuenta igitur consecratio, & qui-  
 dem eiusmodi vt penè ipsum Diabolum  
 possit eius pudere. Nam infinitis adhibitis  
 plusquam Magicis ceremoniis, oleum ipsum  
 millies adoratur, & precari non pudet diser-  
 tis verbis vt in illam pinguedinem Spiritus  
 sanctus emittatur. Deinde puduit Chri-  
 stianæ scilicet Ecclesiæ ministros sine vn-  
 ctione consecrari, quum à Christo denomi-  
 nentur,



nētur, & turpe sit min<sup>o</sup> solenniter ipsos inau-  
gurari quān olim Aaronis successores & re-  
ges ac prophetae solerēt. Itaque inuentum e-  
tiam alterum oleum quod Chriſmatum, &  
tertium aliud quod Sanctum vocant: neque  
apud eos vllum sacrum mysterium absque  
magico isto oleo peragitur. Ita denique fa-  
ctum vt pro pastoribus haberet Ecclesia vn-  
guentarios & pigmentarios, qui hoc pretextu  
miferas ouiculas non tantum vngerēt sed  
etiam emungerent. Sed age ex hac tandem  
sordium officina emergamus.

*De* Diaconorum, quibus postea adiuncti sūt  
Subdiaconi, munus erat, vt suo loco exposui-  
mus, mensarum ministerio vacare, in com-  
munibus videlicet conuiujs quę Coenā Do-  
mini præcedebant: & oblationes totumque  
ærarium Ecclesiasticum ex Presbyterii aucto-  
ritate administrare. Itaque quum deligeban-  
tur & Impositione manuum consecraban-  
tur, tradebantur eis nimirum quæ ad eo-  
rum munus pertinebant, nempe vceoli,  
mantilia, calices, & alia eiusmodi. Iam ve-  
rò quum pridem sublata sint illa conuiuia,

*Vide ca.  
nones Cap.  
lib. 1. Conc.  
quart.*

quum nullum profus ærarium tractet. Diaconi, quum tota Liturgia in execrandâ Misfæ saltationem sit cõmutata, quorsum Diaconi, vel Subdiaconi in Papatuè Operæpretiũ est autem audire aliquam saltem earum Cœremoniarum partem quas isti Sacramenta vocant. Diaconis imponitur stola quam appellant barbaro & incognito nomine, idque ad lat<sup>o</sup> sinistrum: traditur deinde liber postillarum vt Lectoris officium cum Diaconatu confundatur. Tandem D. Suffraganeus vt videatur aliquid retinuisse ex Apostolico ritu, manus imponit, & Magicum nescio quod carmen susurrat. Subdiaconi verò calicem & patenam quam vocant ex Episcopi vel suffraganei manib<sup>o</sup>, ab Archidiacono verò vrceo los cum aqua accipiunt. Sed præterquàm, quòd omnia ista nulla præeũte electione, nõ in publico cœtu sed ædibus Episcopi priuatis, peregrino idiomate, admixta passim infana Idololatria peraguntur, quis iste furor est rebus ipsis penitus ex hominũ memoria sublati, non modo signa illarum retinere, sed etiam pietatis summam in eis collocare?

Quod

Quod autē ad Presbyteros attinet, quid vnquam inter homines extitit cum tanta incitia, impudentia, impietate coniunctum? Nam illud constat, si Papistas roges quid sit Presbyterum esse, vix ex centum millibus vel vnum aliter respōsurum, quā Presbyteros illos esse quibus fas sit Missam canere. Viderint autē ipsi quomodo cāsus iste priuatis missis conueniat, quarum tamē causa certum est infinita illa pseudopresbyterorum agmina quotidie emergere. Ceterum quid est Missam canere? nempe Christum offerre pro viuis & pro mortuis. Cedò verò ad hoc scelus quo nullum tetrius Sol vnquā aspexit aut deinceps aspiciet, quibus tandem Sacramentis inaugurantur? raso capite, & vnctis digitis, nempe vt nec pilum boni viri nec puras manus habeant. Et hæc monstra diutius vel ipse Satan tolerabit?

## De Matrimonio.

Quantum tribuamus legitimo matrimonio, & quo pacto soleat in Ecclesiis nostris promulgari, & adhibitis precibus publicè



ex laudabili Ecclesiæ consuetudine confir-  
 mari: quantopere damnetur à nobis non tan-  
 tum adulteriū sed etiam quoduis scortatio-  
 nis genus, liquidò constare potest, Dei bene-  
 ficio, & ex nostris scriptis & ex nostrorum  
 Magistratuū edictis, & ex ipsa matrimonio-  
 rum formula quæ typis excusa prostat in li-  
 brariorum officinis. Nimiū est igitur despe-  
 rata eorum impudentia qui nos etiam audēt  
 vt scortationum fautores traducere, & vete-  
 res illas *λυχομοχίας* nobis exprobrare, id est rāci-  
 das illas calumnias refricare quas ipsa saltem  
 vetustate oportuerat obliterari. Quasi verò  
 si nobis scortatio probaretur, deferendus  
 fuerit Papatus, in quo flagitium illud ne  
 inter leuissima quidem vitia numerari quis  
 tandem ignorat? Sed ad rem. Matrimonium  
 Papistæ quoties libuit inter Sacramenta nu-  
 merant, sed quo pretexto? Nempe quoniam  
 vetus Pauli interpres *μυσνηογ* conuertit Sacra-  
 mentum in Epistola ad Ephesios, vbi agitur  
 de coniugio. Sed quæ hæc inscitia est, non  
 potius ipsum Paulum loquentem audire  
 quàm latinum illum interpretem? Nam cer-  
 tè

tè nemo ignorat *μυστήριον* græcis non minus  
 latè patere quàm arcanum latinis . Fatean-  
 tur igitur isti omnia arcana esse Sacra-  
 menta , si coniugium est Sacramentum .  
 Et ne videamur illis iniuriam facere , ecce  
 eundem interpretem ipsis iudicem ferimus .  
 Sit igitur voluntas Dei Sacramentum octa-  
 uum ; & vocationem gentium numeremus  
 pro nono Sacramento . Sic enim idem in-  
 terpres in eadem epistola idem vocabu-  
 lum græcum est interpretatus . Imò nonne  
 Paulus ipse huic errori expressè medetur,  
 quum testatur eo ipso in loco se vti myste-  
 rii nomine , ad designandam Christi & Ec-  
 clesie , non autem mariti & vxoris con-  
 iunctionem? pudeat igitur tandem istos asi-  
 nos rudere inter homines rationis compo-  
 tes . Quòd si etiam illis largiremur quod pe-  
 tunt, quo tandem iure, obsecro, comproba-  
 bunt perpetuum votum quo sese quispiam  
 priuauit Ecclesiastici Sacramenti beneficio?  
 & quo iure docent non licere simul Ecclesi-  
 astico ministerio fungi , & coniugio , id-  
 est , vno ex Ecclesie Sacramentis frui?

Eph. 1.6.9  
 & 1.4.3

*Vide de  
creta Sri-  
cis papa  
cap. 7. in  
moConci-  
liorum pri-  
mo.*

Imò, vt tandem de finam velle Aethiopas la-  
uare, quomodo conciliabunt hæc duo, Ma-  
trimonium esse vnum ex septem Sacramen-  
tis, & quod ait impurissimus eorum papa Si-  
ricius, intelligendum esse de coniugio quod  
scribit Paulus, eos qui in carne sunt Deo pla-  
cere non posse? Nam alterum esse fal-  
sum necesse est, aut illos concedere ex sui Pa-  
pæ sententia, Sacraméta aliquam non modo  
non conferre gratiam, sed etiam efficere vt  
Deo simus exosi. Hunc igitur nodum illis ex-  
pediendum relinquo. Quod autem ad illorū  
benedictiones attinet, quibus & sponfos, &  
annulum, & lectum casti isti pontifices con-  
secrant, eas nunc malo non attingere, quam  
his fordibus chartam inficere.

#### De extrema Vnctione.

Si tenetur Minister valentes ouiculas pas-  
cere, multò certè magis illi laborandum est  
de illarum salute quoties vel corporis vel ani-  
mi morbo corripuntur: nec pastoris nomine  
dignus est qui hanc muneris sui partem ne-  
gligenter curat. Remedium autem quod a  
pasto-



pastoribus affertur, vnicum est, nempe ver-  
 bum Dei ad vsum aegroti accommodatum.  
 Aliis enim doctrina, aliis exhortatione, a-  
 liis consolatione, aliis denique redargutione  
 & increpatione opus est. Et hæc omnia con-  
 sequuntur preces quas minimè irritas esse  
 testatur Iacobus, facitis quoque olei men-  
 tionem, sed ad sanandum aegrotum adhibiti,  
 quo tempore nimirum vigeat sanationum  
 donum, quod temporarium in Ecclesia fuisse  
 antea ostendimus, & tacētibus etiam no-  
 bis, res ipsa clamat. At miseri Papistæ quoniã  
 Ceremoniarum laruis mirum in modum de-  
 lectantur, re ipsa sublata, non contenti fue-  
 runt signum quantum inane & vanum ac iam  
 prorsus superstitiosum retinere, sed etiam o-  
 leū sibi magicis carminibus incantandum pu-  
 tarunt, quod nimirum possit ex ipso opere,  
 vt loquuntur, operato, peccata eluere, vt alias  
 impiissimas istius vnctionis ineptias omittã.  
 Sed bene habet quòd istæ simiæ saltem sese  
 in eo bestias produnt, quòd non aliis quàm  
 moribundis illud ipsum oleum applicant,  
 quod Apostoli tum demum adhibebant quū  
 73912

aliquē essent valetudini restitutori. Erat igitur Apostolis oleum istud, vitæ symbolum, quod isti preclari Apostolorum imitatores, extremam idest mortis vnctionem vocant. Quod si etiam libet egregio illi scriptori Dionysio credere, vnctio illa per id tempus non moribundis sed mortuorum cadaueribus adhibebatur. Quid igitur nempē mortui isti sepeliant mortuos suos. Nos autem in vno vitæ verbo acquiescamus.

XII. Nullum esse verbi ministerium legitimum in Papistica Synagoga.

Satis, vt opinor, apparet, ex iis quæ diximus, & verbum Domini & preces & Sacramenta indignissimis modis pollui ac perdi in papistica Synagoga, quæ Catholica Ecclesiæ nomen sibi falso vendicat. Sed quoniam solent illi nobis obiicere se successores esse Apostolorum, ac proinde Ecclesiã apud se habere, superest vt videamus quæ sit conuenientia inter Papisticã hierchiã de qua tantopere gloriatur, & Ecclesiasticã gubernationē ex verbo Dei per Apostolos cōstitutã, & à veris eorū successoribus diligenter custoditam, tā  
tis per

tiſper dum iuſto Dei iudicio horrenda cōfu-  
ſio & Orientem & Occidentem inuaderet .

Primum igitur dico iſtos in hoc argumē-  
to fundamentū ponere minimè firmū. Putāt  
enim veritatē Dei certæ genti & ſedi, videli-  
cet Romanæ, certis que ad eō perſonis alliga-  
tam, cui falſiſſimo dogmati non tantum vni-  
uerſa ſcriptura, ſed ipſa quoque experientia  
ſtultorum magiſtra, apertiffimè re pugnat.  
Nam quod attinet ad Dei verbū, vbi tandē  
reperietur tale quippiā vlli penitus vel vrbi  
vel genti ne dum Romæ conſeſſum? Nam  
certē quæ de terreſtri Hieruſalem dicuntur,  
temporaria fuerunt: & Hieruſalē ſpiritualem  
per totum orbem terrarum diffundendā adū-  
brarunt, vt norunt omnes qui vel à limine  
Theologiā ſalutarūt. Iā vero quū duo ſint ex  
quibus intelligi perſpicuè poteſt vbi ſit Dei  
regnū, nēpe pura doctrina & integri mores,  
vtrō iſtorū ſeſe ornabit Romana meretrix?  
Nā doctrinā illic eſſe impuriſſimā per ſingu-  
las eius partes demonſtrauimus. Sin autē de  
morib⁹ queritur, age cū ea ipſa Romanorū pō-  
tificū historia quā conſcripſerunt pontificū



Gnathones, cōferantur quæcūque hominū  
monstra à cōdito mūdo ynquam extiterunt,  
& cōperietur in hac vna fede plus licuisse Sa-  
tanæ quam in vlla ynquam Tyrannide qua  
orbem terrarum opprefferit. Deinde quid il-  
los iuuat iactare se in locum veterum Episco-  
porum successisse, nisi per idem ostiū sint in-  
gressi? Neque enim eos, qui per fenestrā aut  
dirutis etiam dom<sup>o</sup> Dei moenib<sup>9</sup> ingressi, mi-  
feras ouiculas vorant, filius Dei pro pastorib<sup>9</sup>  
habet, sed latrones & lupos appellat<sup>r</sup>, & eos  
caueri iubet<sup>r</sup>. Imò Paulus cō vsque progredi-  
tur vt Anathema pronuntiet in ipsos etiam  
angelos, si aliud Euangelium annūtiauerint<sup>r</sup>.  
Et te nō pudebit Romana meretrix cum tuis  
Cynēdis successionem Apostolicam iactare,  
quum ne ipsos quidem Angelos Paulus pro  
successorib<sup>9</sup> agnoscat, sed vt Dei hostes exe-  
cretur & omnibus execrabiles esse velit,  
si id ipsum faciant quo vno niteris? Denique  
ne falli possemus, in templo Dei sessurum idē  
Apostolus testatur filium perditionis qui se-  
se pro Deo venditet<sup>r</sup>. Et Iohannes aperte su-  
pra septicollem urbem dicit sessuram bestiā<sup>e</sup>  
quæ

<sup>a</sup>  
Iob. 10. d

1. 2.

<sup>b</sup>

Mar. 12. b.

38.

1. Tim. 6.

a. 3. 4. 5

<sup>c</sup>  
Gal. 1. b. 8

<sup>d</sup>  
2. Thes. 2.

b. 4.

<sup>e</sup>  
Apo. 19.

c. 9

quæ Blasphemix nomina habet fronti insculpta. Sed quodnā illud nomē est? Respōdeat ipse sanctissimus papa Gregorius<sup>s</sup>, clauitans Episcopi vniuersalis, idest capitis Ecclesiæ nomen nemini (si Christū vnū excipias) præterquā Antichristo cōuenire. At enim iste sese è contrario seruū seruorū vocat. Egregiā certè fraudem. quasi verò nos vocabula non rem ipsam spectemus. Percussit nūmos Iulij tertius Romanus pontifex cum hac inscriptione, Gensque nō seruiert tibi, peribit. Et hunc omnium Tyrannorum impudentissimum non pudebit tandem sese seruum seruorum vocando, toti mundo illudere? Et hæc quidem de ipso Antichristianæ Ecclesiæ capite. Quod autem ad ipsius creaturas attinet, hoc ego dico, hoc vociferor, omnes illas prouisiones, præsentationes, collationes, signaturas, bullas, mandata, præuentiones, datas, consensus, permutationes, concordata, resignationes, deuoluta, pensiones, annatas, vacantes, processus fulminatos, dispensas totidem esse fenestras per quas vi perumpūt in ouile Domini, & totidem cuniculos

f  
Apo. 13. 17g  
Gregorius  
passim in  
epistolis

quibus domum Dei, quantum in se fuit, subruerunt quum neque in verbo Dei neque in vlllo purioris Ecclesiæ scripturæ vel græco vel latino vel tenuissima fiat istarum rerum mentio, quas vnus Satan euomuit vt Ecclesiæ puritatem inficeret: ideoque non de istius modi rerum reformatione, sed eiectione, abolitione, & vltima internectione serio omnibus piis hominibus esse cogitandum.

Tertio qui possunt isti merito dici Apostolorum successores, quum præcipui gradus Papisticae hierarchiæ & Apostolis & omnibus Ecclesiis per tot sæcula penitus fuerint in cogniti: & in iis gradibus quos ex verbo Dei & vetere Ecclesia videntur desumpsisse, sola nomina retinuerint, quorum obtentu fœdissima & teterrima quæque monstra tegerent? Numero autem in prima classe, Papam vniuersalem, (nam olim papæ nomen omnibus Episcopis erat commune) Cardinales, Suffraganeos, Officiales, Procuratores curiæ Ecclesiasticæ, Vicarios, Capellanos, Præfectos, Priores, cum tota eiusmodi monstrorum colluie, quæ penitus ignorauit vetus



Ecclesia. In secunda verò classe recenseo Archiepiscopos, Episcopos, Curatos, Canonicos, Presbyteros, Archidiaconos, Diaconos, Subdiaconos, Clericos, & totam istam carerua, quorum nominibus isti tam impudenter abutuntur, vt certum sit non magis contrariam esse lucem tenebris, quàm isti sunt iis repugnantes quorum nomina mutuatur.

Primum omnium igitur quod ad lepidum istud Romanæ Synagogæ caput attinet, quibus obsecro, successit? Petro & Paulo, inquit. Sanè vero, Nam ante natum Romanum pontificem, biceps erat scilicet Ecclesia Christiana, quum, vel ipsorum confessione, Paulus non fuerit Petro minor, vel iniuria insigni afficiatur Petrus, quum ei pro collega adiungitur Paulus à Romano pontifice. Duo igitur illa capita superest vt dicamus in vnum fuisse Romanæ conflata. Sed quid si probem hoc vnum caput rursus in duo fuisse aliquando diuisum ex ipsius Romanæ sedis consensu? Nam si creditur historiæ Ecclesiasticæ, Romæ vno & eodem tempore sederunt Liberius & Felix, vt de Antipapis taceam.

*Nepb.  
Eccel. hist.  
lib. 9. cap.  
37.*

alleg

Vbi tum igitur vnicum illud caput? vbi successione cursus perpetuus? Sed ne ludere videamur in re seria, an possunt isti inficiari Eugubinum Episcopum, id est minime cuiusvis sedis pastorem æquari Romano Episcopo ex ipsius Hieronymi verbis, & eundem affirmare nullum olim fuisse inter Presbyterum & Episcopum discrimen? an possunt ignorare inter Metropolitanos numerari Romanum Episcopum, & suam ei ditionem sicut & aliis circumscribi? Esto verò, numeretur propter vrbis Romanæ dignitatem Romanus Episcopus omnium primus, & ei tribuantur <sup>tu respectu</sup> in Synodis vniuersalibus, an propterea dicemus vllam in alienæ ditionis Ecclesias auctoritatem fuisse illi attributam? Quum Irenæus Victoris & Cyprianus vnà cum Episcopis Africanis Corneliū, Romanos Episcopos acriter reprehenderent, an aliter eos appellat quàm fratres & coepiscopos? vbi tum sacratissima illa sanctitas? vbi sanctissim⁹ Domin⁹ noster? vbi pallii venditio? Imò Gregorius quem isti inter suos sanctos adorant, an alio quàm Domini sui nomine Imperatorem appellat?

pellat? an non testatur se ex ipsius voluntate Episcopum? Tum enim & multis post seculis Pontifices Romanos populi suffragiis electos confirmabat Imperatoria Maestas, nedum vt illis ius vllum in regna & imperia huius seculi concederetur, quum ne vrbis quidem Domini essent. Vbi tum igitur erant egregiæ pseudoclementis & pseudocletii epistolæ? Vbi fabula de donatione Constantini? Vbi satellites, tiara, crepidæ, pileus, cathedra, exercitus, bombardæ Sanctissimi Domini nostri Papæ? Synodos autem illas oecumenicas quas quoties ipsis libuit cum quatuor Euāgelis per ludibrium comparat, quis papa cōuocauit? nonne vnus Imperator? imò quis alius ipsos Romanos Episcopos eò iussit conuenire? cui se excusat Leo primus, & a quo precatur vt sibi per suos vicarios liceat Synodo interesse? & tamē Leonem constat ex ipsius epistolis iam tum Romanæ sedis antichristianæ arrogantiam planè spirasse. Dicam etiam aliquid à plius, quod isti iam pridem dissimulant se intelligere. Temporibus Constantini in causa Cæciliani,



quam sæpe inculcat Augustinus aduersus  
 Donatistas, Episcopus Romanus delegatur  
 iudex cum aliis aliquot Episcopis. O facinus  
 horrendum. Delegari S. D. N. ab Imperatore?  
 hoc sine pati sedem Apostolicam? Ita est ta-  
 men. Neque murmurat Episcopus Roma-  
 nus, nec protestatur de suæ sedis primatu. Nō  
 dum enim erat hoc ius cognitum in orbe ter-  
 rarum. Quid amplius? prouocatur à iudicū  
 delegatorum cognitione, & Episcopus Are-  
 latensis iterum delegatur qui de prouocatio-  
 ne iudicet. Deus bone, quid monstri audi-  
 mus? dicent isti optimi & sanctissimi defen-  
 sores primatus Petri. Sed quid facias? Ita res  
 est transacta, boni viri, ab Imperatore Chri-  
 stiano, nemine contradicente, nemine tumul-  
 tuante vel propterea quiritante actum esse  
 de Christiana Ecclesia. Quid verò, quum Leo  
 multa arroganter effutiret de suæ sedis præ-  
 stantia apud Chalcedonense concilium, an nō  
 est acriter cohibitus? Et in Synodo Mileui-  
 tana cui inter fuit Augustinus, an nō disertè  
 interdicitur prouocatio trās mare: & tres pō-  
 tifices Romani, Zozimus, Bonifacius, Celesti-  
 nus

A. 16.  
 Synodi  
 Chalcedon

n<sup>o</sup>, vt falsarii redarguuntur? Imò postquã Cõ-  
 ciliũ Aphricanũ ad Cælestinũ papã Romanũ  
 scribẽs multis de caussis ostẽdit intolerabilẽ  
 esse arrogantia Episcopi Romani in Aphrica-  
 nas Ecclesias iurisdictionẽ vsurpãtis, hoc e-  
 tiã addit. Vt, inquit, aliqui tanquã à tuã sancti-  
 tatis latere mittãtur, nullainuenim<sup>o</sup> patrũ Sy-  
 nodo cõstitutũ. Et mox. Executores etiã cle-  
 ricos vestros quibusque petẽtib<sup>us</sup> nolite mit-  
 tere, nolite cõcedere, ne fumosũ typhũ seculi  
 in Ecclesiã Christi, quẽ lucẽ simplicitatis &  
 humilitatis diẽ Deũ videre cupiẽtib<sup>o</sup> p̄fert,  
 videamur inducere. Hæc illi, quorũ vn<sup>o</sup> erat  
 Augustinus. Et tamẽ qua de re agebatur? de  
 hoc vno dũtaxat vt Apiarius quidã presbyter  
 quẽ dãnarãt Aphricani, auctoritate sedis Ro-  
 manæ fretus, iterũ reciperetur. Quæ omnia  
 quũ ita se habeãt quã tandẽ iusti tituli specie  
 Tyrann<sup>o</sup> iste pretextet, & quo iure sibi tan-  
 quã Petri & Pauli successori id ipsũ vindica-  
 bit, à quo vsurpãdo tãtũ illi abfuerunt, vt è  
 cõtrario vêturã istã Tyrãnidẽ & p̄dixerint  
 & expressẽ dãnarĩt<sup>o</sup> Recurret igitur iste nimi-  
 rũ ad imperatorẽ Phocã impurissimũ illud &

*Extat hæc  
 epistola nũ  
 tantum  
 græcè, sed  
 etiam La-  
 tine ad cal-  
 cem Con-  
 ciliis Aphri-  
 canis, fo. Cõ-  
 est. primo.*

teterrimū monstrū, & dignū planè stabilien-  
 dæ papisticæ Tyrānidis auctore: à quo videli-  
 cet Bonifacius quartus circiter annū Domi-  
 ni 607 Episcopi vniuersalis & capitis Ecce-  
 siæ nomen redemit. Proferet preterea quod  
 Zacharias & Stephan<sup>o</sup> secund<sup>o</sup> suis proditio-  
 nib<sup>o</sup> circiter annū Domini 752 sunt cōsecuti.  
 Nā emētitas Epistolas multorū, & falsos ca-  
 nonas ab ipsis papis Romanis partim confi-  
 ctos, partim in suum ipsorum emolumētum  
 Tyrannicè constitutos, quis sani iudicij ho-  
 mo vel refutatione dignos censuerit, quum  
 & verbū Dei expressum, & totius veteris Ec-  
 clesie purioris auctoritas repugnet? Sed de  
 isto Antichristo haftenus.

Iam verò ad **CARDINALES** progre-  
 diamur, & hanc quoque camarinā, quando  
 ita necesse est, moueamus. Isti igitur quorum  
 tandem sese successores iactabunt? Nempe  
 72 discipulorum. At qui mirum est ac misera-  
 bile quòd nemo purioris Ecclesie scriptor  
 Cardinalium magis meminit quàm eorū qui  
 nusquam essent in rerum natura. Edita qui-  
 dem est Synodi Romanæ fabula sub Syiue-  
 stre,



stre, temporibus videlicet Constantini magni. Verum quid eos res ista iuuat, quū septē duntaxat Cardinales ibi cōstituantur, & mōnibus vr̄bis Romanæ includantur? Quod si qua tum erat vel minima ipsorum auctoritas in Ecclesia, qui fit vt tot postea seculis ne tenuissima quidē fiat eorum mentio? Illud ergo cōstare potest nō fuisse tū adhibitos Cardinales ad verbi ministeriū, aut Ecclesiasticę iurisdictionis tuēdæ mun⁹, sed dūtaxat Diaconos fuisse qui (sicut olim Romę singulis regionibus præerāt sui custodes) per vr̄bis Cardines distributi, suo idest Diaconorū munere fungerentur, quod quidem cuiusmodi esset, suo loco exposuimus. Sed postea, crescēte Episcopi Romani potentia, creuit nimirū totius collegii dignitas, vt videlicet prædones isti inter se Ecclesiam Christi diuiderēt. Sic ergo Cardinalium etiam nomen factum est augustius, & cū Episcopis & Presbyteris fuit cōmunicatum, quibus nimirū vetus presbyterorum & Diaconorum nomē sordebat. Et vt fordida hæc origo posteros lateret, inuētum fuit nouum huius appellationis ety-

mō, quasi videlicet Ecclesiæ sint cardines. Verū bene habet quòd partim veteres Titulos ab his vel illis tēplis denominatos retinuerūt, partim nouos excogitarūt, ex quib⁹ intelligatur quod cælatū volūt. Hæc sunt igitur Cardinalatus primordia. Sed tamē multis postea seculis res erat mōstro similis Cardinalē simul esse & Episcopū, quoniā Cardinales oportebat Romæ permanere, & suo munere, puta Diaconatus vel Presbyterat⁹ defūgi: & Episcopis nō licebat ex verbo Dei & veteribus canonib⁹ vel à gregibus diutius abesse, vel oues suas non pascere. At nostri nunc nō Cardinales sed Carnales, cuiusmodi tandem sunt beluæ? Hi sunt per quos impurissimū illud scortū Regū & principū & potētissimarū quarūuis ciuitatū animos pro arbitrio suo versat, ad eò vt quoties ei libuit suos riuales modo iter se cōmittat, modo rur⁹ òciūgat, modo suis lepidis munusculis deliniat, modo minis perterreat, & suæ inexplebilis tū avaritiæ tū crudelitatis administros esse cogat. Isti verò lenocinii sui mercedē hāc auferūt, quòd pinguis quibusque Episcopatib⁹ & Abbatibus deliburi vnà cū suo creatore in stagnū ignis

& sulphuris præcipites abeūt. Quodenim est  
 tātum scel<sup>9</sup>, quod tā immane flagitiū est, quo  
 istorū Cynædorū & Hermaphroditorū colle  
 giū nō sit vniuerso mūdo iā olim execrabile?  
 adeò quidē vt quēadmodū olī ad pileū vocari  
 dicebātur serui qui liberi fiebāt, itā suos istos  
 Cynēdos Papa meritò pileo donet, suā vide  
 licet infinitæ licētīæ & verè carnalis liberta  
 tis pignore, ac symbolo. En discipulorū Chri  
 sti successores, & Ecclesię catholicę cardines  
 quorū vel ipsos profectò Diabolos pudet.  
 Quod autē attinet ad suffraganeos, officiales,  
 procuratores Ecclesiastici fori, notarios Apo  
 stolicos, promotores, auditores rotæ, bulli  
 stas, copistas, cursores, datarios, vicarios, ca  
 pellanos, priores, & infinitā eiusmodi collu  
 uie, tā facile profectò fuerit Diabolos in cælis  
 reperire Angelorū thronis insidētes, quā vllā  
 vel tenuissimā istorū mentionē, aut in verbo  
 Dei, aut in antiquis Synodis, aut in vllō puro  
 scriptore vel Græco vel Latino. Imò qui velit  
 ista cōciliare cū Ecclesię Christianę morib<sup>9</sup>,  
 perinde faciat ac si velit lucem cum tenebris  
 & veritatem cum mendacio cōponere. Nunc  
 autem accedo ad illos qui videntur speciem



aliquam habere Apostolicæ successionis si nomina, non autem rem ipsam, spectes. Ostendimus constitutos esse in Ecclesiis pastores ac doctores qui sermonem Dei annuntiēt, & administrent Sacramēta. Ità enim iussit Dominus, & certum est veterem Ecclesiam hoc diligenter obseruasse. Nam quod pastores tēporis progressu distincti sunt in Metropolitā, Episcopos, & quos nunc vocant Curatos id est singulis parœciis præfectos, id minimè factū est respectu ministerii verbi, sed potius habitā Ecclesiasticæ iurisdictionis ac disciplinæ ratione. Itaque quod attinet ad verbi prædicandi munus, & sacramentorum administrationem, nullum est inter Archiepiscopos, Episcopos, & Curatos discrimē. Omnes enim tenentur suos greges eodem cibo pascere. ideóque communi nomine, Pastores & Episcopi in scripturis passim vocantur. Que verò istorum impudentia est sacra nomina usurpare, & propterea Apostolorum & verorum Episcoporum successionem iactare? Nam, obsecro, si porcum vel simiam velim regis habitu induere, & regem vocare, an

pro-

propterea Rex dicetur, & verorum regum  
successor? Apagesis, inquires, an isti sunt canes  
& porci? Sanè sunt, si verbo Dei credim<sup>9</sup> qui  
pseudopphetas & veritatis osiores, nō aliis  
nominibus vocat, & monet vt totis viribus  
eos fugiamus: nec sunt isti de quibus agimus  
veris pastoribus similiores, quā veris regi-  
bus canes & porci similes essent si coronam  
& sceptrū gestarent. Primū enim quis istos  
creauit Episcopos & Pastores? per quod ostiū  
sunt ingressi? quis eos vocauit? vbi examē do-  
ctrinæ & morum? vbi electio Presbyterii? v-  
bi populi suffragia? an verò vnus ex centum  
inuenietur qui verbum Dei, vel à limine salu-  
tarit? qui ad pascēdum gregem sit accommo-  
datus? qui denique gregem vel tantillum cu-  
ret? è contrario verò si quis est qui interdum  
conciūculam habeat, quam tandem doctri-  
nam proponit? an non toxicum pro cibo mi-  
seris ouibus præbet? an non oues deglubit?  
Sacramenta verò quomodo tandem admini-  
strarent, qui ad illa polluenda coniurarunt?  
Synodi prouinciales vbi, quomodo, à quib<sup>9</sup>  
conuocantur? quotus quisque ex Episcopis

aptus est ad res istas curandas? quotus quisque Curatus quid hoc rei sit intelligit? Denique ut paucis absoluam, duo ex illis quaero. Vnum, an qui excommunicatus est, debeat pro Ecclesiae membro, nedum pro pastore cēferi. Alterum an non sint satis ipso iure excommunicati quos Christus iubet, ut fures, ut latrones, ut porcos, ut canes fugere, quique contra expressam dispositionem verbi Dei, & totius veteris Ecclesiae auctoritatem inuasērūt in Dei ouile, & suam Tyrannidem sola aperta defendunt ut autem omnes intelligant an isti sint eiusmodi, qui tamen plenis buccis iactant Apostolicam successionem, consulatur in primis Dei verbum: deinde, ut ex infinitis testimoniis pauca commemorem, inspicatur ep. 3. & 4 primi libri epistolarū Cypriani, & tertius eiusdem tractatus, De simplicitate praelatorum. Item Leonis primi epistola 85. Niceni Concilii Canon 4. & 6. Antiocheni, 23 & 25. Sardicēsis, 14 & 15. Item, c. cleri plebisque, dist. 23. & 8. q. 1. c. plerique sacerdotes, & 7. q. 1 sicut vir, paragra. Episcopum verò, & 9. q. 3. c. Archiepiscopus nihil. Ibi enim & aliis innu-



innumerabilib<sup>9</sup> locis inuenietur quàm verè  
 isti sese Archiepiscopos, Episcopos, Curatos  
 vocent, & cuiusmodi sit ipsorū Hierarchia.

XIII. In Synagoga Papistica nullam esse Diaconiam.

Et hæc quidem dicta sunt de iis quos oportuerat sermonis prædicationi & administrationi Sacramentorum totos incumbere. Nunc ad eos progrediamur à quib<sup>9</sup> oportuit ærariū Ecclesiæ administrari. Diaconos, Subdiaconos, Archidiaconos habent quidem Papistæ, sed nomine ten<sup>9</sup>. Nam quid ista sibi velint non magis tenent quàm Indicas vel Arabicas literas. Nam Archidiaconos creat pontifex Romanus, quoniam aliquid illic prædæ subest. Verùm quid Archidiaconis opus est, vbi nullus est Diaconus? Sed tamen in Archidiaconorum visitatione fa-teor apparere veteris moris vestigia, ex quib<sup>9</sup> deprehēdi possit quod istos coarguat. Solēt enim isti per parœcias certis anni temporib<sup>9</sup> discurrere, quæ res ostēdit Archidiaconos olim nō fuisse inanes laruas, sicut inūc sunt, sed ī suæ regionis Diaconos diligēter īquisiuisse:

idque magis etiam liquet ex inquisitionis forma quam isti imprudentes obseruāt. Neque enim solent in doctrinam vel mores inquirere, sed an sint facta tecta templorum edificia, an sacrosanctum crustulum commodè repositum, an satis mundi calices, & alia id genus. Hic verò licet quasi in speculo intueri quantum opere sint immutati veteris Ecclesiæ mores. Quod enim isti in Curatos inquirūt, præter officium faciunt, quum ea res ad Episcopū pertineat. Erat autem nimirum Diaconorū officium quum iam constituta essent templa Christianorum cœtibus habendis, procurare ex publico vt facta tecta edificia conseruentur. Itaque Archidiaconis hoc onus incubebat vt acceptas à Diaconis corū sumptu rationes ad Presbyterium referrent. Hinc illa inquisitio quam dixim⁹ à Papisticis obseruari: sed, Deus bone, quàm peruersè, quū eorum templa ad quiduis aliud potius quàm ad Dei verbum audiendum sint accommodata? Neque ipsi etiam hoc exigunt à Diaconis qui nusquam sunt, sed à Curatis, qui nimirū relicto suo munere ad Diaconatum redierūt,

vt sese potius quàm gregem pasceret. Sed & illud cōstat, quum Diaconos oporteret mēsis inferuire, penes eos etiam deposita fuisse vasa quæ illi ministerio fuerant consecrata. Verùm quid hoc attinet ad execrandi illius crustacei idoli armarium & impurissimos calices solis istis Cynædis & scortatoribus, solis inquam istis filii Dei mactatoribus consecratos? Sed hæc ipsa quoque quàm diligenter curent Archidiaconi, vel ex cōmuni pro uerbio intelligi potest, quo Archidiaconorum prandia, non aliter quàm veterum pontificum Coenæ celebrantur.

At miseris Diaconis & Subdiaconis nihil præter inanissimum nomen relictum est. Quorsum enim Diaconi & Subdiaconi vt in altis, quas vocant, missis, id est ludis Megalensibus, histrionico habitu ministrent mensæ ex qua solus sacrificus vescitur, id est vt Iesu Christi reppetendæ oblationi & sacrificio seruiant: vt frustulū aliquod Euāgelii & Epistolæ Pauli peregrino idiomate, & absque vlllo interprete, cantillent: vt calicem, vrceolos, mātile sacrificio præbeant: vt obla-



tionem recipiant cuius ne minima quidem particula pauperibus deceditur: vt denique canant **IT E MISSA E S T.** Cedò verò, in quo templo? in quocunque visum fuerit, & tantisper dum ad maiores ordines promoueat<sup>r</sup>ur. Quoniam enim edictum fuit veteribus Canonibus, vt nulli ad Presbyterium vocarentur nisi qui in inferioribus functionibus Ecclesiasticis, diligentiam & integritatem suã approbasset, ideo Simiẽ istã vt videantur veterum Canonum assertores, etsi rem ipsam penitus, vt suo loco ostendimus, sustulerunt, tamen in suis perturbatissimis ordinibus volunt veterum Ecclesiasticarum functionum gradus videri accuratè retinere, quod quum faciunt, quid aliud quàm suam ignorantiam & impudentiam ipsis etiam pueris produnt? Quid enim isti retinuerunt ex Diaconorum muneribus? vbi illa Ecclesiastici ærarii distributio in quatuor quadrantes, quorum antea meminimus? vbi quadrans ille qui Episcopo committebatur? nempe horum sumptuum potius reddiderint rationem lenones, scorta, cupedarii, coqui, sartores, canes, equi, accipitres

pitres, quàm vel Episcopi vel Presbyteri, vel Diaconi. Vbi verò quadrans Clericis alendis destinatus? Imò vbi Clerus vllus? Rogentur Canonici, qui prædam inter se diuidunt. Vbi quadrans pauperibus alendis destinatus? euauit nimirum in istorum prædonum sacculis. Nam Prochotrophiorum & Nosocomiorum sumptus aliunde peti nemo est qui nesciat. Et tamen hic quoque pudor est meminisse quæ sacrilegia committantur, istis harpyis ita in hæc quoque inuolantibus, vt vix sit quicquam quod ipsorum vngues effugiat. Et hæc quidem est apud Papistas bonorum Ecclesiasticorum procuratio.

XIII. De falso Papisticae Synagogæ Presbyterio.

Quod attinet ad Christiani Presbyterii cum Papistico collationem, quid dissimilius fingi possit? Primum enim quo iure iurisdictionem Ecclesiæ Spiritualem cum Ciuilibus magistratus auctoritate confuderunt?

Secundò, quorsum tot Presbyterorù agmina in Papatu? an vt disciplinam Ecclesiæ

tueantur? nihil minus. sed vt Christum sacrificent pro viuis & pro mortuis, id est vt Christum suo sacerdotio spolient, & nostrę salutis fundamentum pro viribus conuellant. Sunt autem multa istorum genera. Nam alii sunt beneficiarii, assignatis videlicet non vnius Ecclesię sed quotcunque possunt Ecclesiarum redditibus seipso abunde saginantes: alii sunt famelici & omnibus modis miserabiles Missifices, qui vel in diem viuunt arrodendo suo crustulo, vel vicariam suam operam pinguibus illis porcis accommodant, tantisper dum ipsi cibum ę flamma petant. Alii variis ex rebus lucrum sibi & Episcopo captant. Nam Officiales, Vicarii Domini Episcopi, Promotores, & ceteri id gen<sup>o</sup> occuparunt Leuiticorum sacerdotum locum, quadam ex parte. Canonici siue Donherri in Clericorum locum seipso surrogarunt, homines planę religiosi, & digni qui ad Ecclesiarum gubernacula vocentur, si modo prius nobis demonstrarēt quod sit inter ipsos & bipedes porcos discrimen. Sed inter omnes istos presbyteros vel potius sacrificos ecquis est qui presbyteri



teri munus administret? An isti cogitant de eo quod præcipuum est, nimirum de doctrina Christianæ religionis à tot corruptelis repurganda? Sanè verò quasi hoc sit officium sacerdotum ac non potius Magistrorū nostrorū. Nam istis lōgè aliud est Theologū quàm Presbyterum siue sacrificum esse. Et tamen quum ad Synodum venitur, solis Episcopis vox deliberatiua conceditur. Quid si igitur Episcopis quiduis potius venit in mentem quàm vt Theologiæ operam darent? qualis erit eorum deliberatio in decidendis tanti momenti controuersis? nempe subsidium petent à Sorbonæ & aliarum scholarū doctoribus. Itāne verò Christianam Ecclesiā eò recidisse, vt quum de conuellenda quapiā hæreſi, & componendis in religione dissidiis agitur, non penes pastores, qui nulli sunt, sed penes impuros Sophistas, penes Monasteriorum, id est, Sodome cloacas, penes inferorū stercora, sit earum rerum cognitio? Nam hoc ipso tempore quo hæc scribebam, inter Sorbonagos & Episcopum Parisiensem magnā exortam cōtrouersiam constabat de hæreſe

& hæreticorum, quos appellant, iudiciis. Quasi verò in Ecclesia vnquam fuerit auditù Doctorem Pastori præire: aut quasi pro Ecclesiæ doctoribus habendi sint qui in scholæ puluere versantur, & quibus nulla dum Ecclesia docenda attributa est. Constat enim institutas fuisse scholas vt inde tum pastores, tum doctores ad Ecclesias regendas assume-  
rētur. Magnù igitur est discrimē inter Scholæ Magistros à quib<sup>9</sup> Clericos erudiri oportuit, & Ecclesiæ doctores de quorù officio copiosius alibi differuimus. Sed quid attinēt ista ad Papisticas nō Theologiæ sed Matæologiæ, vanitatis, impudentiæ, Sophisticæ officinas?

Iam verò si de morù correctione & offendiculis tollendis quæritur, cui rei præfuisse Presbyterorù collegiù ostendim<sup>9</sup>: quo modo tandē ad id præstandù idonei fuerint, qui omni turpitudinis genere cælum & terram ipsosque adeò inferos ità oppleuerunt, vt & ipsi suarum sordiù foetorem vix ferant, & Diabolis ipsis foeteant. Quod autem ad Electiones attinet, quam pridem sunt abolitæ, inque foedissimã illã nundinationem cõmutatæ?

Quæ

Quæ verò in Monasteriis & Ecclesiis Capitularib<sup>9</sup> quas vocant, alicubi adhuc supersunt, quid habet cum veteribus illis electionibus puris ac synceris commune? Confirmationes autem quid aliud sunt quàm histrionicæ quædam actiones?

Denique si de causis Ecclesiasticarum disceptatione queritur, ac præsertim de correctionis disciplina, vbi quæso, in Papatu inuenias Presbyterorum collegium? vbi legitima iudiciorum forma, quibus erudiatur indocti, & peccatores ad resipiscentiam adducantur? vbi Dei verbum? vbi veteres Synodi & Canonnes ad conuincendos hæreticos? penes quos est excōmunicandi potestas? quinã excōmunicatur, & quibus de causis? quæ absolutio- nū & satisfactoriū Ecclesiasticarum formula?

Hæc est igitur Papistica illi hierarchiæ dignitas, hoc illorum est planè Babylonicum chaos.

De Monachis.

Ad conuincendos monachos quibus nihil hodie frequentius in omnibus compitis apparet, vel solo ipso monachorum nomine opus est, vt intelligi possit



nihil eos cum veris Monachis commune habere. Sed hoc longè melius ex re ipsa quàm ex nomine cognoscetur. Monasteriorũ vsus peruetustum esse constat, sed qui mox in insanam prorsus superstitionem degenerauerit, sicut ex Synodi Gangrēsis canonibus apparet, aduersus ea ipsa conscriptis de quibus hodie pseudomonachi gloriantur. Multis tamen magnis & piis hominibus placuit solitariae vitæ genus, sed duabus præcipuè de causis: nempe vt maiore cum quiete cognoscendis scripturis operam darent, & sese ad patientiã & crucem perferendã seuerissimo quodam vitæ genere affuefacerent. Interea verò non solebant perpetuo voto sese huic vel illi solitudini adstringere, sed ibi tanquam in scholis tranquillioribus ad functiones Ecclesiasticas sese præparabant, vt ex Nauzianzeni, Basilii, Augustini & aliorum exemplis apparet: nisi si quibus solitudo illa perpetua placeret, quorum tamen institutum videtur cum Christianæ charitatis regula parum conuenire, & melancholiam morbum resipere. Otio nullus illic locus relinquebatur, adeò vt sese & pauperes

peres alerent manuum suarum labore, & Monachus manibus non laborans pro latrone haberetur. Parcissime quidem ac frugalissime viuebant, sed neque in suis abstinentiis spem salutis vlla ex parte reponbant, neque quisquam supra vires promebatur, sed si qui non satis magnam sui rationem habebant ad monebantur fraternè ne vana superstitie debiliores potius quàm satctiores fierent. Aug. de mor. Eccl. Catho. cap. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. Coniugium non damnabant vt rem malam, sed vt solitariae illi vitæ profus repugnans non amplectebantur. Interea verò perpetua continentia votum quale postea inuexit Satanæ in monialium quidem conuentibus fuisse vsurpatum, vel ex istis Cypriani verbis liquet. Si sese, inquit, ex fide Christo dicauerunt, pudicæ & castæ sine fabula perseueret, & ita fortes ac stabiles præmium virginitatis expectent. Si autem perseuerare nolunt, vel non possunt, melius est vt nubant quàm in ignem deliciis suis cadât. Hæc ille, qui si hodie superstes esset, non dubium est quin vt hæreticus damnaretur. Talis ergo fuit olim verorum Monachorū regula, ad quam si no-

stre ætatis monachos reuocemus, quæso, quid dissimilius fingi possit? Illi solitudinem pacatam & tranquillam captabant, isti quid potius quàm populosissimas quâsque vrbes querunt, non modo vt ibi habitent, sed etiã vt integras vorent? Pauperes illi parçè suis laboribus in suis tuguriolis viuebant: isti superbissima palatia incolunt, vrbes, pagos, regiones integras possident, omnium laborum adeò fugitantes, vt etiam in otio salutem collocent: adeò gulæ & vino præsertim dediti vt amphoras potius quàm homines referant, & nullam eiusmodi ingluuiem nec maiores nostri à cõdito mûdo viderint, nec vëtura posteritas sensura videatur. Virgines erant illi & rara virtutum exemplaria: istorû verò iustra, teste vniuerso mundo, quid aliud sunt quàm superstitionis, ignoratiæ, blasphemiarum, inuidetiæ, ambitionis, proditiõnû, ebrietatis, homicidiorum, & teterrimarum ac mōstrosissimarum quarumuis libidinum officinæ, vel fœdissimæ potiº cloacæ, quarû fœtorẽ ne Diaboli quidẽ ipsi possint ampliº sustinere? In primis autem quatuor illi mēdicantium



cātium ordines, quid aliud sunt præ cæteris quàm alteri quidem *κρῆτες ἀπὸ θεῶν, καὶ κρῆ*  
*θνεῖα, γὰρ οὐκ ἀφ' αἰῶν.* Et sanè nisi iam pridem satis esset nota istorum desperata hypocrisis, mirari meritò possent omnes Papam saltem suis creaturis non credere. Nam vt omittam omnium scholarū ac præsertim Parisiensis iudicia aduersus istas harpyias & coronatas locustas edita anno Domini 1389, non ità pridem, id est, anno Domini 1538, consulti Cardinales delecti à Paulo tertio tum pontifice, disertè responderunt inter cætera videri sibi Conuētuales omnes ordines tollendos. Cur igitur illis saltem non est creditum? cur postea impurissimus ille Iulius tertius Pauli successor, & quidem Vnus ex delectis illis Cardinalibus, sententiam illam non est amplexus? aut cur ista saltē mōstra, quod ab hinc annum frustra conat⁹ fuit Paul⁹ quart⁹, intrā suas caueas nō abdidit, vt sese mutuò poti⁹ cōsumerēt, quàm viuos omnes ac mortuos vorarēt? Népe quoniam hæc est veluti fatalis perniciēs Ecclesię vt vorentur oues à lupis: & Romæ nihil non, Plutone intercedente, obtinetur, quia

Satanæ cum Satana optimè conuenit. Sed de his sordibus satis, aut etiam nimium multa. Vnum tamen præterea a perfectissimis istis cucullionibus petâ, vt nisi forsan illis mole- stum est, ad hæc quatuor respondeât, tantif- per dum alia comparamus.

Vnum, an non sit verissimum Monachos quandiu non impurissima fuit Ecclesia, fuisse pro Laicis, quos vocant, habitos.

Secundum, an non ipsius quoque Gre- gorii magni temporibus monstri simile fue- rit Clericum simul esse & Monachum, ne- dum Diaconum vel Presbyterum.

*Grego. lib.  
epi. ep. 11.*

Tertium an non diserte iubeantur ordi- nariis suis subesse ex vniuersalis Chalcedo- nensis Concilii canonibus expressis, & quo iure cuiquâ fas fuerit celebratissimæ Syno- di auctoritatem, inconsulta saltem Ecclesia conuellere.

Quartum, an non quotquot hodie viuunt ociosi Monachi, idest, quotquot manuum laborem à se abdicant, tot sint, ex suarum regularum contextu, periuri & Apostatæ.

Hæc vbi nobis explicarint, dabimus o- peram

peram (Deo fauente) vt in alijs explicandis  
difficilioribus nodis defudent, & ita saltem  
spiritualiter discant laborare.

XV. Papistæ Magistratum contemptores  
manifestissimi.

Miram & incredibilem Papistarum im-  
pudentiam esse oportet, saltem in eo quod  
nos audeant apud Reges & principes tan-  
quam perfidos ac rebelles accusare. Quam  
enim honorificè de Magistratum imperio  
sentiamus & loquamur, & quantum illis tri-  
buamus, non modo scriptis sed etiam re ipsa  
testamur, quod ne ii quidem possunt igno-  
rare qui nos omni crudelitatis genere perse-  
quuntur. Libertinorum autem, Anabaptista-  
rum, Bellianorum, & aliorum id genus furo-  
res tantum abest vt approbemus, vt etiã sup-  
plicio vindicandos arbitremur. Sed quorsum  
hac defensione apud Papistas vtamur, quum  
nullum hominum genus apertius Magistra-  
tui rebellet? Quis enim sibi Regna & impe-  
ria terre ad pedes subiecit? quis eò vsque  
progressus est vt Imperatoris collum pedi-



bus cōculcāret? quis florentissimā Italiae par-  
tē ipsāmq̄ adeo Romam Cæsari ademit? an  
nō Roman⁹ Antichrist⁹? Omnes hui⁹ seculi  
dignitates an nō hodie sibi Abbates & Epif-  
copi vēdicāt? Imō, an quisquā est vel vilissim⁹  
monach⁹, vel impurissim⁹ Sacrific⁹, qui nō se-  
se eximat seculariū magistratuū iurisdictioni?  
Dicāt igitur isti causā manifestae rebellionis  
poti⁹ quam nos accusēt. Profitemur enī nos co-  
rām Deo & hominib⁹, Iesu Christi exēplū se-  
qui<sup>a</sup>, & Pauli<sup>b</sup>, ac Petri monitis obsequi, & de  
papistis vaticinatū Iudā dicim⁹<sup>c</sup>, v̄bide iis agit  
qui abolēt dominia, & dignitates cōuiciis in-  
cessūt. Quod si recusāt isti nobis accusātib⁹ re-  
spōdere, age duos illis accusatores prēbehim⁹  
quorū auctoritatem necesse fit eos reuereri,  
Chrysofomū videlicet & Bernardū. Sic igitur  
Chrysofom⁹, quāuis illi cū stolido impera-  
tore Arcadio, & superbissima illi⁹ vxore Eu-  
dokia negotiū esset. Sic, inquā, ille Pauli locū  
explicās v̄bi iubetur omnis anima superiori-  
b⁹ potestatib⁹ subiici. Omnibus, inquit, ista prae-  
cipi, sacerdotibus quoque & monachis, nō autē solis  
secularibus, Apostolus ex ipso procemio declarat,  
quum inquit, Omnis anima potestatibus superemi-  
nenti-

<sup>a</sup>  
Math. 17.  
d. 24. &  
deinceps  
b

Rom. 11. 2  
3 & alibi  
passim.  
c

1. Pet. 2. c.  
23. 14 &  
5. a. 3.  
d

Ind. 4. 8.

mentibus subiiciatur, etiam si Apostolus fueris, etiã si Euangelista, etiam si Propheta, vel quiuis alius. Neque enim subiectio euerit Dei cultum.

Hęc ille. Nunc autem Bernardum audiamus prorsus consentientem, quum ad ipsum papam Eugenium scriberet. Quo iure, inquit, de temporali gladio loquens, Papa hęc sibi vendicat? non certè Apostolico iure. Neque enim Petrus quod non habuit dare potuit, sed dedit successoribus quod habebat, sollicitudinem Ecclesiarum. Item. In criminibus, inquit, non in possessionibus potestas vestra, quoniam propter illa non propter has, accepistis clauces regni cælorum. Quænam tibi videtur maior dignitas, dimittendi peccata, an prædia diuidendi? nulla comparatio: habent hęc infima & terrena, iudices suos, reges, & principes terræ.

Bernar. lib.  
de Conſu. 2.

Quid fines alienos inuaditis? Item. Disce tibi sarcu-  
lo opus esse non sceptro, vt opus facias Prophetæ.  
Item. Planum est. Apostolis interdicitur Dominatus. Ergo tu, & tibi vsurpare aude, aut Dominans Apostolatû, aut Apostolicus dominatû. Hęc iã olim Bernardus totidẽ verbis. At ego præterea vt rei coràm cælo & terra peragantur, profero Gregorii papæ ad Mauriciû Imperatorẽ epistolas, & Papæ Pelagii rescriptû ad Childebertum 25. q. 1. c. fatagendû, & Leonis quarti rescriptû 2 q. 1. c. Nos si incõpetenter. Quid ad hęc Papi- stæ quæ iam per tot annos sunt illis inculcata?

nempe frontem perfricauerunt, & Arelatense Concilium, Regum donationes partim falsas partim eumentitas, longi denique temporis præscriptionem opponent. Sed quorū ista aduersus expressum Dei verbum? Desinant tandem igitur isti nos calumniari, & de obiectis criminibus diluendis potius quàm de nobis criminandis cogitent. At tollant quoque oculos Reges terræ & principes, & filium Dei osculantes, ab istorum Tyrannide suam asserant dignitatem.

Conclusio totius operis.

Speramus fore, vt quicumque superiora diligenter & attentè perlegerit, simul quoque ex nostræ doctrinæ cum verbo Dei & Papistica impietate collatione facile intelligat ab vtra parte stet Dei veritas, & quibus calumniis immeritò obrucmur. Itaque per Dei nomen omnes eos obtestamur qui ad hunc vsque diem persequuti sunt Euangelium æternum Filii Dei, vt deinceps de sua salute & venturo iudicio cogitent. Reges igitur ac principes deinceps atten-



attentioribus animis eum loquentem auscultent à quo regna & imperia sese accepisse profitentur, & ab illis sibi caueant qui religionis obtentu coronas illorum ac sceptra suis tiaris & pedellis subiecerunt, nec illis aliter quàm carnificibus & suorum scelerum administris abutuntur. Considerent quoque Iudices ceterique Magistratus, quid coràm summo illo iudice sint responsuri, si carnificum manum ad fundendum piorum sanguinem armare pergant. Omnes denique tandem intelligant vbi nulla est cognitio siue scientia verbi Dei, ibi nullum esse zelum qui Deo probetur, sed rabiem duntaxat & cruentam insaniam, cuius tandem aliquando reddenda sit ratio coràm Deo & Angelis ipsius. Is enim suo tempore viuos & mortuos iudicabit non ex opinionum vel traditionum, vel consuetudinum humanarum præscripto, sed ex æterno suo Euangelio quod mundus excratur. Sed pudeat tandem Christinomen profitentes, Christi doctrinam ignorare, nec temporis saltem aliquid dare

cognoscēdæ eorū doctrinæ ac vitæ quos ferro & flammis immeritò persequuntur.

Quantum autem ad Epicureos & apostatas illos attinet qui scientes ac volentes repugnant Dei veritati, & principum animos nō desinunt ad omnem crudelitatem incitare: vnus Dei est Ecclesiam suam, sicut adhuc fecit, & facturum speramus, aduersus illorum rabiem tueri ac conseruare. Conentur igitur illi quicquid libuerit, mentiantur, insaniant, sæuiant vt volēt, quid aliud quàm nobis maximè proderunt, si crudelitas illorum nos ex hoc mundo ad perpetuam illam felicitatem obtinendam in cælum vsque & Christi nostri sinum expulerit? Interea tamen ne hanc quidem vitam, nisi Deo nostro volente, nobis eripient: & quandiu superstites erimus, nō desinemus Dei regnum inuitis & frustrā ringentibus illis, amplificare. Illorum, inquā, flammæ chartarum saltem multitudine opprimemus: calamis hebetabimus illorum gladios: patiētia denique, Deo duce, omnē illorum immanitatem oppugnabimus & expugnabim⁹: & suis oculis infelices illi triūphantem

tem veritatem & euersum suum imperium  
tandem aliquando conspicient. Neesse e-  
nim est dictum illud Christi, velint nolint,  
impleri, Omnis planta quam non plantaue-  
rit pater meus, radicitus extirpabitur. Hac fi-  
des, hec spes nostra est pro qua affli-  
gimur, in qua nunc viuimus, &  
nos morituros speramus vt  
vitam viuamus sempi-  
ternam. Amen.





INDEX CAPITVM ET SEC-

tionum huius Confessionis.

DE TRINITATE.

Caput primum.

- Sectio. 1 Deum vnum esse. pag. 1
- 2 Vnum Deum tribus personis non diuidi sed distingui. 1
- 3 De æterna Dei prouidentia. 2

DE PERSONA PATRIS.

Caput secundum.

- 1 De persona patris. 2
- 2 Patrem esse creatorem & conseruatorem omnium rerum. 2
- 3 De Angelis. 3
- 4 Opera Trinitatis inseparabilia. 4

DE IESV CHRISTO.

Caput Tertium.

- 1 De diuinitate filii. 4
- 2 Filium ab æterno constitutum esse vnicum Meditatorem inter Deum & Electos. 4
- 3 Deus est perfecte iustus, & perfecte misericors. 5
- 4 Deus est immutabilis. 5
- 5 Secundas causas æterno cõsilio Dei nõ excludi. 5
- 6 Hominem ad declarandam Dei iustitiam ac misericordiam creatum esse. 6
- 7 Qua de causa primum hominem oportuerit purum creari. 6
- 8 Oportuisse hominem puritate & integritate sua excidere. 7
- 9 Hominem à Deo purum ac bonum creatum esse. 7
- 10 Quomodo sese primus homo cum vniuersa posteritate tum primæ tum secundæ morti obnoxium

- fecerit. 7
- 11 Quæ via ad priorem mortem peruenitur. 8
- 12 Priorem mortem sempiternam esse non posse. 8
- 13 Quæ via ad secundam mortem deducit. 8
- 14 Cuiusmodi arbitrii libertas homini post peccatum reliqua sit facta. 9
- 15 Summa doctrinæ de peccato originis. 10
- 16 Quomodo Deus ad gloriam suam vtatur hominis peccato. 11
- 17 Iesus Christus vnicus mediator quomodo promissus sub lege. 12
- 18 Quæ sit conuenientia & quod discrimen veteris & noui Testamenti. 12
- 19 Cur oportuerit Christum fieri verum hominẽ, sed absque peccato. 13
- 20 Cur Christum oportuerit verẽ Deum esse. 14
- 21 Quomodo salutis nostræ mysterium in Christo exhibitio fuerit impletum. 16
- 22 Duæ naturæ, diuina & humana, in vnam personã vnitæ, ab ipso conceptionis carnis momento. 16
- 23 Maria virgo est mater Iesu Christi Dei & hominis. 17
- 24 Breuis descriptio, quo modo Christus salutem nobis attulerit. 18
- 25 Quomodo Christus sese in cælum subduxerit, & tamen nobiscum adhuc versetur. 19
- 26 Nullam aliam esse posse veram religionẽ quàm Christianam. 20

## DE SANCTO SPIRITU.

## Caput Quartum.

- 1 De persona Spiritus sancti. 21
- 2 De effectibus qui in Spiritu sancto propriè considerantur. 22
- 3 Spiritus sanctus sola fide nos facit Christi participes



INDEX.

cipes.	23
4 Quibus mediis utatur Spiritus sanctus ad fidem in nobis creandam ac conseruandam.	23
5 Quantopere necessaria sit fides, & quid sit.	24
6 Quod sit veræ fidei obiectum, & quæ eius efficacia.	25
7 Quomodo sit accipiendum quod ex Paulo affirmamus nos sola fide iustificari.	26
8 Certum esse suæ salutis per Christum fide apprehensum, nihil minus esse quam arrogantiam.	27
9 Fidem inuenire in vno Christo quicquid ad salutem requiritur.	28
10 De primæ têtationis primo insultu, in quo nobis innumerabilia peccata nostra proponuntur: & vnico remedio quod in vno Iesu Christo aduersus hunc insultum per fidem inuenitur.	29
11 De remedio quod vna fides in vno Christo nanciscitur aduersus alterum eiusdem têtationis insultum, positum in eo quòd nusquam in nobis extat Iustitia illa quam Deus à nobis suo iure requirit.	36
12 De tertio eiusdem têtationis insultu, quòd natura simus corrupti, ac proinde Deo exosi.	37
13 De remedio aduersus secundam têtationem, an Fidem habeamus.	39
14 Impudentem esse calumniam eorum qui dicunt bona Opera à nobis reprehendi.	44
15 Prima controuersia in argumento bonorum operum, Quam sint pro bonis, & quæ pro malis habenda.	45
16 Quæ sint opera omnium excellentissima, quæ sint veræ preces, & quanta sit earum præstantia.	46
De operibus charitatis ergà proximum.	55
De operibus indifferentibus.	55

## INDEX.

- 17 Altera controuersia de bonis operibus, in qua  
quæritur de eorum principio & origine. 57
- 18 De tertia controuersia in bonis operibus, nem-  
pe quænam sit eorum utilitas. 59
- 19 Quorsum nobis utilia sint bona opera apud  
Deum & apud homines. 62
- 20 Remedium aduersus vltimam eamque graui-  
simam tentationem, in qua quæritur an simus ex Ele-  
ctorum numero: & quis sit vsus doctrinæ de particu-  
lari Electione. 68
- 21 Quibus instrumentis vtatur Spiritus sanctus vt  
Fidem creet in Electorum cordibus. 79
- 22 Quid intelligatur verbi Dei appellatione, &  
de duabus eius partibus Lege nimirum & Euange-  
lio. 79
- 23 Quid inter se commune habeant Lex & Euan-  
gelium, & rursus quibus in rebus differant. 81
- 24 Quorsum vtatur Legis prædicatione Spiritus  
sanctus. 87
- 25 De altera verbi Dei parte quæ Euangelium di-  
citur, cuius sit auctoritatis, quamobrem, quomodo  
& in quem finem scriptum. 90
- 26 Ad Euangelium pertinere aliqua etiam ex par-  
te libros qui veteris Testamenti dicuntur. 94
- 27 Quæ sit sacræ Scripturæ auctoritas, & quam-  
obrem debeat in omnia vulgata idiomata trãfferri. 95
- 28 Quomodo vtatur Spiritus sanctus, externa E-  
uangelii prædicatione, ad fidem in Electis gignen-  
dam, & indurandos reprobos. 98
- 29 De altero fructu prædicationis Legis qui con-  
sequitur efficacem Euangelii declarationem. 99
- 30 De altero instrumento quo vtitur Spiritus san-  
ctus vt nos efficiat Iesu Christi participes, & quibus  
de causis Dominus non acquieuerit in nuda & sim-  
plici

INDEX.

6	Papatus Christum spoliat suo Regno.	263
7	Papatus ignorat quàm misera sit hominis conditio.	264
8	Papistæ ignorant quid sit fides, ac proinde quo pacto possit Christi beneficium miseris & perditis hominibus applicari.	267
9	Papistæ neque Legis neque Euangelii usum norunt.	268
10	Ignorat Papatus quæ sint bonæ opera & quis sit eorum fructus.	271
11	Papistæ non satis tenent quæ sint Sacramenta, & in quem usum instituta fuerint.	273
	De baptismo Papistico	274
	De sacramento altaris Papistico, siue de Missa Papistica.	277
	De prorsus fictitiis Sacramentis Papisticis ac primum quidem de Confirmatione.	287
	De pœnitentia Papistica.	285
	De contritione.	287
	De Confessione.	290
	De satisfactione.	296
	De Ordinibus Papisticis.	298
	De Clericali tonsura.	300
	De quatuor minoribus ordinibus.	303
	De maioribus ordinibus Papisticis.	305
	De Matrimonio.	309
	De extrema vnctione.	312
12	Nullum esse verbi ministerium legitimum in Papistica Synagoga.	314
13	In Synagoga Papistica nullâ esse Dioconiâ.	331
14	De falso Papisticæ Synagogæ Presbyterio.	335
	De Monachis.	339
15	Papistæ Magistratum contemptores manifestissimi.	345
	Conclusio totius operis.	348



## ERRATA SIC EMENDATO.

pag. 1. lin. non, pro scr. ideò tantum, pag. 2. lin. æ-  
 terno, scr. genuit: nec pag. 8. lin. decretum, scr. de  
 æterna misericordia pag. 13. lin. nouū, scr. id que  
 multò meli⁹. pag. 16. lin. rit, scr. Christo exhibitō.  
 lin. noxiã, scr. obnoxiã. pag. 17. lin. tus, scr. con-  
 ceptus est. pag. 13. lin. hendimus scr. hendim⁹: lin.  
 tam. scr. pretiosa, lin. vt. scr. admoneret fore  
 pag. 25. lin. nos, scr. Alterum, fidem pag. 26. lin.  
 ve, scr. siue sine operibus pag. 34. lin. nisi scr. par-  
 te? pag. 47. lin. vbi scr. verbum pag. 51. lin. sarii,  
 scr. præcipi vt alii pag. 55. lin. nostra, scr. indi-  
 cat Christus pag. 58. lin. manumittit scr. manu-  
 mittat. lin. tam. scr. Quî enim pag. 61. lin. iustitia  
 scr. spectemus cui. pag. 63. lin. testibus scr. & effe-  
 ctis pag. 64. lin. plus scr. tamen nullam pag. 68.  
 lin. nunquam scr. Quî enim ps. 94, lin. que scr.  
 Adami peccatum pag. 96. lin. verò scr. quî tan-  
 dem lin. test, scr. quî tandem pag. 99. lin. nobis,  
 scr. ostenderet, pag. 100. lin. stat. scr. quòd ma-  
 gna lin. nobis, scr. ex eo quòd lin. tam, scr.  
 quî cum per pag. 102. lin. gnorum scr. spi-  
 ritualibus rebus pag. 103. lin. verò, scr.  
 hoc ipsum fœdus gratiæ pag. 105. lin. mus,  
 scr. obsignat: pag. 112. lin. indignè scr. percipiatur  
 pag. 144. lin. bē scr. orbē, prout Domino libuit  
 electos suis. scr. opibus. pag. 172. lin. quod lin.  
 scr. vllō typho pag. 176. lin. sine scr. & quî lin. fir-  
 mates? scr. imò quî pag. 195. lin. officiū scr. Quî e-  
 nim

nim pag. 208. lin. lo scr. vt si qui sint. pag. 210.  
lin. nund inatio. scr. pleniuris pag. 216. lin.  
xxxix. scr. cælebatu & diuortio. pag. 219. lin.  
coniugii scr. coniugii pag. 221 lin. Apосто-  
lus scr. quî cum pag. 222. lin. & scr. seuerio -  
rem pag. 227. lin. sima scr. frena pag. 244. lin. ties  
scr. pag. rère. lin. vt scr. parère, pag. 251. lin. hi-  
lominus scr. qui nunc in terris sunt nō alibi, lin.  
cis scr. Christi pag. 255. lin. iii. scr. eneruat vnicā  
Christi oblationem. pag. 257. lin. prorsus scr.  
indulgentiæ? pag. 258. lin. & vnus scr. vnus est,  
lin. ris scr. alibi scribit pag. 260. post lin. finis scr.  
iii Papistæ abolēt Christi intercessionē. lin. sto  
scr. relinquūt? pag. 263. lin. Quî scr. Quî denique  
pag. 267. lin. etus. scr. Fidem pag. 280. lin. *ουιάξτε*  
scr. *ουιάξτε* pag. 290. lin. ris. scr. proponunt? pag.  
314. lin. scr. Hierarchiam.

